

4435

T. C.
ANKARA Gazi Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Yönetimi

YÖNETİM SİSTEMLERİNDE İÇ GÜVENLİK HİZMETLERİ
VE JANDARMA

"Diğer Ülkelerde İç Güvenlik Kuruluşları ile Türk ve Fransız
İdari Sistemlerinde Jandarmanın Mukayeseli İncelemesi"

(DOKTORA TEZİ)

NURETTİN AKMAN

DANIŞMAN

Prof.Dr.Nuri TORTOP

ANKARA-1988

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi

ÖNSÖZ

Dünya milletleri ile mukayese edildiği zaman, daima muntazam ve uzun ömürlü devletler kurma kudret ve kabiliyetini göstermiş olan Türkler; tarih sahnesinde göründükleri 2500 yıl öncesinden bu yana, düzenli devlet anlayışları yanı sıra, yurtlarında iç güvenlik ve esenliğin sağlanması yolunda koydukları yasalar ve töreler ile de, tarihin en ilgi çekici kavimlerinden biri olmuşlardır.

Oğuz töresi, Cengiz yasası, Türklerin olduğu kadar egemenlikleri altındaki kavimlerin de uzun yıllar huzur ve sukûn içinde yaşamalarını sağlamıştır. O zamanlar, bir genç kızın başının üzerinde taşıdığı tepsi ile ülkenin bir ucundan, öteki ucuna kadar hiç bir tecavüze uğramadan gidebildiği söylenir. Bunu; konulan yasaları büyük bir titizlikle tatbik eden, riayet etmeyenleri tereddüt etmeden cezalandırarak ülkelerinde efsanevi bir düzen kuran Hanların, Padişahların ve soylu Türk halkının nizam anlayışının eseri olarak ifade etmek mümkündür.

Türkler, islamiyeti kabul ettikten sonra da; Türk töresi ile islâm ahlâkını en iyi şekilde birleştirerek, dünya kuruldu kurulalı emsali görülmemiş en kusursuz adaleti, en ideal devlet otoritesini, huzur ve güvenliğin en güzelini üç kıtaya götürmüşler, bu yüzden tarihin hiç bir çağında egemenliklerini, saygınlıklarını yitirmemişlerdir.

İster Orhun Anıtlarında yazılı olduğu gibi YARGAN denilsin, ister Selçuklularda olduğu gibi SURTA veya ŞAHNA denilsin, ister Osmanlı İmparatorluğu döneminde olduğu gibi SUBAŞI, KARAKULLUKÇU, ZABTİYE denilsin, güvenlik kuvvetlerinin-jandarmanın varoluşu Türk ulusunun seceresi

ile başlar. Değişen sadece ismidir, kisvesidir, zamanın akışına uydurulan vazife özellik ve anlayışdır.

Ne var ki; devletin dolayısı ile yönetimin gücünü ortaya koyan, yasaları tatbik eden, nizamın devamını sağlayan güvenlik kuvvetlerinin dünü ve bu günü şimdiye kadar bir araştırmaya konu olmamıştır. Böyle bir ihtiyaçtan hareketle, iç güvenlik anlayışı ve gelişmesi ile, bu amaçla kurulmuş teşkilatların idari sistemimiz içerisinde yeri ve görevleri tez konusu olarak seçilmiş ve bilhassa jandarma teşkilatına ağırlık verilmek ve diğer ülkeler jandarma teşkilleri ile karşılaştırma yapılmak suretiyle araştırılmıştır.

Araştırma beş bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde, iç güvenlik bağlantılı olarak kamu ile ilgili kavramlar ve egemenlik anlayışı ile kamu düzeni incelenmiştir. İkinci bölümde, Türkiye Cumhuriyeti idari sistemi ve bu sistemde güvenlik-zabıta kuruluşlarının yeri ele alınmıştır. Üçüncü bölümde ise, konumuzun ağırlık noktasını teşkil eden Türkiye Cumhuriyeti Jandarması bütünüyle incelenmiştir. Dördüncü bölümde, dünya ülkeleri güvenlik teşkilatları ve jandarma teşkilleri ele alınmış, Fransız Jandarması tüm yönleriyle ortaya konmaya çalışılmıştır. Beşinci bölümde ise, Türkiye Cumhuriyeti Jandarması ile diğer ülkeler ve Fransa Jandarma Teşkilatı araştırma konusu açısından karşılaştırılmış ve bu karşılaştırma ışığı altında öneriler getirilmiştir.

Bu araştırmadan esas amacımız; Jandarma teşkilatının her geçen gün değişen ve gelişen şartlara uyum sağlayarak görevlerini en iyi şekilde yerine getirmesine katkıda bulunmaktır. Ayrıca Jandarma mensubu subay ve astsubaylar ile Jandarma Okul Komutanlığı bünyesinde öğrenim gören jandarma subay ve astsubay adaylarına yardımcı olmaktır.

Öğrenciliğim ile birlikte 23 yıldır saflarında hizmet verdiğim Jandarma Teşkilatım hakkında bana doktora tezi hazırlama fırsatını veren, yapıcı tenkidleriyle beni yönlendirip araştırmamın şekillenmesini sağlayan sayın hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Nuri TORTOP'a minnet borçluyum.

Bu araştırmam sırasında beni bir vesile ile FRANSA'ya göndererek, Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsü'nde personel yönetimi konusundaki uzmanlık eğitimine katılmamı sağlayan ve bu arada tez konumla ilgili olarak Fransız Jandarma Teşkilatını inceleme fırsatını veren sıralı komutanlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Nurettin AKMAN

ANKARA-1988

İÇİNDEKİLER

	<u>Sahife</u>
ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	IV
ÇİZELGELER LİSTESİ	XVI
KISALTMALAR	XVII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU İLE İLGİLİ KAVRAMLARIN AÇIKLANMASI

I. KAMU İDARESİ	7
A. İDARE KAVRAMI	7
B. İDARE VE HÜKÜMET	8
C. İDARE VE İKTİDAR	9
D. İDARE VE HUKUK	9
II. KAMU KUDRETİ VE EGEMENLİK ANLAYIŞI	11
A. EGEMENLİK	11
1. Kavramı ve Tanımı	11
2. Tarihi Gelişimi	11
3. Bugünkü Egemenlik Anlayışı	14
a. Dış Egemenlik	14
b. İç Egemenlik	15
4. Egemenliğin Anayasalarda Yer Alması	17
5. Ülkemizdeki Egemenlik Anlayışı	17
B. KAMU KUDRETİ	20
1. Tanımı	20
2. Kamu Kudretinin Devlet Fonksiyonları İçindeki Yeri	21
3. Kamu Kudretinin Dış Güvenlikle İlgili Görevleri	22

4. Kamu Kudretinin İç Güvenlikle İlgili Görevleri	22
III. KAMU HİZMETİ	23
A. KAMU HİZMETİ KAVRAMI	23
B. İÇ GÜVENLİK HİZMETLERİNİN KAMU HİZMETİ OLARAK DEĞERLENDİRİLİP DEĞERLENDİRİLEMEYECEĞİ	24
IV. KAMU MENFAATİ	27
V. KAMU DÜZENİ	28
A. KAMU DÜZENİ KAVRAMI	28
1. Esenlik (Sukûn-Tranquillité)	29
2. Güvenlik (Emniyet ve Asayiş-Sûreté)	29
3. Sağlık (Salubrité)	31
B. KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASINDA DEVLETİN GÖREVİ	31
C. KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASINDA KİŞİLERİN GÖREVLERİ	33

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İDARİ SİSTEMİ VE BU SİSTEMDE GÜVENLİK-ZABITA KURULUŞLARININ YERİ

I. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İDARİ SİSTEMİ	35
A. MERKEZDEN YÖNETİM KURULUŞLARI	37
1. Merkez Teşkilatı	37
a. Ana Kuruluşlar	37
(1) Cumhurbaşkanı	38
(2) Başbakan ve Bakanlar Kurulu	38
(3) Bakanlar ve Bakanlıklar	38
b. Yardımcı Kuruluşlar	39
2. Taşra Teşkilatı	39
B. YERİNDEN YÖNETİM KURULUŞLARI	41
1. Mahalli Yönden Yerinden Yönetim Kuruluşları-Mahalli İdareler	41

2. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları	42
a. Devlet Dairesi Şeklinde Olan Kamu Kuruluşları	43
b. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları	43
c. İktisadi Devlet Teşekkülleri	43
d. Bilimsel, Teknik ve Kültürel Kamu Kurumları	44
e. Sosyal Yardım Kurumları	44
II. TÜRKİYE'DE İÇ GÜVENLİK-ZABITA HİZMETLERİ VE BU HİZMETLE GÖREVLİ KURULUŞLARIN İDARİ SİSTEMİMİZ İÇERİSİNDEKİ YERİ	44
A. TOPLUM HUZURUNUN SAĞLANMASI VE BU ANLAYIŞIN T.C. ANAYASASINDAKİ YERİ	44
B. İÇ GÜVENLİK-ZABITA KURULUŞLARININ TÜRK İDARİ SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ	46
C. İÇ GÜVENLİK-ZABITA HİZMETİ KAVRAMI VE BU HİZMETİ YAPAN KURULUŞLARIN SINIFLANDIRILMASI	49
1. İç Güvenlik-Zabıta (Kolluk) Hizmeti Kavramı	49
2. Zabıta Hizmeti Yapan Kuruluşların Sınıflandırılması	50
a. Genel Zabıta (Kolluk)	51
(1) Polis ve Jandarma	51
(2) Milli İstihbarat Teşkilatı	52
(a) Kuruluşu	52
(b) Görevleri	53
(c) Personeli	53
(d) Zabıta Yetkileri	54
(e) Diğer Makamlarla İlişkileri	54

b. Özel Zabıta (Kolluk)	54
(1) Gümrük ve Tekel Kolluğu	56
(2) Orman Kolluğu	57
(3) Trafik Kolluğu-Çevik Kuvvet ve Mali Polis	58
(4) Belediye Zabıtası	59
(5) Köy Korucuları ve Kır Bekçileri (Geçici Köy Koruculuğu)	59
(6) Çiftçi Mallarını Koruma Bekçi- leri (Kolluğu)	62
c. Yardımcı Zabıta (Kolluk)	63
(1) Köy Muhtarı	63
(2) Çarşı ve Mahalle Bekçileri	63
d. Kendilerine Zabıta Yetkilerinden Bazıları Verilen Kamu Görevlileri	64
(1) Gemi Kaptanlarının ve Gemi Adamlarının Zabıta Yetkileri	65
(2) T.C.D.D. ile Hava Meydanları Memurlarının Zabıta Görev ve Yetkileri	65
(3) T.E.K. Koruma Görevlilerinin Zabıta Yetkileri	66
(4) Ereğli Kömür İşletmeleri Koruma Görevlilerinin Yetkileri	66
III. GENEL ZABITA (KOLLUK-GÜVENLİK KUVVETİ) OLARAK POLİS	67
A. KAVRAMI VE TANIMI	67
B. POLİSİN DÜNYADA VE ÜLKEMİZDEKİ TARİHİ GELİŞİMİ	69
C. POLİSİN GÖREV VE YETKİLERİ İLE BUNLARI DÜZENLEYEN YASAL MEVZUAT	72
1. İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun	73

2. Emniyet Teşkilatı Kanunu	73
3. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu	74
4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu	75
5. Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanun	75
6. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu	76
D. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ PERSONEL KAYNAKLARI	76
1. Yönetici Kadro	76
2. Polis Memurları	77
3. Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim ve Öğretim Kurumları	77
IV. GENEL GÜVENLİK (ZABITA-KOLLUK) KUVVETLERİNİN YÖNETİMİ	78
A. MERKEZDE	78
1. İçişleri Bakanı	78
2. Emniyet Komisyonu	79
3. Jandarma Genel Komutanlığı	79
4. Emniyet Genel Müdürlüğü	79
5. Sahil Güvenlik Komutanlığı	80
B. TAŞRADA MÜLKİ KADEMELERDE	80
1. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği	80
2. İllerde	82
3. İlçelerde	84
4. Bucaklarda	84

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ JANDARMASININ TANIMI BAĞLILIĞI, PERSONELİ, GÖREV VE YETKİLERİ

I. JANDARMANIN TANIMI VE TARİHİ GELİŞİMİ	86
A. JANDARMA KAVRAMI VE TANIMI	86
B. JANDARMANIN TARİHİ GELİŞİMİ	89

1. Giriş	89
2. Kuruluş ve Tarihi Gelişimi	91
a. 1826-1846 Kuruluş Dönemi	91
b. 1846-1879 (Zabtiye Müşirliği) Dönemi	92
c. 1879-1909 (Zabtiye Nezareti ve Jandarma Dairesi) Dönemi	94
d. 1909-1923 (Meşrutiyet ve T.B.M.M Hükümeti) Dönemi	95
e. 1923 ve Sonraki (Cumhuriyetten Sonra) Dönem	97
3. Bugünkü Durum	98
II. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ BAĞLILIĞI, KADROSU, PERSONEL KAYNAKLARI İLE GÖREV VE YETKİLERİ, DİĞER MAKAMLARLA VE HALKLA İLİŞKİLERİ	100
A. BAĞLILIK	100
1. Genelkurmay Başkanlığı	100
2. İçişleri Bakanlığı	101
3. Mahalli Mülki Amirlikler	102
B. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI KADRO KURULUŞ VE KONUSU	103
1. Konu İle İlgili Kavramlar	104
a. Kuruluş	104
b. Kadro	104
c. Konuş	104
2. Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilat Yapısı	106
C. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI PERSONEL KAYNAKLARI	109
1. Subaylar	
2. Astsubaylar	114
3. Uzman Jandarma Çavuşları	115
4. Erbaş ve Erler	117

D. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİNDEKİ SİSTEMLER	118
1. Karakol Sistemi	118
2. Toplu Sistem Uygulaması	120
E. JANDARMA GENEL KOMUTANININ GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUĞU	122
F. JANDARMANIN GENEL OLARAK GÖREV VE YETKİLERİ	124
1. Hizmet Sınırı ve Hizmet Önceliği	124
a. Hizmet Sınırı	124
b. Hizmet Önceliği	126
2. Jandarmanın Genel Görevleri	127
a. Mülki Görevleri	129
b. Adli Görevler	130
c. Askeri Görevler	131
d. Diğer Görevler	133
e. Önleyici Zabıta Hizmetleri Yönünden Görevleri	134
f. Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Halindeki Görevleri	135
g. Jandarma Genel Komutanlığına Verilen Görevlerin İstatistiklerle Yansıtılması	138
3. Jandarmanın Silah Kullanma Yetkileri	147
G. JANDARMANIN GÜVENLİK (ZABITA-KOLLUK) HİZMETLERİ YÖNÜNDEN YASAL DAYANAKLARI VE BU MEVZUAT AÇISINDAN ÇEŞİTLİ ÖZELLİKLERİ	151
1. 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği Açısından Özellikler	151
2. 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Açısından Özellikler	153

3. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu Açısından Özellikler	153
4. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu Açısından Özellikler	155
a. Zabıta Faaliyetleri Yönünden	155
b. Önleyici Zabıta Yetkisi Yönünden	156
5. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Açısından Özellikler	156
6. 6815 Sayılı Sınır, Kıyı ve Karasularımızın Muhafaza ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men ve Takibi İşlerinin İçişleri Bakanlığına Devri Hakkındaki Kanun Açısından Özellik- ler	158
7. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu Açısından Özellikler	159
H. JANDARMAYA GÖREV VEREN VE JANDARMAYI İLGİLENDİREN YASAL MEVZUAT	160
1. Kanunlar	160
2. Tüzükler	160
3. Yönetmelikler	160
I. JANDARMANIN GÖREV VE SORUMLULUK ALANI	161
J. JANDARMANIN DİĞER MAKAMLARLA ÇALIŞMA VE İŞBİRLİĞİ ESASLARI	163
K. JANDARMANIN HALKLA İLİŞKİLERİ	165
L. JANDARMA VE POLİS	166

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİĞER YABANCI ÜLKELERDE GÜVENLİK KURULUŞLARI VE JANDARMA

I. DİĞER YABANCI ÜLKELERDE GÜVENLİK KURULUŞLARI	168
A. DEMOKRATİK ÜLKELER	169
1. İngiltere	170
2. Amerika Birleşik Devletleri	172

3. Fransa	174
4. Almanya	176
5. Japonya	177
B. DEMİRPERDE ÜLKELERİ	178
1. Asayiş ve Güvenlik Teşkilatları	178
2. Yarı Askeri Teşkiller	179
3. Hudut Birlikleri	179
4. İşçi Birlikleri	180
5. Rusya	180
6. Çin	181
II. DİĞER YABANCI ÜLKELERDE JANDARMA TEŞKİLATLARI	183
A. FRANSIZ JANDARMASI	185
1. Tarihi Gelişimi	187
2. Fransız İdari Sistemi İçinde Jandarmanın Yeri ve Bağlılığı ile Diğer Makamlarla İlişkileri	189
a. Bağlılığı, Kuruluşu ve Bağlı Birlikleri	189
(1) Jandarma Genel Müdürlüğü	192
(2) Jandarma Genel Müfettişliği	193
(3) Jandarma Bölge Komutanlıkları	193
(4) Jandarma Lejyon Komutanlıkları	194
(5) İl Jandarma Alay Komutanlıkları	195
(6) İlçe Jandarma Bölük Komutanlıkları	195
(7) Karakollar	196
b. Fransız İdari Sistemi ve Bu Sistemde Jandarmanın Yeri	197
(1) Commune-Belediye	197
(2) Canton-Bucak	197
(3) Arrondissement-İlçe	198
(4) Département-İl	198

(5) Région Administratif-İdari Bölge	198
(6) Zone de Défense-Savunma Bölgesi	198
c. Fransız Jandarmasının Adli, İdari ve Askeri Makamlarla İlişkileri	199
(1) Adli Makamlarla İlişkiler	199
(2) İdari Makamlarla İlişkiler	200
(3) Askeri Makamlarla İlişkiler	201
3. Fransız Jandarmasının Genel Görevleri	201
a. Zabıta Görevleri	203
(1) Adli Zabıta Görevleri	203
(2) İdari Zabıta Görevleri	203
(3) Askeri Zabıta Görevleri	205
b. Savunma Görevleri	206
c. Muhtelif Görevler	206
4. Genel Görevlerin İstatistiklerle Yansıtılması	207
5. Jandarma Teşkilatının Hareket Prensipleri	209
6. Fransız Jandarmasının Personel Kaynakları	210
7. Görevin Yürütülmesinde Diğer Vasıtalar	213
8. Fransız Jandarması ve Polis	214
B. İTALYAN JANDARMASI-KARABİNİERİ TEŞKİLATI	215
1. Tarihi Gelişimi	215
2. İtalya İdari Sistemi İçerisinde Jandarmanın Yeri, Bağlılığı ve Diğer Makamlarla İlişkileri	217
3. Görevleri	220
4. Personel Kaynakları	221
C. BELÇİKA JANDARMASI	222
D. İSPANYOL JANDARMASI	225
E. HOLLANDA JANDARMA TEŞKİLATI (MARECHAUSSE)	229
F. İSVİÇRE KANTONLARI JANDARMA TEŞKİLATI	230
G. AFRIKA ÜLKELERİ JANDARMA TEŞKİLATLARI	231
H. GÜNEY AMERİKA ÜLKELERİ-BREZİLYA-JANDARMA TEŞKİLATLARI	234

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ JANDARMASI İLE FRANSIZ
VE DİĞER ÜLKE JANDARMA TEŞKİLATLARININ
KARŞILAŞTIRILMASI, GENEL DEĞERLENDİRME VE
ÖNERİLER

I. DİĞER ÜLKE VE FRANSIZ JANDARMA TEŞKİLATI İLE TÜRK JANDARMASININ MUKAYESELİ İNCELEMESİ	237
A. JANDARMANIN DEVLET TEŞKİLATI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE BAĞLILIĞI BAKIMINDAN	237
1. Fransa ve Diğer Ülkelerdeki Durum	237
2. Türkiye'deki Uygulama	239
B. JANDARMANIN GÖREV-YETKİ VE SORUMLULUKLARI BAKIMINDAN	241
1. Fransa ve Diğer Ülkelerdeki Durum	241
2. Türkiye'deki Uygulama	244
C. JANDARMA PERSONELİ BAKIMINDAN	245
1. Fransa ve Diğer Ülkelerdeki Durum	245
2. Türkiye'deki Uygulama	247
II. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER	249
TÜRK İDARİ YAPISI İÇİNDE JANDARMANIN YERİ, BAĞLILIĞI, GÖREVLERİ VE PERSONEL YAPISI NASIL OLMALIDIR?	249
A. GÖREV, YETKİ VE İMKANLAR AÇISINDAN	249
1. Görev ve Yetkileri Açısından	249
2. İmkanlar Açısından	252
B. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İDARİ YAPISI İÇİNDE JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ YERİ VE BAĞLILIĞI YÖNÜNDEN	253
1. MEHTAP Raporuna Göre	254
2. İçişleri Bakanlığınca Hazırlanan Raporlara Göre	255
3. İdari Reform Danışma Kurulu Raporuna Göre	256

4. Konu ile İlgili Diğer Görüş ve Öneriler	256
5. Araştırma Sonuçlarına Göre	257
C. PERSONEL KAYNAKLARI YÖNÜNDEN	260
1. Subaylar	261
2. Astsubaylar	262
3. Uzman Jandarma Çavuşlar	263
4. Erbaş ve Erler	264
5. Sivil Memur ve İşçiler	265
SONUÇ	267
EKLER	272
YARARLANILAN KAYNAKLAR	285

ÇİZELGELER LİSTESİ

	<u>Sahife</u>
I. İçişleri Bakanlığı Kuruluş Şeması	47
II. Jandarma Genel Komutanlığı Kuruluş Şeması	105
III. Jandarma Genel Komutanlığının 1978-1987 Yılları Arasındaki Mülki-Askeri Faaliyet Durumları Mukayese Cetveli	144
IV. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesinde 1978-1987 Yılları Arası Adli Faaliyet Çizelgesi	145
V. Jandarma Genel Komutanlığı Bölgesindeki Faaliyet Alanları	146
VI. Fransız Jandarmasının Ülke Çapında Teşkilatlanışı	190
VII. Fransız Jandarmasının Genel Görevlerinin İstatistiklerle Yansıtılması	207
VIII. SENEGAL Jandarma Teşkilatı, Teşkilat Şeması	233

KISALTMALAR

A.B.D.	: AMERİKA Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
Astsb.	: Astsubay
Bkz.	: Bakınız
Bl.	: Bölüm
C.	: Cilt
C.M.U.K.	: Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
Em.Gn.Md.	: Emniyet Genel Müdürlüğü
GnKur.Bşk.	: Genelkurmay Başkanlığı
İç Hiz.K.	: İç Hizmet Kanunu
J.	: Jandarma
J.Gn.K.	: Jandarma Genel Komutanlığı
Kol.	: Kolluk
K.K.K.	: Kara Kuvvetleri Komutanlığı
K.İ.T.	: Kamu İktisadi Teşebbüsleri
M.G.K.	: Milli Güvenlik Kurulu
Md.	: Madde
M.İ.T.	: Milli İstihbarat Teşkilatı
P.V.S.K.	: Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu
R.G.	: Resmi Gazete
Sh.	: Sahife
S.	: Sayı
T.B.M.M.	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
T.S.K.	: Türk Silahlı Kuvvetleri
T.E.K.	: Türkiye Elektrik Kurumu
T.C.K.	: Türk Ceza Kanunu
T.C.D.D.	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TODAİE	: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
V.b.	: Ve başkaları
V.d.	: Ve diğerleri
V.s.	: Vesaire
Yar.Cez.Gn.Krl.	: Yargıtay Ceza Genel Kurulu

GİRİŞ

İnsan topluluklarının yaşayışını ve bu yaşayışı yöneten kanunları inceleyen bilim dalı SOSYOLOJİ'dir. Bu bilim dalına göre: insanların hemen hepsi, hayatını bir topluluğa bağlı olarak geçirmek zorundadır. İnsan unsurunun topluluklar meydana getirme eğilimi hayatın kendisinde vardır.

Toplum halinde yaşayan insanların da en başta gelen ihtiyacı "güvenlik-emniyet" içinde olmaktır. İnsanları belli bir davranışa yönlendiren temel etmen onun ihtiyaçları olduğuna göre, bu ihtiyaçları belirleyecek ve giderebilecek çeşitli örgütsel araçları tesbit etmek gerekir. İşte ABRAHAM MASLOW insan ihtiyaçlarını önem sırasına göre bir hiyerarşi (basamak) içine koymağa ve bunları giderecek örgütsel araçları belirlemeye çalışır. Yazara göre en önemli ihtiyaç "fizyolojik ihtiyaç"lardır. Bunlar; yaşam için gerekli olan hava, su, yiyecek ve cinsiyettir. İkinci ihtiyaç ise "emniyet" ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçlar ise; tehlikelerden korunma, korku duymama, güvenlik içinde olmadır.⁽¹⁾

İlkokul sıralarında "Robenson Croeuse"nun anısını hepimiz okumuşuzdur. Gemisinin batması sonucu ıssız bir adaya çıkan Robenson'un yaptığı ilk iş, kendisini tehlikelerden koruyacak, yırtıcı hayvanlara karşı savunabilecek bir yer temin ederek, bununla kendisini emniyet ve güven içinde hissetmesi olmuş ve bu sayede hayatini devam ettirebilmiştir.

---

(1) CAN, Halil-TUNCER, Doğan: İşletme ve Yönetim, sh.244-245, Ankara, 1984.

Toplum halinde yaşamak, insanların kendi aralarındaki ilişkileri belli kurallara göre düzenlemeleri ile mümkün olur. Kuralsız bir toplum düşünmek asla mümkün değildir. Aksi halde, herkes bir kural koymağa ve dilediğini yapmağa kalkışırsa, toplumun düzeni bozulur ve güçlü olan o topluma hakim olur. Bu durumda hiç kimse yarınından emin olamaz ve neticede toplum hayatından eser kalmaz.

İnsanların toplum içinde güven ve düzen içinde yaşama ihtiyacı, hürriyet ihtiyacından da eski ve öncedir. Toplumlar binlerce yıl hürriyetsiz yaşayabilmişlerdir, fakat düzensiz ve güvensiz yaşayamamışlardır. Tarih boyunca hiç bir toplum anarşiye uzun süre katlanamamıştır ve katlanamaz. Ne zaman bir toplumda anarşiye fırsat veren bir otorite boşluğu doğsa, düzeni sağlayan yeni bir otorite doğmakta gecikmez ve toplumca da memnuniyetle karşılanır. (2)

Emniyet ve güven içinde yaşamamanın, insan hayatının en önemli bir parçasını teşkil ettiğini, fert'den toplum ve devlete kadar bu ihtiyacın sağlanmasının sosyal yaşayışın bir parçası ve devamı için gerekli olduğunu görmekteyiz.

1789 Fransız İhtilalinden sonra egemenlik kavramı anayasalarda yer almaya başlamış, kişi hak ve özgürlüklerinin artması da demokratik anlayışın gelişmesine neden olmuştur. Bunun sonucu olarak, devletlerin gücü ve saygınlığı insan hayatına verilen değerlerle orantılı olarak gelişmeye başlamıştır. Bu açıdan olarak toplumun huzuru, güvenliğinin sağlanması devletin en önemli amaçlarından biri haline gelmiştir.

---

(2) KIRATLI, Metin: Koruyucu İdari Hizmetler, TODAİE Yayını, sh. 27, Ankara, 1973.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 2 nci maddesinde Devletin bir numaralı ilkesi olarak "Toplumun huzurunu" sağlamak yer almış, 5 inci maddesinde ise "Toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak" devletin temel amaç ve görevleri arasında en önemlisi olarak gösterilmiştir.

Bu amacın gerçekleşebilmesi için, temel hak ve hürriyetler: kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile .... Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir (Anayasa Md. 13). Devletin, bu sınırlamayı gerçekleştirmek için ihtiyaç duyduğu maddi güç güvenlik (kolluk-zabıta) kuvvetlerinin varlığıdır. Meşru devlet nizamı içerisinde kişilere karşı zor kullanma ve kişi özgürlüklerini kısıtlama yetkisi de yalnızca güvenlik kuvvetlerine ait bulunmaktadır.

Devlet bu görevlerini genel zabıta olarak vasıflandırılan jandarma ve polis teşkilatları ile yerine getirmektedir. Araştırmaya başlanıldığında yapılan incelemelerde bu güne kadar genel kolluk üzerinde görüş ve öneriler getirildiğini, ancak bir bütün olarak konunun ele alınıp incelenilmediği görülmüştür.

Yönetimin esas gücünü teşkil eden genel güvenlik kuvvetlerinin ülkemiz açısından önemi çok büyüktür. Bilhassa jandarma teşkilatı hem askeri yönü, hem de genel zabıta olarak idari yapımız içinde yer alması başlı başına bir özellik arz etmektedir. Zira, zaman zaman ve halen bu iki teşkilatın (polis ve jandarma) birleştirilme teklifleri gündeme getirilmektedir.

Bu araştırmamızda güvenlik anlayışından yola çıkarak, kamu ile ilgili kavramları, egemenlik anlayışını, kamu düzeni ve bu düzenin devamını sağlayacak güvenlik kurumlarını ortaya koymaya çalıştık. Bu açıdan; çalışmamızın

esasını Türkiye Cumhuriyeti Jandarması teşkil etmektedir. Jandarmanın tarihi gelişimini, bu günkü durumunu, yasalarla kendisine verilen görevleri ve yetkileri, görevlerin ifasında karşılaşılan zorlukları, jandarmanın diğer makamlarla münasebetlerini dile getirerek, isim itibariyle orijini olan ve aynı zamanda tüm dünya ülke jandarmaları üzerinde etkisi görülen Fransız Jandarma Teşkilatını tüm yönleriyle incelemek suretiyle bir karşılaştırma yapılmıştır. Ayrıca ülkemizde hiç bilinmeyen demokratik ve demirperde ülkeleri güvenlik kuruluşları ile jandarma teşkilatları hakkında da tamamen yabancı kaynaklardan tercüme yapılmak ve ilgili birimlerde bizzat inceleme yapılarak somut bilgilerle araştırmaya bir şekil verilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın ana amacı tarihi gelişimleri içinde "Güvenlik Teşkilatlarının-Jandarmanın Türk İdari Sistemi İçerisindeki Yeri" yabancı ülke güvenlik teşkilleri ve jandarma teşkilatları çerçevesinde yönetim açısından incelemektir. Bu ana amacı gerçekleştirebilmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- a. Egemenlik anlayışı neyi ifade etmektedir? Bu anlayış niçin anayasalarda yer almıştır?
- b. Kamu kudretinin iç ve dış güvenlikle olan ilişkisi nedir?
- c. İç güvenlik hizmetleri, kamu hizmeti olarak değerlendirilebilir mi?
- d. Kamu düzeni ve bu düzenin sağlanmasında devletin görevi?
- e. Türkiye Cumhuriyeti idari sistemi içerisinde iç güvenlik kuruluşlarının yeri?
- f. Genel güvenlik kuvveti olarak polisin yapısı, fonksiyonu ve görevleri nelerdir?

- g. Genel güvenlik kuvvetlerinin yönetimi ne şekilde olmaktadır?
- h. T.C. Jandarmasının Türk idari sistemi içerisindeki yeri, tarihi gelişimi, teşkilatı, görevleri ve yetkileri nelerdir?
- ı. Jandarmanın zabıta hizmetleri yönünden yasal dayanakları ve bu mevzuat açısından çeşitli özellikler nelerdir?
- j. Dünya ülkelerindeki güvenlik kuruluşları hangileridir? Demokratik ve demirperde ülkelerinde bu amaçla kurulan kuruluşların yapısı nasıldır?
- k. Dünya ülkelerinde ve Fransa'da jandarma teşkilatının konumu nedir?
- l. Fransız idari sisteminde jandarmanın yeri neresidir? görev ve yetkileri nelerdir?
- m. Diğer ülke jandarma teşkilatlarının yapısı, görevleri ve personel sistemleri nasıldır?
- n. Türkiye Cumhuriyeti Jandarması ile Fransa ve diğer ülke jandarmalarının karşılaştırılması sonucunda ortaya çıkan farklılıklar nelerdir?

Amacın açıklanmasından da ifade edildiği gibi; araştırmada öncelikle güvenlik anlayışı ve bu anlayışın kamu ile ilgili kavramlarla olan ilişkisine değinilmiş, güvenlik kuvvetleri bir bütün olarak incelenmiş ve özellikle Jandarma Teşkilatının dünü ve bugünü üzerinde durulmuştur.

Konu ile ilgili olarak İçişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, Ankara'da bulunan üniversite kütüphaneleri, Milli Kütüphane, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Kütüphanesi taranmış, ilgili eserler incelenmiştir.

Yabancı ülke güvenlik teşkilatları ile ilgili olarak, Fransa Başbakanlığına bağlı Uluslararası Kamu Yönetim Enstitüsü Kütüphanesi ve Fransa Jandarma Genel Komutanlığı Kütüphanesi ve özel kitaplıklar (Fnac) taranmış, ilgili kitaplar, dergiler ve makaleler incelenmiştir. Ayrıca Fransız Jandarma Subay Okulunda öğrenim görmekte olan ve 15 değişik ülkeden gelen öğrenci subaylarla görüşülmüş, anketler yapılmış ve araştırmaya bilimsel bir özellik verilmeye çalışılmıştır.

Demirperde ülkeleri güvenlik teşkilleri ile ilgili bilgilerin bir kısmı, bu ülkelerde görev yapan silahlı kuvvetler mensubu personel ile özel ilişki kurulmak suretiyle temin edilmiştir.

Bütün bu çalışmalar sonunda toplanan bilgilerin Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim ve Öğretim Yönergesi esaslarına uygun şekilde değerlendirilmesi yapılmıştır.

Araştırma beş bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kamu ile ilgili kavramların güvenlik anlayışı ile olan ilişkisine ve kamu düzeninin sağlanmasında devletin ve kişilerin görevlerine yer verilmiş, ikinci bölümde genel güvenlik kuvvetleri bir bütün olarak ele alınmıştır. Üçüncü bölüm, jandarmaya ayrılmış, jandarmanın tanımı ile tüm yönlerinin ortaya konulması, dördüncü bölümde ise, dünya ülkeleri güvenlik teşkilatları ve jandarmaları incelenmiştir. Beşinci bölümde, Fransa ve diğer ülke jandarma teşkilatları ile ülkemiz jandarmasının karşılaştırılması yapılmıştır. Araştırma, bu karşılaştırma ışığı altında sonuç ve önerilerle tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU İLE İLGİLİ KAVRAMLARIN AÇIKLANMASI

Emniyet ve asayişin sağlanması görevinin kamu ile ilgili kavramlarla eşdeğer olması sebebiyle, öncelikle bu kavramların açıklanması yararlı olacaktır.

I. KAMU İDARESİ

A. İDARE KAVRAMI

İdare sözü, genellikle biri "teşkilat" diğeri "faaliyet" anlamında kullanılır. Anayasamızın; 125 inci maddesinde yer alan "idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır." hükmündeki "idare" deyimini "teşkilat" anlamında, 126 ncı maddesinde yer alan "illerin idaresi yetki genişliği esasına dayanır." hükmündeki "idare" deyimini "faaliyet" anlamında kullanılmıştır.

İdare deyimini bu anlamlarda kamu kesimi için kullanıldığı gibi, özel kesim için de kullanılır. Kamu idaresine ülkemizde, Kara Avrupasında olduğu gibi kısaca "idare" denilmektedir. (3) Buna karşılık Anglo-Amerikan ülkelerinde "kamu idaresi" deyimini kullanılmaktadır. Burada sözü edilen idare, kamu idaresi, yahut kamu yönetimidir. Kamu kuruluşlarının dışında kalan ve özel kuruluşları ilgilendiren idare, konumuzun dışında kalmaktadır.

İdare; biri "dar" diğeri "geniş" olmak üzere iki anlamda kullanılmaktadır. Dar anlamda idare deyimini, Devlet görevlerinden yalnız "yürütme" alanındaki idari kuruluş

---

(3) DERBİL, Süheyp: İdare Hukuku, sh.449, Ankara, 1959.

ve faaliyetleri içine alır. Buna karşılık geniş anlamdaki idare deyimi, diğer alanlardaki yani "yasama" ve "yargı" alanlarındaki idari kuruluş ve faaliyetleri içine alan geniş kapsamlı bir deyimdir.⁽⁴⁾

Fransız idare hukukçusu Andre LAUBADERE'ye göre idare: "Siyasi iktidarların itici gücü altında, modern devletin sayısı pek çok müdahalelerini sağlamakla görevli otoritelerin, görevlilerin ve kuruluşların bütünü ve bunların faaliyetleridir."⁽⁵⁾

B. İDARE VE HÜKÜMET

Hükümet deyimi, devletin üst yönetim kuruluşunu ifade eden bir Anayasa kuruluşu olarak Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunu içerir.⁽⁶⁾ Hükümet, devlet yapısı içinde yasama organı ile birlikte siyasal iktidarı oluşturur. Hükümetin esas görevi, devletin yüksek yönetimini sağlamak, başı olduğu idareye yön vermektir. Hükümet, idarenin üst kuruluşu olmakla beraber, yapı yönünden, idari bir kuruluş olmaktan çok, özel bir yapıya sahip bir Anayasa kuruluşudur. Hükümetin, idari görevlerinin yanında, idareyi aşan "siyasi" görevleri de vardır. Hükümetin yasama organı ile olan ilişkileri buna örnek teşkil eder.⁽⁷⁾

Hükümetle idare arasındaki sınırı çeşitli nedenlerle belirtmek zorluk arzeder. Hükümet faaliyeti ile idari faaliyetin yönünü tayin etmek aynı organlara düşmekte, aynı mahiyette faaliyetlerle hedefe ulaşmaktadırlar.

---

(4) GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: Türkiye'nin İdari Yapısı, sh.3, Ankara, 1976.

(5) DE LAUBADERE, Andre: Traite Elémentaire De Droit Administratif, TOME-1-4, sh.11, Paris, 1967.

(6) EROĞLU, Hamza: İdare Hukuku, sh.11, Ankara, 1985.

(7) GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: a.g.e., sh.4.

Bu iki kavram hukuki açıdan da, sosyolojik açıdan da farklılıklar gösterir ve birbirinden farklı şeyleri ifade eder. Hükümet etme, politik tercihleri kullanmadır. İdare etmek ise, kamu hizmetlerinin günlük işleyişini sağlamak, polis görevini görmek demektir. (8)

C. İDARE VE İKTİDAR

Siyasi iktidarı temsil eden hükümet, merkezi idarenin üst yöneticisi olarak, alacağı kararlar, vereceği emirler ile idareyi her zaman etkiler. Bundan başka, hükümet genel idarenin dışında kalan diğer idari kuruluşları, hatta özerk olan idari kuruluşları bile vesayet denetimi veya mali yolları ile etkilemek imkanına sahiptir. (9)

Bilindiği gibi, Hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisinde çoğunluk partisinin genel siyasetini yansıtır. İktidarda bulunan siyasi parti, idare eliyle programını gerçekleştirir. Çoğunluk partisi iktidara geldiği zaman, tabî olarak kendi prensiplerini ve programını tatbik etmek isteyecektir. Ancak önemli olan; iktidarın da emirlerini yerine getirecek olan idarenin tarafsız hareket edebilmesidir.

D. İDARE VE HUKUK

İdarenin faaliyet alanı, yalnızca hukuk kurallarını uygulamak değildir. Bu görev idarenin faaliyetleri içinde diğerlerine göre az yer tutar. İdarenin kişilere külfet yükleyen faaliyetleri ayrıntılı olarak hukuk kuralları ile düzenlenmiştir. Buna karşılık, idarenin bir çok faaliyetle-

---

(8) BENOIT, Paul Français: Le Droit Administratif Français, sh. 51, Paris, 1968.

(9) ONAR, Sıddık Sami: İdare Hukukunun Umumi Esasları, Cilt 1, s.190, İstanbul 1966.

ri için hukuk sadece bir "çerçeve" teşkil eder. İdare bu çerçeve içinde faaliyette bulunmak zorundadır. Aynı zamanda idare kendisi de yasa yapmakta ve uygulamaktadır.

Demokratik düzenin uygulandığı ülkelerde, idarenin hukuka bağlılığı ilkesi benimsenmiştir. Günümüzde idare, hukuk düzeni içinde ve bu düzene uygun olarak hareket etmek zorundadır.⁽¹⁰⁾

İdarenin hizmet ve faaliyetlerinde hukuk kurallarına uyma zorunluluğu vardır. Örneğin, Türkiye Cumhuriyeti pozitif (yürürlükteki) hukukunda; anayasa ile hukuk devletini bir ilke olarak benimsemiştir. Hukuk düzeni ise; insan haklarına saygıyı esas alan, bunları koruyan, adli bir hukuk düzeni kurarak, bunu devam ettirmeyi yükümlülük kabul eden, bütün davranışlarında hukuk ve anayasaya uyan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı bulunan devlet demektir.⁽¹¹⁾ Bu bakımdan, hukuk devleti, hiç bir zaman yalnızca kanun devleti demek de değildir. Öyle ki "Kanunlarımızın, Anayasanın açık hükümlerinden önce hukukun bilinen ve bütün uygar ülkelerde kabul edilen prensiplerine uygun olması şarttır".⁽¹²⁾

İşte, bu esas ölçüler içinde değerlendirilmesi zorunlu olan İdare Hukukunu da; idarenin, idare edilenlerle ilişki ve faaliyetlerinde uymak zorunda olduğu kuralların tümüdür, şeklinde tarif edebiliriz.

---

(10) GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: a.g.e., sh.5.

(11) T.C. Anayasa Mahkemesinin 27 Aralık 1967 gün ve Esas: 1966/11, Karar: 1966/44 Sayılı Kararı.

(12) T.C. Anayasa Mahkemesinin 28 Nisan 1965 gün ve Esas: 1963/12, Karar: 1964/76 Sayılı Kararı.

II. KAMU KUDRETİ VE EGEMENLİK ANLAYIŞI

İdarenin kamu hizmetini görebilmesi, kamu düzenini sağlayabilmesi için çeşitli yasal düzenlemelere başvurması, bu amaçla kamu gücünü kullanması gerekmektedir. Bu açıdan, egemenlik anlayışı ve kamu kudretinin incelenmesi gerekir.

A. EGEMENLİK

1. Kavramı ve Tanımı

Egemenlik (hakimiyet), Arapça kökenli "hüküm" sözcüğünden gelmektedir. Anlam olarak "zorlama" demektir. Ancak, bu yasal bir zorlama olup, tüm fertlerin ve toplumların onayladığı ve kabul ettiği bir zorlamadır.

Egemenlik, bir üstün yetkiyi, bir üstün gücü anlatmaktadır. Zorlayıcılık niteliğine sahip, "devredilmez", "temsil edilmez", "bölünmez", "yanılmaz" bir üstün iradedir.⁽¹³⁾

2. Tarihi Gelişimi

Egemenlik kavramının sistematik olarak kullanılmasına gelinceye kadar değişik aşamalardan geçtiğini görmekteyiz. Batıda bu kavramı ilk kez 1576'da ünlü Fransız hukukçusu "Jean Bodin" sistematik bir şekilde kullanmıştır.⁽¹⁴⁾

Aristo ise "Politika" adlı eserinde egemenliği, bir "üstünlük" olarak ele almıştır.⁽¹⁵⁾ Aristo, egemenlikten çok, egemenliğin hangi ilke tarafından sağlanacağı konusu

---

(13) GÖZE, Ayferi: Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, s.205, İstanbul 1986, "Egemenliğin bu nitelikleri Jean Jaques Rousseau tarafından belirlenmiştir."

(14) GÖZE, Ayferi: a.g.e., sh.123, "Bodin Egemenliği Devletin Altı Kitabı isimli eserde kullanılmıştır."

(15) SARICA, Ragıp: 100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi, sh.23, İstanbul, 1983.

üzerinde durmuştur. Aristo üstünlüğü (egemenliği) yasalara tanımıştır.

Egemenlik kavramını FRANSA kralları tarafından ülke içinde kendi iktidarına rakip olabilecek bir iktidar, ülke dışında ise, kendilerinden üstün bir kuvvet tanımadıklarını anlatan bir hukuki formül olarak kullanılmıştır. Önce-leri belli bir amacın elde edilmesi için Kralcı hukukçular tarafından bir mücadele silahı olarak kullanılan egemenlik kavramı, sonradan geliştirilerek, bir öğretisi haline getirilmiştir. (16)

Egemenliğin sistematik olarak ilk kez Fransız hukukçusu "Jean Bodin" tarafından ele alındığını söylemiştik. Bodin'in asıl amacı zamanın dini, siyasi kargaşalığı arasında kurtuluş yolunu gösterecek olan genel hukuk ilkelerini ortaya koymaktı. Egemenlik ilkesi de bu amaçtan doğmuştur. (17)

Bodin "Devletin Altı Kitabı" adlı eserine, Devletin tanımını yaparak başlamıştır. Bodin'e göre Devlet: "Birçok ailenin ve onlara ortak malların egemen güç tarafından yönetimidir." Bodin Devleti yalnızca siyasal olaylar düzeyinde almamakta, Devleti hukuka uygun, meşru bir kurum, iyilik ve mutluluk gibi değerlere yabancı olmayan ve bunun ötesinde bir amaca yönelik olarak görmektedir. Temel ögesi aile olan Devleti, devlet yapan siyasal toplumun birlik ve bütünlüğünü sağlayan "egemen gücü"dür.

Bodin'e göre egemenliğin, yasa yapma yetkisinden başka, savaş açmak, barış yapmak, memur atamak, bağışlamak, para basmak, vergi koymak gibi yetkileri de vardır. (18)

---

(16) KAPANİ, Münici: Politika Bilimine Giriş, sh.33, Ankara, 1978.

(17) SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.59.

(18) AKIN, F.İlhan: Kamu Hukuku, sh.95, İstanbul, 1974.

Prof. Dr. Ragıp SARICA Bodin egemenliğinin özelliklerini "sürekli", "mutlak", "bölünmez" olarak açıklamış, bu tür egemenliğin en çok monarşik bir yönetimde olduğu, ancak Bodin'in kalıcı yanının kamu hukukuna "egemenlik" kavramını getirmiş olmasıdır." şeklinde izah etmiştir. (19)

Egemenlik yeryüzünde hiçbir kısıntıya ve denetime uğramadan emir verebilme ve bu emri uygulatabilme yetkisidir. Bu yetki, her türlü denetimin dışında bir icraattır.

İngiliz "John Locke" egemenliği sınırlı bir güç olarak ele almış, egemen gücün kullanılmasında, yasamanın, yürütmenin ve yargının ayrılması gerektiğini, yani kuvvetler ayrılığı prensibini esas almıştır. Fakat, yasamaya üstünlük tanınmıştır. Bu şekilde egemen güç, mutlak, sınırsız, baskıcı bir güç değil, sınırlı, ılımlı bir güç olmaktadır. (20)

Jean Jaques Rousseau, "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde egemenliğin hukuki ve felsefi bir anlam ifade ettiğini belirtmektedir. Nasıl ki yaratıcı her insana organları üzerinde mutlak bir iktidar veriyorsa, "sosyal sözleşme" ile oluşan "sosyal bütün"ün de tüm üyeleri üzerinde mutlak bir iktidarı vardır. Bu "bütün"ün iradesi "genel irade"dir. İşte genel irade ile belirlenen bu iktidara "egemenlik" denilmektedir. (21)

Rousseau'ya göre egemen varlık, bir başka deyişle devlet iktidarı, kendini meydana getiren bireylerin toplamıdır. O halde egemenlik, halk egemenliği biçiminde olup, birey iradeleri ayrı ayrı, kendiliğinden hukuki de-

---

(19) SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.60.

(20) GÖZE, Ayferi: a.g.e., sh.159.

(21) GÖZE, Ayferi: a.g.e., sh.204.

ğer taşımaktadır. Ancak, Rousseau bireylerin iradelerinin dışında bir milli iradenin de varlığını belirtmekte, yani "Halk Egemenliği" yanında "Milli Egemenlik" düşüncesi de Rousseau'nun görüşlerini yansıtmaktadır.⁽²²⁾

Rousseau'nun görüşlerinin bütünü ele alındığında "halk egemenliği"ni savunduğu görülür. Buna bağlı olarak da doğrudan doğruya demokrasiyi savunmaktadır. Yani yasama yetkisi halka verilmelidir. Yasalar, yasa koyucular tarafından hazırlansa bile, bunların üzerinde görüşülmesi ve onaylanması, halk meclislerinin görevi olmalıdır. Rousseau'ya göre, tüm yönetim biçimlerinde (demokrasi, aristokrasi, monarşi) egemenlik halka aittir. Yasama yetkisi halkın elinden alınamaz. Fakat yürütme değişik biçimde olabilir.⁽²³⁾

3. Bugünkü Egemenlik Anlayışı

Zamanımızda uluslararası ilişkilerin önem kazanması, devletler arası sosyal, politik, ekonomik alışverişin ve diğer ilişkilerin hızla artması sonucunda egemenlik kavramının iki şekilde ortaya çıktığını görmekteyiz. Dış egemenlik ve iç egemenlik.

a. Dış Egemenlik

Kısaca, devletin başka bir ülkenin egemenliği altına girmemesi, herhangi bir devlete bağlı olmaması, başka bir devlete tabi bulunmaması demektir. Dış egemenlik kavramı içinde daha ziyade "bağımsızlık" esaslı yer almaktadır.

---

(22) SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.89.

(23) SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.90.

b. İç Egemenlik

Devletin ülkesi içinde egemen olması halidir. Könumuz itibariyle, kamu gücünün kullanılması iç egemenliğin esasını teşkil ettiğinden, bu kavram üzerinde daha fazla durmak yararlı olacaktır.

İç egemenlik kavramı içinde düşünülen "Devlet İktidarı" ile daha çok "klasik egemenlik" kavramına ulaşılmaktadır. Oysa, klasik egemenlik teorisinde yer alan "mutlaklık" ve "sınırsız oluş" günümüz "hukuk devleti" anlayışı ile bağdaşmaz. Egemenlik kavramının, tek, bölünmez, en üstün olma gibi özellikleri, özellikle "Federal Devlet" yapısı ile tamamen bir çelişki oluşturur. (24)

Klasik egemenlik anlayışı, diğer taraftan kuvvetler ayrılığı ilkesi ile de bağdaşmaz. Bu, klasik egemenliğin "bölünmez" oluşundan kaynaklanmaktadır. Oysa, günümüzde, egemenlik bölünmüş ve çeşitli organlar tarafından kullanılır hale gelmiştir. O halde günümüz devlet sistemleriyle, klasik egemenlik kavramları tamamlayamamaktadırlar. Bu yüzden günümüzde, milli egemenlik, milli irade ile halk egemenliği ve siyasi iktidar ayrımı yapılmaktadır. Bu durumda da günümüzde egemenlik siyasi iktidarlara ve diğer devlet organlarının birlikte kullandığı bir üstün güç anlamına gelmektedir.

Egemenliği ve Devlet gücünü incelediğimiz zaman iki tür unsur görülmektedir. Birincisi, maddi ve şahsi unsurlar, ikincisi manevi unsur'dur. Maddi ve şahsi unsurlar: emretme gücü, maddi güç, silahlı (askeri) güçtür. Bunlar, aynı zamanda devletin bağımsızlık ve egemenliğinin somut delil ve görüşleridir. Emretme gücü modern devlette "Yasa Koyma" şeklinde görülür. (25)

---

(24) KAPANİ, Münci: a.g.e., sh.37.

(25) ONAR, Sıddık Sami: a.g.e., C.III, sh.1443.

Devlet düşüncesine ve eylemine bağlı olan ve egemenliğe dayanan kamu gücü, doğrudan doğruya halka, devlete aittir. Millet bu gücü kendi seçtiği organlar eliyle kullanır. Devletin siyasi amaçlarınının gerçekleşmesine hizmet eden bu güç, siyasi iktidarı da oluşturur ve fiilen yasama, yürütme ve idare ile yargı organları aracılığı ile kullanılır. Bu gücü fiilen elinde tutan ve kullanan yasama organı ile hükümet siyasi iktidarı oluşturur. (26)

"Siyasi İktidar" yeni kullanılmaya başlanan bir terimdir. Eskiden egemenlik terimi kullanılmaktaydı. Fakat, egemenlik terimi yetersizdir ve soyuttur. Siyasal iktidarla arasındaki farklılıklar belirtilmelidir. (27)

İlk olarak, egemenlik, demokratik anlamda millete aittir. "Kayıtsız-şartsız milletindir", onun malı sayılır. Oysa iktidar, hükümet edenlere ait değildir. Hükümet edenler siyasi iktidarı kullanırlar, onun sahibi değil, geçici olarak zilyedidirler.

İkinci olarak, egemenlik, iktidara oranla sınırsızdır. Koruyucu niteliği vardır. Anayasadan öncedir ve üstündür, iktidar ile sınırlıdır. Yetkilerini Anayasadan ve yasalardan alır ve bunlara uygun olarak kullanır.

Üçüncü olarak, egemenlik asli (birincil), başka bir egemenlikten doğmayan, bir ülke içinde en yüksek güçtür. Kaynağını sahibinden (milletten) alır. İktidarın kaynağı ise, siyasal olaylardır. Bu olaylar, değişken oldukları için iktidarlar da zaman zaman değişir. (28)

---

(26) ONAR, Sıddık Sami: a.g.e., C.III, sh.1444.

(27) TUNAYA, Tarık Zafer: Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, sh.151-153, İstanbul, 1982.

(28) TUNAYA, Tarık Zafer: a.g.e., sh.153.

Egemenlik, bir devletin varlığının sebebidir. Siyasal iktidarın böyle bir niteliği yoktur. Egemenlik devletin amacıdır.

4. Egemenliğin Anayasalarda Yer Alması

Ulusal egemenlik ve milli iradenin esası Fransız İhtilalinden kaynaklanmaktadır.

Fransız devriminin amacı, istibdada karşı gelip, egemenliği millete vermektir. Zamanla, Fransız İhtilalinden etkilenen ülkelerde, ulusal irade kavramı, ulusal hareketlerin sloganı ve itici gücü olmuştur. (29)

Bunun sonucu olarak, egemenlik anlayışı Anayasalarda yer almış, sorunlar anayasal düzene geçişte artmıştır. Zira, anayasalarda yer alan kural: Milletın çoğunluğunun oyları ile iradenin belirlenmesi esasına yönelik olmuştur. Seçim sonucu ortaya çoğunluğun iradesi çıkmakta ve tercihlerini göstermektedir. Demokraside halk hakem olmakta ve diyalogun bir tarafını teşkil etmektedir.

Bazı az gelişmiş ülkelerde halkın bu işlevi yoktur ve baskı sonucu, tercihler doğrulukla ortaya çıkmayabilir. "Siyasal iktidar, şu halde ne milli irade ne de milli hakimiyettir. Siyasal iktidar hakimiyet terimiyle açıklanamaz". (30)

5. Ülkemizdeki Egemenlik Anlayışı

Önsözde izah edildiği gibi; Türkler tarih boyunca kurdukları devletlerle, egemen oldukları topraklar üzerinde en ideal devlet otoritesini, huzur ve güvenliği hükümlerle kılınmışlar, tarihin hiç bir devrinde egemenliklerini ve saygınlıklarını yitirmemişlerdir.

---

(29) TUNAYA, Tarık Zafer: a.g.e., sh.154.

(30) TUNAYA, Tarık Zafer: a.g.e., sh.156.

Bilindiği üzere Osmanlı Devletinin idari sistemi teokratik bir yapıya sahipti. Egemenlik tüm monarşik sistemlerde olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğunda da tek kişinin elinde bulunuyordu. Bu yetkiyi elinde tutan otorite "Padişah" veya "Sultan"dı. Ancak, bu otorite, kuralların ihlâli halinde harekete geçiyor, dini esaslar, kararlarda esas teşkil ediyordu.

Ahmet MUMCU'ya göre "Osmanlı Sultanları, egemenliklerini güçlendirmek için İslâm Dinine dayanmayı ihmal etmemişlerdir." (31)

Kur'anı Kerimde yer alan bazı ayetlerde "Emir-el Mü'minine itaat vaciptir." emri bulunmaktadır. Bu görev, Osmanlı Padişahlarına ait olduğu için, bu ayetler padişahların egemenlik konusundaki esas kaynaklarını teşkil etmiştir.

Cumhuriyet Döneminde ise: Ulusal egemenlik ilkele-ri, milli mücadele devrindeki monarşik idareye gösterilen tepkinin ürünü olarak ortaya çıkmış ve milli mücadelenin başarı yolu olarak düşünülmüş ve uygulanmıştır. Bunun sonucu olarak da Cumhuriyet rejimi kabul edilmiştir.

Egemenliğin kayıtsız, şartsız ulusun olması demek, egemenliğin sıfatı ve makamı ne olursa olsun, kimseye verilmemesi demektir. (32)

Ulusal egemenliğin doğal bir sonucu olarak siyasi partiler doğmuş ve demokratik yapımız içinde fonksiyonlarını yerine getirmeye başlamışlardır.

ATATÜRK'ün görüşlerinde yer aldığı biçimi ile ulusal egemenlik teorisi, bir takım özellikler taşır. Ulusal

---

(31) MUMCU, Ahmet: "Osmanlı İmparatorluğunda Egemenlik Kavramı ve Gelişmesi", Milli Egemenlik Sempozyumu, sh.33,49, Ankara, 1985.

(32) GİRİTLİ, İsmet: Kemalist Devrim ve İdeoloji, sh.62, 63, İstanbul, 1980.

egemenlik teorisine göre; egemenlik kayıtsız ve şartsız millete aittir. Ancak, millet soyut bir kişi olduğu için, millet iradesi temsilcileri vasıtası ile ifade olunur. Temsilî demokrasi, teorinin kaçınılmaz sonucudur. (33)

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924'de yapılan ANAYASA ile, ulusal egemenlik temel prensip olarak kabul edilmiştir. Ulusal egemenlik Türkiye Cumhuriyeti'nde millet egemenliği ve ulusal irade ile eş anlamda değerlendirilmiştir. (34)

Ulusal egemenlik, milletleşme olayına imkân vermiş, milletin birliğini, beraberliğini sağlamış, millete yeni ruh kazandırmıştır.

1961 ve 1982 Anayasalarımızda hem "ulusal egemenlik" ilkesine, hem de "hukuk devleti" ilkesine yer verilmiş, bu iki ilke birbirleriyle bağdaştırılmıştır. 1982 Anayasasının 6 ncı maddesinde "Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir." hükmü yer almıştır.

Türk Milleti egemenliği; Anayasasının koyduğu esaslar dahilinde yetkili organları ile birlikte kullanmaktadır. Bu hakkın kullanılması, hiç bir suretle, hiç bir zümreye, kişiye veya sınıfa bırakılamaz. Hiç bir kimse veya organ kaynağı Anayasa olmayan bir devlet yetkisi kullanamaz.

---

(33) EROĞLU, Hamza: "Kurtuluş Savaşı ve Egemenlik Kavramı", Milli Egemenlik Sempozyumu, sh.60-62, Ankara, 1985.

(34) AKGÜNER, Tayfun: 1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, sh. 14, İstanbul, 1983.

B. KAMU KUDRETİ

1. Tanımı

Kamu kudreti, devletin emretme, bu tek yanlı iradesini ilgililere kabul ettirme ve gerektiğinde zor kullanarak yerine getirme hak ve yeteneğidir.⁽³⁵⁾

Kamu gücünü daha geniş bir kavram olan "egemenlik" kavramına bağlayabiliriz. İdare Hukukunda "idare" dediğimiz varlığın sahip bulunduğu üstünlük anlamına gelen "kamu gücü", kamu hukukunda, "Devlet" denilen varlığın sahip olduğu "üstünlüğü" belirtmek için kullanılan "egemenlik" kavramına indirgenebilir. İşte bu "kamu gücü" adını verdiğimiz üstünlük, erk, güç, devlete tanınan, devletçe kullanılan egemenliğin-İdare Hukuku açısından-idareye ilişkin olan özel bir belirtisinden ve görünümünden başka bir şey değildir. Yani, kamu gücü, devletin bir organı ve parçası olan idarenin, idare hukuku alanında sahip bulunduğu egemenliğin başka bir isim altında anılması, söylenmesidir.⁽³⁶⁾

İdare Hukukunda "egemenlik" terimi yerine "kamu gücü" deyiimi kullanılmaktadır. Kamu kudreti yetki demektir ki, bu çok üstün bir yetki anlamında kullanılır. Yetki hukuk açısından; "Belli bir şeyi yapabilmek" veya "yapama-
mak" yeteneği demektir.

Kolluk tedbir ve kararları, türlü işlemlerle alınan değişik tedbirler yanında, bunları yerine getirmek için gerektiğinde kuvvet ve şiddeti de içeren "eylemler" biçiminde ortaya çıkar.⁽³⁷⁾

İdari kolluk, güçleriyle görev alanına giren yerleri ve faaliyetleri genel bir düzenleme çerçevesinde, süre-

---

(35) EROĞLU, Hamza: a.g.e., sh.76, 71.

(36) SARICA, Ragıp: İdare Hukuku Ders Notları, s.75-76, İstanbul, 1971-1972.

(37) DURAN, Lütüfi: a.g.e., sh.7.

li gözetim ve denetim altında bulundurur ve kamu güvenliği, dirlik ve esenliği ya da sağlığı, bozulma belirtisi gösterdiğinde, gereken karar ve tedbirleri alır ve uygular. Zabıta (kolluk) bu tedbir ve kararları "düzenleyici işlemler" şeklinde alır. Bu düzenleyici işlemlerin kişilere uygulanması da "bireysel işlemler"le olur. (38)

Kamu kudretini: İdarenin kişilerle ilişkilerinde, hem tek taraflı, hem de iki yanlı işlemlerde, ya da idari eylemlerde kişilere karşı sahip olduğu bir üstünlüktür, şeklinde tarif edebiliriz.

2. Kamu Kudretinin Devlet Fonksiyonları İçindeki Yeri

Devletin esas teşkilatını kuran, organlarını ve devlet kuvvetinin bu organlar tarafından nasıl kullanılacağını gösteren bugünkü Anayasaların, demirperde ülkeleri anayasaları hariç olmak üzere hepsi, devlete üç organ ve üç fonksiyon tanımaktadırlar. Bunlar:

- Yasama organı ve fonksiyonu,
- Yürütme organı ve fonksiyonu,
- Yargı organı ve fonksiyonu'dur. (39)

Bu görevlerden ilki, hukuk düzenini kurmaya, ikincisi kurulan düzeni korumaya yönelmiş devlet görevleridir. Bu görevlerin yapılması için devlet, görevlerine uygun bir teşkilatlanmaya gitmiş, yasama ve yargı organlarını kurmuştur. Yasama ve yargı görevleri dışında kalan ve devletin amacı içinde bulunan bütün diğer faaliyetler, yürütme görevlerini içermekte ve bunları yapan organa da yürüt-

---

(38) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.39.

(39) ONAR, Sıddık Sami: a.g.e., C.I, sh.1.

me organı denilmektedir. Yürütme görevi ve organının maddi ve organik bakımdan aynısı idare fonksiyonu ve organıdır.

Kamu gücü, yasama fonksiyonu ile kanun ve kurallar koyacak ve toplum düzenini sağlayacaktır.

3. Kamu Kudretinin Dış Güvenlikle İlgili Görevleri

"Dış Güvenlik" bir ülkenin en önemli ve milli bir politikası olup, uluslararası ilişkilerin yürütülmesi ile yakından ilgilidir. Uluslararası platformda ülkeler, diğer ülkelere karşı milli güvenliklerini uluslararası ilişkiler yolu ile sağlarlar.

Dış güvenlik denildiği zaman, devletin uluslararası alandaki diplomatik ve askeri ilişkileri anlaşılmaktadır. Devletlerin, ordular kurup, bu amaçla harcamalar yapması, dış güvenliklerinin sağlanması amacına yöneliktir. Dış güvenlik sadece ülke sınırları dışında değil, ülke sınırları içine dışarıdan gelebilecek ve ülke için tehlike oluşturabilecek her türlü tedbirlerin alınması ve yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi demektir.

Dış güvenlik, başka devletlerin ve kuruluşların emir, gözetim ve denetimi altında olmamak, yabancı devletlerin saldırı veya saldırı tehlikelerinden uzak bulunma ve bunlara karşı korunma demektir.⁽⁴⁰⁾

4. Kamu Kudretinin İç Güvenlikle İlgili Görevleri

Kamu düzenini; Fertlerin ve toplumun güvenlik içinde olması, sağlıklı, barışık bir ortamda ve refahı içinde yaşamlarını sürdürebilmeleri şeklinde tarif edebiliriz.

---

(40) AKGÜNER, Tayfun: a.g.e., s.80-83.

İşte kamu kudretinin bir devamı olarak idarenin görevi bir anlamda kamu düzeninin sağlanmasıdır.

Kamu gücü, düzeni sağlama ve devam ettirme görevini kollukla (zabıta ile) yürütür. Bu açıdan Devlet iç güvenlik teşkilatlarını kurmak zorundadır.

III. KAMU HİZMETİ

A. KAMU HİZMETİ KAVRAMI

Kamu hizmeti değişik anlamlarda kullanılan belirsiz kavramlardır. Çeşitli metinlerde "Hidematı umumiye, hıdematı âmme, umumi hizmeti, âmme hizmeti, kamusal hizmet" diye anılmış olan kamu hizmeti kavramı çok kullanılmış olmak yüzünden manası aşınmış ve belirsizleşmiş bir söz mahiyetini almıştır.

Kamu idareleri, kamu hizmeti yapmak için kurulur ve işletilir. Kamu hizmeti kavramı, idare hukukunun en önemli esaslarından biridir. İdari teşkilat, kamu hizmeti yapmak amacı ile kurulmuştur. Parlamento ve mahkemelerde kamu hizmeti yapılır.

Prof.Dr. Süheyp DERBİL'e göre kamu hizmeti: özel işletmelerin yetersiz görülmesi dolayısıyla kamusal ihtiyacı karşılamak düşüncesiyle hükümet edenlerin idareleri veya idari denetleri altında kurulmuş ve az çok ayrı bir hukuk rejimine bağlı bir işletmedir.⁽⁴¹⁾

Prof.Dr. Tahsin Bekir BALTA ise, kamu hizmetini: Bir kamu kurumunun ya kendisi tarafından ya da yakın gözetimi altında olarak özel girişim (teşebbüs) eliyle kamuya sağlanan hizmettir, şeklinde tarif etmiştir.⁽⁴²⁾

---

(41) DERBİL, Süheyp: a.g.e., sh.449.

(42) BALTA, Tahsin Bekir: İdare Hukukuna Giriş, TODAİE Yayını, sh.16, Ankara, 1970.

Kamu hizmeti deyimi, idarenin bütün faaliyetlerini kapsamaz. İdarenin bazı faaliyetleri kamu hizmeti dışında kalır. Buna karşılık, kamu hizmeti, idarenin dışında kalan yasama ve yargı görevlerini de içine alır.⁽⁴³⁾

Kamu hizmeti doktrinine göre, devletin varlık sebebi toplumun iyiliğine çalışmak, kamu için lüzumlu ve faydalı olan teşebbüslere girişmek ve bu teşebbüsleri gerçekleştirecek teşkilatı kurmak ve faaliyetlerini yerine getirmektir. Devlet, bu görüşe göre, kamu hizmetleri teşkilatının bir bütünüdür.⁽⁴⁴⁾

B. İÇ GÜVENLİK HİZMETLERİNİN KAMU HİZMETİ OLARAK DEĞERLENDİRİLİP DEĞERLENDİRİLEMEYECEĞİ

Herhangi bir icraat veya faaliyetin kamu hizmeti olarak değerlendirilebilmesi için, ilk amacın kamu yararına yönelik olması gereklidir. Emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin aralıksız olarak sağlanmış olması, bu hizmetin bir kamu hizmeti olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır. Ancak, devlet bu hizmeti vatandaşlarına ücretsiz olarak sağlamak mecburiyetinde ve bu faaliyeti yerine getirecek kuruluşları kurmak zorundadır.

Zabıta hizmetlerinin kamu hizmeti olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmüştür.

Süheyp DERBİL'e göre: "İdari teşkilat, idari faaliyette bulunmak için kurulur. Kamu idareleri, halkın bir takım ihtiyaçlarını karşılamakla görevlendirilmişlerdir. Güvenlik: insan topluluklarının başta gelen ihtiyaçlarındandır. İç güvenliğin sağlanması için, kamu idaresi bir takım polisiye yetkilerle donatılmıştır. Dış güvenli-

(43) GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: a.g.e., sh.7.

(44) EROĞLU, Hamza: İdare Hukuku, sh.16, Ankara, 1985.

ğın sağlanması için vatandaşlar türlü askerlik hizmetleriyle görevlendirilmişlerdir. Güvenliği sağlamak, bir kamu hizmetidir. (45)

Dr. Metin KIRATLI'ya göre: Zabıta hizmetleri (koruyucu hizmetler) öğretilde, kimi zaman kamu hizmetlerinden sayılmıştır. (46) Diğer idare hukukçuları ise, zabıta hizmetlerini öğretilde kamu hizmetlerinden ayrı olarak değerlendirmişlerdir. (47)

Prof.Dr. Lütü DURAN, konu ile ilgili olarak şu görüşlere yer vermiştir: "İdarenin yapacağı görevler, nitelik ve konuları bakımından olduğu kadar, hukuki araç ve etkileri yönünden de farklı faaliyetlerdir. Şöyle ki; Zabıta gücünün konusu, emir ve yasaklarla fert ve toplulukların tutum ve davranışlarını dıştan düzenleyip, bunlara uymalarını sağlayarak, kamu düzenini gerçekleştirmekten ibaret olduğu halde, kamu hizmetlerinin konusu, çeşitli idari ve teknik faaliyetlerle halkın genel ve ortak ihtiyaçlarını karşılamak amacına yöneliktir. Ayrıca, kimi kamu hizmetleri "özel yönetim" usulleri ile (imtiyaz usulü, kamu kuruluşları eliyle, özel kuruluşlar ve kişiler eliyle gibi) yapılabilirse de, kolluk ancak ve yalnız "Kamu Gücü"ne dayanılarak, tek yanlı kamusal işlem ve eylemlerle yürütülebilir. İdari kolluk yetkisinin kapsamına giren işler, serbest özel faaliyet niteliğini korur. Kamu hizmeti konusu olan işler ise, Devlet tekeline alınmasa bile, bunun hukuki rejiminden az çok etkilenir. İdari kolluk yetkisinin ilgililer üzerinde cezaya benzer etkiler taşıyan müeyyideler (yaptırımlar) içermesine karşılık, kamu hizmetleri uygulamasında "yararlanmadan yoksun bırakılma" söz konusu olabilir. (48)

---

(45) DERBİL, Süheyp: a.g.e., sh.443.

(46) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.15.

(47) Bu görüş için bakınız: ONAR, S.Sami: a.g.e., sh.14; DURAN, Lütü: a.g.e., sh.244-246; SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.74.

(48) DURAN, Lütü: İdare Hukuku Ders Notları, sh.249, İstanbul, 1982.

İdarenin kamuya yararlı özel faaliyetleri özendirme ve destekleme görevi ise; İdari kolluk ile kamu hizmeti alanları arasında sayılabilecek konularda yürütülen bir faaliyet olmak itibarıyla, daha yakından gözetime ve denetime imkan vermekle beraber, kamu gücünün olumlu biçimde kullanılmasına elverişli değildir. Özendirme ve destekleme görevi, daha ziyade idare ile ilgililere karşılıklı ödümler sağlayan "anlaşmalar" yolu ile yerine getirilir. Bunların yaptırımını (müeyyideleri) tazminat veya cezai şart ile karşılamak, yardım, kolaylık, bağışıklık ve ayrıcalıklardan yoksun kalmaktan ibarettir. Bütün bu idari görevlerin ve kamu hizmetlerinin ortak yanları, bireylere ve topluluklara yönelmeleri ve kamu yararını doğrudan doğruya sağlamalarıdır. Fakat, idarenin tüm görevleri böyle değildir. Yani, kamu yararı, bu görevlerde de gözetilmekle beraber, ilk aşamada idarenin kendi ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik faaliyetlerdir. Dolayısıyla bireylere ve topluluklara "edim" yerine "yüküm" getirirler. Vergi salınması, askerlik gibi yükümler, idarenin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik yükümlerdir. Dolayısıyla, idarenin tüm görevlerinin, kamu hizmeti niteliğinde olmadığını söyleyebiliriz. (49)

Kamu hizmeti, idarenin en temel görevlerindedir. Fakat, idarenin tüm görevleri kamu hizmetinin içerisinde sayılmaz. (50)

Görüldüğü gibi, idare hukuku yazarları iç güvenlik (zabıta) hizmetlerinin kamu hizmeti sayılıp sayılmayacağı konusunda farklı görüşlere sahiptirler. Her geçen gün değişen dünya şartlarında iç güvenlik faaliyetlerini kamu hizmeti olarak değerlendirmek biraz güçtür. Zira, zabıta, idarenin kamu hizmetlerinden ayrı, hukuki araç ve etkile-

---

(49) DURAN, Lütfi: a.g.e., sh.245-246.

(50) SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.74.

re sahip görevlerinden biri olup, kamu düzeni ile ilgilidir. Her ne kadar, kamu hizmetlerinin esas amacı toplumun günlük, teknik olarak ihtiyaçlarını karşılamak ve dolayısıyla kamu düzeninin daha sağlıklı, güvenli ve esenlik içinde bulunmasını sağlamak ise de; zabıta faaliyetinin ilk bakışta ve doğrudan en önde gelen amacı olan kamu düzenini sağlamak ve bozulduğunda tekrar yerine getirmek amacından farklıdır.

Bu nedenlerle; iç güvenlik (zabıta) hizmetlerini bir kamu hizmeti niteliğinde görmek pek mümkün olmayan bir görüştür. Zabıta, kamu düzenini sağlayarak, hem kamu hizmetlerinin daha iyi ve etkili görülmesini temin etmek, hem de kamu hizmetlerinden yararlanan kişilerin bu hizmetlerden daha memnuniyet verici ve aksamadan, düzenli, tarafsızlık içinde ve eşit olarak yararlanmalarına neden olmaktadır.

IV. KAMU MENFAATI

Fransız idare hukukçusu "Waline" tarafından savunulan ve sonra şiddetli tenkitler karşısında bu yazar tarafından vazgeçilen bir izah tarzına göre: İdare hukuku esasını, kamu menfaatinde bulmaktadır.

Waline göre, idarenin ve idari faaliyetlerin konusu ve amacı, kamu menfaatini sağlamak, korumak ve devam ettirmektir. İdari faaliyetin kıstası, onun idare hukukuna tabi olmasının esası, bu faaliyette kamu menfaati takip edilip-edilmemesinde görülür.

Kamu menfaati mefhumunun bütün idari faaliyetlere yön verdiği bir gerçektir. Ancak, bu yön verme, faaliyetin çeşidi ve uygulanan hukuki usul ne olursa olsun, her halde kendisini gösterir. (51)

---

(51) EROĞLU, Hamza: a.g.e., sh.17, 18.

V. KAMU DÜZENİ

A. KAMU DÜZENİ KAVRAMI

Kamu düzeni, toplumun dirlik ve düzen içinde olması halidir. Toplumun huzur içinde olması, emniyet ve asayişin düzenli ve kesintisiz bir şekilde sağlanması ile mümkündür.

Kamu düzenini "amme intizamı, intizam-ı amme, ordre public, public policy" deyimleri karşılığı olarak kullanmaktayız. Kamu düzeninin kesin bir tanımını yapmak güçtür. Genel olarak denilebilir ki; belirli bir ülkede, belirli bir zamanda, kamu yararlarını, kamu vicdanı ile genel ahlâkı çok yakından ilgilendiren hususlar kamu düzeninin içine girer. (52)

Emniyet ve asayiş kanunlarından bir çoğunun aynı zamanda kamu düzenini koruma düşünceleri ile konulduğunu kabul etmek yanlış olmaz. Başka bir deyimle, emniyet ve asayiş kanunlarının çoğunda aynı zamanda korunmak istenen bir kamu düzeni düşüncesi de mevcut olabilir. Dolayısıyla emniyet ve asayiş sağlayan kanunların bir çoğunun aynı zamanda toplumun kamu düzenini de koruduğu söylenebilir. (53)

Kamu düzeninin önemi, sağlık ve hastalık ilişkisindeki gibi, toplumda kargaşalıklar, aksaklıklar ve olaylar başgösterdiği zaman, daha iyi anlaşılır. (54)

Kamu düzeni: T.C. Anayasasının "Temel Hak ve Ödevler" başlıklı kısmında da kullanıldığı anlamda, toplumun dışsal ve maddi durumunu, yani toplumun, barış, güven ve sağlık içinde hayatini sürdürmesi halidir.

---

(52) ÖKCÜN, A.Gündüz: Devletler Hususi Hukukunun Kaynakları ve Kamu Düzeni, sh.13, 14, Ankara, 1967.

(53) ÖKCÜN, A.Gündüz: a.g.e., sh.53.

(54) DURAN, Lütüfi: a.g.e., sh.249.

Kamu düzeni üç önemli ögeden meydana gelmektedir.
Bu unsurlar:

1. Esenlik (Sukûn-Tranquillité)

Sözlük anlamı açısından: Huzur, rahatlık ve asayiş anlamlarını içermektedir. Toplumda düzensizliğin, karışıklığın olmadığı, asayişin en iyi bir şekilde sağlandığı bir ortamın meydana getirilmesi halidir. Bu ortam: Yürürlükte bulunan kanun, tüzük, yönetmelik ve emirlerle sınırlandırılmış toplum hayatında; fertlerin, bazı hürriyetlerden kesinti yaparak bu sınırı zorlamadan veya dışına çıkmadan, yaşamaları hali ve bu konudaki inancın yerleşmesi ve devamı ile sağlanmaktadır. (55)

Zabitanın korumakla yükümlü olduğu esenlik, maddi esenliktir. Manevi ve ahlaki esenlik ve nizam, kural olarak zabıta görevlerinin dışındadır. Anayasamızca da benimsemiş olan insan haklarının ve hukuk devleti ilkesinin doğal bir sonucu olarak düşünce ve vicdan hürriyeti, manevi ve fikri alanların, zabıta müdahalesinin dışında kalmasını gerektirmektedir. (56)

2. Güvenlik (Emniyet ve Asayiş-Sûreté)

Topluma, kişilere ve eşyaya tehdit teşkil eden tehlikelerin veya kazaların yokluğu demektir. Bu güvenlik; devletin komplolara karşı korunmasından, kazaların önlenmesine kadar bütün toplum hayatını kapsar. Trafik tedbirleri, maden ve iş zabıtası, yıkılma, yanma v.s., tehlikeleri taşıyan binalar hakkındaki zabıta tedbirleri hep bu amaca yöneliktir. (57)

---

(55) ÇAVUŞKUR, Bedrettin: Suç Kovuşturması, sh.11, İstanbul, 1969.

(56) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.33.

(57) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.34.

Güvenlik; bireylerin can ve mallarının, saldırılara ve kazalara karşı korunması demektir.

Toplumda güvenliğin sağlanması, bireylerde kamu düzeninin varlığı konusunda yeterli inancın yerleşebilmesi, ancak huzur ve güvenliğin sağlanmasıyla mümkündür. Yani Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik, tehlike, kaza ve sabotajlara karşı gerekli güvenlik önlemleri alınmış olmalıdır ki; tehlike, kaza ve kargaşa olmasın, kişiler huzur-güvenlik içinde yaşamını sürdürebilsin. Bu nedenledir ki; devletin bilinçli ve hukuka uygun önlemleri sayesinde, huzurlu yaşam gerçekleştirilmiş olur. Yoksa toplumdaki kötülerin şu veya bu nedenle kötülük yapmalarını, kendi kişiliklerine bırakmak mümkün değildir. Tesadüflerle veya sadece bireylerin iyilik duygularına dayanarak; toplumda güvenlik ve esenlik yaratılamaz. Tesadüfi bir huzur ortamı değil, bilinçli ve günün (24) saatinde sürdürülen güvenlik önlemleri, esenlik ya da huzuru meydana getiren en büyük nedendir. (58)

Güvenlikle ilgili günlük hayatımızdan bir çok örnekler vermek mümkündür. Evlerin kapısının çift anahtarlı olması, pencerelere demir parmaklık yapılması hırsızlık için alınan birer güvenlik önlemidir. Evden ayrı olunan zamanlarda, insan bu tedbirleri ile rahatlar ve güven içinde olur. Bu örnekleri, toplumun genelinde kamu düzeni açısından emniyet ve asayiş öğeleri için de genişleterek düşünebiliriz.

Netice olarak; kişiler mensup oldukları toplumun birer üyesi olarak, yaşayışları alabildiğine ve keyfi değildir. Bu yaşama biçimi, hukuk kurallarıyla düzenlenmiş ve yasak olan davranışlar bu kurallarda belirtilmiştir.

---

(58) TERZİOĞLU, Alaattin: İdari Kolluk Hizmetleri, Jan. Ok.Kom.lığı Yayını, sh.801.3, Ankara, 1982.

3. Sağlık (Salubrité)

Hastalıkların ve hastalık tehlikesinin yokluğu demektir. Halk sağlığını tehdit edecek tedbirlerin giderilmesi veya azaltılması için zabıta tedbirlerinin alınmasını öngörür. Bu tedbirler; insanlar, hayvanlar, genel yerler, taşınır veya taşınmaz mallar üzerinde olur. (59)

Kamu düzeninin bir parçası olan sağlığı, kişilerin teker teker hastalıklardan arınması, tedavi görmesi şeklinde anlamamak gerekir. Burada esas olan hastalıkların önlenmesi ihtiyacıdır. Kişilerden çok, halkın tamamını koruma amacı güdülmektedir. Halkın bütününe koruma amacına eskiden "Umumi Hıfzısıhha" denilirdi. Anayasamızda "genel sağlık" terimi kullanılmaktadır. Bu da kamu sağlığını korumaya yönelik olan aşılama, koruyucu aşılama, seyahati sınırlama, durdurma veya denetleme (Umumi Hıfzısıhha Kanunu, Belediye Kanunu) gibi bir takım önlemleri de içerir.

B. KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASINDA DEVLETİN GÖREVİ

Devlet olarak örgütlenmiş toplumlarda, toplum düzeninin ve güveninin sağlanması, devletin en başta gelen ödevidir. (60) Diğer kamu hizmetleri ve devletin yapmakla yükümlü olduğu görevler de önemlidir, ancak, diğer kamu hizmetleri, idare hukukunun gelişmesine bağlı olarak ve nisbeten son dönemlerde ortaya çıktığı halde, kamu düzeninin sağlanması, milli savunma ile birlikte devletin kendisi kadar eskidir. Devletin sağlamak ve korumakla yü-

---

(59) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.34.

(60) SARICA, Ragıp: a.g.e., sh.74.

kümlü olduğu bu düzen ve güven için "Emniyet ve Asayiş" (güvenlik) deyimini de kullanmak mümkündür. Ancak, bu kavram daha geniş olduğu için, "Kamu Düzeni" deyimini uygun bulunmakta ve kullanılmaktadır. Öyle ise devletin ödevleri arasında en önemlilerinden birisi "kamu düzenini sağlamak ve korumaktır." diyebiliriz.

Geniş anlamda devletin bütün faaliyetleri kamu düzenini sağlamaya yönelik olmakla beraber, devletin kamu düzenini sağlamak ve korumak ödevi, eskiden beri devlet içinde diğer kamu hizmetlerini gören kurumlardan ayrı bir kurum olarak örgütlenmiştir. İşte, bu hizmeti yürüten kuruluşa da "kolluk (zabıta-polis)" diyoruz. (61)

Kolluk, zabıta veya polis deyiminden farklı olarak hem bir faaliyeti, hem de bir teşkilatı ifade etmektedir.

Toplum ve devlet hayatının devamı sağlıklı nesillerin yetiştirilmesiyle mümkün olmaktadır. Devlet, vatandaşlarının sağlığını korumak amacıyla lüzumlu her türlü tedbiri almak ve uygulamak zorundadır. Kamu düzeninin de kesintisiz sürdürülebilmesi, bu tedbirlerin devamlılığı ile mümkün olacaktır.

Ülkemiz açısından, geçmişte yaşanan 12 Mart ve 12 Eylül öncesi olaylar, halen doğu ve güneydoğu Anadolu bölgelerimizde devam etmekte olan olaylar, kamu düzenini, bunun sağlanamaması halinde sonuçlarının ne olacağını, ve bu konuda devletin varlığının gerçek sebebinin ne olması gerektiğini ortaya koyması bakımından önem arz etmektedir.

Bugün, anladığımız manadaki devlet; halkı için var olmuş, idari organizasyonunu halkının mutluluğu için

---

(61) GİRİTLİ, İsmet- AKGÜNER, Tayfun: İdare Hukuku Dersleri, C.II, sh.70, İstanbul, 1987.

kurmuştur. Bu organizasyon içinde kamu düzenini sağlama ve hukuk kuralları niteliğine girmiş bulunan yasakları uygulamak amacıyla zabıta-güvenlik kuruluşları meydana gelmiştir.

Sosyal devlet ve hukuk devleti kavramlarının yerleşmesiyle, çağdaş zabıta anlayışı da değişmiştir. Bu anlayışta esas olan; kamunun (yani tüm halkın) esenliğini, rahat ve huzurunu ve güvenliğini, yani kamu düzenini korumak için ya da tek tek bireylere yönelmiş her türlü tehlikelerden onları korumak için, tüm önlemlerin alınması ilkesidir. (62)

Fransız hukuk Prof. Maurice Hauriou'ya göre: "Devlet düzenliği kayırmak içindir, Devlet egemenlik demektir". Devletin varlığı, kamu düzeninin en iyi şekilde sağlanması ile mümkündür.

C. KAMU DÜZENİNİN SAĞLANMASINDA KİŞİLERİN GÖREVLERİ

İnsan toplulukları bugün anladığımız manadaki toplumlar haline gelmeden önce; o toplumun başında bulunan kişilerin (şef, reis, bey, v.s.) kutsallık anlayışı veya dinsel yasaklardan güç bularak, topluluğun düzenini sağlamak amacıyla koymuş oldukları yasaklar-kurallar o toplum için uyulması zorunlu olan kurallar durumunda idi. Ancak, devlet kavramının ortaya çıkmasıyla, bu yasakların uygulanışı devletin, bu yasaklara uyma ise kişilerin ödevi haline gelmiştir.

Biraz daha açmak istersek: İlk çağ devletlerinin kralları, yöneticileri gösterişli tapınaklar, yüksek anıtlar yaptırmalarının sebebi, hükümlerlerinin devamını

---

(62) ÇALIŞKUR, Bedrettin: a.g.e., sh.9.

sağlamak içindi. Krallar yaptırdıkları ile anılırlardı. O çağlarda milli egemenliğin tek mümessili olarak, kanun yaparlar, ordulara emir ve komuta ederler, adalet dağıtırlar, vergi toplarlar, hatta vicdanlara bile el uzatırlardı. Bu devletlerin resmi tanrıları, tapınakları ve resmi papazları vardı. Kurallarını ve inançlarını mağlup ettikleri kişi ve toplumlara zorla kabul ettirirlerdi. Her türlü yetki, yöneticinin iradesine bağlı idi. Fertler sadece emredilene yapmaktan sorumlu idiler.

Sosyal devlet anlayışının gelişmesiyle, hak, hürriyet ve adalet kavramları ortaya çıkmış, fertler kralın sultanından kurtulup, yönetimlerinde kendileri de söz sahibi olmuşlardır.

Demokratik rejimlerde devlet, fertlere hizmette bir vasıtaadır. Devlet teşkilatını fertlerin refahını sağlamak için kurmuştur. Kişilerden beklenen kanun ve nizamlara itaat etmektir. Bireylerde kamu düzeninin varlığı konusunda yeterli inancın yerleşebilmesi, emniyet ve asayişin kesintisiz bir şekilde sağlanması ile mümkündür.

Toplumlarda, hak ve hürriyetlere saygı ne kadar kuvvetli, kanun ve nizamla riayet ne denli yüksek, bireyler arasındaki sevgi ve bağlılık ne kadar güzel ise; o toplumda kamu düzeni de o kadar ahenklidir. Böyle olunca da; toplumu teşkil eden fertler arasında milli şuur gelişir, hayat standardı yükselir, birlik ve beraberlik içinde devletin amaçları gerçekleşmiş olur. Sonuç olarak her şey bireye bağlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İDARİ SİSTEMİ VE BU SİSTEMDE GÜVENLİK-ZABITA KURULUŞLARININ YERİ

I. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İDARİ SİSTEMİ⁽¹⁾

İdari Teşkilat: zaman ve mekan şartlarına, memleketin sosyal yapısına, devletin siyasi ve ekonomik şartlarına ve uygulayacağı ekonomik politikaya, kamu hizmeti ve faaliyetlerinin icaplarına ve teknik bünyeye göre değişir. Bu bakımdan, her zaman, her yerde uygulanabilecek tek bir idare teşkilatı bahis konusu olmaz. Ayrıca, bir memleketin bütün idari kurumlarını da aynı tip içinde incelemek, değerlendirmek mümkün değildir.

Türkiye Cumhuriyeti İdari Sisteminde: idari teşkilat, bir taraftan Merkezde toplanmakla beraber, diğer taraftan da çevreye doğru genişler. Merkezi teşkilat bazı birimlerde il, belediye ve köy gibi mahalli teşkilat ile

---

(1) ONAR, Sıddık Sami: a.g.e., sh.

- VERSAN, Vakur: Amme İdaresi, Op,Cilt,sh.157 ve devamı, İstanbul 1956.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: a.g.e., Op.Cilt,sh.81 ve devamı.
- DURAN, Lütfi: a.g.e., sh.46, 223.
- GİRİTLİ, İsmet: Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli, sh.151 ve devamı, İstanbul, 1979.
- GİRİTLİ, İsmet: İdare Hukuku, sh.11 ve devamı,İst.1985.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: İdare Hukuku, s.11 ve devamı, İstanbul 1985.
- KABALIOĞLU, A.Haluk: Türkiye'nin İdari Teşkilatı, sh. 53-394, İstanbul 1986.
- EROĞLU, Hamza: a.g.e., sh.145 ve devamı.
- Merkezi Hükümet Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri (MEHTAP Raporu), TODAİE Yayını, sh.5 ve devamı,Ankara, 1966.
- T.C. Anayasası-1982 tarihli.
- T.C. Devlet Teşkilatı Rehberi, TODAİE Yay.Ankara 1986.
- İdarenin Yeniden Düzenlenmesi (İdari Reform Danışma Kurulu Raporu) İlkeler ve Öneriler, TODAİE Yayını, Ankara, 1972.

birbirine girerler. Böylece, devletin idari teşkilatı hem merkez, hem de mahalli teşkilat arasında görünür. İllerde mahalli teşkilatla beraber, merkezin de teşkilatı vardır. Merkez bu teşkilatı ile mahalli idareleri kontrol eder, siyasi ve idari birliği sağlar.

Ülkemizde merkezden yönetim ve yerinden yönetim kuruluşları ahenkli bir şekilde birleştirilerek, oldukça mutedil veyahut hafifletilmiş bir merkezden yönetim sistemine dayandırılmıştır. Bu itibarla, TÜRKİYE üzerinde idari bölünme iki şekilde görülmektedir. Bunlar:

Merkezden yönetim bakımından: il, ilçe, bucaklar,
Yerinden yönetim bakımından: il özel idaresi, belediye ve köylerdir.

Şu halde il, hem merkezden yönetim, hem de yerinden yönetim kuruluşudur. Diğer bir ifade ile, il kamu tüzel kişiliğinin içinde merkez kuruluşu da vardır, denilebilir.

Bu iki nevi idari ayırım, bölüşüm arasında esaslı bir mahiyet farkı mevcuttur. Yani merkezden yönetim bakımından idari bölgeler, il'deki merkez teşkilatıyla, bu teşkilatın hiyerarşik derecelerden ibaret olan ilçe ve bucaklar, bağımsız birer hukuki mevcudiyet ve kişiliğe sahip değildirler. Bunlar, merkez teşkilatının birer kademesinden ibarettir. Halbuki, yerinden yönetim prensibine dayanan bir kamu idaresi olarak il ve birer komün idaresi bulunan belediye ve köy, merkez teşkilatının dışında bağımsız birer hukuki varlığa haiz mahalli kuruluşlardır.

Nitekim 1982 Anayasasının 123 üncü maddesinde: "İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir. İdarenin kuruluş ve görevleri, merkezden

yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır." hükmü yer almıştır. Bu esasa göre, devletin asli idari görevleri genel idare tarafından yürütülmektedir. Genel idare ikiye ayrılır.

- Merkezden Yönetim Kuruluşları: merkez teşkilatı, taşra teşkilatı.
- Yerinden Yönetim Kuruluşları.

A. MERKEZDEN YÖNETİM KURULUŞLARI

Anayasamızın 8 inci maddesi: Yürütme yetki ve görevini anayasa ve kanunlara uygun olarak, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından yerine getirileceğini öngörmektedir. Merkezden yönetim prensibine göre, yürütme (idare) ile ilgili kuruluşlar, merkezde merkez teşkilatı, taşrada ise mülki taksimat veya diğer bir deyimle, taşra kuruluşları halinde görülür.

1. Merkez Teşkilatı

a. Ana Kuruluşlar

T.C. Merkez Teşkilatında ana kuruluşlar olarak üç önemli öge söz konusudur.

- Cumhurbaşkanı
- Başbakan ve Bakanlar Kurulu
- Bakanlar ve Bakanlıklar

Genel idarenin baş organlarını teşkil eden bu ana kuruluşların bir yandan siyasi, diğer yandan idari görevleri vardır.

(1) Cumhurbaşkanı

Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve milletin birliğini temsil eder. Anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. Devletin başı olan Cumhurbaşkanı, yürütme alanında hukuki bakımdan da bir üst karar merciidir. Cumhurbaşkanı idari nitelik taşıyan görevlerini "Kararnameler" ile yürütür. Kural olarak, görevlerinden sorumlu değildir.

(2) Başbakan ve Bakanlar Kurulu

Başbakan ve tüm bakanlar, Bakanlar Kurulunu oluşturur. Yürütmeyi fiilen elinde bulunduran organ, Bakanlar Kuruludur. Bakanlar Kurulu Kararları, oybirliği ile alınır. Başbakan; Bakanlar Kurulunun başkanı olarak, bakanlıklar arası koordine ve işbirliğini sağlar, hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir. Bakanlar Kurulu, bu siyasetin yürütülmesinden birlikte sorumludur.

Başbakan, bakanların görevlerinin anayasa ve kanunlara uygun olarak yerine getirilmesini gözetmek ve düzeltici önlemleri almakla yükümlüdür. Her bakan ise, kendi yetkisi içindeki işlerden ve emri altındakilerin eylemleri ve işlemlerinden ayrıca sorumludur.

Bakanlar Kurulunun idari faaliyetleri; Bakanlar Kurulu kararnameleleri olarak yürütülür. Bu konuda ortak sorumluluk esası geçerlidir.

(3) Bakanlar ve Bakanlıklar

Devletin yapacağı çeşitli hizmetler, bakanlıklar arasında bölüşülmüş ve her bakanlık, bakan denilen siyasi bir memurun emrine verilmiştir. Bakanların siyasi kişiler olması, parlamenter rejimin bir gereğidir. Bakanlık,

aralarında bir ilgi bulunan, bir kısım kamu hizmetlerini yerine getiren ve bir bakanın emri altında bulunan bir teşkilattır.

Bakan, muayyen bir hizmet sahasında icrai kararlar almak yetkisini haiz olan ve kamu kudretini kullanan en yüksek makamdır. Bakanlar Kurulunun kararına bağlı veya müşterek kararname konusu olmayan işlerde, ilgili bakanlar, bakanlığın son merciidirler ve tek başına sorumludurlar. Bakanlık adına yönetmelik yapma yetkisi bakanana aittir.

b. Yardımcı Kuruluşlar

Hükümete yahut bakanlıklara faaliyetlerinde yardımcı olmak, belli konularda görüş bildirmek, yahut denetimde bulunmak için, çeşitli kuruluşlar meydana getirilmiştir. Yapıları ve kuruluşları birbirinden farklı olan bu kuruluşlar şunlardır:

- Danıştay
- Sayıştay
- Devlet Planlama Teşkilatı
- Milli Güvenlik Kurulu
- Devlet Denetleme Kurulu'dur.

2. Taşra Teşkilatı (2)

Genel idare, üzerine aldığı hizmetleri, hizmetin gereklerine, coğrafya durumuna, ekonomik ve sosyal şart-

---

(2) GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: a.g.e., sh.101.

-ONAR, S.Sami: a.g.e., C.II, sh.809.

-PAYASLIOĞLU, Arif: Merkezi İdarenin Taşra Teşkilatı Üzerindeki Yetkileri Hakkında Bir İnceleme, Ankara, 1966.

-TOSUN, Mustafa: Türkiye'de Valilik Sistemi, TODAİE Yayını, Ankara, 1971.

lara uygun olarak yürütmek, hizmeti halka götürmek, halkın hizmetten eşit bir şekilde yararlanmasını sağlamak gibi çeşitli amaçlarla, taşra teşkilatını meydana getirmektedir.

Anayasanın 126 ncı maddesi: "Türkiye, merkezi idare kuruluşu bakımından coğrafya durumuna, ekonomik şartlara ve kamu hizmetlerinin gereklerine göre illere, iller de diğer kademeli bölümlere ayrılır.

İllerin idaresi, yetki genişliği esasına dayanır. Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkezi idare teşkilatı kurulabilir. Bu teşkilatın görev ve yetkileri kanunla düzenlenir." şeklinde düzenlenmiş olup, valilerin merkez namına icrai kararlar alabilme esasına dayanacağını ifade etmiştir.

Yani, merkezi idare sadece merkezdeki bakanlık teşkilatından ibaret olmayıp, bakanlık kuruluşu ile bütün ülkeye yayılır.

Genel idarenin taşra teşkilatı esas itibariyle iki ana grupta toplanmaktadır. Bunlardan birine "Mülki idare bölümleri". diğerine "bölge idareleri" adı verilmektedir. Mülki idare bölümü şeklindeki teşkilatlanmada, ülke idari bakımından illere, iller ilçelere, ilçeler de bucaklara ayrılmaktadır. Her mülki idare bölümünün başında, merkezi idare tarafından atanmış ve merkez adına iş gören, kendi birimleri içinde bulunan genel idareye ait kuruluşları yöneten, denetleyen ve bunlar arasında işbirliğini sağlayan bir idare amiri bulunmaktadır.

Mülki idare bölümleri 1949 yılında çıkarılan 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile düzenlenmiştir. Ülkemiz 67 il'e ayrılmış, iller valiler, ilçeler de kaymakamlar tarafından yönetilmektedir.

Mülki idare bölümlerinin yanında bazı bakanlık ve dairelerin il sınırlarını aşan hizmetleri, bölge idareleri biçiminde teşkilatlandırılmıştır.

B. YERİNDEN YÖNETİM KURULUŞLARI⁽³⁾

1. Mahalli Yönden Yerinden Yönetim Kuruluşları- Mahalli İadeler

Ülkemizde mahalli nitelikteki bir çok hizmetlerin görülmesini sağlayan ve demokratik hayatın gelişmesinde önemli rolü oynayan mahalli idarelerimiz; il özel idareleri, belediyeler ve köylerdir. Bunların yanında, mahalli idarelere benzeyen, fakat tüzel kişilikleri olmayan mahalli idareler de vardır. Köyler ayrı tutulursa, bugünkü mahalli idarelerimizin temelleri, Tanzimattan sonra atılmış, belediye ve il özel idareleri, batı örneğine göre kurulmuştur. Köy idaresi ise, eski bir geleneğin devamıdır.

Anayasamızın 127 nci maddesinin ilk fıkrası, mahalli idareleri tarif etmekte ve niteliğini belirtmektedir.

"Mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek, oluşturulan kamu tüzel kişileridir."

-
- (3) -VERSAN, Vakur: a.g.e., Op.Cilt, sh.168-188.
-YAVUZ, Fehmi: Türk Mahalli İdarelerinin Yeniden Düzenlenmesi, Ankara, 1966.
-TORTOP, Nuri: Mahalli İdareler, Ankara, 1967.
-GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: Türkiye'de Mahalli İdareler, sh.2, Ankara, 1967.
-NADAROĞLU, Halil: Mahalli İdareler Felsefesi, Ekonomisi, Uygulaması, İstanbul, 1978.
-EROĞLU, Hamza: a.g.e., sh.167.

Anayasanın bu hükmüne göre, mahalli idareler: il, belediye veya köylendir ve kamu tüzel kişiliğine haizdirler. Mahalli idarelerin kendilerine mahsus gelir ve gider bütçeleri vardır. Her üçüne de halk seçim yolu ile katılır. Ancak, halkın idareye katılması ve denetimi, köy ve belediye idarelerinde geniş, il özel idarelerinde ise sınırlı bir şekilde uygulanmaktadır. Köy ve belediye idarelerinde gerek genel karar organları, gerekse yürütme organları, doğrudan doğruya mahalli halk tarafından seçilmektedir. İl özel idarelerinde yürütme görevi, genel merkez teşkilatının bir memuru olan vali tarafından yerine getirilmektedir. Bu üç yönetim teşkilatının Anayasada yer alması, bunları bir anayasa kuruluşu haline getirmiştir.

2. Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim Kuruluşları

Kamu kurumları, hizmet yönünden yerinden yönetim prensibinin bir uygulaması sonucu ortaya çıkarlar. Her kamu kurumu tüzel kişiliğe ve özelliğe sahiptir.

Her kamu kurumu doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bir kamu idaresiyle ilişkilidir. Devlet, il, belediye veya köyden tamamen ayrı ve bağımsız bir kamu kurumunun varlığı düşünülemez ve kabul edilemez. İdarenin ve görevlerinin bütünlüğü ilkesi buna imkan vermez.

Kamu idareleri, kendilerine bağlı kamu kurumları üzerinde idari vesayet yetkisine sahiptir. (4)

Ülkemizde hizmet yönünden yerinden yönetimin bir tatbikatı olarak kamu kurumları, faaliyet sahasının genişliği ve şumulü bakımından önemli bir yer tutmaktadır.

---

(4) DURAN, Lütfi: a.g.e., sh.192.

Kamu kurumları çeşitli hizmetlere göre şekil aldığından ve hizmetin yapıları ve özellikleri de değiştiğinden, birbirinden farklı durumdadırlar.

Kamu kurumlarını hukuki yapıları ve muhtariyetleri bakımından bir ayrıma tabi tutmak güç de olsa, inceleme kolaylığı bakımından buna gerek vardır.⁽⁵⁾

Bu kuruluşları (5) kategoride incelemek mümkündür.

a. Devlet Dairesi Şeklinde Olan Kamu Kuruluşları

- Vakıflar Genel Müdürlüğü
- Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü
- Karayolları Genel Müdürlüğü
- Tekel Genel Müdürlüğü
- Devlet Üretim Çiftlikleri Genel Müdürlüğü
- Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğü

b. Kamu Kurumu Niteliğindeki Meslek Kuruluşları

- Ticaret ve Sanayi Odaları ve Deniz Ticaret Odaları
- Ticaret Borsaları
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

c. İktisadi Devlet Teşekkülleri

Sermayesinin tamamı devlete ait iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kanunla kurulan kuruluşlardır.

- Sümerbank
- Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu

---

(5) EROĞLU, Hamza: a.g.e., sh.184.

- Türk Çimento Sanayi
- SEKA

d. Bilimsel, Teknik ve Kültürel Kamu Kurumları

- Yüksek Öğretim Kurumları ve Üst Kuruluşları
- Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu (TRT) ve Radyo Televizyon Yüksek Kurulu
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

e. Sosyal Yardım Kurumları

- Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı
- Sosyal Sigortalar Kurumu
- Esnaf ve Sanatkarlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu (BAĞ-KUR)

II. TÜRKİYE'DE İÇ GÜVENLİK-ZABITA HİZMETLERİ VE BU HİZMETLE GÖREVLİ KURULUŞLARIN İDARİ SİSTEMİMİZ İÇERİSİNDEKİ YERİ

A. TOPLUM HUZURUNUN SAĞLANMASI VE BU ANLAYIŞIN T.C. ANAYASASINDAKİ YERİ

İnsanlar her türlü işlerini huzur içinde yapabilmeleri için, öncelikle kendilerini güvence altında hissetmeleri gerekir.

Toplumun türlü yönlerden teşkilatlanmış görünüşü olan devleti, insanlar kendilerini iç ve dış tehlikelerden korunmak için kurmuşlar, bu amaçla ORDULAR oluşturmuşlardır. Yine devletler; yurtları içinde dirlik ve düzenliğin korunması amacıyla da iç güvenlik-zabita teşki-

latlarını kurmuşlardır. İşte bu açıdan ZABITA devlet teşkilatı ile başlamış, ya da devletin kuruluşu zabıta teşkilatı ile tamamlanmıştır.

Halk kendisini huzur ve güvenlik içinde görmek, malının ve canının korunmasından emin olmak ister. Vatandaşlar, devlete karşı olan görevlerini de ancak bu şartların yerine getirilmesiyle istekle yaparlar.⁽⁶⁾

Ülkemiz açısından toplumun huzuru öylesine önemlidir ki, Anayasamızın 2 nci maddesinde Türkiye Cumhuriyeti Devletinin en önemli ilkesi olarak "Toplumun Huzuru" esas alınmış, 1 nci maddesinde ise "Toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak" devletin temel amaç ve görevleri arasında yer almıştır. Buna göre; güvenlik ya da emniyet bir "hukuk devleti" olan ülkemizin toplum ve kişilerin huzur ve esenliğini, yani asayişini sağlamak yönündeki hukuka uygun müdahale, kısıtlama ve aldığı önlemlerin tümünü anlatan bir terim olmaktadır. Dolayısıyla, güvenliğin kurucusu, sağlayıcısı ve sürdürücüsü yalnız ve yalnız devlettir. Bu alanda kişilerin teşebbüs özgürlüğünden bahsetmek mümkün değildir. Yani, zabıta faaliyetinin özel sektörü-en liberal düşünüşte bile-olmaz.⁽⁷⁾

Zabıta, halk ile hükümet arasında bir vasıtaadır. Bu nedenle, devletin başarısı, zabıta teşkilatlarının başarısı ve yeterliliği ile orantılı olmaktadır. Ayrıca yurdun güvenlik ve baysallığı ne kadar yüksek seviyede ve halkın huzur ve refahı ne kadar emin ve güvence altında bulunuyorsa, devletin dış siyasetinin de o oranda

---

(6) UĞURLU, Bekir: Jandarma Meslek, Jan. Okul Kom.lığı Yayını, I.Kitap, sh.9, Ankara, 1977.

(7) ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: Açıklamalı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Yönetmeliği, Cilt I, sh.6, Ankara, 1984.

kuvvetli olduğunu tarihi olaylar isbat etmiştir. Sonuç olarak; zabıtasız devlet düşünülemez.

B. İÇ GÜVENLİK-ZABITA KURULUŞLARININ TÜRK İDARİ SİSTEMİ İÇERİSİNDEKİ YERİ

Türkiye Cumhuriyetinin milli hedefi: Yurt içinde ve yurt dışında barışın gerçekleştirilmesi ve devam ettirilmesiyle, Türk ulusunu en kısa zamanda çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmaktır.

Yurt içinde huzurun sağlanması, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu⁽⁸⁾'nin 1 inci maddesi ile, İçişleri Bakanlığı sorumluluğuna verilmiştir. İçişleri Bakanlığı bu emniyet ve asayiş görevini kendine özgü kanunları bulunan Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü teşkilatları ile lüzumu halinde, Türk Silahlı Kuvvetleri'nden istifade ile yürütür. İçişleri Bakanlığı Kuruluşu ÇİZELGE-I'de sunulmuştur.

İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararnamenin⁽⁹⁾, İçişleri Bakanlığı görevlerini açıklayan 2 nci maddesi "Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, anayasalarda yazılı hak ve hürriyetleri korumak" şeklinde düzenlenmiştir. Bu maddeden de anlaşılıyor ki, İçişleri Bakanlığının Türk idari yapısı içerisindeki esas görevi ülkenin emniyet ve asayişinin sağlanmasıdır.

---

(8) Emniyet Teşkilat Kanunu, 4 Haziran 1937 gün ve Resmi Gazete Neşir No'su: 12 Haziran 1937, Sayı 3629, 3,t, Düstur, Cilt 18, sh.317.

(9) İçişleri Bakanlığının Yeniden Düzenlenmesi, 17.6.1982 tarihli ve 2680 sayılı Kanunun verdiği yetkiye dayanılarak, Bakanlar Kurulunca 13.12.1983 tarihinde kararlaştırılmıştır. 14 Aralık 1983 tarih ve 18215 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

İçişleri Bakanlığının, ülkenin emniyet ve asayişini sağlamakla görevli olan kuruluşları Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü'dür. Bu iki kuruluşun; emniyet ve asayiş işleri ile diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlılıkları esas alınmıştır. Ülkenin genel emniyet ve asayişinden doğrudan doğruya İçişleri Bakanı sorumludur. Bu sorumluluk, kişisel anlamda ve siyasal bir sorumluluktur. Bakanın kişisel sorumluluğu esası benimsenmekle, doğabilecek çelişkiler ve sakıncalar peşinen önlenmek istenmiştir. Dolayısıyla ülkenin "genel emniyet ve asayışı" tek bir makama verilmiş, çeşitli makamlar arasında yetki dağılımından kaçınılmıştır.

Emniyet ve asayışı sağlamada İçişleri Bakanının yürütme araçları olarak görülen zabıta-kolluk kuvvetleri genel kolluk (umumi zabıta) ve özel kolluk (hususî zabıta) olmak üzere ikiye ayrılır. Genel zabıta deyimi; Jandarma ve Polisi belirtir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olan Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayışı ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan, diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve zabıta kuvvetidir.

Polisin; teşkilat, kuruluş, disiplin, çalışma esasları v.b. konular Emniyet Teşkilatı Kanunu ile düzenlenmiştir. Jandarmanın kendi özel yasasına bağlı olacağı kuralına, bu Kanunun 3 üncü maddesinde yer verilmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğünün il, ilçe ve bucaklardaki birimleri (5442) sayılı İl İdaresi Kanununun 11 ve 28 inci maddelerine göre; il-

lerde valilere, ilçelerde kaymakamlara bağılı olarak hizmet görürler. Konu ileride daha geniş olarak ele alınacaktır.

Ülkemizde genel zabıta teşkilatları, devletin yürütme organı içinde yer alan kamu idaresinin bir parçasıdır. İdarenin (özellikle genel idare) merkez ve taşra teşkilatları içinde tamamlayıcı bir ögesidir. Polis; il ve ilçe merkezlerinin, Jandarma ise; bucak ve köylerin yani kırsal alanların, ayrıca polis teşkilatı bulunmayan ilçelerin emniyet ve asayişinin sağlanmasından sorumludur.

C. İÇ GÜVENLİK-ZABITA HİZMETİ KAVRAMI VE BU HİZMETİ YAPAN KURULUŞLARIN SINIFLANDIRILMASI

1. İç Güvenlik-Zabıta (Kolluk) Hizmeti Kavramı

Daha önce yapılan açıklamalardan da anlaşıldığı gibi kamu düzeni: toplumun dirlik ve düzen içinde olması, huzurlu ve rahat bir ortamda yaşaması halidir.

Devlet, toplumun esenliği ve güvenliği için pek çok faaliyetlerde bulunur. Geniş anlamda devletin bütün faaliyetleri, kamu düzeninin sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. Kiracılık ve evlenme ile ilgili düzenlemeler, haberleşme ve ulaştırma, su, elektrik hizmetleri gibi kamu hizmetleri, kamu düzeninin sağlanmasına ve korunmasına şu veya bu derecede yararlı olan faaliyetlerdir. Ancak, devletin kamu düzenini sağlama ve koruma ödevi eskiden beri ayrı bir kamu hizmeti olarak teşkilatlandırılmıştır. İşte, bu hizmete ve bu hizmeti yürüten kuruluşa zabıta (güvenlik teşkilatı-kolluk) diyoruz. ⁽¹⁰⁾

---

(10) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.27.

Nurullah KUNTER, zabıta hizmetini "Kamu düzenini sağlama ve koruma hizmeti" olarak tanımlamıştır. (11)

Dr. Metin ŞEKERCİOĞLU'na göre kolluk: Kamu düzenini koruma, kollama, suç ve suçluları bulma görevleri ile bu amaçla devlet organlarına yardım etme görevlerine kolluk görevleri, bu görevi yapan örgüte de kolluk (zabıta) diyebiliriz, şeklinde tanımlanmıştır. (12)

Her insan topluluğu gibi devlet de, canlı bir varlıktır. Devletin de bir bünyesi, bu bünye içinde çeşitli organların görevleri vardır. Görevlerden birisi de zararlı maddeleri dışarı atmaktır. İnsan topluluklarının zararlılarını dışarı atmak görevi de kolluğa düşmektedir. Bu nedenle, bir bakıma suçlulukla savaş demek olan kolluk görevlerinin yapılması, topluluğun kalabalığına göre değişir. Köyde başka, küçük kentte başka, büyük kentte başka biçimde çalışma yönteminin uygulanması, bu değişimdir. (13)

2. Zabıta Hizmeti Yapan Kuruluşların Sınıflandırılması

Zabıtanın "koruma ve kollama" dediğimiz görevleri iki çeşittir. Bunlardan birincisi suç öncesi, diğeri suç sonrası görevlerdir. Ülkemizde suç öncesi ve suç sonrası görevlerin tümünü "genel kolluk ve özel kolluk" diye sınıflandırdığımız zabıta görevlileri yapmaktadırlar.

Bazı kamu görevlileri ise: zabıta görevlisi olmasına rağmen, üzerlerinde taşıdıkları vasıfları ve aldıkları görevler itibariyle, bir kısım zabıta görevlerini de üstlenmişlerdir. Örneğin; köy muhtarı, çarşı ve mahalle bekçileri gibi görevliler, yardımcı kolluk hüviyetindedirler.

(11) KUNTER, Nurullah: Ceza Mahkemeleri Usulü, sh.511, İstanbul, 1974.

(12) ŞEKERCİOĞLU, Metin: Kolluğun Yargısal (Adli) Görevleri Hakkında Klavuz, sh.19, Ankara, 1980.

(13) KUNTER, Nurullah: a.g.e., sh.556.

Diğer bir kısım kamu görevlileri ve hizmetleri ise zabıtaya ait bazı yetkilerle donatılmışlardır. Bunları da kendilerine kolluk yetkilerinden bazıları verilen kamu görevli ve hizmetleri başlığı altında toplayabiliriz. (14)

Bu açıklamaların ışığı altında, yurdumuzda zabıta hizmeti yapan kuruluşları şu şekilde sınıflandırabiliriz:

a. Genel Zabıta (Kolluk)

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinde, genel kolluğun tarifine şu şekilde yer verilmiştir: "Emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan, diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren ve silahlı bir kuvvet olan jandarma ve polisi ifade eder."

(1) Polis ve Jandarma

Genel zabıta kuvvetleri Polis ve Jandarmadır. Her iki kuruluş da silahlı devlet kuvveti niteliğini taşır. Devletin iç güvenliği sağlamada görevlendirdiği silahlı bir kuvvettir.

Polis teşkilatı, Emniyet Genel Müdürlüğü adıyla ve İçişleri Bakanlığının bir birimi olarak kurulmuştur. Devlet teşkilatı içinde asker olmayan en önemli silahlı kuvvettir. Buna karşılık, jandarma aynı işlevi yerine getirmek amacıyla, yine İçişleri Bakanlığının bir birimi olarak kurulmuştur. Ancak, askeri bir kariyere sahip güvenlik-zabıta kuvvetidir. Polisin görev alanı, ülkemiz yüzölçümünün % 4-5'ini kapsarken, jandarma % 95-96 sında görev yapmaktadır.

---

(14) ŞEKERCİOĞLU, Metin: a.g.e., sh.19, 20.

(2) Milli İstihbarat Teşkilatı (M.İ.T.)

Milli İstihbarat Teşkilatı, gerçek anlamda bir zabıta kuruluşu olmamakla beraber, zabıta görevine benzer, onu tamamlayıcı görev yapan ve mensuplarının bir kısmına genel zabıta hak ve yetkileri tanınmış bulunan bir kuruluştur. (15)

Milli İstihbarat Teşkilatının genel zabıta mı, yoksa özel zabıta kuruluşu mu olduğu konusunda kesin bir şey söylemek mümkün değildir.

Metin ŞEKERCİOĞLU'na göre, özel zabıta; Metin KIRATLI'ya göre genel zabıta kuruluşudur. Yukarıda belirttiğimiz gibi, bu kuruluş mensuplarının bir kısmına kendi özel kanunu ile genel zabıta yetkileri tanınmış olduğundan, genel zabıtanın içerisinde mütalâa etmek mümkündür.

(a) Kuruluşu

M.İ.T., Başbakanlığa bağlı bir Müsteşarlık olarak teşkilatlanmıştır. Müsteşarlık; iki müsteşar yardımcılığı (bazı hallerde bire düşürülmekte), Milli Emniyet Hizmetleri Başkanlığı (MAH), İstihbarat Başkanlığı (İ.B.) Psikolojik Savunma Başkanlığı (P.S.B.), İdari İşler Başkanlığı (İ.İ.B.), Teftiş Kurulu Başkanlığı ve İstihbarat Okul Komutanlığı ile Hukuk Müşavirliği ve lüzumlu diğer dairelerden meydana gelmiştir.

M.İ.T.'na bağlı dairelerin ana görevler yönünde tesbit edilecek diğer görevleri, başkanın onaylayacağı bir gizli talimatla belirtilir (Md.3).

---

(15) Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu, 1965 tarih ve 644 sayılı.

(b) Görevleri

Devletin milli güvenlik politikası ile ilgili planların hazırlanmasında esas olacak askeri, siyasi, iktisadi, ticari, mali, sınai, ilmi, teknik, bioğrafik ve psikolojik ve milli güvenlikle ilgili, istihbaratı devlet çapında istihsal etmek, bu istihbaratı Başbakana, Milli Güvenlik Kuruluna ve gerekli resmi makamlara ulaştırmak, istihbaratla uğraşan bütün daire ve kurumlar arasında koordinasyonu sağlamak, psikolojik savunma icaplarını yapmak ve istihbarata karşı koymak (Md.3).

(c) M.İ.T. Personeli

- Milli İstihbarat Teşkilatı kadrosuna dahil memur ve hizmetlilerden;
- Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu subay, astsubay, sivil memur, erbaş ve erlerden, M.İ.T.'nin teklifi ve ilgili bakanlığın uygun görmesiyle,
- Milli İstihbarat Teşkilatı tarafından özel görevler için geçici mahiyette çalıştırılacaklardan meydana gelir (Md.9).
- Genel ve katma bütçeli dairelerle, kamu iktisadi teşebbüsleri ve kanunla kurulu banka ve kurumlara mensup; memur ve hizmetlilerden gerekli görülenler, M.İ.T. Müsteşarınca gerekli görüldüğü sürece M.İ.T.'nda çalıştırılabilir (Md.11).
- M.İ.T.'nin başında bulunan müsteşar, Milli Güvenlik Kurulu'nda görüşüldükten sonra Başbakanın inhası ve Cumhurbaşkanının onaması ile atanır (Md.12). M.İ.T. içindeki başkanlar da aynı yöntemle atanırlar.
- M.İ.T. kadrosuna dahil memuriyetlerden, emniyet müfettiş yardımcıları, emniyet müfettişleri, emniyet grup

şefleri ile daha yukarı derecelere alınacakların yüksek öğrenim görmüş olması şarttır (Md.13).

(d) Zabıta Yetkileri

Genel Zabıtaya tanınan hak ve yetkilerin M.İ.T. mensuplarının kanuni görevlerinin ifası sırasında nasıl kullanılacağı, ve bu yetkilerin kimlere tanınacağı hususu, M.İ.T.'nce hazırlanıp Başbakan tarafından onaylanan bir talimatta belirtilir.

(e) Diğer Makamlarla İlişkileri

Türk idari yapısı içerisindeki resmi kurum ve kuruluşlar, kendi kaynaklarından aldıkları milli güvenliği ilgilendiren; haber ve istihbaratı anında M.İ.T.'na ulaştırmak ve hizmetin yerine getirilmesi sırasında bu kuruluş mensuplarına gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdürler (Md.5).

Olağanüstü hal, sıkıyönetim veya savaş halinin ilanında, M.İ.T.'nin Türk Silahlı Kuvvetleri ve diğer devlet kuruluşlarıyla olan ilişkileri, Milli Güvenlik Kurulunun istişari mütalâası alındıktan sonra, Bakanlar Kurulunca kabul olunacak özel bir talimatla düzenlenir (Md.28).

b. Özel Zabıta (Kolluk)

Genel zabıta dışında kalan ve özel kanunlara göre kurulup, belli görevleri yerine getiren zabıta kuvvetleridir. (16)

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 3 üncü maddesinin 6 ncı bendi özel kolluğu "Devlet ve

---

(16) Emniyet Teşkilatı Kanunu, 3201 Sayılı, (Md.3).

yetkili diğer kamu tüzel kişilerince, özel kanunlar çerçevesinde kurulup, teşkilatlandırılan; kendi hizmet alanında güvenliği sağlamak amacını taşıyan ve kendi kanunlarına göre silah taşıma ve kullanma yetkisine sahip; jandarma ve polis dışındaki (gümrük, orman, belediye zabıtası, köy korucusu, v.b.) kolluk kuvvetleridir." şeklinde tarif etmiştir.

Özel zabıta deyiminin başında yer alan "özel" sıfatını bir başka anlamda kullanmak mümkün değildir. Zira, özel kolluk kuvvetleri de devletçe kurulur ve yönetilir. Bunlar da silahlı devlet kuvvetleridir. Bu konudaki tek istisna; "Bazı Kurum ve Kuruluşların Korunması ve Güvenliklerinin Sağlanması Hakkında Kanun"⁽¹⁷⁾ ile getirilmiştir. Son yıllarda ülkemiz üzerine oynanan oyunlar sonucu meydana gelen terör olayları ve diğer yasa dışı kanlı eylemlerin büyük boyutlara ulaşması sebebiyle, bu olayların devletin güvenlik kuvvetlerinin de kapasitesini aşması nedeniyle, ülke ekonomisine etkili, savaş gücü bakımından değeri bulunan, stratejik açıdan önem taşıyan bazı kuruluşların güvenliklerini sağlamak amacıyla bu yeni düzenlemeye gidilmiştir. Öyle ki, Türk devlet geleneğinde neredeyse bir ödün niteliği taşıyan bu zorunlu uygulamada yine de devletin yakın gözetim ve denetimi esası önemle korunmuştur.

Özel zabıta, bazı kolluk görevlerini yerine getirmek için kurulmuş olan resmi kolluk teşkilatlarına denir. Bunlar: Gümrük Kolluğu, Orman Kolluğu, Mali Polis ve Trafik Kolluğu, Çiftçi Mallarını Koruma Kolluğu gibi teşkilatlardır.⁽¹⁸⁾

---

(17) Kanun No: 2495, Kabul Tarihi: 22.7.1981, Resmi Gazete: 24.7.1981 ve 17410 sayılı.

(18) ŞEKERCİOĞLU, Metin: a.g.e., sh.24.

Özel zabıta, belli yasaların kendisine verdiği görevleri yerine getirir. Genel zabitanın görev alanına giren bir olayla karşılaştığında, genel zabıta görevlisi gelinceye kadar olaya el koyar. Delilleri korur, genel kolluğa haber iletir. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 24 üncü maddesinde: Özel kolluk teşkilatının görev alanına giren işlerde, bu teşkilatın mensuplarının bulunmaması halinde, polis bunlara ait güvenlik işlemlerini yapmaya yetkili kılınmıştır. Bu işlemler: kanun, tüzük, hükümet emirleri ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce tedbirler almak, önleyici kolluk görevlerini yürütmek, işlenmiş olan bir suç hakkında ise, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda belirtilen görevleri yerine getirmektir.

Bu izahlardan da anlaşıldığı gibi; genel zabıta, asıl görevlerinin yanında, özel zabitanın görev alanına giren olaylarda, bu zabitanın bulunmaması halinde de onun görevlerini yapabilmektedir. Özel zabıta teşkilatları:

(1) Gümrük ve Tekel Kolluğu

16 Temmuz 1956 tarih ve 6815 sayılı "Sınır, Kıyı ve Kara Sularımızın Muhafazası ve Emniyeti ile Kaçakçılığın Men ve Takibi İşlerinin Dahiliye Vekâletine (İçişleri Bakanlığına) Devri Hakkındaki Kanun"un 1 inci maddesine göre: "Sınır, kıyı ve karasularımızın korunması ve emniyeti ile gümrük bölgelerinde kaçakçılığın önlenmesi, kovalanması İçişleri Bakanlığına devredilmiştir. Bu görevler, İçişleri Bakanlığınca, Jandarma Genel Komutanlığı aracılığı ile yürütülmektedir. 1988 yılı içinde Genelkurmay Başkanlığınca uygun görülmesi üzerine, sınırlarımızın korunması görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığına devredilmiş olup, konu ile ilgili devir teslim faaliyetleri halen devam etmektedir.

1918 sayılı "Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Kanun"a göre ve gerekse 6815 sayılı Kanuna göre, bütün gümrük ve tekel memurları, kaçakçılığı men ve takiple görevlidirler. Bu özel kolluğun, kolluk makamı, Genel Müdürlükteki yüksek dereceli görevlilerden meydana gelen Müdürler Komisyonu, idari denetim makamı da Maliye ve Gümrük Bakanlığıdır.

(2) Orman Kolluğu

4767 sayılı Kanun "Orman Kuruluşlarının Kaldırılması ve Bu Kuruluşların Görev ve Yetkilerinin Devlet Orman İşletmelerine Devri"ne dairdir. Bu Kanunun 1 inci maddesinde: Orman Kanunu ile Kara Avcılığı Kanununa dair tüm suçların soruşturma yetkisi:

- Orman İşletme Müdürlerine,
- Bölge Şeflerine,
- Bakım memurlarına

verilmiştir. Aynı maddede ormanlara ve av hayvanlarına ilişkin suçların soruşturulması ve kovuşturulmasına ait yetkiler, özel kanunlarda yazılı şekil ve şartlara bağlıdır. Özel kanunlarda yazılı olmayan hallerde bu memurlar; yalnız ormanlara ve av hayvanlarına ilişkin suçlar için, genel zabıta görev ve yetkilerine sahiptirler. İstek halinde, polis, jandarma, köy muhtarı ve bekçileri, orman memurlarına yardıma mecburdurlar. Bu konularla ilgili hükümler 6831 sayılı "Orman Kanunu"nda ayrıntılı biçimde yer almıştır. (19)

---

(19) Orman Genel Müdürlüğü, Tarım Bakanlığına bağlı iken, 13 Şubat 1981 tarih ve 3364 sayılı Kanunla, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığına devredilmiş olup, halen bu Bakanlığın idari denetiminde bulunmaktadır.

(3) Trafik Kolluğu-Çevik Kuvvet ve Mali Polis

Trafik zabıtası, genel zabıta konumuna girmekle beraber, bazen Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde özel zabıta olarak değerlendirilmektedir. Yine, bazı kamu kurumlarınınca bu görev özel zabıta biçiminde gerçekleştirilmektedir.

Karayolları üzerindeki trafiğin kontrol ve düzenlenmesi: Karayolları Genel Müdürlüğü ile belediyelerle işbirliği halinde Emniyet Genel Müdürlüğü ve illerde bu adı taşıyan ayrı polis teşkilatı eliyle sağlanmaktadır. (Karayolları Trafik Kanunu, 11 Mayıs 1953 ve 6085 sayılı)

Trafik kolluğu, genel kolluğun tüm yetkilerine sahiptir. (Kanun, Md.3, Karayolları Trafik Tüzüğü, Md.5)

Ayrıca, Karayolları Trafik Tüzüğü'nün 5 inci maddesinde, trafik kolluğuna, Trafik Yasası ile verilen görevlerden başka hiç bir görev verilmeyeceği belirtilmiştir. Bu suretle genel kuvveti olan polis teşkilatı içinde "özel bir kolluk kuvveti" meydana getirilmektedir.

Önceleri toplum polisi-kolluğu olarak vasıflandırılan ve önleyici kolluk hizmetleri gören, sonraları adı "Çevik Kuvvet" olarak değiştirilen bu kolluk kuvvetini, özel bir zabıta kuvveti olarak değerlendirmek mümkün değildir. Zira, bu kuvvet, Emniyet Genel Müdürlüğü Kuruluşunda yer almakta ve genel zabıta konularında, güvenliği tehdit eden toplum olaylarını önlemek ve bastırmak amacıyla görev yapmaktadır.

Mali Polis, vergi ve döviz kaçakçılığı gibi iktisadi suçları kovuşturur. Görevleri düzenleyici olmaktan ziyade, adli niteliktedir. Görevleri ile ilgili suçlara el koymaya ve takibe yetkilidir.

(4) Belediye Zabıtası

1580 sayılı Belediye Kanununun 104 üncü maddesi belediye kolluğunu: "Belediye sınırları içinde, beldenin intizamı, sıhhat ve huzurun temin ve korunması" ile görevlendirilmiş, bu sıfatla "Belediye Kanununun, nizam ve yasaklarının ve bunlara dayanılarak verilen emirlerin ve mahkum olunan cezaların yerine getirilmesi" ile yükümlü kılmıştır. Ayrıca, Belediye Kanununun 15 ve 19 uncu maddelerindeki görevlerin yerine getirilmesi ve belediye suçlarının izlenmesi ve araştırılması ile görevli bulunmaktadır.

Belediye zabıtası zor kullanabilir. Fakat silahlı değildir. Belediye Kanununun 108 inci maddesine göre: Belediye zabıtasına karşı gelenler, polis ve jandarmaya karşı koyanlar gibi ceza görürler.

Gerekli görülen durumlarda, belediye zabıtası görevleri, Bakanlar Kurulu Kararı ile genel zabıtaya verilebilir. Bu durumda, belediye idaresi, zabıta masrafına her (1500) nüfusa bir zabıta memuru masrafı isabet edecek şekilde katılır. (20) Belediye zabıta işlerine ayrılanlar, emniyet mensubu statülerini devam ettirirler.

(5) Köy Korucuları ve Kır Bekçileri

(Geçici Köy Koruculuğu)

442 sayılı Köy Kanununun 68-82 maddelerinde görev ve yetkileri düzenlenen bir kolluk kuvvetidir. Bu Kanunun 68 inci maddesine göre: Köy korucuları, köyde muhtarın emrinde görevli olup; köy sınırları içinde genel güvenliğin ve asayişin sağlanması, kişilerin mal, can ve ırzının korunması ile vazifelidirler. Koruculara karşı gelenler, jandarmaya karşı gelmiş gibi ceza görürler

---

(20) Belediye Kanunu, Md.109; Emniyet Teşkilat Kanunu, Md.8.

Her köyde en az bir korucu bulunur. Nüfusu (1000) den yukarı köylerde, her (500) kişi için bir korucu bulunur (Md.69). Korucular ihtiyar meclisi tarafından tutulur ve kaymakamın onayı ile işe başlarlar (Md.70).

Köy korucuları silahlı olup, özel elbise giyerler. Köy Kanununun 76 ncı maddesine göre, devletce kendilerine verilen silah ve cepaneleri ancak kendileri kullanabilirler, başkalarına emanet edemezler.

Köy Kanununun 77 nci maddesinde, köy korucularının silah kullanabilecekleri haller şu şekilde sıralanmıştır:

- Görevlerini yaparken kendisine saldıran ve hayatını tehlikeye koyan kimselere karşı hayatını korumak için,
- Irz veya can tehlikesine düşen bir kişinin hayatını kurtarmak için başka çare bulamazsa,
- Suçüstü halinde sanık karşı koyarsa,
- Yakalanan bir cinayet mahkumu kaçır ve dur emrini dinlemez, onu yakalamak için bir çare bulunmazsa,
- Eşkiya izlenmesi sırasında, yataklık eden şüpheli biri çıkar ve korucunun "dur" emrini dinlemez, kaçarsa, köy korucuları silah kullanabileceklerdir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde meydana gelen bölücü ve terörist unsurlara karşı alınan önlemler çerçevesinde, 442 sayılı Köy Kanununun 74 üncü maddesine iki fıkra eklenmek suretiyle, "Geçici Köy Koruculuğu" sistemi getirilmiştir. (21) Buna göre: Bakanlar Kurulunca tesbit edilecek illerde; "olağanüstü hal ilanını gerektiren sebeplerle ve şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin köyde veya çevrede ortaya çıkması veya ne sebeple olursa olsun, köylünün canına ve malına tecavüz hareketlerinin

(21) Geçici köy koruculuğu sistemi ile ilgili kanun değişikliği 26.3.1985 tarihinde kabul edilmiş ve bu 4.4.1985 tarih ve 18715 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

artması hallerinde de valinin teklifi ve İçişleri Bakanlığının onayı ile yeteri kadar "geçici köy korucusu" görevlendirilebilir" denilmiştir.

Hizmete başladıkları tarihten bu yana tenkit konusu olan bu sistemin, devletin güvenlik güçlerinin kontrolünde bulunduğu sürece fayda sağlayacağı bir gerçektir. Nitekim 3 yılı aşkın bir süredir büyük yararlarının görüldüğü yetkililerce ifade edilmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizin arazi yapısının dağlık ve engebelik, yerleşim bölgelerinin ise dağınık oluşu sebebiyle güvenlik kuvvetlerinin her yerde konuşlandırılmasına imkan vermemekte, ayrıca sayıca da bu mümkün olmamaktadır. Bu açıdan köy korucuların varlığı, köyler için önem teşkil etmektedir. Devlete büyük mali külfete sebep olmasına rağmen sistemin, bu bölgede devlet otoritesinin tesisi açısından devamı zaruri görülmektedir. Halihazırda (11.000) adet geçici köy korucusu bulunduğu, bu sayının (13.000)'ne çıkarılacağı, İçişleri Bakanınca beyan edilmiştir (TERCÜMAN Gazetesi, 2 Haziran 1988 tarih ve Yurt dışı nüshası, 3 üncü sahife). Uygulamada korucuların seçiminde belli bir kıstas bulunmamakta, köy muhtarlarının teklifi üzerine yapılan güvenlik tahkikatı sonucu, durumu müsbet görülenlere silah, teçhizat ve belirli miktarda maaş verilmektedir.

Kır bekçilerinin görev ve yetkileri ise 20 Temmuz 1330 tarihli "Kır Bekçileri Hakkında Kanun"la düzenlenmiştir. Bu Kanunun 1 inci maddesine göre; köyler ve kasabalar dışında düzenin temini ve ekinlerin korunması için bekçi tutulması zorunludur.

Kır bekçileri, ihtiyar heyetleri tarafından tayin edilir. Kaymakam ve valilerin onayı ile görevine başlarlar. Kır bekçileri, jandarmanın gözetimindedirler. Jandarma

mensupları gibi önleyici ve yargısal kolluk görevi yaparlar.

(6) Çiftçi Mallarını Koruma Bekçileri (Kolluğu)

4081 sayılı "Çiftçi Mallarının Korunması Hakkındaki Kanun"un 12 nci maddesine göre; çiftçi mallarını korumak, çiftçi mallarına zarar verildiği hallerde gerekli işlemleri ve Yasada yazılı görevleri yapmak için yeteri kadar çiftçi mallarını koruma bekçisi atanır. Çiftçi malları olarak:

- Ekili, dikili ve kendiliğinden yetişen bütün bitkiler ile Orman Yasası kapsamına girmeyen ağaç ve ağaçlıklar,

- Tarımda kullanılan veya tarımla ilgili olan her çeşit taşınır ve taşınmaz mallar,

- Su arkları, set ve bentlerle, hendek, çit, duvar ve benzeri engeller, tarla ve bahçe yolları çiftçi mallarıdır (Kanun Md.1).

Bu mallara bir zarar verildiğinde, bekçiler fiilin devamına engel olacak, önlemleri almakla beraber meydana gelen zararın tesbitine yarayacak delilleri toplayarak, durumu şehir ve kasabalarda kanuna göre kurulan koruma meclislerine, köylerde ise ihtiyar kuruluna bildirmek zorundadır. İmkan bulunduğu taktirde bir tutanak düzenlenir (Md. 24).

Çiftçi mallarını koruma bekçilerinin yukarıda yazılı görevlerden başka, görevlerde çalıştırılmaları yasaktır (Md. 13).

Bir de elverişli olmayan köylerde "köy koruculuğu" görevleri de çiftçi malları koruma bekçisine yaptırılır.

Çiftçi mallarını koruma bekçileri silahlıdırlar (Md.32). Bekçiler, Köy Kanununun 77 nci maddesinde yazılı hallerde (köy korucuları bölümünde açıklandı) silah kullanabilirler.

c. Yardımcı Zabıta (Kolluk)

(1) Köy Muhtarı

Köy muhtarı, asli görevlerinin yanında, kolluk görevlerinin bir kısmı ile de sorumludur. Bu sebeple, muhtarı aynı zamanda yardımcı kolluk görevlisi olarak kabul edebiliriz.

Görevlerinin en önemlisi, köy dahilindeki sanıkların ve firari mahkumların yakalattırılması ve suç işleyenlerin ilgili mercilere bildirilmesidir.

1918 sayılı "Kaçakçılığın Men ve Takibine Dair Yasa"nın 3 üncü maddesi uyarınca muhtar, görevli memurların bulunmadığı hallerde, kaçakçılığı bizzat men ve takip etmekle görevlidir.

6831 sayılı Orman Kanununa göre de köy muhtarı: Orman Koruma Teşkilatının yardımcısı olup, kaçak orman mallarını yeddiemin olmakla görevli ve yükümlüdür (Md.84).

(2) Çarşı ve Mahalle Bekçileri

Çarşı ve mahalle bekçi örgütü, en büyük mülkiye amirinin emri de, genel kolluğa yardımcı bir kuruluştur (14.7.1966 tarih ve 772 sayılı Kanun, Md.2).

Emniyet teşkilatının bulunduğu yerlerde, bekçi kuruluşlarının mesleki amiri, polis ilçe deki en büyük amiridir. Jandarmanın görev alanında bulunan belediye sınırları

içindeki bekçi kuruluşlarının mesleki amiri ise, ilçe jandarma bölük komutanıdır.

772 sayılı Kanununun 3 üncü maddesinde: Çarşı ve mahalle bekçilerinin görevlerini (3) bölüm halinde açıklamıştır. Birinci bölümde: genel kolluk kuvvetlerinin olaya el koymasına imkan bulamadığı acil hallerdeki görevler olup, bunlar; mal, can, ırza saldırı ve tehditleri önlemek, sanıkları suçüstü yakalamak, gösteri ve yürüyüşler için önlem almak, delilleri korumaktır.

İkinci bölüm: genel kolluğun bütün görevlerine yardımcı ihtiva etmektedir. Üçüncü bölüm: mahallede ikamet edenlerin istirahatini, sağlık ve selametini sağlamak görevleridir. Bu görevleri arasında, belediye kolluğuna yardımcı da vardır.

Çarşı ve mahalle bekçileri özel elbiseli olup, 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16 ncı maddesinde belirtilen şartların oluşması halinde silah kullanabilirler.

d. Kendilerine Zabıta Yetkilerinden Bazıları Verilen Kamu Görevlileri

Toplumsal yaşam, her zaman, her yerde zabıta görevlisi bulundurmaya imkansız kılabilir. Ayrıca hizmetlerin o denli dağınık olması da bunu mümkün kılmaz. Bu nedenle, bazı kamu görevlilerine kolluk yetkileri verilmesi zarureti doğmuştur. (22) Bunları şöylece sıralayabiliriz:

---

(22) ŞEKERCİOĞLU, Metin: a.g.e., sh.34-36.

(1) Gemi Kaptanlarının ve Gemi Adamlarının
Zabıta Yetkileri

6762 sayılı "Türk Ticaret Kanunu"nun 1467-1472 nci maddeleri, gemi kaptanlarının veya gemi adamlarının, zabıta görevlerini ve yetkilerini düzenlemiştir.

Buna göre: Kaptan, gemideki tüm personelin disiplin amiridir. Kaptan'ın yetkileri, önleyici kolluk yetkileri olup, ayrıca gemide suç işlenmesi halinde, yargısal görevleri ve suça el koymasına ilişkin görevleri de vardır.

Ülke denizleri dışında ve uluslararası sularda seyreden bir gemide meydana gelebilecek bir olaya anında genel zabitanın el koyması mümkün olmadığından, buradaki zabıta yetkisi gemi kaptanına verilmiştir.

6136 sayılı "Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkındaki Kanun"un 7 nci maddesi gereğince, hazırlanan yönetmeliğe göre, gemi kaptanlarına silah taşıma yetkisi verilmiştir. Gemi kaptanları olaya el koyabilirler, suçüstü yapabilirler ve meşru müdafa halinde silah kullanabilirler (Yönetmelik, Md.1., Fıkra g).

Denizyollarında trafiğin bir kısmı, kara sermayeli "İktisadi Devlet Teşekkülü" olan "Denizcilik Bankası A.Ş." bir kısmı da T.C.D.D. İşletmeleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulanmaktadır.

(2) T.C.D.D. ile Hava Meydan Memurlarının
Zabıta Görev ve Yetkileri

6186 sayılı "T.C.D.D. Yolları İşletmesi Kuruluşuna Dair Kanun"un 26 nci maddesine göre: T.C.D.D.Yolları memurları, Türk Ceza Kanununun uygulanmasında memur sayılırlar. T.C.D.D. istasyon, katar ve limanlarda görevli bulunan me-

murlar, buralarda bir suç işlenmesi halinde; zabıta görevlisi bulunmadığı taktirde, zabıta görevlilerince el konuluncaya kadar geçici olarak kolluk görevi yaparlar.

Demiryolları trafiği, iktisadi devlet teşebbüsü olan T.C.D.D.Yolları tarafından yürütülmektedir.

Havayolları trafiği ise; idari kamu kurumu olan Devlet Hava Meydanları Genel Müdürlüğüne sağlanmaktadır. Bu özel kolluğun makamı Genel Müdür, üstleri ise Meydan Müdürleridir. İdari denetim makamı, Ulaştırma Bakanlığıdır. (23)

(3) Türkiye Elektrik Kurumu Koruma Görevlilerinin Zabıta Yetkileri

15.7.1970 gün ve 1312 sayılı Türkiye Elektrik Kurumu (T.E.K.) Kanunu'nun 32 nci maddesinde: "TEK tesislerini korumakla görevli olanlar, bu görevlerini yerine getirmede genel zabıtaya tanınmış olan hak ve yetkileri, genel zabıta olaya el koyuncaya kadar sürer. Bu görevliler ve bunların yetkileri Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığı tarafından birlikte hazırlanacak bir yönetmelikle belirlenir." denilmiştir. Bu yönetmelikte ise, koruma görevlilerine silah kullanma ve suça el koyma yetkisi verilmiştir.

(4) Ereğli Kömür İşletmeleri Koruma Görevlilerinin Yetkileri

E.K.İ. Bekçi ve İtfaiye Teşkilatı Amirliği Özel Yönetmeliğinde, burada görevli bekçilere özel kolluk görevleri verilmiştir. Ancak, bu yetkileri bir yasa hükmüne dayanmadığından, Yönetmeliğin 4/f ve 16/b maddelerinde yer

(23) Devlet Hava Meydanları Umum Müdürlüğü Teşkilat Vazifeleri Hakkındaki Kanun, 28 Şubat 1956 gün ve 6686 sayılı.

alan hükümler sadece T.C. Kanununun 49 uncu maddesindeki meşru müdafaa hallerine dayanmaktadır.

III. GENEL ZABITA (KOLLUK-GÜVENLİK KUVVETİ) OLARAK POLİS

A. KAVRAMI VE TANIMI

Polis kelimesi, Latince Politia (Polisiya), Yunanca Politcia (Politeya) sözcüklerinden gelmektedir. Lügatta hükümet demektir. Bu itibarla, eskiden polis kelimesi "bir kavmin, bir şehrin idaresini tanzim eden müesseselerin heyet-i umumiyesi"ni ifade ederdi. (24)

Polis: bir anlamda Fransızca adı olan "La Police" kelimesinin devamı olarak, ülkemizde de aynı anlamda kullanılmaya başlanmıştır. Bu kuruluşun, Türkçe terminolojisinde de değişik tanımları yapılmıştır.

İdare hukukçuları polisin tanımını aynı anlamda, fakat değişik şekilde yapmışlardır. Ancak "Polis" tanımı daha çok dar anlamda kullanılmaktadır.

Ordinaryüs Profesör Dr. S.Sami ONAR'a göre Polis: Bir memleketin iç sükun ve emniyetini, sağlık ve intizamını temin eden ve fertlerin şahıslarına ve mülklerine vaki olacak taarruzları korumak maksadıyla, idare tarafından alınan ve icrası bir takım müeyyidelerle teyit ve temin edilen umumi veya ferdi tedbirlerin, bu maksatla ifa edilen hizmetlerin heyet-i mecmuasını gösteren, eski, teknik ve zecri mahiyetinden çıkararak önleyici, mani tedbirler mahiyetinde inkilâp etmiş faaliyetleridir. (25)

---

(24) OKCABOL, Derviş: Meslek Tarihi, III. Kitap, I. ks., Polis Enstitüsü Yayınları, sh.8, Ankara, 1939.

(25) ONAR, S.Sami: a.g.e., sh.1476.

Prof.Dr. Tahsin Bekir BALTA'ya göre: Polis, aslında şehir demek olan eski Yunanca bir kelimedir. Polis kelimesi devlet, anayasa rejimi gibi kamu düzenine ilişkin anlamlarda da kullanılırdı. Bugün kullanılan politika tabiri buradan gelmektedir. Tabii, sonradan istihale ederek yeni çağda iç idare manasını aldı. Daha sonra, bugünkü zabıta anlamında kullanılmaya başlandı. (26)

Fransız terminolojisinde yazarlar "Polis" kavramı üzerinde özellikle durmuşlardır. LAUBADERE'ye göre polis sözcüğü "hem polis yetkilerini, hem de polis hizmetlerini" anlatmaktadır. (27)

Wedel ise: "Polis kavramının son derece geniş bir kavram" olduğunu ve eski hukuk dilinde, siyasi toplumun amaçlarına hizmet eden bir örgütü ifade ettiğini belirtmektedir. (28)

Oxford, Websters ve Britannica gibi ansiklopedik lugatlarda da polis, değişik, ancak anlam itibariyle aynı sonuca çıkan tarifleri yapılmaktadır. Bu tanımların hepsi polisi: "kanun ve nizamları uygulama faaliyetlerini yürüten bir güç" olarak tanımlamaktadırlar.

"Polis, düzeni korumak, kanun ve nizamları uygulamak, siyasal ve dini bir sistemi devam ettirmek için resmi olarak örgütlenmiş kişiler topluluğudur." (OXFORD DICTIONARY)

"Polis, kamu düzeninin idamesinin sağlanması, kişileri ve malları genel kazalardan korumak, hukuka aykırı fiillerin işlenmesini önlemek" anlamına gelir. Bu ge-

---

(26) BALTA, Tahsin Bekir: Kısa İdare Hukuku, Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, sh.7, Ankara, 1962.

(27) LAUBADERE, de André: a.g.e., sh. 539.

(28) WEDEL, Georges: Droit Adminstratif, sh.660, Paris, 1968.

niş anlamdır. Dar anlamda ise: "Kamu düzenini ve güvenliğini korumak, suça engel olmak ve suç işlendiğinde onu takip etmek gibi, hukuku uygulama görevleri olan devlet memurudur." (WEBSTERS)

Emniyet Teşkilat Kanununun 4 üncü maddesinin 1 nci fıkrasında: Polis, silahlı icra ve inzibat kuvvetidir." denilmekte, maddedeki icra, "bir karar, hüküm, ya da emrin yerine getirilmesi", inzibat ise, "nizam altında bulundurma"dır.

Aynı Kanunun 8 inci maddesinde polis şu şekilde tarif edilmektedir:

- İdari polis, ictimai ve umumi intizamı temin etmekle mükelleftir.
- Siyasi polis, devletin umumi emniyetine taalluk eden işlerle mükellef olan kimsedir.
- Adli polis, asgari tam teşekküllü polis karakolu bulunan yerlerde adli işlerle uğraşmak üzere, Emniyet Genel Müdürlüğünce ayrılan bir kısımdır.

Günümüz Türkçe terminolojisinde polis, kolluk kavramından daha dar bir anlam ve kapsama sahiptir. Polis kelimesinden "güvenlik personeli" anlaşılmakta, kolluk ise, genel anlamda, kamu düzenini koruma faaliyeti olarak ifade edilmektedir.

B. POLİSİN DÜNYADA VE ÜLKEMİZDEKİ TARİHİ GELİŞİMİ

Topluluk halinde yaşayan ilk insanlardan itibaren, huzur ve güven içinde yaşamak en büyük hedef haline gelmiştir. Düzenlerini önceleri kendileri sağlayan toplulukların, devlete dönüşmesiyle de düzeni sağlayan kuruluşlar ortaya çıkmıştır.

Eski Yunan düşünürlerinden Platon ve Aristo'ya göre: siyasal kurumların ve hukukun doğuşu ile birlikte polis ortaya çıkmıştır. Çünkü, bunların hepsinin amacı sitenin devamını sağlamak, düzeni korumaktır. (29)

Eski Yunan'da suçluları cezalandırmak kadar, suçu önlemek de önemliydi. Isparta sitesinde olsun, Atina sitesinde olsun, güvenlikten ve düzenden sorumlu örgütler vardır. Bunlar düzeni korurlardı. (30)

Roma'da da çeşitli dönemlerde daima düzeni sağlayan örgütler vardı. Bu örgütler, zaman içinde değişim göstermişler ve zamanımıza kadar gelmişlerdir. (31)

Fransız Polis Teşkilatı, Roma geleneğine bağlı kalmıştır. Şehirlerde polis, kırlarda jandarma görev yapmaktadır. 17 nci yüzyılda, polis faaliyetleri parlamento tarafından denetlenmeye başlanmış, 1789 Fransız İhtilali ile mahalli sivil polis teşkilatlarına ağırlık verilmiştir.

Almanya'da ilk polis örgütü 1742 yılında kurulmuş, Hitler döneminde merkezileştirilmiştir. 1933'te Goring tarafından gizli polis (Gestapo) teşkilatı kurulmuş, II. Dünya Savaşından sonra, Batı Alman polisi sivilleştirilmiştir.

Türkler, tarihin en eski çağlarında bile kurdukları devletlerin iç güvenliklerine büyük önem vermişler, güvenliği sağlamak için özel örgütler oluşturmuşlardır. (32)

---

(29) ROCHES, André: Encyclopedie de la Police, sh.15, Paris, 1955.

(30) OKANDAN, Recai Galip: Umumi Hukuk Tarihi Dersleri, sh. 304, İstanbul, 1951.

(31) OKANDAN, Recai Galip: a.g.e., sh.247-248.

(32) Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Polisi: İçişleri Bakanlığı Yayını, sh.5, Ankara, 1973.

Orta Asya'daki Türklerde "Yargan" isimli görevliler, güvenlikten sorumlu idiler. Yargan, Türkler ve Moğollardaki "Doruga" sözcüğünün karşılığı olarak kullanılmaktadır. (33)

Türklerin islamiyeti kabul etmesini müteakip, tüm kurumlar gibi polis de, islam hukukunun etkisinde kalmıştır.

Osmanlılar döneminde iç güvenlikten sorumlu yetkiye "Subaşı" deniliyordu. Subaşılar, doğrudan Hükümdara bağlı idiler. Osmanlı İmparatorluğu idari sistemine göre: kadı ilçenin, sancak beyi sancağın, beylerbeyi ilin en büyük mülki memuru durumunda idi. Subaşılar da polis amiriydiler. (34)

Yeniçeri Ocağının kaldırılmasıyla, polis teşkilatı ve zaptiye müşiriyeti kurulmuş, 1845 yılında dağılık olan polis teşkilatı, bir araya toplanılmıştır. 10 Nisan 1845 tarihinde "Teskere-i Umumiye" ve "Polis Nizamnamesi" yayınlanmış, 1846'da bir "Zabtiye Müşireyeti" kurulmuştur. Bu gelişmeler ve Zabtiye Müşireyeti ile "Tevhid-i Zabıta" (kolluğun birliği) sağlanmış oluyordu. (35)

II. Abdülhamit döneminde "Zabtiye Nezareti" kurulmuş, 4 Aralık 1879'da "Asakir-i Zabtiye" İçişleri Zabtiye Müşiriyetinden alınarak, Seraskerlik Makamına verilmiştir. Örgütün adı da "Zabtiye Nezareti" olmuştur. (36) Önceleri sadece İstanbul'daki polis örgütüne yönelirken, daha sonraları bütün ülkeye yayılmış ve 1909 yılına kadar şimdiki Emniyet Genel Müdürlüğünün yetkilerine sahip olmuştur.

(33) BİRİNCİ, İhsan: Emniyet Teşkilatının Tarihsel Öyküsü, Denge, No: 27, sh.13, Ankara, 1978.

(34) ORKUN, Hüseyin Namık: Eski Türklerde Zabıta Amiri, Polis Dergisi, sh.102, İstanbul, 1938-1942.

(35) ALYOT, Halim: Türkiye'de Zabıta, sh.9 ve 92, Ankara, 1947.

(36) BİRİNCİ, İhsan: a.g.e., sh.15.

22 Temmuz 1909'da Zabtiye Nizamnamesi kaldırılmış, "Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti" kurulmuş, bu makam doğrudan doğruya "Dahiliye Nezareti" (İçişleri Bakanlığı)'ne bağlanmıştır.

1932 yılında 2049 sayılı "Polis Teşkilat Kanunu" çıkarılmışsa da 1934 yılında gelişmelere ayak uyduramayan bu Kanun, kaldırılarak, yerine 3201 sayılı "Emniyet Teşkilat Kanunu" çıkarılmıştır. Bu Kanunun yürürlüğe girmesiyle, polis teşkilatında gerek personel, gerekse hizmet açısından çok büyük gelişmeler meydana gelmiştir.

Daha sonraki yıllarda, Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde, ülkemizin sosyo-ekonomik gelişmeleri paralelinde çeşitli reorganize çalışmaları yapılmış, personel araç-gereç artışı sağlanmış, ihtiyaçlara göre, yeni yeni üniteler kurulmuştur.

C. POLİSİN GÖREV VE YETKİLERİ İLE BUNLARI DÜZENLEYEN YASAL MEVZUAT

Zabıta faaliyetleri, her şeyden önce temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını gerektirdiğinden, bu görev, Anayasa ile düzenlenmiştir.

1982 Anayasasının 13 üncü maddesi: Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması, 14 üncü maddesi: temel hak ve hürriyetlerin kullanılabilmesi, kötüye kullanılmaması, 15 inci maddesi: hangi durumlarda temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının durdurulabileceği veya bu doğrultuda ne gibi önlemler alınabileceğini ortaya koymuştur.

Ayrıca, zabıta faaliyetleri ile ilgili olarak, diğer hak ve özgürlükler, Anayasanın 17 ilâ 34 üncü maddeleri arasında yer alan maddelerde belirtilmiştir.

Anayasa ve diğer kanunlarımız, polis ve jandarmaya (genel kolluğa) oldukça fazla görevler vermiştir. Bu mevzuatı, hiyerarşik bir yapı içerisinde şöylece sıralayabiliriz:

1. İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun

27 Şubat 1985 tarih ve 3152 sayılı bu Kanunla: İçişleri Bakanlığının amaç, görev ve teşkilatının kuruluşu ve diğer hususlar ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Kanunun 1 inci maddesi: İçişleri Bakanlığının kuruluş amacını, 2 nci maddesi görevlerini izah etmiştir. Bu Kanun, İçişleri Bakanına: "Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, anayasalarda yazılı hak ve hürriyetleri korumak" görevini vermiş olup, Bakan bu görevleri polis ve jandarma teşkilatları ile yerine getirmektedir.

2. Emniyet Teşkilatı Kanunu

12 Haziran 1937 tarih ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu, emniyet teşkilatının; emniyet makamlarını, meslek derecelerini, merkez ve il teşkilatını, mesleğe kabul şartlarını, intihap ve tayin usullerini, işelerinin ve maaşlarının nasıl sağlanacağını, meslekten çıkarılma, çıkma ve mezuniyetlerini, yetkili kurul ve komisyonları ve disiplin cezalarını, ödüllendirmeyi ve diğer hükümleri düzenlemiştir.

Kanunun, ek maddelerinde ise "Çevik Kuvvet" yer almıştır. Bu Kanunun 1 inci maddesi: "Memleketin umumi

emniyet ve asayiş işlerinden dahiliye vekili mesuldür" şeklinde düzenlenmiş, devamla "Dahiliye Vekili, bu işleri kendi kanunları dairesinde hareket eden Emniyet Umum Müdürlüğü ile Umum Jandarma Komutanlığı ve icabında diğer bütün zabıta teşkilatı ile ifa ve lüzum halinde icra ve-killeri kararıyla ordu kuvvetlerinden istifade eder." denilmiştir.

Aynı Kanununun 4 üncü maddesi; polisin kısımlarını ve tanımını yapmış, 5-12 maddeleri ise, polisin kuruluşu, görevlerini ve diğer hususlarını düzenlemiştir.

12 Eylül 1980 sonrası ülkede meydana gelebilecek olayları önleme açısından, bu Kanuna geçici maddeler eklenmiş, 13.8.1982 tarihinden itibaren, bu maddelerle İçişleri Bakanlığınca, lüzum görülmesi halinde özel timler oluşturulabileceği esası getirilmiş ve bunun sonucu olarak polis çevik kuvvet birimleri kurulmuştur.

3. Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu

14 Temmuz 1934 tarih ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, polisin görev ve yetkilerini düzenleyen bir kanundur.

Kanununun 1 inci maddesi: Polise, kamu düzenini sağlamaktan başka, yardıma muhtaç olanlara yardım etme görevini vermiştir. Kanununun 2 nci maddesi: Polisin genel güvenlikle ilgili görevlerini, emirlere uyabileceği halleri ve bu durumlardaki sorumluluklarını izah etmiştir.

P.V.S.K.'nin 3 üncü maddesi ise: Polisin "lüzum görülen hallerde" kolluk faaliyetlerini nasıl göreceğini, 4 üncü maddesi de "hiç bir surette" görevinin dışında bir işte kullanılmayacağını ortaya koymaktadır. Kanununun 16 ncı maddesinde silah kullanma yetkileri ve polisin hangi hallerde silahını kullanabileceğini açıklamaktadır.

4. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu

8 Ekim 1983 tarih ve 2911 sayılı bu Kanun; Toplantı ve gösteri yürüyüşünü düzenleme hakkının kullanılmasındaki şekil, şart ve usuller ile gerçek ve tüzel kişilerin düzenleyecekleri toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin zamanını, yerini, usul ve şartlarını düzenleme kurulunun görev ve sorumluluklarını, yetkili merciin yasaklama ve erteleme hallerini, güvenlik kuvvetlerinin görev ve yetkileriyle, yasakları ve ceza hükümlerini düzenlemektedir.

Kanunun 21-27 maddeleri, güvenlik kuvvetlerine görev vermiştir. Buna göre: "Kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yasaklanması öngörülmektedir. Bu durumda; bütün gösteri, yürüyüş ve toplantılar dağıtılır, suç işleyenler yakalanır, kısırtma halinde kısırtıcılar derhal güvenlik kuvvetlerince men edilir."⁽³⁷⁾ denilmektedir.

5. Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanun

15 Eylül 1971 tarih ve 1481 sayılı bu Kanunun 1 inci maddesinin (b) bendi: "idam veya müebbet hapsi gerektiren suçlardan sanık ya da mahkum olan kişilerin teslim olmamaları halinde "teslim ol" çağrısına uymamaları durumunda, eğer silahla karşı koyarlarsa, ihtara gerek kalmadan polis, P.V.S.K.'nun 16 ncı maddesinde gösterilen silah kullanma hallerine ek olarak silahını kullanabilir" yetkisini vermiştir.

---

(37) Bkz., 8 Ekim 1983 tarih ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu, 8 Ekim 1983 tarih ve 18185 sayılı Resmi Gazete, Md. 22-27 arası.

6. Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu

20 Nisan 1929 tarih ve 1412 sayılı C.M.U.K.'nun 86 ncı maddesi polise: Müsadere ve zabt, 98 inci maddesi arama, 99 uncu maddesi, arama sonucu tutanak tanzim etme, 108 inci maddesi tutuklunun sorguya çekilmesi, 110 uncu maddesi suçüstü yakalama yetkisi, 111 inci maddesi de yakalanan şahsın sorguya çekilmesi yetkisini vermiştir.

Aynı Kanununun 154 üncü maddesi ile: Polisin adli vazifelerini ve savcılığa yapması gereken "gerekli yardımları", 156 ncı maddesi de suça karşı zabitanın vazifesini belirtmektedir.

D. EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ PERSONEL KAYNAKLARI

Emniyet Genel Müdürlüğü personeli başlıca iki grupta toplanmaktadır. Yönetici kadro ve polis memurlarıdır.

1. Yönetici Kadro

Emniyet Genel Müdürü, genel müdür yardımcıları, genel müdürlükteki daire veya kurum başkanları, şube müdürleri, çeşitli derecedeki emniyet müdürleri ve müfettişleri gibi üst görev sahipleri olup, bunlar, üst yönetici kadroyu meydana getirirler. (38)

Emniyet Teşkilatı Kanununda, 6 ncı ve daha yukarı derecede gösterilen üst görevlere-emniyet müdürlüklerine atanabilmek için yüksek okul mezunu olma şartı getirilmiştir. Kanununun 26 ncı maddesi, bu yüksek okulları: "Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakülteleri" olarak belirlemiştir.

(38) Em.Gen.Md.lüğü personelinin meslek dereceleri ve unvanları, Emniyet Teşkilatı Kanununun 13. maddesinde belirtilmiştir.

Aynı maddede "bununla beraber, uzmanlıklarından yararlanılabilecek diğer yüksek okul mezunlarıyla, polis mesleği içinde yüksek öğrenim görmüş kabul edilenlerin-lise veya polis kolejinden mezun olup da Polis Enstitüsü'nün yüksek öğretim kısmını bitiren başkomiserler ve ikinci sınıf emniyet amirleri-üst görevlere atanması caizdir." hükmüne yer vermiştir.

2. Polis Memurları

Emniyet Genel Müdürlüğü personelinin asli unsurunu teşkil eden kuvvet, polis memurlarıdır. 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanununun 23 üncü maddesinde, polis olabilmek için: ortaokul mezunlarıyla, ordu veya jandarma erbaşlığından ayrılmış olan veya orta öğretimi bitirememiş olduğu halde, yabancı dil bilen ilkokul mezunları, tercihan polisliğe alınır" şartına yer verilmiştir. Kanunun 24 üncü maddesinde "Bu şartlara sahip olanlardan istekli bulunmadığı taktirde, açılacak yarışma sınavında gerekli bilgi ve yeterliği bulunduğu anlaşılanlar da polis memurluğuna alınırlar." denilmiştir.

3. Emniyet Genel Müdürlüğü Eğitim ve Öğretim Kurumları

Polisin mesleki eğitimi esas olarak ANKARA'da bulunan ve önceleri 3, bilahare 4 yıllık Enstitü durumunda iken 1980 yılında lise sonrası 5 yıllık bir öğretim müessesesi haline getirilen "Polis Akademisi" ile ortaokul sonrası 4 yıl süreli Polis Koleji ve bazı illerde kurulan Polis Okullarında sağlanmaktadır.

Polis Kolejine, ortaokul mezunu öğrenciler sınavla kabul edilirler. Polis Akademisine ise, Polis Koleji mezunları ile, ihtiyaç halinde sivil lise ve dengi okullardan

sınavı kazanan öğrenciler alınır. Akademi, idari ve mesleki nosyon kazandıran bir yüksek öğretim kurumu olup, 4 yıllık yüksek okul mezunları da 5 inci sınıfa sınavla kabul edilmektedirler.

IV. GENEL GÜVENLİK (ZABITA-KOLLUK) KUVVETLERİNİN YÖNETİMİ

A. MERKEZDE

1. İçişleri Bakanı

İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararnamenin 2 nci maddesinin (A) fıkrası: Yurdun iç güvenlik ve asayişini, kamu düzeni ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri koruma görevini İçişleri Bakanlığına vermiş, aynı Kanunun 5 inci maddesi de, Bakan: "Bakanlık kuruluşunun en üst amiridir," denilmiş ve görev ile ilgili sorumluluk, İçişleri Bakanına verilmiştir.

Emniyet Teşkilatı Kanununun 1 inci maddesi de Türkiye Cumhuriyeti idari yapısı içinde "Memleketin umumi emniyet ve asayişinin sağlanmasından, İçişleri Bakanı sorumludur" hükmüne yer vermiştir.

İçişleri Bakanının emniyet ve asayişini sağlama araçları: Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğüdür. Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 22 nci maddesine göre de: "Kanunda yazılı vazife ve selahiyetlerin yapılması ve kullanılması için en büyük mülkiye amirinin vereceği emirleri, İçişleri Bakanı re'sen verebilir."

2. Emniyet Komisyonu

İçişleri Bakanının başkanlığı altında, Genelkurmay Başkanlığından bir temsilci, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ile İçişleri Bakanlığınca seçilecek yeteri kadar üst düzey yetkilisi ve validen meydana gelen bir kuruldur.

Bu Komisyon: ANKARA'da bulunan üyeleri ile her ay, valilerin katılımıyla yılda en az bir defa, İçişleri Bakanının gerekli göreceği zamanlarda toplanır. İçişleri Bakanının lüzum göstermesi halinde, diğer bakanlıklardan da birer temsilci katılabilir.

Emniyet Komisyonu, ülkenin genel güvenlik ve asayiş işlerini inceler ve istisnai nitelikte görüş bildirir. Komisyonun raportörü Emniyet Genel Müdürüdür. (Emniyet Teşkilatı Kanunu, Md.2)

3. Jandarma Genel Komutanlığı

III. Bölümde ayrıntılı olarak yer almıştır.

4. Emniyet Genel Müdürlüğü

Polis teşkilatının İçişleri Bakanlığına bağlı olarak Emniyet Genel Müdürlüğü adı ile kurulduğunu söylemiş-tik. Genel Müdürlüğün kuruluş birimlerini teşkil eden daire başkanlıklarıdır. Daireler şubelere, şubeler bürolara ayrılmıştır.

Emniyet Genel Müdürlüğünün başında bir genel müdür ve yeteri kadar da genel müdür yardımcısı bulunur.

5. Sahil Güvenlik Komutanlığı

Sınırlarımızın korunması ve kaçakçılığın önlenmesi görevi, 1956 yılında çıkarılan 6815 sayılı "Sınır, Kıyı ve Karasularımızın Muhafaza ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men ve Takibi İşlerinin Dahiliye Vekaletine Devri Hakkında Kanun"la İçişleri Bakanlığı-Jandarma Genel Komutanlığına verilmiştir.

Bu görev, Jandarma Genel Komutanlığı kuruluşundaki deniz bölge komutanlıkları vasıtası ile yerine getirilirken, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak, sadece bu görevle vazifeli bir kuruluşun varlığı hissedilmiş ve çıkarılan bir kanunla Sahil Güvenlik Komutanlığı kurulmuştur.⁽³⁹⁾ Bu Kanun ile, kıyı ve karasularımızın korunması, emniyeti ve buralarda meydana gelebilecek kaçakçılığın önlenmesi, takip ve tahkiki görevleri, Sahil Güvenlik Komutanlığına devredilmiştir. Bu Komutanlığın personeli, Deniz Kuvvetleri Komutanlığınca verilmektedir.

B. TAŞRADA MÜLKİ KADEMELERDE

1. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği

Anayasamızın 126 ncı maddesi: "Kamu hizmetlerinin görülmesinde verim ve uyum sağlamak amacıyla, birden çok ili içine alan merkez idare teşkilatı kurulabilir." esasını getirmiştir.

Yine Anayasanın 121 inci maddesi: "Olağanüstü hallerle ilgili düzenleme"yi ihtiva etmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde meydana gelen bölücü ve terörist unsur hareketlerine karşı mücadele eden sıkıyö-

---

(39) Bkz., 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu, 13 Temmuz 1982 gün ve 17753 sayılı Resmi Gazete, 5 t, Düstur C.21.

netim uygulamasının 19 Temmuz 1987 tarihinde kaldırılması ile, yerine "Olağanüstü Hal Bölge Valiliği" ihdası, Anayasanın bu maddesinin verdiği yetkiye istinaden 10 Temmuz 1987 tarihinde Bakanlar Kurulunda kararlaştırılmıştır. 285 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname, 14 Temmuz 1987 tarihinde, 19517 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiş, Olağanüstü Hal Bölge Valisine (8) ilin valisi bağlanmış ve bölge valisi 19 Temmuz 1987 tarihinde DİYARBAKIR'da görevine başlamıştır.

Kanun Hükmündeki Kararnamenin 4 üncü maddesinin (b) bendi: Özel ve genel kolluk kuvvetlerinin Olağanüstü Hal Bölge Valisinin emir ve komutası altında olduğu hükmüne yer vermiştir. Bu Kanuna paralel olarak da aynı iller içerisinde bulunan, zabıta görevi yapan jandarma birlikleri de kolordu seviyesinde "Jandarma Asayiş Komutanlığı" adı altında yeniden teşkilatlandırılmıştır. 286 sayılı Kanun Hükmündeki ayrı bir Kararname ile de Jandarma Asayiş Komutanlığı, Olağanüstü Hal Bölge Valisine karşı sorumlu kılınmış, bu birliğe bağlanan diğer birliklere, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin sağlanmasında zabıta yetkisi verilmiştir.

Kanunun 4 üncü madde (c) fıkrası ile de: "Olağanüstü Hal Bölge Valisini, bölgesi içindeki özel ve genel kolluk kuvvetlerinin yerlerini sürekli ve geçici olarak değiştirebilmekle" yetkili kılınmıştır.

Bir yılı geçkin bir süredir uygulanan bu sistemin bir çok faydalarının olduğu müşahade edilmektedir. Sistemde; imkanlar tek merkezde toplanmış, kararlar tek merkezden verilmekte ve olaylara ve problemlere anında çözüm bulunmaya ve anında müdahale edilmeye çalışılmaktadır. Bunun sonucu olarak, bölücü ve terörist unsurlara karşı büyük başarılar kazanılmıştır.

2. İllerde

Anayasanın 126 ncı maddesi "İllerin yönetiminin yetki genişliği esasına dayandığı" ilkesine yer vermiştir. Bu esas, kısaca; merkezi idarenin, merkez teşkilatına bağlı alt kademe kuruluşlarına (bu anlamda valilik, bir ölçüde kaymakamlık makamına) yetki verilerek, merkez adına doğrudan karar alıp, uygulayabilme imkanının sağlanması demektir. Bu konuda, merkezin bir bölüm yetkilerinin illere devredilmesine ilişkin kurallar, 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile getirilmiştir.

Yetki genişliği esasına bağlı olarak, özellikle valiler, il yönetiminin başı sıfatıyla önemli yetkilere sahiptirler. Valilik hem idari, hem de siyasal (geniş anlamda) bir makamdır. Vali; devleti, hükümeti, ayrı ayrı her bakanlığı (İçişleri Bakanlığını da) temsil eder. Bu bakımdan, kamu düzenini korumak için, bütün önlemleri almaya yetkilidir. Emniyet, asayiş ve kamu düzenine ilişkin karar ve emirleri yürütmek bakımından, genel ve özel bütün zabıta kuruluşlarının amiri sıfatını taşır. (40)

İl İdaresi Kanununun 11 inci maddesinin (A) fıkrası: Vali, sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir, demekle, illerde valiye; jandarma ve emniyet teşkilatlarının amiri sıfatını vermiştir. İllerdeki İl Jandarma Alay Komutanları ve İl Emniyet Müdürleri, ilde valiye bağlı il idare şube başkanları pozisyonundadırlar.

Valinin ilde konu ile ilgili görev ve yetkilerini Kanunun 11 inci maddesi şöyle sıralamıştır: (41)

---

(40) ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: a.g.e., sh.15.

(41) İl İdaresi Kanunu, 10 Haziran 1949 tarih ve 5442 sayılı, Resmi Gazete: 18 Haziran 1949, Sayı 7236, Md. 11.

- Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla, devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder. Bu teşkilat amir ve memurları Vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdürler.

- Memleketin sınır ve kıyı emniyetini ve sınır ve kıyı emniyetiyle ilgili bütün işleri yürürlükte bulunan hükümlere göre sağlar ve yürütür.

- İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir.

- Bunları sağlamak için vali, gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında T.C.K.'nun 526 ncı maddesi uygulanır.

- Jandarma, polis, gümrük muhafaza ve diğer özel kolluk kuvvetlerinin bütün ast ve üstlerinin, il içine münhasır olmak üzere, geçici veya sürekli olarak vali tarafından yerleri değiştirilebilir ve bundan hemen; iç işleri, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına bilgi verir.

- Vali, il içindeki kolluk kuvvetleriyle bastırmayacak olağanüstü ve ani hadiselerin cereyanı karşısında kalırsa, en yakın askeri "kara, deniz, hava" birlik komutanına, mümkün olan en seri vasıtalarla müracaat ederek, yardım ister ve bunu yazı ile teyid eder. Bu talep derhal yerine getirilir.

Valinin, kişilerin hak ve hürriyetlerini sınırlandıran nitelikte karar alması, kanuni dayanak bulunmamasına

bağlıdır. İl İdaresi Kanunundaki "suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır" deyimi, onun her tedbiri olabileceği anlamına gelmez. Ancak, kanunen caiz olan tedbirleri alabilir. (42)

3. İlçelerde

İl İdaresi Kanununun 32 nci maddesinin (a) fıkrası: "Kaymakam ilçe içinde bulunan genel ve özel kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir." şeklinde düzenlenmiştir.

Zabıta kuvvetlerinin yerini değiştirmek ve askeri kuvvetlerden yararlanma hariç, valiye tanınan zabıta görev ve yetkilerine kaymakam da sahiptir. İl İdaresi Kanununun 32 nci madde (d) fıkrası "Kaymakama ilçe içindeki genel ve özel kolluk kuvveti mensuplarının, valinin tasvibi ile geçici veya sürekli olarak yerlerini değiştirmeyi", (e) fıkrası "ilçe içindeki genel ve özel kolluk kuvvetleriyle bastırılmayacak olağanüstü ve ani hadiselerin cereyanı karşısında, valiye malumat vermek suretiyle, en yakın askeri (kara, deniz, hava) birlik komutanına haber verip, yardım isteme" yetkisi verilmiştir.

İlçe seviyesindeki, ilçe jandarma bölük komutanı ve emniyet komiseri bu açıdan kaymakama bağlı olarak ilçede ilçe idare şube başkanlarıdır.

4. Bucaklarda

Bucaklarda, Bucak Müdürü zabıta yöneticisidir. Ancak, vali ve kaymakam gibi yetkileri olmayıp, bu yetkileri daha sınırlıdır. İl İdaresi Kanununun 43 üncü maddesi "Bucağın güven ve düzeninin korunmasından, bucak müdürü

---

(42) BALTA, Tahsin Bekir: a.g.e., sh.489.

sorumludur. Suç işlenmesini önlemek için gereken tedbirleri alır ve uygular. Genel ve özel kolluk kuvvetleri Bucak Müdürünün emri altındadır. Bunlar, müdürden aldıkları emri yerine getirmeye mecburdurlar." şeklinde düzenlenmiştir.

Ülkemizde son yıllarda idari yapı içerisinde bir birim olan bucaklar-kırsal alandan şehirlere göç edilmesiyle-özelliğini kaybetmiş, bucak müdürlüğü statüsü hemen hemen kaldırılmıştır. Jandarma açısından, Bucak Jandarma Takım Komutanlığı kadro ve kuruluşu, aynen muhafaza edilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ JANDARMASININ TANIMI, BAĞLILIĞI, PERSONELİ, GÖREV VE YETKİLERİ

I. JANDARMANIN TANIMI VE TARİHİ GELİŞİMİ

A. JANDARMA KAVRAMI VE TANIMI

Jandarmanın çeşitli eser ve kaynaklarda değişik şekillerde tanımı yapılmış olmasına rağmen, hemen hepsi, aynı anlamda kullanılmıştır.

Fransızca "GENDARMERIE" kelimesinin Türkçeye geçmiş hali jandarmadır. Fransız kaynaklarında jandarma "Gens" ve "D'armes" kelimelerinin birleştirilmesiyle meydana gelmiş olup, "silahlı adamlar" demektir. 17 nci yüzyılın başlarında XIV üncü Lui zamanında jandarma; Fransız kralının muhafız kıt'ası olarak kullanılmakta ve bu anlama gelmekteydi. Jandarma birlikleri, krala tabi ve sarayının muhafazası ile görevliydi. (1)

Fransız hukuki terimler sözlüğü Dalloz'da "Milli jandarma kanun, nizam ve emirlerin uygulanmasını sağlayan, ülkenin her yanında emniyet ve asayişini temin eden bir kuvvettir" şeklinde yer almıştır. (2)

Grand Larousse'da ise: "Jandarma, ülkenin emniyet ve asayişini sağlayan, genel güvenlik ve kamu düzeninin korunmasını ve devamını temin eden, kanun, nizam ve emir hükümlerinin uygulanması ile görevli silahlı ve askeri bir

---

(1) HAENEL, Hubert-PICHON, Rene: La Gendarmerie, Que Sais-je, sh.3, Paris, 1983.

(2) Dalloz Encyclopedie Juridique, C.II, sh.231, Paris, 1959.

kuvvettir. Jandarma subayı, jandarma karakolu gibi"⁽³⁾ şeklinde tarif edilmiştir.

Meydan Larousse'da da jandarmanın "gens-d'armes" silahlı kimseler demektir. Genel güvenliği ve kamu düzenini korumakla görevli, kanun ve nizamların koyduğu hükümlerin yürütülmesini ve bunlara dayanan hükümet emirlerinin yerine getirilmesini sağlayan silahlı ve askeri zabıta kuvveti, bu kuvvette görev alan kimsedir", şeklinde tanımlanmıştır.⁽⁴⁾

Jandarmanın anlamı: umumi emniyete nezaret eden, âme nizamını muhafaza ve kanunların yürütülmesini teminle görevli, mükellef askeri bir kuvvettir. Jandarma kelimesi, özel sancakları olmayan asilzadeleri tarif için kullanılırdı. Fransa kralı VII nci Şarl, bu ismi kendi emrindeki birliklerine vermiştir. Her komün günde hiç olmazsa (2) defa ve geceleri (1) kere jandarma tarafından ziyaret edilmekte, jandarma tehlike anında kendisinden yardım dileyen her şahsa yardımla mükellef kılınmaktadır.⁽⁵⁾

Türklerde "candar" kelimesinin kullanıldığını MISIR'ın Osmanlı İmparatorluğunun bir vilayeti iken görüyoruz. Mısırlı Türkler, "candar" kelimesini "muhafız, koruyucu, silahlı kuvvet" manasında kullanmışlardır. Emiri Candar, sultan sarayının muhafızıydı ve Osmanlılarda çavuş başının görevlerini yürütüyordu.

Selçuklular zamanında da "candar" kelimesi her şehrin emniyetini sağlayan, huzur ve sükunu temin eden, sultanın saraylarını koruyan görevliye verilen isimdi.

---

(3) Grand Larousse Encyclopedique, C.V, sh.417, Paris, 1962.

(4) Meydan Larousse, Meydan Yayınevi, C.VI, sh.654, İstanbul, 1971.

(5) OKCABOL, Derviş: a.g.e., s.58 (La rousse de vingtieme siecle, C.III).

Anadolumuzun bazı köylerinde "candarma", Rumeli'de "candırma" olarak telaffuz edilen bu kelimenin kökü olan "candar" kelimesi Farsça olup; "can: sağlık-hayat, dar: tutan, tutucu" manasında kullanılmış olup, kelime Fransızca olmaktan ziyade, doğu menşelidir de diyebiliriz. (6)

Eski Türklerin hayatı, tarih akışı içinde incelendiği zaman; devletin idari, adli ve zabıta hizmetlerinin, tüm devletin veya eyaletin başında bulunan komutanlarca veya başbuğlarca yürütüldüğünü görüyoruz. Orhun Kitabelerinde "yargan" olarak geçen ve hakanların emniyet ve asayişini sağlayan bir zabitanın bulunduğu, bugün belgelerle ispat edilmiş bulunmaktadır.

Selçuklularda "surta", Osmanlılarda "subaşı", bilahare "zaptiye ve jandarma" her devrede emniyet ve asayiş görevinin bazı defa emrinde, bazen de yanında olarak zabıta hizmetlerini yürütmüşlerdir. (7)

Jandarmanın tanımı 2803 sayılı Jandarma Kanununun 3 üncü maddesinde yapılmıştır. (8) Buna göre: "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir."

---

(6) OKCABOL, Derviş: a.g.e., sh.61.

(7) Cumhuriyetin 50 Yılında İçişleri Bakanlığı, Jandarma Genel Komutanlığı, III.Kitap, sh.4-5, Ankara, 1983.

(8) Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu, Kanun No: 2803, Kabul Tarihi: 10.3.1983, Resmi Gazete: 12 Mart 1983 gün ve 17985 sayılı.

B. JANDARMANIN TARİHİ GELİŞİMİ⁽⁹⁾

1. Giriş

Türk Silahlı Kuvvetlerinin ayrılmaz bir parçası olan ve özel kanunlara göre; ülkemiz yüzölçümünün % 95-96 sında emniyet ve asayişini sağlamakla görevli olan Türkiye Cumhuriyeti Jandarmanının, geçmişini belirli bir tarihle sıralamak mümkün değildir. Zira, zabıta hizmet ve faaliyetlerinin kuruluşu, insanlık tarihi ile başlamıştır.

Yurttaşlarını tam bir güvenlik içinde yaşatmayı devlet yönetiminin temel ilkesi sayan yüce Türk ulusu; koyduğu yasa ve törelerin uygulanabilmesi için, çok eski tarihlerden itibaren güvenlik teşkilatlarını kurmuşlardır. Jandarmanın tanımında da belirttiğimiz gibi, Göktürk yapıtlarında hakanların güvenlik işleriyle görevlendirdikleri "yargan" adlı güvenlik görevlileri, bugünkü jandarmanın ilk temsilcileri olmuşlardır.

Oğuz töresi, Cengiz Yasası, Türklerin olduğu kadar onların egemenlikleri altındaki kavimlerin de uzun yıllar mutlu yaşamalarını sağlamıştır.

Türkler, islamiyeti kabul ettikten sonra, zabıta faaliyetlerine ışık tutan nizamı da, uzun yıllar islami kurallara uygun olarak düzenlemişlerdir. Anadolu Selçuklularından başlayarak, hem idari, hem belediye, hem de adli işlere ilişkin yetkileri bulunan "kadı"lık müessesesinin, Osmanlı Devletinin sonuna kadar zabıta faaliyetlerinde de önemli bir yerinin olduğunu görmekteyiz.

---

(9) -Cumhuriyetin 50 nci Yılında, Jandarma Genel Komutanlığı, sh.4-14.
-Jandarma Meslek, Jandarma Okul Komutanlığı Yayını, sh.1, 7, Ankara, 1977.
-T.C. İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Yayınları, Genel Rapor, Kitap 1, Kolluk Hizmetleri, sh.44, Ankara 1972.

Büyük Selçuklularda "Şahne", Anadolu Selçuklularında "Surta", Osmanlı Devletinde de "Subaşı"lar, bilahare "Zabtiye" adıyla anılan memuriyet ve makamlar, zabıta faaliyetlerini, devirlerinin özelliklerine göre yürütmüşlerdir.

Osmanlı İmparatorluğunda idari yapı: kazalar, sancaklar ve eyaletler olarak bir bölünmeye tabi tutulmuş idi. Kazalarda (ilçeler) kadıların emrindeki "subaşı"lar emniyet ve asayişin sağlanması ile görevli olup, zabıta faaliyetlerini yürütürlerdi. Subaşılardan emrinde Asesbaşı ve asesler vardı. Sancaklarda "Mirliva" veya "Sancak Beyleri", eyaletlerde ise "Mirmiran" ya da "Beyler", padişahı temsil eder, askeri ve mülki birer otorite olarak, emirlerindeki askerlerle zabıta faaliyetlerini yürütürlerdi.

İstanbul, İmparatorluğun merkezi olması nedeniyle, zabıta hizmetleri bakımından özel bir statüye tabi bulunmaktaydı. Evliye Çelebi Seyahatnamesinde "İstanbul'un 33 kaza kadılığı, 36 subaşılık ve 87 yeniçeri koluğundan meydana geldiğini belirtmektedir." İstanbul'un emniyet ve asayişinin sağlanması için, içeride ve dış mahallerde karakollar açılmış, bu karakollarda "Karakullukçu" denilen yeniçeriler görevlendirilmiştir. Bu açıdan güvenliğin sağlanmasından sorumlu olan makamın "Yeniçeri Ağası" olduğunu görmekteyiz. Ayrıca; Cebecibaşı, kaptan paşa, topçubaşı, haseki ağa ve bunlara bağlı teşkilatların, bu amaçla görevli olduklarını, tarihimizin akışı içerisinde bu görevlerini ifa ettiklerini anlamaktayız.

1826 tarihine kadar yukarıda belirtilen isim ve unvanlar altında ülke dahilinde iç güvenlik-zabıta görev ve hizmetleri, askeri komutanlıklara bağlı "merkez komutanları" ve "inzibat kuruluşları" şeklinde değerlendirilebileceğimiz makamlar tarafından yürütülmüştür. Bu nedenle,

bu devreye kadar Osmanlı Devletinde zabıta hizmetlerinin genelde: askeri görev ve hizmetler çerçevesinde ele alındığını görmekteyiz.

Yeniçeri Ocağının 1826 yılında kaldırılıp, "Asakir-i Muntazama-i Mansur" ve "Asakir-i Muntazama-i Hassa" adı verilen askeri örgütün kurulması ve "serasker" adını taşıyan komutana bağlanması ile İstanbul'un en büyük zabıta amiri sıfat ve yetkisi de bu makama verilmiştir.

2. Kuruluş ve Tarihi Gelişimi

Türkiye Cumhuriyeti Jandarmasını kuruluşundan, Cumhuriyetin ilanına ve zamanımıza kadar olan devrelerini ve tarihi gelişimini (5) bölümde incelemek mümkündür.

a. 1826-1846 Kuruluş Dönemi

1826 yılına kadar yeniçeri ve sipahi ocakları tarafından yürütülmekte olan zabıta görev ve hizmetleri; bu teşkilatların bilhassa son zamanlarda yetersiz hale gelmesi sonucu, Padişah II nci Mahmut tarafından ortadan kaldırılmasıyla, yerine "Asakir-i Muntazama-i Mensuri", "Asakir-i Muntazama-i Hassa", 1843 tarihinde de Anadolu ve Rumelinin bazı eyaletlerinde "Asakir-i Redife" adı altında yeni bir askeri teşkilat kurularak, bu makamlara devredilmiştir.

Hükümet merkezi olan İSTANBUL'da bu teşkilatın sevk ve idaresi "serasker" adı verilen yeni bir komutanın emrine verildi. Seraskere eski yeniçeri ağasının yetkileri tanındı.

Ancak, İmparatorluğun içinde bulunduğu ortam, çok yönlü iç ve dış meseleler ile, emniyet ve asayişin sağlan-

masındaki zorluklar, bu yeni kuruluşun gerek İstanbul'da gerekse eyaletlerde zabıta görev ve hizmetlerini arzu edilen seviyede yürütülmesine imkan vermedi. Ayrıca, hükümet merkezi ve eyaletlerde, zabıta görevi yapan kuruluşların ayrı ayrı ellerden ve bir mevzuata dayandırılmadan sevk ve idare edilmesi başlı başına bir sorun haline geldi. Bu durum, 3 Kasım 1839 tarihine kadar devam etmiş ve bu tarihte "Tanzimat-ı Hayriye-Gülhane Hattı Humayunu"nun ilanı ile yeni bir devir açılmıştır.

Gülhane Hattı Humayunu'nun "emniyet-i can ve ırz ve namus ve mal" maddesi, bu tarihten itibaren "Umur-u Zaptiye"nin sancak valileri emrine atanma yolu ile gönderilen subayları tarafından uygulanmaya başlanmıştır. Bu devre içinde eyalet ve sancak valileri emrinde:

- Aylıklı özel zaptiyeleri,
  - Askeri kişilerden (subaylardan) zaptiye memurlarını,
  - Yurt düzeyine yaygın zaptiye kuruluşlarını
- görmekteyiz.

Bu dönemde; zabıta teşkilatına yeni bir yön ve statü vermek için büyük çaba sarf edildiği, ancak teşkilatın bağımsız ve tek elden sevk ve idare edilen bir kuruluş haline getirilemediğini söyleyebiliriz.

b. 1846-1879 (Zaptiye Müşirliği) Dönemi

"Umur-u Zaptiye" teşkilatı 16 Şubat 1846 tarihine kadar hizmetine devam etmiştir. Bu tarihte "Zaptiye Müşirliği" adı ile İstanbul'da bir teşkilat kurulmuş, eyalet ve sancaklardaki "Umur-u zaptiye hizmetleri" doğrudan bu makama bağlanmıştır. Bu nedenle, bu devreye "Tevhid-i Zabıta" devresi de denilmektedir. Zaptiye Müşirliği ise

Dahiliye Nezaretinden ayrılarak, bir üst seviyede askeri bir makam olan "serasker"liğe bağlanmıştır. Böylece, tam anlamı ile tek elden sevk ve idare edilen, görevi iç güvenlik ve düzeni sağlamak olan yeni bir zabıta sınıfı kurulmuştur. Bu teşkilatın taşra kuruluşları, umur-u zaptiye hizmetlerinde görevli subayların atanmasıyla gelişmeye başlamış ve kuruluşun bünyesine ordunun en seçkin subayları alınmak suretiyle, yeni bir sınıf olarak teşkilatlanmıştır.

14 Haziran 1869 tarihine kadar gerek merkezde, gerekse taşrada iç güvenlikle ilgili zabıta hizmet ve görevleri, emirname, ferman ve kadı fermanları ile yürütülmeye çalışılmıştır. Bu tarihe kadar teşkilatın yasal bir dayanağının olmadığı görülmektedir.

14 Haziran 1869 tarihinde, teşkilatın ilk nizamnamesi olan "Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi" çıkarılmıştır. (4) bölüm olan bu nizamnamenin birinci bölümüne göre; her ilde bir zaptiye alayı kurulmuş, her alay taburlara, taburlar bölüklere, bölükler de takımlara ayrılmıştır. Bu nizamnameye göre; teşkilata adli, idari ve askeri görevlerle birlikte, bazı belediye zabıtası hizmetleri de verilmiştir.

1870-1877 yılları arasında Kara Kuvvetlerinde yenileştirme faaliyetleri sürdürülmekte ve ordunun eğitim-öğretiminin en üst düzeye ulaştırma çabaları görülmektedir. "Umur-u Zaptiye" Teşkilatına, kara kuvvetleri mensubu subayların atanması sebebiyle, bu yenilikler zaptiye teşkilatına da ulaşmaktadır.

1870-1872 yıllarında cezaevi müdür ve gardiyanları da zaptiye teşkilatına bağlanmıştır. Sonraları bu hizmetlere subaylar atanmış ve cezaevlerine ait hizmetler, askeri bir disiplin altına alınmıştır.

Bu dönemde, Osmanlı İmparatorluğunun içinde bulunduğu çok karışık ve istikrarsız durum, büyük emek ve umutlarla çıkarılarak yürürlüğe konulan Zaptiye Nizamnamesinin yararlı olarak uygulanmasına imkan vermemiş ve kurulan zaptiye teşkilatı, iç güvenlikle ilgili yararlı görev ve hizmetler yapacak yerde, hükümeti baskı altında tutan, dış etkilere hedef ve her türlü müdahalelere fırsat sağlayan bir kuruluş haline gelmiştir.

c. 1879-1909 (Zaptiye Nezareti ve Jandarma Dairesi) Dönemi

1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinin kaybedilmesi, ordu da yeniden yenileştirme hareketlerinin başlatılmasına sebep olmuştur. Buna paralel olarak, zabıta-iç güvenlik-teşkilatı da bu yenileştirmeye tabi tutulmuştur.

"Asakir-i Zabtiye" teşkilatında nizam ve disiplinin tamamen bozulduğunu, bu teşkilatın faydadan ziyade, zararlı yönde faaliyetlerinin bulunduğunu gören, zamanın sadrazamı Sait Paşa; teşkilatın yeniden düzenlenmesi için faaliyete geçmiş ve bu amaçla Fransa ve İngiltere'den subaylar getirmiştir. Sait Paşa'nın asıl amaç ve hedefi, Avrupa devletlerinde mevcut jandarma teşkilatına benzer güçlü, modern ülkenin ihtiyaçlarına cevap verecek yeni bir zabıta teşkilatı kurmak idi. Bu maksatla, Sadrazam, 20 Kasım 1879 tarihinde seraskerliğe kendi imzası ile teşkilatın yeniden düzenlenmesini öngören bir emir vermiş, bu direktif çerçevesinde yeni kurulacak teşkilatın ismi ilk defa "JANDARMA" olmuştur. Yine (30) yıldır zaptiye görevini ordu ile her türlü ilişkisini keserek bağımsız bir daire halinde mülki makamların emrinde yürüten Zabtiye Müşirliği, yeniden seraskerliğe bağlanmış, "Zabtiye

Nezareti" adını alarak, Jandarmanın makamı da "Umum Jandarma Merkeziyesi" olarak değiştirilmiş ve bundan sonra, bu adla anılan bir makam olmuştur. 3 Haziran 1879 tarihli bir belgede, Ferik Hacı Hasan Paşa'nın ilk Umum Jandarma Dairesi Başkanı olduğunu görmekteyiz.

16 Nisan 1880 tarihinde yabancı subayların da yardımıyla yeni bir jandarma nizamnamesi hazırlanmışsa da, bu nizamname, çeşitli sebeplerle yürürlüğe konamamış, tasarı halinde kalmıştır.

1908 yılında İkinci Meşrutiyetin ilanı ile, idari teşkilatta ve orduda yeniden yenileştirme faaliyetleri başlamış, buna paralel olarak da jandarma teşkilatına da bu yenileştirme yansımıştır. Bu dönemde, Fransa'dan (10) jandarma subayı, İngiltere'den da (6) subay getirilmiş, bunlar çeşitli illerdeki jandarma mütaka müfettişliklerinde ve İstanbul'da görevlendirilmişlerdir. Bu dönemde jandarma teşkilatı en üst seviyeye ulaşmıştır.

d. 1909-1923 (Meşrutiyet ve T.B.M.M. Hükümeti)
Dönemi

Yabancı subayların da yardımı ile yeniden teşkilatlanan jandarma, özellikle Rumeli'de büyük başarılar göstermiş, bunun üzerine devlet bu teşkilatı bütün İmparatorluk düzeyinde kurarak, millileştirme amacıyla yeniden çalışmalara başlamıştır.

Yeni düzenlemede; teşkilat yine Harbiye Nezaretine bağlı kalmak şartıyla "Jandarma Dairesi Merkeziyesi" yerine "UMUM JANDARMA KOMUTANLIĞI" adı altında yeniden kurulmuş ve başına Ferik Hilmi Paşa getirilmiştir.

Daha önceki çalışmalarıyla başarılı hizmetler yapmış yabancı subaylar, tekrar ülkeye davet edilmiş, "Jan-

darma Müfettişliği Umumiliği" adı altında kurulan bir teşkilatta görevlendirilmişlerdir. İlk umumi müfettişlik vazifesi İtalyan Kont ROBILAN ve RAUMAN Paşalara verilmiştir. Bu paşalar, bizim üniformalarımızı giymişler ve emirlerine Türk subayları verilmiş, ülke muhtelif müfettişliklere ayrılmıştır.

Ancak, bu devre, ne yazık ki, hazırlıksız ve deniz aşırı bir harbin acı sonuçlarının ortaya çıktığı, Kuzey Afrika ve Balkanların kaybedildiği yılların sonucudur. 1911 yılında Trablusgarp'da İtalyan Harbinin başlamasıyla İtalyan subaylar memleketlerine iade edilmiş ve diğerleri 1913 yılına kadar ülkemizde kalmışlardır.

1914 yılında Birinci Dünya Savaşına girilmiştir. Bu tarihte Anadolu'da var olan jandarma birliklerine ek olarak (18) jandarma taburu daha kurulmuş ve bu taburlara kıyı gözetleme ve güvenlik görevleri verilmiştir.

Birinci Dünya Savaşında, Çanakkale muharebelerini taçlandıran ve efsaneleştiren "Alçıtepe-Kocaçimen-Kireçtepe" muharebelerinde jandarma taburlarının kahramanlıkları tarihe silinmez izlerle yazılmıştır. İngiliz generali "Olgander" bu eşsiz kahramanlıklar karşısında hayranlığını gizleyememiş ve hatıra defterine şunları yazmıştır: "Takviyeli 29 uncu Tümenin karaya çıkış hareketini, elinde hiçbir topçusu bulunmayan iki jandarma taburunun (4) makinalı tüfekte durdurmuş olduğunu henüz İngiltere'de bilen olmadığı gibi, senelerce de olmayacaktır." Başkomutan Vekili Enver Paşa, Osmanlı Mebusan Meclisinde şöyle demiştir: "Anafartalara düşman çıktı, onbin tüfeklisine mukabil, sekiz yüzer mevcutlu Bursa ve Gelibolu Jandarma Taburları, düşmanı durdurdular. Gerçi bu taburlar eridiler, fakat vatanın kalpgâhı emindir."⁽¹⁰⁾

(10) IŞIK, Hüseyin: Çanakkale ve İstiklal Savaşında Türk Jandarması, sh.14, Ankara, 1974.

1914 yılında geçici bir jandarma kanunu yürürlüğe konmuştur. Bu yasa da jandarmanın görev ve bağlılık durumu bugün yürürlükte bulunan Jandarma Kanununun ilgili hükümleri paralelinde kabul edilmiştir.

26 Ekim 1917'de bu Yasanın özellikle mülki makamlarlar olan ilişkilerini düzenlemek üzere, yeni bir kararname yürürlüğe konmuş ve bu kararname uzun yıllar jandarma teşkilatında uygulanmıştır. 16 Mart 1919 yılında da jandarmanın İçişleri Bakanlığına bağlanması, bir kararname ile kabul edilmiştir.

İstiklal Savaşının başlamasıyla, harbin devamı süresince, jandarma teşkilatı iç güvenlik ve huzurun sağlanmasında, Milli Mücadelenin ruhu olan Kuvay-ı Milliye'nin oluşması ve güçlendirilmesinde, ordunun geri bölgesinin güvenlik altında tutulmasında, T.B.M.M. Hükümetinin karar ve emirlerinin uygulanmasında, isyanların bastırılmasında, ordu birlikleriyle iç içe ve bölünmez bir bütün olarak hizmet vermiş, yurdun en kritik zamanlarında yurtseverlik ve fedakarlığın en üstün örneklerini ortaya koymuştur.

e. 1923 ve Sonraki (Cumhuriyetten Sonra) Dönem

29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilanı ile devletin bir çok kuruluşlarında olduğu gibi, jandarma teşkilatında da reorganizasyon çalışmalarına bir plan çerçevesinde başlanılmıştır.

Cumhuriyetin ilandan sonra, mevzuat yönünden ilk büyük değişiklik 1930 yılında yapılmıştır. Bu tarihe kadar jandarma teşkilatının görev ve sorumlulukları, belli bir hukuki dayanaktan yoksundur. Teşkilat, dağınık bir mevzuatla ve özellikle eski tüzüklerle yönetiliyordu.

10 Haziran 1930 tarihinde "1706 sayılı Jandarma Kanunu"nun kabul edilmesi ile, teşkilat bugünkü hukuki statüsünü kazanmış, bu tarihe kadar yayınlanmış olan, jandarmayı ilgilendiren tüm yasa, tüzük, yönetmelik ve talimatlar bu yasa ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Bu dönemde, sabit jandarma birlikleri: 13 mıntıka (bölge) müfettişliği ve bunlara bağlı il jandarma alay komutanlıkları şeklinde teşkilatlanmıştır.

25 Aralık 1937 yılında 1706 sayılı Jandarma Kanununun uygulama biçimini gösteren Jandarma Tüzüğü çıkarılmış ve Yasaya böylece esneklik kazandırılmıştır.

1956 yılında 6815 sayılı Kanunla "Sınır, kıyı ve karasularımızın güvenlik ve korunması" görevi-Gümrük Genel Komutanlığının lağvedilerek, Jandarma Genel Komutanlığı kuruluşuna alınmasıyla-jandarmaya verilmiştir.

3. Bugünkü Durum

1931 yılından günümüze kadar olan dönemde; sivil ve askeri yönetimi bağdaştırarak görev yapan Jandarma Teşkilatı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak ulusumuzun ihtiyaç ve gelişmelerine ayak uyduracak şekilde modernleşme faaliyetlerini sürdürmüştür. 1957 yılında jandarma sınır birlikleri, tugaylar haline dönüştürülmüş, jandarma eğitim tugayları kurulmuş, 1967 yılında da diğer iç güvenlik ve komando birlikleri ile helikopter birlikleri kurularak, hızlı bir modernleşme sürecine girilmiştir.

1966-1967 yıllarında bazı iller, pilot il seçilmek suretiyle, toplu sistem uygulamasına geçilmiştir.

22 Haziran 1930 tarihli 1706 sayılı Jandarma Kanunu, toplumumuzun sosyal, siyasal ve ekonomik alanlardaki

değişiklikleri karşılayamadığından, teşkilatın yeniden reorganize edilmesi ihtiyacı hasıl olmuştur. Özellikle 1960'dan sonra organize suç ve suçlularla mücadelede jandarmanın yeterli ve modern bir güç durumuna getirilmesi amaçlanmıştır. Bu nedenle; modern ülkeler, jandarma teşkilatları da incelenmek suretiyle yeniden düzenlenen ve 10 Mart 1983 tarihinde kabul edilen "2803 sayılı Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu" aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun paralelinde çıkarılan "Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliği" de 17 Aralık 1983 tarih ve 18254 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak, uygulanmaya başlanmıştır.

1982 yılında "2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu" çıkarılmış, sahil ve karasularımızın korunması, güvenliğinin sağlanması, deniz yolu ile yapılan kaçakçılığın önlenmesi görevi İçişleri Bakanlığı bünyesinde teşkilatlanan, Sahil Güvenlik Komutanlığına verilmiş ve bu görevler Jandarma Genel Komutanlığı uhdesinden alınmıştır.

Son olarak yapılan bir değişiklik ile de; Olağanüstü Hal Bölge Valiliği ihdası hakkındaki 286 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile de olağanüstü hal bölge valisine karşı sorumlu olmak üzere, kolordu seviyesindeki "Jandarma Asayiş Komutanlığı" kurulmuş, bölgedeki tüm jandarma birlikleri bu Komutanlığın emir ve komutasına verilmiştir.

II. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ BAĞLILIĞI, KADROSU, PERSONEL KAYNAKLARI İLE GÖREV VE YETKİLERİ, DİĞER MAKAMLARLA VE HALKLA İLİŞKİLERİ

A. BAĞLILIK

Jandarma Genel Komutanlığı, çeşitli hizmet ve faaliyetleri bakımından, yine çeşitli makamlara bağlı ve ilişkili bulunmaktadır.

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 4 üncü maddesi, jandarmanın bağıllığını şöyle tanımlamıştır:

"Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olup, silahlı kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğretim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş işleriyle, diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden, İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Ancak, Jandarma Genel Komutanı, Bakana karşı sorumludur."

Bu tariften çıkan sonuca göre, jandarmanın bağıllığı:

1. Genelkurmay Başkanlığı

211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun (1) inci maddesinde; Türk Silahlı Kuvvetlerinin tanımı yapılırken, "Kara (Jandarma dahil)" demek suretiyle, jandarmayı Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olarak kabul etmiştir. Buna göre, jandarma, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurdun emniyet ve asayişinin sağlanmasında görevli bir parçasıdır.

Ayrıca, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanununun 21 ve 69 uncu maddeleri, jandarmanın T.S.K. nin muharip bir sınıfı olduğuna işaret etmiştir.

Bu açıdan, Jandarma Genel Komutanlığı, silahlı kuvvetlerle ilgili görevleri ile eğitim ve öğretim bakımından Genelkurmay Başkanlığına bağlıdır. Bu konularla ilgili olarak Genelkurmay Başkanlığı ile silsile esası içinde doğrudan doğruya ilişkilidir. Yani, bu makamla olan ilişkisini, İçişleri Bakanlığının aracılığı olmadan sürdürür. Yazışma, emir ve komuta bakımından, askeri kuralara ve askeri hiyerarşiye uyulur. (11)

Jandarma özlük işleri, disiplin ve eğitim bakımından askeri statüdedir. Askeri ve muharip bir kuvvettir. (12)

1706 sayılı Eski Jandarma Kanunu, jandarmayı "silah, mühimmat ve subay ikmali ile seferberlik ve seferde ordu emrine geçeceklerin maaş, iâşe, melbusat ve teçhizatı ve bütün masrafları ordununkinin aynı olmak üzere, temini hususlarında Milli Savunma Bakanlığına bağlanmıştır."

Ancak, yeni Kanunda böyle bir açıklık bulunmamaktadır. Jandarma Genel Komutanlığının, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bölünmez bir parçası olduğuna, Türk Silahlı Kuvvetleri de belirtilen konularda Milli Savunma Bakanlığına bağlı bulunduğuna göre, böyle bir bağlılığın yeni kanunda yer almasına lüzum görülmemiştir.

2. İçişleri Bakanlığı

Daha önce de ifade edildiği gibi; 3152 sayılı "İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Hükmündeki Kararname" ile "3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu" nun ilgili hükümleri; "Yurt içinde emniyet ve asayişin sağlanması görevini İçişleri Bakanlığına vermiştir." Bakan, bu görevi kendine özgü kanunları bulunan

---

(11) ATEŞOĞLU, Erdoğan: a.g.e., sh.13.

(12) ŞEKERCİOĞLU, Metin: a.g.e., sh.23.

Jandarma Genel Komutanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile lüzumu halinde, Türk Silahlı Kuvvetlerinden istifade etmek suretiyle yürütür. (13)

Emniyet ve asayiş işleriyle diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlı olan jandarmanın, asli görevi itibarıyla bağlı olduğu makam, İçişleri Bakanıdır. Diğer sivil kurum ve kuruluşlarla ilişkilerde, doğrudan yazışma ve haberleşmesi söz konusu değildir.

Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı, İçişleri Bakanlığının hiyerarşik yapısı içerisinde; Emniyet Genel Müdürlüğü ile denk bir kuruluş olarak yer alır. Ancak, bu iki kuruluş aynı yapı ve bağlılık düzeninde statüleri farklıdır. Şöyle ki, Jandarma Genel Komutanı doğrudan doğruya Bakana karşı sorumludur. Bakanlık Müsteşarının Genel Komutan üzerinde herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Emniyet Genel Müdürü ise, Müsteşara karşı sorumludur. Ayrıca, Jandarma Genel Komutanının atanması da farklıdır.

3. Mahalli Mülki Amirlikler

5442 sayılı İl İdaresi Kanununa göre; il, ilçe ve bucaklarda, emniyet ve asayişin sağlanmasında yetkili makam, mülki amirlerdir (Vali, kaymakam, bucak md.). Bu nedenle; Jandarma Asayiş Komutanı olağanüstü hal bölge valisine, illerde İl Jandarma Alay Komutanı Valiye, ilçelerde Jandarma Bölük Komutanı Kaymakama, bucaklarda Bucak Jandarma Takım Komutanı da Bucak Müdürüne karşı sorumludur.

---

(13) İçişleri Bakanının lüzumu halinde Bakanlar Kurulu Kararı ile T.S.K.'den nasıl faydalanabileceği, 211 sayılı T.S.K. İç Hizmet Kanununun 86 ncı maddesinde, yapılacak askeri yardımın kapsamı da 5442 sayılı İl İdaresi Kanununun 12 ve 31 inci maddelerinde belirtilmiştir.

2803 sayılı Jandarma Kanunu, özel bir yasa olarak jandarmadan istenecek görevler için "istek-talep" esasını getirmiştir. Bu sebeple, mahalli mülki amirler: Jandarmanın önleyici zabıta faaliyetlerinin yürütülmesi için, mülki teşkilata tabi jandarma iç güvenlik birliklerinin kullanılması isteğinde bulunabilmekteler, ancak, görevin yürütülmesi sırasında bu birliklere komuta etmek yetkisi ilgili iç güvenlik birlik komutanında olmaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığı kuruluşundaki jandarma bölge komutanlıklarının mülki amirliklerle bağlantısı olmayıp, direk Jandarma Genel Komutanına bağlıdır.

Burada belirtmek durumunda olduğumuz diğer farklı bir husus da; 2803 sayılı Jandarma Kanunu, jandarmanın bağlılığı ve sorumluluğu konusunda kendisine özgü bazı istisna ve kısıntılar getirmiş olmasıdır. Şöyle ki; İl İdaresi Kanununun mülki amirlere tanıdığı jandarma personeline sicil, izin, ödül, atama, yer değiştirme, işten el çektirme, görevden uzaklaştırma gibi işlemlerle ilgili yetkilerinden 2803 sayılı yeni Jandarma Kanununda hiç söz edilmemiştir. Böylelikle, silahlı kuvvetlerin diğer sınıfları gibi jandarmanın da kendi içinde otonom bir nitelik kazanması sağlanmıştır.

B. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI KADRO KURULUŞ VE KONUSU

Jandarma Genel Komutanlığı kadro, kuruluş ve konusunu izah etmeden önce, bu kavramların açıklanması yararlı olacaktır.

1. Konu ile İlgili Kavramlar

a. Kuruluş

Bir görevin yürütülmesi için bir çok birimi bir araya getiren şemayı ve bu şemalara uygun tarzda kurulmuş hizmet birimlerinden her birini anlatmaya yarayan bir kavramdır. (Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Yönetmeliği Md. 3/b-7). Örneğin; bölük, alay, tugay, ordu, karargah vb. birer kuruluş olduğu gibi, bunların hiyerarşik yapısını emir komuta bağlantılarını gösteren şemalarda kuruluş adıyla anılır. (Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilat Şeması, ÇİZELGE-2)

b. Kadro

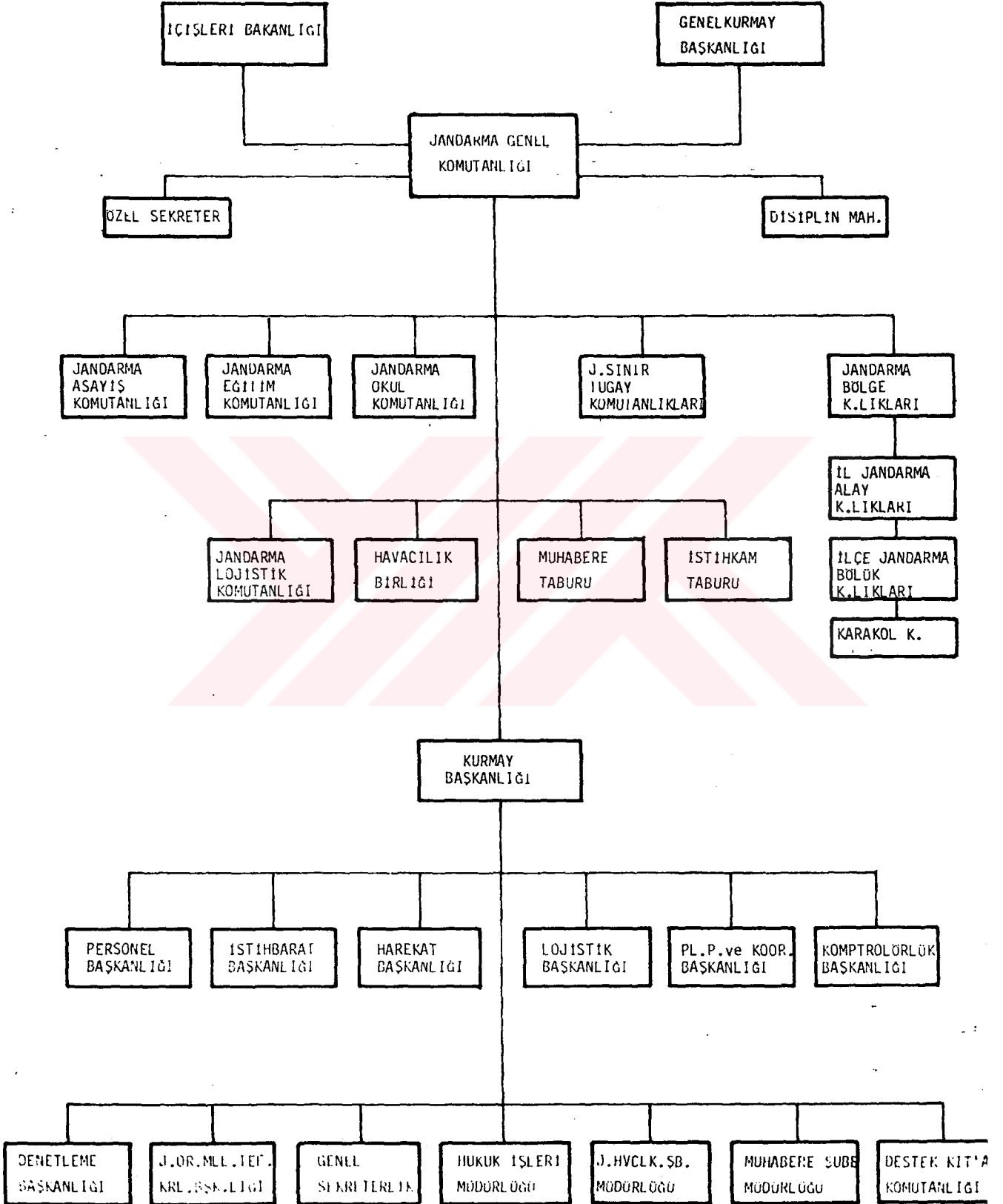
Bir teşkilatın muhtelif kuruluşlarının bünyesinde sefer ve barış ihtiyaçlarını karşılamak için mevcut olması gereken insan, hayvan, silah, araç ve teçhizatın ilmi veya teknik esaslara göre cins, nevi, ve miktarlarının tesbiti ile meydana getirilen tabloya kadro denir. (T.S.K. Kuruluş ve Kadro Hazırlama Yönergesi, Md.3)

c. Konuş

Birlik ve kurumların barınma, eğitim, tatbikat, savaş ve harekate hazırlanma bakımından bulunduğu yerdir. (Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği)

Jandarma Genel Komutanlığı, Devlet tüzel kişiliği içinde yer alan ve İçişleri Bakanlığına bağlı olarak, değişik nitelikli pek çok görevi aynı anda yürütmekle yükümlü bir teşkilattır. Bu yükümlülüğe paralel olarak, 2803 sayılı Jandarma Kanununda kadro ve kuruluş özel bir madde ile belirlenmiştir. Kanunun (5) inci maddesine göre:

JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI TEŞKİLATI ŞEMASI

"Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı: Görevin özelliği ve Türk Silahlı Kuvvetlerindeki esaslara uygun olarak kendi kuruluş ve kadrolarında gösterilir.

Jandarma Genel Komutanlığının kuruluş ve kadrolarıyla konuş yerleri, Genelkurmay Başkanlığının görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığınca düzenlenir. Ancak, seferberlik ve savaşta kuvvet komutanlıkları emrine girecek birliklerin kuruluş, kadro ve konuşlarının düzenlenmesinde Genelkurmay Başkanlığının onayı alınır.

Emniyet ve asayiş ile görevli jandarma birliklerinin kuruluş ve konuşlarının düzenlenmesinde, zorunlu haller dışında, mülki taksimat esas alınır. Ancak, hizmette verim ve etkinliğin sağlanması amacıyla birden çok ili içine alan bölgelerde teşkilatlanmada gözönünde bulundurulur."

Jandarma Kanununun bu hükümleri ile jandarmaya teşkilatlanma bakımından da geniş bir takdir yetkisi bırakılmıştır. Ancak, hukuk devleti (Anayasa Md.2) ilkesinin bir gereği olarak; hizmet dışı düşüncelerin etkisini önlemek, objektif ve güvenilir bir belirlilik sağlamak için, konunun en azından esas kuruluşlarını tesbit edecek tarzda yönetmelikle belirlenmesi zorunlu görülmüştür. Kaldı ki, kamunun bu açıdan gizlilik taşımayan durum ve kuruluşları bilmesi, demokratik devlet esasının zorunlu bir gereğidir. Ayrıca, jandarmanın kamu ile ilişkileri de gözönüne getirilirse, bunda zorunluluk bulunduğu kendiliğinden ortaya çıkar. (14)

2. Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilat Yapısı

Jandarma Genel Komutanlığı 2803 sayılı yasaya göre: kendi sorumluluk sahası içerisinde genel emniyet ve asayiş

---

(14) ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: a.g.e., sh.19.

tesis, temin ve korumak, kanun, tüzük ve yönetmelikler hükümlerinin icrasını temin ve bunlara dayanan hükümet emirlerini ifa etmek, 6815 sayılı Kanuna göre, sınır, kıyı ve karasularımızın emniyet ve muhafazası ile gümrük bölgesinde kaçakçılığı men ve tahkik etmek (bu görev Kara Kuvvetleri Komutanlığına devredilme safhasındadır), seferde bir kısım kuvvetleri ile Genelkurmay Başkanlığı emrinde yurt savunmasına katılmak şeklinde ana hatları ile ifade edebileceğimiz görevlerle sorumlu kılınmıştır.

Jandarma Genel Komutanlığı, bu görevleri yerine getirebilecek tarzda bir teşkilatlanmaya gitmiş olup, 2803 sayılı Kanun, Teşkilat yapısını:

- a. Jandarma Genel Komutanlığı karargahı ve bağlı birlikleri
- b. İç Güvenlik Birlikleri
  - (1) Mülki teşkilata tabi iç güvenlik birlikleri
    - Jandarma Asayiş Komutanlığı
    - Jandarma Bölge Komutanlıkları
    - İl Jandarma Alay Komutanlıkları
    - İl Merkez ve İlçe Jandarma Bölük Komutanlıkları
    - Bucak Jandarma Takım Komutanlıkları
    - Jandarma Karakol Komutanlıkları
    - Jandarma Koruma Birlikleri
    - Jandarma Asayiş Komando Birlikleri
  - (2) Mülki teşkilata tabi olmayan iç güvenlik birlikleri
    - Jandarma Komando Birlikleri
    - Jandarma Havacılık Birlikleri
- c. Jandarma Sınır Birlikleri (Kara Kuvvetleri Komutanlığına devir safhasında)
- d. Jandarma Eğitim Birlikleri

- e. Jandarma Okulları
- f. İdari ve Lojistik Destek Birlikleri
- g. Diğer Birlikler. Görevin özelliğine bağlı olarak kurulacak diğer birlikler,

olarak tesbit etmiştir. Konumuz ile ilgili, İç Güvenlik Birlikleri, emniyet ve asayişin sağlanması ile görevli birliklerdir.

İç güvenlik birliklerinden mülki taksimata tabi olan birlikler, gerek 5442 sayılı Kanun, gerekse 2803 sayılı Kanun hükümlerine göre, ülkemiz mülki taksimatı esas alınarak, her ilde İl Jandarma Alay Komutanlığı, her ilçede İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı, bucaklarda Bucak Jandarma Takım Komutanlığı, köylerde de karakol olarak konuşlandırılmıştır.

Ülkemiz mülki taksimatında meydana gelen artışa paralel olarak, iç güvenlik birliklerinde de aşağıdaki şekilde bir artış söz konusu olmuştur.

Yılı	Jandarma Bölge K.lığı (Bazen müfettişlik)	İl Jan.Alay Komutanlığı	İlçe Jan. Böl.K.lı.
1950	21 Ad.Jan.Bölge Kom.	63 Adet	491 Adet
1956	11 " " " "	66 "	554 "
1961	1 Merkez Müfettişliği	67 "	554 "
1973	6 Ad.Jan.Bölge Müft.	67 "	632 "
1984	8 Ad.Jan.Bölge Komu.	67 "	638 "
1988	9 Ad.Jan.Bölge Komu.	67 "	741 "

C. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI PERSONEL
KAYNAKLARI

Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olup, silahlı kuvvetler personeli ile ilgili esaslar "926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Personel Kanunu" ile düzenlenmiştir.⁽¹⁵⁾ Buna göre:

Türk Silahlı Kuvvetlerine mensup subaylar, astsubaylar ile harp okulları, fakülteler, yüksek okullar ve astsubay okullarında öğrenim yapan askeri öğrencilere; 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu uygulanır. Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli diğer asker ve sivil kişiler, kendi özel kanunlarına tabiidir. (Md.1)

Anılan Yasa, subayların, astsubayların ve askeri öğrencilerin yetiştirilmelerini, sınıflandırılmalarını, görev ve yükümlülüklerini, terfi ve taltifleri ile her türlü özlük haklarını düzenler. (Md.2)

Jandarma Genel Komutanlığı personeli de silahlı kuvvetlere mensup olduğundan, yukarıdaki kurallar, Jandarma Genel Komutanlığı için de aynen geçerlidir. Nitekim 2803 sayılı Jandarma Kanununun 13 üncü maddesinde "Jandarma Genel Komutanlığının personel kaynakları ve uygulanacak mevzuat" başlığı altında düzenlenmiş ve şu esaslara yer verilmiştir:

"Jandarma Genel Komutanlığı personeli; subay, astsubay, uzman jandarma, askeri öğrenci, erbaş ve erler ile sivil memur ve işçilerden oluşur.

---

(15) 926 Sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Personel Kanunu, Kabul Tarihi: 27.7.1967, Yayın Tarihi: 10.8.1967, Düstur No: 5 Tertip C.6, sh.2352.

Jandarma subay ve astsubaylarının kaynak ve yetiştirilmeleri ile terfi, izin, sicil ve ödül işlemleri 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu esaslarına göre yürütülür. Jandarma subay ve astsubayları, duyulan ihtiyaca göre Genelkurmay Başkanlığının onayı alınmak suretiyle sınıflara ayrılır.

Jandarma Genel Komutanlığının kendi kaynaklarından karşılanamayan subay ve astsubay ihtiyacı, kendi kuvvetleriyle ilişkileri saklı kalmak şartıyla, Jandarma Genel Komutanlığının talebi, Genelkurmay Başkanlığının onayı ile kuvvet komutanlıklarından sağlanır.

Uzman jandarma personelinin meslekten ayrılma, yükselme, izin, sicil ve ödül işlemlerinde 635 sayılı Uzman Jandarma Kanunu hükümleri uygulanır.

Sivil memurların adaylığa kabul edilme, asli memurluğa atanma, yer değiştirme, memurluktan çıkarılma hususları ile yükselme, izin, sicil ve ödül işlemleri 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu esaslarına göre yapılır.

İşçilerin işe alınma, iş yeri değişikliği, yükselme, izin, sicil, ödül ve hizmet akdinin feshi işlemleri 1475 sayılı İş Kanunu ile, varsa geçerli bulunan toplu iş sözleşmesi hükümlerine göre yapılır."

Konumuz ile ilgili olarak Subay, Astsubay, Uzman Jandarma Çavuş, Erbaş ve Erler üzeririnde durmak faydalı olacaktır.

1. Subaylar

211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu⁽¹⁶⁾, nun 3 üncü maddesinde subay "Hususi kanuna göre, Silahlı Kuvvetlere intisab eden Asteğmenden, Mareşal'a

(16) 211 sayılı T.S.K. İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği, Kabul Tarihi: 4.1.1961.

(Büyük amiral) kadar rütbeyi haiz askerdir." şeklinde tarif edilmiştir.

Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Personel Kanununda muvazzaf subay kaynakları olarak:

- Harp okulları
- Fakülte ve yüksek okullar

gösterilmiştir.

Harp okullarının kuruluşu, işleyişi ve bu okullara giriş şartları, yetiştirme usulleri ve diğer hususlar Harp Okulları Kanunu ile düzenlenmiştir.

Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olarak, Kara Kuvvetlerinin bir ögesini oluşturduğundan (Bkz. İç Hizmet Kanunu Md.1) asıl subay kaynağı "Kara Harp Okulu"dur. Jandarma Genel Komutanlığı personel temin ve yetiştirme planında belirtilen miktardaki öğrenciler, Kara Kuvvetleri Komutanlığı namına alınmakta, Kara Harp Okulu (1) inci sınıfında genel kültür ve temel askeri bilgilerle ilgili dersler verilmekte, ve (1) inci senenin sonunda sınıflara ayrılmaktadırlar. (4) yıl olan Kara Harp Okulu süresinin geriye kalan (3) yıllık süresi içinde ayrıldıkları sınıflarla ilgili bilgilerle mücehhez kılınmaktadır. 1985 yılında yapılan bir değişiklikle, Kara Harp Okulu emrine jandarma sınıfı subaylar atandırılmak suretiyle, jandarma subayı adaylarına daha Harp Okulunda iken, jandarma ve hukuk nosyonu kazandıran dersler verilmeye başlanılmıştır.

Kara Harp Okulunu bitiren subayların sınıf özelliklerine göre yetiştirilmesi, yeterliliklerinin geliştirilmesi, sınıf ayrılıklarına göre kıta ve diğer görevlerde kullanma süre ve sırası, yeterlilik derecelerine göre Meslek Programları Yönetmeliği ile düzenlenmiştir. Buna göre:

Kara Kuvvetleri içinde mütalaa edilen Jandarma Genel Komutanlığı, bu özelliğinden dolayı; Harp Okulunu bitiren jandarma teğmenlerinin (1) yıla yakın bir süreyle Piyade Okul Komutanlığında, piyade subay temel kursundan geçirilmeleri ön görülmüştür. Bu eğitimi başardıktan sonra Jandarma Subay Okuluna gelen jandarma subayları jandarma ile ilgili mesleki ve tatbiki bilgilerin verildiği 6-9 ay süreli Jandarma Subay Temel Kursuna tabi tutulmaktadır. (Bkz. Jandarma Yönetmeliği Md. 177/a) Bu eğitim ve öğretimi müteakip, kısa süreli özel bir kursu bitirdikten sonra, Jandarma birliklerinde göreve başlamaktadırlar.

Bu akış içerisinde görüldüğü gibi, lise sonrası (6) yıllık bir eğitim ve öğretimi müteakip, ancak subay yetiştirilebilmektedir.

Harp Okulu mezunu subaylardan Jandarma Genel Komutanlığı adına yetiştirilen diğer sınıf subaylar; Harp Okulundan sonra kendi sınıflarına ait Kara Kuvvetleri Komutanlığına bağlı sınıf okullarında: meslek programları çerçevesinde temel öğrenim ve eğitime tabi tutulmaktadır. Bu öğrenim ve eğitimi müteakip, sınıfları ile ilgili kısa süreli bir stajı müteakip, Jandarma Genel Komutanlığı birlik ve kurumlarında göreve başlamaktadırlar.

Fakülte ve yüksek okullardan subay yetiştirme ve sağlama iki şekilde olmaktadır:

- Liseleri bitirerek fakülte ve yüksek okullara devam hakkını kazanmış olanlar ile, fakülte veya yüksek okullarda okudukları sınıfı başarı ile geçenlerden lüzum ve ihtiyaç duyulduğunda lise menşeli olmak şartıyla, silahlı kuvvetler namına öğrenim görmek isteyen öğrenciler seçildikleri takdirde, yurtiçi ve yurtdışındaki fakülte

veya yüksek okullarda askeri öğrenci olarak öğrenim yaparlar. (T.S.K. Personel Kanunu Md.13)

- En az (4) yıl süreli fakülte veya yüksek okulları bitiren kadın veya erkeklerden muvazzaf subay olmak için başvuranlar; düzeltilmiş nüfus kaydına göre (30) yaşından, lisans üstü öğrenimini tamamlamış olanlar ise 35 yaşından büyük olmamak ve diğer nitelikleri de haiz bulunmak şartıyla, Genelkurmay Başkanlığınca gösterilecek lüzuma göre, Türk Silahlı Kuvvetlerinin harp okullarından yetiştiremediği sınıflarda subaylığa nasbedilirler.

Ayrıca, Askeri Personel Kanununun ilgili hükümleri gereğince, ihtiyaç bulunması halinde, yukarıda belirtilen şartları taşıyan yedek subay ve astsubaylardan istekli olan ve yasada belirtilen diğer şartları taşıyanlar öğrenimleri ile ilgili sınıfta muvazzaf subaylığa nasbedilebilirler.

Jandarma Genel Komutanlığı mensubu subayların; nasp ve rütbe terfileri Jandarma Genel Komutanlığının tekli fi, Genelkurmay Başkanlığının lüzum göstermesi, İçişleri Bakanı ile Başbakanın imzalayacağı ve Cumhurbaşkanının onaylayacağı kararname ile yapılır. (Bkz. T.S.K. Personel Kanunu Md.34)

Mesleğinin 6 ilâ 12 nci yılları arasında Kara Harp Akademisi sınavlarına katılabilen jandarma subaylarından, Genelkurmay Başkanlığınca verilen kontenjana göre, sınavı kazananlar; Kara Harp Akademisindeki (2) yıllık bir eğitim ve öğretim dönemini müteakip, kurmay subay olarak Jandarma Teşkilatının muhtelif kademelerinde hizmet vermektedirler.

Jandarma Subayları rütbe ve görev durumlarına göre, her kademedede çeşitli mesleki kurs ve seminerlerden geçirilmektedirler.

2. Astsubaylar

Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda Astsubay "Hususi Kanuna göre, silahlı kuvvetlere katılan, astsubay çavuştan, astsubay kıdemli başçavuşa kadar rütbeyi haiz olan askerdir." şeklinde tarif edilmiştir. (Bkz. İç Hizmet Kanunu, Md.30/3)

Türk Silahlı Kuvvetlerinin tamamında astsubay yetiştiren kaynak, astsubay sınıf okullarıdır. Jandarma astsubayları, Jandarma Okul Komutanlığı bünyesinde bulunan Jandarma Astsubay Sınıf Okullarından yetiştirilmektedir. Bu okulun öğrenci kaynakları şunlardır:

- Jandarma Astsubay Hazırlama Okulu mezunları (orta okula dayalı 3 yıl sürelidir)
- Sivil kaynaktan lise ve dengi okul mezunları
- Erbaş ve er kaynağı-lise ve dengi okul mezunları

Son iki kaynaktan müracaat edenler arasında yapılan sınavda başarılı olanlar, sıhhi kurul muayenesini müteakip sağlam çıktıkları taktirde, Jandarma Astsubay Sınıf Okuluna kabul edilmekte, her üç kaynaktan gelenler bir arada (1) yıl süreli, tamamen mesleki formasyona yönelik bir eğitim ve öğretimi müteakip her yılın 30 Ağustosunda, astsubay nasbedilmektedirler. Bu astsubaylar, kısa süreli özel bir eğitim sonrası, jandarma birliklerinde göreve katılabilmektedirler.

Jandarma Astsubay Sınıf Okulunda, Milli Eğitim Temel Kanunu hükümleri çerçevesinde, eğitim ve öğretim faaliyetleri yürütülmektedir. Bu Yasaya göre; yüksek öğretimin ilk basamağı lise üstü en az iki yıllık öğretim kurumlarından oluşmaktadır. Halen, Jandarma Astsubay Sınıf Okulu, lise üstü bir yıllık meslek okulu statüsünde bulunmakta ve denkliği Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'nca onaylanmış,

kendisine özgü bir meslek okuludur. Jandarma Astsubay Hazırlama Okulu ise; hayata ve iş alanlarına hazırlayan programların uygulandığı lise dengi bir okul olduğu yine Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığınca onaylanmıştır.

Astsubaylığa nasp ve rütbe terfileri, Jandarma Genel Komutanlığının teklifi, Genelkurmay Başkanının lüzumu, İçişleri Bakanının onayı ile yapılır.

Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Personel Kanununun hükümleri gereğince; Jandarma Genel Komutanlığının ihtiyacı gözönüne alınarak, personel temin ve yetiştirme planındaki esaslar dahilinde tesbit edilecek kontenjana göre; her yıl (4) yıllık fakülte ve yüksek okul mezunu astsubaylar istekde bulunmaları ve diğer şartları taşımaları halinde, sınavla öğrenimleri ile ilgili sınıfta subaylığa nasbedilmektedirler.

Ayrıca, emsalleri arasında temayüz etmiş, Kanunda yazılı diğer şartları taşıyan astsubaylar, sınavı kazandıkları takdirde, Jandarma Subay Temel Kursunu müteakip, subaylığa nasbedilmektedirler. Yardımcı ve diğer sınıf astsubaylar için de aynı durum söz konusu olup, Kara Kuvvetleri Komutanlığı sınıf okulları öğrenimini müteakip, subaylığa geçirilmektedirler.

Astsubaylar, sınıfları ile ilgili olarak mesleklerinin devamı süresince, çeşitli hizmet içi eğitim ve kurslardan da geçirilmektedirler.

3. Uzman Jandarma Çavuşları

211 sayılı İç Hizmet Kanununun 3 üncü maddesi, Uzman Jandarma Çavuşları erbaş olarak nitelemekte olup, buna göre:

"Askerlik Kanununa göre mükellef buldukları hizmetleri ifadan sonra, hususi kanunlara tevfikân muayyen bir hizmet

taahhüdü suretiyle silahlı kuvvetlerde vazife gören uzman veya uzatmalı çavuş ve onbaşılar da erbaş sayılır."

Askeri Personel Kanununun (1) inci maddesi; subay ve astsubayların haricindeki silahlı kuvvetlerde görevli diğer asker ve sivil kişilerin kendi özel kanunlarına tabi olacağını hükme bağlamıştır. Bu nedenle, Uzman Jandarma Çavuşları; 635 sayılı Uzman Jandarma Kanunu (635 sayı ve 24.6.1965 tarihli) esaslarına tabi bulunmaktadır.

Bu Yasaya göre, Uzman Jandarma: "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması kadrolarının ast kademelerinde eğitim, sevk ve idare ile diğer mesleki ihtisas kollarında, astsubaya yardımcı olarak görevlendirilen asker kişilerdir." şeklinde tarif edilmiştir.

635 sayılı Kanunun 3 üncü maddesi ile terhis edilen er, onbaş ve kıt'a çavuşları, uzman jandarma kaynağını oluştururlar. Bunlardan kural olarak en az ortaokul ve eşidi okulu bitirenler, Uzman Jandarma Yönetmeliği⁽¹⁷⁾ uyarınca Jandarma Okulunda yetiştirirler.

Jandarma Genel Komutanlığı, uzman jandarma çavuş kaynağının 1962 yılında kurutulmuş olması nedeniyle, bu personelin halen az bir mevcudu bulunmaktadır. Ancak; Jandarma Genel Komutanlığı personel mevcudunun son yıllarda giderek azalması, bu kaynağın yeniden canlandırılmasını gündeme getirmiş, bu yıl içinde Jandarma Uzman Çavuş Okulu faaliyete geçirilecek olup, personel alımı ile ilgili işlemlere devam edilmektedir. Uzman Jandarma Okulunun süresi (1) yıl olup, bu okula orta okul ve lise mezunu, halen silah altında bulunan erbaş ve erler ile en fazla bir yıl önce askerliğini bitirmiş, yine aynı tahsil seviyesindeki istekli kimselelerden, yapılacak sınav sonunda kazananlar alınacaktır.

(17) Bkz., Uzman Jandarma Yönetmeliği, Resmi Gazete: 6.7. 1965/12041.

Adaylardan ayrıca 24 ve daha az yaş sınırında olma şartı aranmaktadır.

4. Erbaş ve Erler

İç Hizmet Kanunu Er'i; ihtiyaçları devlet tarafından deruhte ve temin olunan rütbesiz askerdir. Erbaşı ise: İhtiyaçları devlet tarafından deruhte ve temin olunan onbaşı ve çavuş rütbesine haiz askerdir, şeklinde tarif etmiştir.

Er ve erbaşlar 1111 sayılı Askerlik Kanunu hükümlerine tabi bulunmaktadırlar. Jandarma görevinin özelliği sebebiyle "Jandarma Erat Kanunu" ve "Jandarma Erat Muameleleri Hakkında Talimatname" çıkarılmış olup, Jandarma Genel Komutanlığı mensubu er ve erbaşlar için özel hükümler getirilmiştir.

Ülkemizin nüfus, sosyal ve ulaşım imkanlarının artmasına paralel olarak; Jandarma Genel Komutanlığı personel mevcudu içerisinde en fazla erbaş ve er mevcudunda artış olmaktadır. Buna rağmen, jandarmanın sorumlu olduğu sahanın büyüklüğü, bu artışın bile yeterli olmadığını ortaya koymuştur.

Bir mukayese yaparsak, jandarma sorumluluk bölgesinde yaşayan nüfus, jandarmanın mevcudu, bir jandarma erine düşen sahanın genişliği ve nüfus miktarı, konu ile ilgili bir fikir vermesi açısından önem arz etmektedir.

Yıl	Jandarma Böl. Nüfus	Jandarma Mevcudu	Bir Jandarma Erine Düş.km ²	Bir Jandarma Erine Düş.Nüf.
1970	23.545.000	30.000	29	785
1975	25.442.000	42.000	21	606
1980	27.437.000	46.500	20	590
1984	29.000.000	58.000	16	500
1987	31.000.000	70.000	19	425

Çizelgenin incelenmesinden de anlaşılacağı gibi, 1984 yılı itibariyle bir jandarma erine 16 km²'lik bir alan ve 500 nüfus düşmektedir. Bir karşılaştırma yapmak maksadıyla, 1984 yılında polis kontrolünde bulunan bölgenin durumu şöyledir:

Yıl	Polis Bölge. Nüfus	Polis Mem. ve Bekçi Miktarı	Bir Polis ve Bekçiye Düş. km ²	Bir polis ve Bekçiye Düş. Nüfus
1984	21.000.000	76.532	1	274

Ülkemizde emniyet ve asayişini sağlamakla sorumlu iki kuruluş olan jandarma ve polisin 1984 yılı itibariyle mukayesesini yaptığımızda, jandarma teşkilatı aleyhine bir durum ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, jandarmanın sorumlu olduğu arazinin coğrafi yapısının bozuk oluşu, mevsim şartları sebebiyle, bilhassa Doğu'da bir çok köy ve kasaba yollarının kapanması, bazı yerleşim birimlerinin haberleşme imkanlarının, kesilmesi ile hizmetler daha da ağırlaşmaktadır. Bu açıdan Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde, jandarma erlerine önemli görevler düşmektedir.

D. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI HİZMETLERİNİN YÜRÜTÜLMESİNDEKİ SİSTEMLER

Mülki taksimata tabi olarak konuşlandırılan il, ilçe bucak ve köylerdeki Jandarma Genel Komutanlığı hizmet birimlerinde uygulanmakta olan toplu sistemin ve karakol sisteminin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Karakol Sistemi

Jandarma Genel Komutanlığının en küçük birimini meydana getiren teşkilleri, karakollardır. Karakol; ilçenin coğrafi durumu, ekonomik şartları ve kamu hizmetlerinin gerek-

leri, yerleşim alanının durumu, nüfus yoğunluğu, ulaşım durumu, bölgenin sosyal ve kültürel gelişimi ile emniyet ve asayiş durumu v.b., özellikler gözönünde bulundurularak, Jandarma Genel Komutanlığınca kurulmaktadır.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 3 üncü maddesi (a) bendinin (8) inci fıkrası karakolu "Barışta ve savaşta güvenlik, koruma, disiplin ve gözetleme amacıyla konuşlandırılan ve bir amir elinde bulunan silahlı bir kısım askerdir." şeklinde tarif etmiştir.

Aynı Yönetmeliğin 7/c maddesi: "İlçe jandarma bölük komutanlarının sorumluluk alanı, bir ya da birden çok karakol sorumluluk bölgesine ayrılabilir. Bu sorumluluk bölgeleri için oluşturulacak karakollar; gerek kendi sorumluluk bölgesinde, gerekse ilçe jandarma bölük komutanlığı merkezinde ve merkez karakolundan ayrı olarak konuşlandırılabilir." şeklinde düzenlenmiş; (d) bendinde devamla "karakollar sorumluluk alanlarının merkezi bir yerinde, ya da karakol bölgesindeki yurttaşların kolayca gelip gidebileceği, merkeze yakın bir köy, kasaba ya da ulaşım kolaylığı olan bir yerde konuşlandırılır." hükmünde düzenlenmiştir.

Karakollar, emniyet ve asayişin sağlanmasında, önleyici zabıta hizmetlerinin yerine getirilmesinde, jandarmasının gözü ve kulağıdır.

Halil GELENDOST, karakolu şöylece özetlemiştir:
"Anadolu köylüsü hükümet deyince jandarma karakolunu, jandarma deyince de hükümeti anlar. Hükümet işleri, karakollarda başlar, karakollarda biter. Karakollar, adalete açılan ilk kapılardır. Suçlular bu kapılardan girerler, cezalarını çekmek üzere, adalete ve ceza infaz yeri olan cezaevlerine sevk edilirler. Suçtan zarara uğrayanlar da bu kapılara koşarlar. Böylece, bu kapı kötülere ders veren, iyilere de güven sağlayan bir kapıdır. (18)

(18) GELENDOST, Halil: Jandarma Meslek ve Tatbiki Hukuk Bilgileri, sh.8, Ankara, 1969.

Karakollar, o yerin adıyla anılır. Hizmetleri devriyeler vasıtası ile yerine getirilirler. Kasaba ve köylerin dışında önemli geçitler, boşazlar v.b. yerlerde geçici ya da daimi asayiş karakolları açılabilir.

Daimi asayiş karakolu: Yılın her mevsiminde emniyet altında bulundurulması gereken yerlerde açılan karakoldur.

Geçici asayiş karakolu ise: yılın belirli mevsimlerinde ya da geçici bir hizmet için açılan karakol demektir.

Karakollar, bölgenin merkezi bir yerinde kurulmakta, karakoldan çıkarılacak devriyelerin en uzak yere gidiş ve dönüşü (yaya olarak) (8) saat içinde tamamlanmasını esas almaktadır. Karakol sistemi ve devriye hizmetleri, jandarmanın önleyici kolluk hizmetlerinin esasını teşkil etmektedir.

Modern ülke jandarmalarının da en önemli ünitesini teşkil eden karakolların güçlendirilmesi konusunda çalışmalar yapıldığını müşahade etmekteyiz. "2000 yılında Jandarma" isimli bir incelemede, Fransızlar "karakol"un dünya devam ettikçe vazgeçilmesi mümkün olmayan bir birim olduğuna işaret etmektedirler.

Ülkemiz açısından da; her an değişmekte olan sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmeler paralelinde, karakol sisteminin geliştirilmesine ve bu birimlerde profesyonel personel istihdamı ile güvenlik hizmetlerinin karakoldan başlamak suretiyle daha iyi yürütülebileceğine inanmaktayız.

2. Toplu Sistem Uygulaması

Kamu düzenini, devletin kanun ve nizamlarına aykırı olup, yasal el koymayı gerektiren fiil ve hareketlere el koymak ve halkın kanuni isteklerini dinleyerek, yasal ve nizami gereklerini yerine getirmek, emniyet ve asayişini korumak için

daha uyanık bulunarak, lüzumlu önleyici tedbirleri almak, jandarmanın başlıca vazifelerini oluşturmaktadır.

Bu vazifelerin icrası, karakol sisteminin yanında, günün imkanlarından istifade etmek suretiyle bir başka sistemin yürürlüğe konulmasını, yaya devriyelerinin yerine, motorlu devriye ihdas edilmek suretiyle, hizmetlerin tek elden yürütülmesini esas alan toplu sistemin uygulanmasını gerekli kılmıştır.

1961 yılında ilk olarak Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, Uşak illerinde; 1967 yılında ise İzmit, Sakarya, Bilecik illerinde ve İstanbul'un (3) ilçesinde toplu sistemin uygulanmasına başlanılmıştır. 1970 yılında Jandarma Tüzüğünde yapılan bir değişiklikle de konu, yasal dayanağına kavuşturulmuştur.

Motorlu araç, muhabere ve iskan imkanları sağlamak şartı ile; köy ve bucak karakollarının kaldırılarak, personelin ilçe merkezlerinde toplanması suretiyle, hizmet ve faaliyetlerin toplu olarak bir emir ve komuta içinde yürütülmesi haline, toplu sistem denilmektedir.

Bu sistem, asayişî düzgün olan bucak, köy ve yollardaki karakol personelinin ilçe merkezlerinde toplanarak vurucu güç haline getirilmesi ve bu suretle zabıta hizmetlerinin merkezden yürütülmesi sistemidir.

Bu sistemde hizmetin vatandaşın ayağına hareket kabiliyeti yüksek olarak götürülmesi esas alınmıştır.

Toplu sistemin uygulanmasında esas amaç; mevcut karakol sistemindeki zararların ortadan kaldırılması suretiyle, önleyici kolluk hizmet ve faaliyetlerini yeterli kuvvet ve araç ile zamanında ve etkin bir biçimde yürütülmesini sağlamaktır.

Bu sistemin bir çok faydasının yanında, tek sakıncası arazi yapısı dağlık, sarp veya yolu olmayan yerlerde sistemin uygulama imkanının olmamasıdır. Nitekim İçişleri Bakanlığınca hazırlanan bir raporda, konuya değinilmiş ve şöyle denilmiştir: "Haberleşme, ulaşım, araç, gereç gibi toplu sistemin uygulanmasını kolaylaştıracak koşullara sahip illerde toplu sisteme girişilmelidir."⁽¹⁹⁾

E. JANDARMA GENEL KOMUTANININ GÖREV, YETKİ VE SORUMLULUĞU

2803 sayılı Jandarma Kanununun 6 ncı, Yönetmeliğinin de 10 uncu maddeleri "Jandarma Genel Komutanı, tüm Jandarma Teşkilatının komutanıdır." şeklinde düzenlenmiştir.

Yasanın 6 ncı maddesi de; "Jandarma Genel Komutanı, teşkilatın sevk ve idaresinden, kanun ve nizam hükümlerinin icraasını sağlamaktan, bunlara dayalı olarak verilen emir ve kararların yapılmasından sorumlu" kılınmıştır.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin 10 uncu maddesinde, J.Gn.K.nın görevleri şöyle sıralanmıştır:

- Jandarmayı askeri ve mesleki eğitim ve öğretim yönünden yetiştirmek,
- Hizmet ve işlemlerin düzenlenmesini ve yürütülmesini sağlamak,
- Personelin özlük işlerini yürürlükteki mevzuat

---

(19) İçişleri Bakanlığı, İç Düzen Yayınları, No: 4, sh. 98, Kolluk Hizmetleri, Ankara, 1972.

hükümlerine göre yürütmek, bunlardan yetkili olmadıklarını ilgili makamlara önermek,

- Jandarma Teşkilatını denetlemek ya da denetletmek,

- Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş durumlarında silahlı kuvvetler emrine girecek jandarma birliklerini, barıştan itibaren eğitim yönünden hazırlamakla yükümlüdür.

Jandarma Genel Komutanı, teşkilatın sevk ve idaresinden, kanun ve nizam hükümlerinin yürütülmesini sağlamaktan, bunlara dayanan emir ve kararları uygulamaktan sorumludur.

Jandarma Genel Komutanlığının bütün işlemlerinden sorumlu en büyük amiri, Jandarma Genel Komutanıdır. Hukuken kuvvet komutanı statüsünde değildir. Silahlı kuvvetlerin hiyerarşik yapısı içinde, dengi bir makamla da kıyaslamak mümkün değildir.

Genelkurmay Başkanına bağlı olan Jandarma Genel Komutanı, kendi teşkilatı açısından diğer kuvvet komutanlarının yetkisine eşit yetkilere sahiptir. Milli Güvenlik Kurulu toplantılarına, diğer kuvvet komutanlarıyla birlikte katılır.

Jandarma Genel Komutanı, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin sağlanmasından İçişleri Bakanına karşı sorumludur. Bu konudaki esas sorumluluk, Bakanın kendisine aittir.

Jandarma Genel Komutanlığı Karargahının amiri, Kurmay Başkanı olup, hizmetlerin yürütülmesi amacıyla, J.Gn.K.lığı Karargahı:

- Denetleme Başkanlığı, Personel, İstihbarat, Harekat, Lojistik, Kontrolörlik, Genel Plan ve Prensipler Teftiş Kurulları Başkanlıkları ile hizmet özelliklerine göre kurulan müstakil Şube Müdürlükleri ve

Karargahı Destek Kıt'aları Komutanlığından meydana gelmektedir.

J.Gn.K.lığı bütçesi "İçişleri Bakanlığı bütçesi içinde mütalaa edilir. Ancak, bu bütçe içinde de ayrı ve fonksiyonel bir bağımsızlığı vardır. Yani bu bütçenin işlevi, jandarmanın hizmetlerinin her an yerine getirilmesine imkan sağlayacak bir şekildedir. (20)

F. JANDARMANIN GENEL OLARAK GÖREV VE YETKİLERİ

1. Hizmet Sınırı ve Hizmet Önceliği

1706 sayılı Eski Jandarma Kanununda böyle bir esasa yer verilmediğinden, jandarma kendisinden talep edilen görevlere bir sınır koyma, hizmet açısından birine öncelik verme, yetkisine sahip değildi. Bu sebeple, jandarma personeli, bilhassa adliyeye ilişkin işlemlerde mağdur olmaktaydı. 2803 sayılı Jandarma Kanunu ile konuya açıklık getirilmiştir. Yeni Kanuna göre;

a. Hizmet Sınırı

Kanun ve nizamlar ile bunlara dayalı olarak yetkili makamlarca verilen emir ve kararların ön görmediği hiç bir görev, jandarmadan istenemez. Ancak;

(1) Jandarma subayları vali ve kaymakamın vekilliğine, jandarma astsubayları bucak müdür vekilliğine geçici bir süre için verilebilir.

---

(20) Bkz., 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Md.8.

(2) Suçlar işlenmeden önce ve suç işlenmesini önlemek için emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak korumak ve kollamak amacıyla alınan önlemler, bu önlemlerin uygulanması, kaçakçılığı önleme, kovuşturma ve soruşturma konusuna ilişkin önlem ve faaliyetler ile ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarına ilişkin önlem ve faaliyetler, idari nitelikte olup; hizmet sınırının belirlenmesinde, jandarmanın mülki görevi olarak kabul edilir.

(3) İşlenmiş suçlarla ilgili olarak; kanunlarda belirtilen işlemlerin yapılmasına ve bunlara ilişkin adli hizmetlerin yerine getirilmesine dair görevler, hizmet sınırının belirlenmesinde jandarmanın asli görevi olarak değerlendirilir. (21)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 123 üncü maddesine göre; idarenin görevleri kanunla düzenlenmektedir.

İdareye, yasayla bir hizmeti yürütme ödevi verildikten sonra (örneğin, emniyet ve asayiş görevi Emniyet Teşkilatı Kanunu ile İçişleri Bakanına verildikten ve J.Gn.K.lığı için kendi yasası çıkarıldıktan sonra); hizmetin işleyişine ilişkin ayrıntılar, idare makamlarınca çıkarılacak düzenleyici metinlerle, düzenlenir. Bu düzenleyici metinlere "Nizam" adı verilir. Nizam kapsamı içinde ve idari makamlarca yürürlüğe konacak başlıca hukuk kuralları: tüzük (nizamname), yönetmelik (talimname), yönerge (talimat) ve kararname biçiminde olur.

Gerek yasalarda, gerekse bu metinlerde gösterilen görevlerin bir kısmı açık, bilinen ve belirli görevlerdir. Özellikle görevi üstlenecek olan bellidir. Dola-

---

(21) Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği, Md.8.

yısıyla, göreve muhatap olanlar, herhangi bir emir söz konusu olmaksızın, bu görevleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Genel olarak kamu görevlilerinin görev ve sorumlulukları; kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, talimname ve hizmet kadrolarının açıklanmalarında gösterilir. Bu bakımdan, herhangi bir görevi yerine getirecek olan görevlinin; makam, yer ve zaman açısından açıkça yetkili kılınmış olması lazımdır. (22)

Tatbikatta, jandarma ile ilgili olmayan, görevleri ile ilgili yasalarda yer almayan, kanun ve nizamla dayanan isteklere bir kıstas getirilmek maksadıyla "Hizmet Sınırı"na yönetmelikte yer verilmiştir.

b. Hizmet Önceliği

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hali ile Anayasada ön görülen diğer olağanüstü durumlarda; adli ödev ve isteklerin sayıca çokluğundan ötürü, hemen yapma imkanı bulunmayan yetkili jandarma iç güvenlik birliği komutanı hangi talebe öncelik verilmesi gerektiğini, Cumhuriyet Savcısı ya da gecikmede sakınca varsa, sorgu ve sulh yargıcısı ile görüşerek belirler.

İvedilik ve personel yetersizliğinden ötürü, hemen yerine getirilmesi imkanı bulunmayan, mülki ödev ve istekler konusunda; yetkili jandarma ve iç güvenlik birliği komutanı, durumu mülki amirine yazılı olarak bildirir ve alacağı cevaba göre hareket eder. Ancak, aynı zamanda yapılması gereken sayıca çok mülki işlerden hangisine öncelik verileceği konusu belirlenirken, emniyet ve asayişin sağlanması ve korunmasına ilişkin olanlara öncelik verilir. (23)

---

(22) ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: a.g.e., sh. 33-34.

(23) Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği, Md.9.

Bir çok çeşitli görevlerin, personel, zaman darlığı ve diğer sebeplerle yerine getirilmesi mümkün olmamaktadır. Bu Yönetmelik çıkmadan önce, geçmiş yıllardaki uygulamalar, bir çok jandarma personelinin mesleğinden ihracına kadar varan yargılanmalarına neden olmuştur. Bu nedenle, hangi görevlere öncelik tanınacağı ve hizmet sınırının ne olacağı hususu, Yönetmelikte yer almakla, jandarma personelinin emniyet ve asayiş sağlama görevini öncelikle yerine getirme ve re'sen hareket etme imkanı tanınmıştır.

2. Jandarmanın Genel Görevleri

Halil GELENDOST, Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatının görevlerini şöyle izah etmiştir:

"Vatan haritasını bir kere düşünelim ve binlerce jandarma karakolunun yan yana ve adeta birbirleriyle dirsek teması yaparak yayılmış olduğunu ve bunların müşterek tedbirlerle ve adeta örümcek ağı gibi münteşir ve bütün yurda şamil devriyelerde en ücra köşelere kadar nüfuz ettiklerini görürüz. Umumi yollar, çiftlikler, mer'alar, yaylalar, köyler ve kasabalarda müşterek tedbirlerle umumi ve müstekar bir düzen kurulmuştur. Fenalık yapmaya meyyal ve müsait kimseler, baş bile kaldıramamaktadırlar. Tasavvur ediniz ki, bu ne vatani, ne ulvi ve ne insani bir vazifedir. Köylü nazarında devlet mevhumunu; jandarmanın varlığı, onun ehliyeti, kanuni bilgisi ve vazife ifasındaki liyakat ve kifayetiyle ölçülür. Halk; devlet deyince jandarmayı, jandarma deyince devleti tanır." (24)

Jandarmanın genel olarak görevlerini şöyle bir tablo üzerinde görmek mümkündür:

---

(24) GELENDOST, Halil: Jandarmada Hizmet ve Muamelat, sh.16, Ankara, 1961.

"Kızgın güneşin altında çalışıp, akşam vakti öküzlerini önüne katarak çoluk, çocuğunun yanına dönen aziz çiftçiyle, kasabadan şehre gitmekte olan çalışkan tacire, dağda sürüsünü güden çobana, çatırdayan ocağının başında babasız kalmış yavrusuna ninni söyleyen Fatoşa...., emniyet telkin eden, bunlardan her birinin huzur ve refah içerisinde çalışmalarını koruyan, köylünün hastalanan tavuğundan, okula gitmeyen çocuğuna, kopan telefon telinden bozulan köprüye, devletin vergisinin tahsilinden, filan hava meydanlarının korunmasına kadar, hesapsız devlet işlerine nezaret eden ve bunların kanuni icaplarına göre ifasını temin eden, aynı devlet ormanından izinsiz ağaç kesen Mehmet'ten, yarın ağır ceza mahkemesine şahitliğe gidecek olan Ali'nin hakim huzuruna hazırlanmasından, köyüne izinli veya hava değişimine gelen Veli'nin vaktinde birliğine gitmemesinden sorumlu olan hep odur. Bu tabloların her biri, mesleğin hakiki sahnesinden alınmış birer küçük misaldir. O, daha burada kaydedilmekle tükenmeyecek kadar çok ve çeşitli vazifeleri de ifade eder. Bu izahlarla anlamış oluyoruz ki, jandarmanın muhtelif bakanlıklara karşı, Yönetmeliğin bazı maddeleriyle çerçevelenmiş görevleri vardır. Bu sebeple, jandarmanın görevleri bütün ülkeye şamildir." (25)

Türkiye Büyük Millet Meclisinden çıkan bir yasayı: Jandarmanın kar, fırtına demeden, Erzincan Dağındaki Çakmak köyüne götürüp, alındı tutanağını düzenlemekle de sorumludur. (26)

Bütün bu örnekler, jandarmanın sorumluluğuna verilen görevlerin neler olduğu konusunda bize bir fikir vermektedir. 2803 sayılı Jandarmanın Kanununun, jandarmanın ge-

---

(25) SEVGİN, Nazmi: Jandarmanın Teşkilat ve Umumi Vazifeleri, sh.5,8, Ankara, 1962.

(26) BİRAND, Mehmet Ali: Emret Komutanım, sh.313, Ankara 1986.

nel olarak görevlerini düzenleyen 7 nci maddesine göre, sorumluluk alanlarındaki görevleri şöyle sıralanmaktadır:

a. Mülki Görevler

"Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korunmalarını yapmak."

Mülki görevler deyimi; idari zabıta-kolluk görevleri anlamındadır. İdari zabıta görevi: Kamu düzenini korumak ve sürekliliğini sağlamak amacıyla, hukukun öngördüğü ölçüler içinde kişilerin özgürlüklerini sınırlayan ya da yasalar getiren tüm işlem ve faaliyetleri ihtiva eder.

Ülkemizde, bu görevin büyük bir bölümü, Tanzimata kadar askeri makamlarca ve askeri nitelikte yürütülmüştür. Ancak, bugün, idari kolluk görevi, sivil idari otoritelerin sorumluluğunda yürütülmektedir.

İdari kolluk görevleri nitelik açısından; kamu düzenini korumaya, bu görevin kesintisiz devamını sağlamaya, dolayısı ile suç ve kuralları çiğnemeyi önlemeye yöneliktir. Bu sebeple, idari kolluk yerine, önleyici zabıta-kolluk denmesi de görevin amacının daha iyi anlaşılmasını sağlamış olur. İşte, genel kolluk-zabıta dediğimiz polis ve jandarma teşkilatlarının kuruluş nedeni, önleyici zabıta-kolluk hizmetlerinin yerine getirilmesidir.

Genel zabıta, esas itibariyle, idari zabıta olarak düşünülür. Genel zabıtanın suç sonrasına ilişkin görevleri, onun asli görevleri olmaması gerekir. Ne var ki, ülkemiz açısından bu konuyla görevli kolluk, ayrıca kurulmuş

değildir. Bu nedenle, suç sonrası görevler de genel zabıta-kolluk tarafından yürütülür. (27)

Sorumluluk bölgesinde emniyet ve asayişin sağlanması açısından, mahalli mülki amirlere bağlı bulunan jandarma personelinin bu anlamdaki ve kapsam içinde yer alan faaliyetlerine, idari zabıta görevi anlamında olmak üzere "mülki görevler" denilmektedir.

Ceza ve tutukevlerinin haricen muhafazasına ilişkin görevler, Jandarma Teşkilatına 1706 sayılı Eski Jandarma Kanunu ile adli zabıta teşkilatları kuruluncaya kadar kaydı ile verilmiş, bu durum 1983 yılına kadar sürmüştür. 1983 yılında çıkarılan 2803 sayılı Yeni Jandarma Kanunu ile Jandarma Genel Komutanlığının asli görevi durumuna gelmiş ve Yasanın 7 nci maddesi ile de bu hizmet "mülki görev" olarak belirtilmiştir.

b. Adli Görevler

Adli görevler olarak, Jandarma Kanununun 7/b maddesi "işlenmiş suçlarla ilgili olarak, kanunlarda belirtilen işlemleri yapmak ve bunlara ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek"tir, hükmüne yer vermiştir.

Adli görevler kavramı, Kanunda belirtildiği gibi, işlenmiş suçlarla ilgili olarak; suçluları aramak, suçlu-yu ortaya çıkarmak, olayı aydınlatmak, delilleri toplamak, suçları ortaya çıkararak bilgi, belge, nesne ve izleri toplayarak, yargı makamlarına ulaştırmak gibi görevlerdir.

Adli kolluk görevleri diye nitelenen görevler, ülkemizde genel güvenlik ve kolluk kuruluşlarınca yürütülmektedir. Ancak, genel zabıta, bu faaliyetlerini yürütür-

---

(27) ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: a.g.e., sh.23.

ken, artık idare makamlarının, mülki amirlerin emir ve gözetimi veya sorumluluğu altında değildir. Zira, adli kolluk görevlerinin bastırıcı yanı ağır basar. Bu adli kolluk görevi bakımından kaçınılmaz bir zorunluluktur. Adli kolluk görevinin esası: suçun işlenmesi neticesinde meydana gelen yasa ihlallerini bastırmak, kamu düzenini yeniden kurarak, sarsılan devlet otoritesini iade etmektir. Bu sebeple, kişilerin temel-hak ve özgürlüklerine müdahale söz konusudur. Dolayısıyla, bu müdahaleler bakımından, kanunlar ve diğer yasal mevzuat hakkında bilgi sahibi olan adli makamların, adli zabıta faaliyetlerini yönlendirmesi, takip etmesi ve denetlemesi gerekmektedir.

Bu sebepledir ki; adli görevler, adli makamların yönetim ve gözetimi altında yürütülmektedir. Adli zabıtanın kurulmamış olması nedeniyle, bu görevleri yürüten genel zabıta-jandarma personeli adli teşekküllerle ilişki içine girmekte, hakim ve savcılara karşı sorumlu olmaktadır.

c. Askeri Görevler

Jandarma Kanununun 7/c maddesi uyarınca, "Askeri kanun ve nizamların gereği görevlerle Genelkurmay Başkanlığınca verilen görevleri yapmaktır."

Gerek 2803 sayılı Jandarma Kanunu, gerekse 211 sayılı T.S.K. İç Hizmet Kanunu, jandarmayı Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olarak kabul etmiştir. İç Hizmet Kanununun 35 inci maddesi, T.S.K.'ne dolayısıyla J.Gen.K.lığına "Türk yurdunu ve Anayasa ile tayin edilmiş Türkiye Cumhuriyetini korumak ve kollamak" görevini vermiştir.

Bu açıdan; Silahlı Kuvvetlerin, kollamak ve korumakla yükümlü olduğu Türkiye Cumhuriyetinin, Anayasanın 1, 2 ve 3 üncü maddelerinde belirlenen şekliyle, öncelikle dışa karşı, sonra da özellikle iç tehlike ve saldırılara karşı korunma ve kollanması söz konusudur.

Bu sebeple, jandarmanın bir iç güvenlik kuvveti olması nedeniyle, iç tehdit, tehlike ve saldırılara karşı ülkenin korunması, ayrıca ülkenin iç durumu sebebiyle bir seferberlik ilanında da aynı şekilde; yurdun ve cumhuriyetin iç tehlike ve saldırılara karşı korunmasında esas görev jandarmaya ait bulunmaktadır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde meydana gelen son olaylar, bunun en canlı misalidir.

Ayrıca; diğer askeri görevler, Jandarma Yönetmeliğinin 131-141 inci maddelerinde belirtildiği şekilde:

- (1) Garnizon komutanlığı yönünden görevler,
- (2) Askeri inzibat görevleri,
- (3) Yoklama kaçağı, bakaya, firar, izin ve hava değişimi süresini geçirenlere işlem yapılması,
- (4) Yakalanan kaçak askerlerin sevk edilmesi,
- (5) Askerlik hizmetini yaptığını belgelemeyenlere gerekli işlemin uygulanması,
- (6) Askere alınacakların çağrılması ve toplanması,
- (7) Askeri yasak bölgelerle, güvenlik bölgelerinin korunması,
- (8) Seferberlik ilanında gerekli bildirimleri yapmak, askeri hizmete verilecek araç, gereç vb. getirilmesini sağlamak; geride kalan yükümlüleri ve gerekli araç-gereçleri getirmeyenleri kovuşturmak,
- (9) Geri bölge savunmasına ilişkin görevleri yerine getirmek,

- (10) Asayişin sağlanması için askerin görevlendirilmesi durumuna ilişkin görevleri yerine getirmektir.

d. Diğer Görevler

Jandarma Yönetmeliğinin 7/d maddesi, jandarmanın diğer görevlerini "Mülki, adli ve askeri görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icraası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla jandarmaya verilen görevleri yapmak" şeklinde tarif etmiştir.

Mülki, adli ve askeri görevler, jandarmanın genel görevlerini oluşturmaktadır (Bkz. Jandarma Yönetmeliği Md.42). Buna karşılık, özellik taşıyan veya özel koruma ve kollama önlemlerinin alınmasını gerektiren, bireysel nitelikte faaliyetler ile uzmanlığı gerektiren bazı görevlerin de jandarmaca yürütülmesi gereklidir. Yasa koyucu, bu görevleri "diğer görevler" biçiminde nitelemiştir.

Jandarma Yönetmeliğinin 43 üncü maddesinde yer alan ve özellik arz eden bu görevleri şöylece sıralayabiliriz:

(1) Özel koruma ve kollama görevleri (adli görevleri nedeniyle, olay yerine gidecek hakim ve savcılarının (adli ya da askeri) güvenliklerini sağlamak),

(2) Kritik bölge ve yollarda, posta ve devlete ait para nakillerinin güvenliğini sağlamak,

(3) Devlet büyükleri, orgeneral, oramiral ile T.S.K.'nin diğer mensupları ve emeklilerinin güvenliklerini sağlamak,

(4) Özel yasaları gereğince, dış güvenliklerinin jandarma tarafından sağlanması öngörülen; bina, tesis vb.

yerler için özel koruma ve kollama önlemleri almak (Örneğin, TRT yapı ve tesisleri, petrol boru hattı, rafineri tesisleri, vb.).

e. Önleyici Zabıta Hizmetleri Yönünden
Görevleri

Jandarmanın Yönetmeliğinin 45 inci maddesi, jandarmanın mülki görevlerinin esaslarını açıklarken; jandarmanın: "Halkın can, ırz ve malını korur, suçun işlenmesini önlemek ve kamu düzenini sağlamak için gerekli önlemleri alır, kamunun huzur ve sükununu bozan, kanunlara, nizamla-ra ve kamu düzenine aykırı bütün eylemlerin işlenmesine, yasa ve nizamlar gereğince engel olur." denilmiştir. 46 ncı maddenin (b) fıkrası ise; "Önleyici kolluk görevini kendi görev bölgesinde düzenli devriyeler gezdirerek aksaksız yürütmek" şeklinde düzenlemiştir.

Jandarmanın görevlerini yerine getirmesinde ve başarılmasında en önemli etken, önleyici zabıta hizmetleridir. Yani, suçun işlenmesinden önce gerekli tedbirleri alarak, işlenmesine mani olma halidir. Jandarmanın, her görevini devriyelerle yürütmektedir. Bu açıdan Jandarmanın Devriyesi: Kanunlara, nizamla-ra, bunlarla ilgili hükümet emirlerine aykırı fiil ve hareketlerin yapılmasına engel olmak, gerekiyorsa halka yardım etmek, işlenmiş olan suç hakkında Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmak üzere, muayyen bir bölgeye çıkarılan iki veya daha fazla silahlı jandarmanın kuvvetine devriye denir.

Karakolların adli, mülki ve askeri görevleri devriyeler vasıtası ile yapılmaktadır. Halkla ilişkiler, devriyeler vasıtası ile sağlanmakta, devriyeler halka güven

telkin etmekte, suç işlemeye meyyal olanlara gözdağı vermek suretiyle, suçun işlenilmesine engel olmaktadır. Bütün bunlar, birer önleyici zabıta hizmetidir.

"İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi, valinin ödev ve görevleridir."⁽²⁸⁾ İl İdaresi Kanunu, önleyici kolluk yetkisini valinin görevi olarak belirtmiştir. Vali, bu ödevini emrindeki genel zabıta personeli ile yerine getirmektedir.

f. Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Halindeki Görevleri

2803 sayılı Jandarma Kanununun 8 inci maddesinde: "Jandarma birlikleri, Genelkurmay Başkanlığınca lüzum görülen hallerle, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde gerekli olan bölümü ile kuvvet komutanlıkları emrine girer, kalan bölümü ile J.Gn.K.lığı emrinde normal görevlerine devam eder."

Sıkıyönetimin ilanı durumunda; emniyet ve asayiş ile ilgili tüm kolluk görev ve yetkilerinin sıkıyönetim komutanlığı sorumluluğuna geçmesi nedeniyle, tüm jandarma, sıkıyönetim komutanının emir ve komutasına girer. Jandarma Kanun ve Yönetmeliği hükümlerine göre: Mülki taksimata tabi olsun veya olmasın, tüm jandarma birlikleri bu kapsam içinde mütalaa edilir. (Bkz., Jandarma Kanunu Md.5, Jandarma Yönetmeliği Md.152)

---

(28) Bkz., 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu, Md.11/c.

1982 Anayasasının 122 nci maddesinde sıkıyönetim-seferberlik ve savaş hali ile ilgili hususlar yer almıştır. (29)

Sıkıyönetim uygulaması ile ilgili esaslar da 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu ile belirlenmiştir. (13 Mayıs 1971 gün ve 13871 sayılı Resmi Gazete ile 15 Mayıs

---

(29) Sıkıyönetim, Seferberlik ve Savaş Hali: Anayasanın tanıdığı hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelen ve olağanüstü hal ilanını gerektiren hallerden daha vahim, şiddet hareketlerinin yaygınlaşması veya savaş hali, savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten veya dıştan tehlikeye düşüren şiddet hareketlerinin yaygınlaşması sebepleriyle, Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Milli Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra, süresi altı ayı aşmamak üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde sıkıyönetim ilan edebilir. Bu karar derhal Resmi Gazetede yayımlanır ve aynı gün T.B.M.M.'nin onayına sunulur. TBMM toplantı halinde değilse, hemen toplantıya çağrılır. TBMM gerekli gördüğü takdirde, sıkıyönetim süresini kısaltabilir veya sıkıyönetimi kaldırabilir.

Sıkıyönetim süresinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, sıkıyönetim halinin gerekli kıldığı konularda kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararnameler Resmi Gazetede yayımlanır ve aynı gün TBMM'nin onayına sunulur. Bunların Meclisce onaylanmasına ilişkin süre ve usul iç tüzükte belirlenir.

Sıkıyönetim her defasında 4 ayı aşmamak üzere uzatılması, TBMM'nin kararına bağlıdır. Savaş hallerinde bu 4 aylık süre aranmaz.

Sıkıyönetim, seferberlik ve savaş hallerinde hangi hükümlerin uygulanacağı ve işlemlerin nasıl yürütüleceği, idare ile olan ilişkileri, hürriyetlerin nasıl kısıtlanacağı veya durdurulacağı ve savaş veya savaşı gerektiren bir durumun başgöstermesi halinde, vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler kanunla düzenlenir.

Sıkıyönetim komutanları, Genelkurmay Başkanlığına bağlı olarak görev yaparlar.

1971 tarihinde yayımlanmıştır) Bu Kanunun 2 ve 4 üncü maddeleri, sıkıyönetim ilan edilen bölgedeki jandarma iç güvenlik birliklerinin sıkıyönetim komutanının emrine gireceği hususu ile sıkıyönetim komutanlığı emrinde görevli personelin silah kullanma yetkisine haiz olduğuna amir bulunmaktadır.

4 Kasım 1983 gün ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanununun 3 üncü maddesi, konu ile ilgili tanımları şöyle sıralamıştır:

Seferberlik: Devletin tüm güç ve kaynaklarının, başta askeri güç olmak üzere, savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı; hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı haldir.

Genel Seferberlik: Ülkenin tümüne yönelik bir tehdidin karşılanması, mevcut bütün güç ve kaynakların kullanılabilmesi için, ülkenin bütününde uygulanan seferberliktir.

Savaş: Devletin bekasını temin etmek, milli menfaatleri sağlamak ve milli hedefleri elde etmek amacıyla, başta askeri güç olmak üzere, devletin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının hiç bir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.

Savaş Hali: Savaş ilanına karar verilmesinden, bu halin kaldırıldığına ilan edilmesine kadar devam eden süre içinde, hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durumdur.

Askeri Ceza Kanununun 8 inci maddesinde "Askeri Ceza Kanunu açısından seferberlik, "savaş hali"ni içerir. Silahlı kuvvetlerin tümünün ya da bir bölümünün seferber

olması, seferberliğe ilişkin emirde belirtilen andan başlar, kaldırıldığı ana kadar devam eder" şeklinde düzenlenmiştir.

Seferberlik ve savaş halinde emniyet ve asayiş hizmetlerinin önem kazanması, ülke içinde her zamankinden daha fazla huzur ve güvene ihtiyaç duyulması sebebiyle, jandarmanın tüm kuvvetleriyle savaş ve seferberliğe katılması söz konusu değildir. Genelkurmay Başkanlığınca lüzum görülen jandarma birlikleri, Kara Kuvvetleri Komutanlığı emrine verilir. Diğer jandarma birlikleri ise; normal görevlerini savaş sırasında da devam ettirecek şekilde güvenlik hizmetlerini sürdürürler.

g. Jandarma Genel Komutanlığına Verilen
Görevlerin İstatistiklerle Yansıtılması (30)

J.Gn.K.lığı sorumluluğuna verilen tüm görevler (sınır güvenliği ve kaçakçılığın men ve takibi görevi hariç), iç güvenlik birimleri tarafından yerine getirilmektedir. Bu görevlerle ilgili olarak, 1978-1987 yılları arasındaki dönemi kapsayanların J.Gn.K.lığı hizmetlerinin önemi ve bir fikir vermesi açısından yararlı olacaktır.

(1) İç güvenlik birlikleri tarafından bu dönemde yerine getirilen mülki, askeri ve adli faaliyet istatistiklerini şöylece sıralayabiliriz:

(a) Bu yılları kapsayan mülki ve askeri faaliyet çizelgesi ÇİZELGE-III'dedir. Mülki faaliyet çizelgesine baktığımızda; 1986 yılında 7201 sayılı Kanun gereğince P.T.T. aracılığı ile yapılması gerektiği halde, ödenek yokluğu nedeniyle, jandarmaya yaptırılan idari tebligatların toplamı 126.357'dir. 1987'de ise 126.480'dir. Yine

(30) J.Gn.K.lığı İstatiki Bilgiler Broşürü, Ankara 1986-1987.

1111 sayılı Askerlik Kanununa göre yaptırılan askeri tebligatlar 1986'da 550.361, 1987'de 522.371'dir. Sonuç olarak, jandarma birlikleri 1986'da 676.718, 1987'de 648.751 adet tebligat yapmak zorunda kalmışlardır. 1978 yılında bu miktar 582.091 olup, % 16'lık bir artış meydana gelmiştir.

(b) 1986 yılı içinde mahfuzen sevk ve nakledilen askeri firar, bakaya ve yoklama kaçaklarının toplam miktarı 18.201, 1987'de ise 17.669'dur. 1978 yılında bu miktar 39.620 olup, % 50'lik bir azalma meydana gelmiştir.

(c) Yine 1986 yılı içerisinde adli faaliyet cetveli incelendiğinde, daimi surette jandarmayı meşgul eden ve güç durumda bırakan görevlerden bir tanesi olan, hükümlü ve tutukluların bir yerden diğer bir yere nakli, mahkemelere, duruşmalara çıkarılması ve duruşma emniyetinin sağlanması hususunda ortaya çıkan durumdur. Buna göre, yıl içinde 32.103 tutuklu ve hükümlü diğer cezaevlerine sevk, 200.337 tutuklu ve hükümlü duruşmalarda hazır bulundurulmuş, 19.089 kişi de ilçe dışındaki adli makamlara sevk edilmiş olup, sevk edilen şahıs toplamı: 242.844'dür. 1978 yılında ise bu miktar 145.837 olup, ortalama % 60'lık bir artış olmuştur.

(d) Jandarma iç güvenlik birliklerini, emniyet ve asayiş görevlerini ihmal ettirebilecek kadar yoğun faaliyet içinde bulunduran diğer bir adli görev de, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 154 üncü maddesi gereğince, Cumhuriyet Savcılarınca kamu davalarını açma ve yürütmekte, kovuşturmayaya yer olup olmadığını anlamak için yaptırılan hazırlık tahkikatları olup, çizelge incelendiğinde, konunun önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Çizelge IV

iç güvenlik birlikleri 1986 yılı içinde toplam 210.681 evrak düzenlemiş, 646.918 mağdur-şahit dinlemek zorunda kalmış ve 135.933 maznun mevcutlu olarak sevk edilmiştir. 1978 yılında ise; 293.630 evrak düzenlenmiş, 500.379 şahıs dinlenmiş ve 139.342 maznun mevcutlu olarak sevk edilmişlerdir. Buna göre, % 20'lik bir azalma meydana gelmiştir.

(e) Diğer bir konu, zoru gerektiren müzekkerele-
rin infaz edilmesi ile ilgilidir. 1986 yılı içinde top-
lam 1.282.686 adet bu müzekkere infaz için jandarmaya
gönderilmiş, bunlardan 1.049.672 adedi infaz edilmiştir.
(ÇİZELGE IV)

(f) Bu hizmetlerin yanısıra, jandarma teşkilatı
için önem taşıyan bir başka konu da, bazı tesislerin ko-
runması görevidir. Bununla ilgili olarak, il jandarma
alay komutanlığı ast kademelerince yürütülmekte olan
bu görevler için, özel birlikler kurulmuştur. Bu birlik-
lerin sorumluluğu haricindeki görevler, diğer jandarma
birliklerince yürütülmektedir.

(2) İç güvenlik birliklerinin sayısal değerlerle
ifade edilebilen adli, askeri ve mülki görevlerinin yanı-
sıra, bu birliklerin sorumluluk sahası içinde hizmetleri-
ni etkileyebilecek tesis ve işçi miktarı, okul sayısı
ile korunacak kurum ve kuruluşlara ait miktarlar, dene-
tim yapılacak yol uzunluğuna ait bilgiler ÇİZELGE-V'de-
dir. Buna göre:

(a) Aralık 1984 ayı baz alınmak suretiyle 67 il
jandarma alay komutanlığı bölgesinde 3.826 adet fabrika
mevcut olup, bu fabrikalarda 297.539 sigortalı işçi ça-
lışmaktadır. Bununla beraber; küçük, orta ve büyük va-
sıflı her cinsten 14.029 atölye bulunmakta olup, bu

atölyelerde yasal olarak istihdam edilen işçi sayısı 54.984'dür.

(b) 49 adet gemi tamir tezgahı ile 8 adet tersane mevcut olup, buralarda çalışan işçi sayısı ise 682'dir.

(c) Son zamanlarda örgütlerin maddi gelir temini için hedef seçtikleri kuyumcu sayısı 167, banka şubesi sayısı 650, vergi dairesi 113, benzin istasyonu 2.381'dir.

(d) 1106 adet maden ocağı iç yerinde, sayıları yazın ve kışın değişmekle birlikte, ortalama olarak 202.560 kişi çalışmaktadır.

(e) Jandarma bölgesinde bulunan 42.942 ilkokulda 2.482.151, 2.546 ortaokulda 260.723, 496 lise ve dengi okulda 67.232, 22 üniversite ve yüksek okulda 36.764 öğrenci olmak üzere toplam 2.846.873 öğrenci, öğrenim görmektedir.

(f) Jandarma sorumluluk bölgesinde mani zabıta hizmetleri yönünden sık sık motorlu ve yaya devriye çıkartılması gereken içkili lokanta adedi 2.360, kahvehane adedi 40.529, turizm amaçlı site adedi 2.254 olup, bu sitelerde yazın 1.092.245, kışın 34.408 olmak üzere, toplam 1.126.653 nüfus yer almaktadır.

(g) Özellikle yaz aylarında açık bulunan 21 adet tatil köyünde 6.238 yerli ve yabancı nüfus barınmaktadır. Her sınıftan otel sayısı 1.037, yatak adedi 48.765, motel adedi 262 ve yatak adedi 13.897'dir. Turizm açısından büyük bir gelişme gösteren ülkemizde bugün için bu rakamların iki katına ulaştığını söyleyebiliriz.

(h) Jandarma sorumluluk bölgesinde askeri ve sivillere ait 113 dinlenme kampı mevcut olup, yaz aylarında faaliyet göstermektedirler. Sabotajlara karşı

hassas olan akaryakıt deposu 226'dır. Özellikle teröristlerin patlayıcı madde sağlamak için hedef aldıkları patlayıcı madde depo sayısı 875'dir.

(i) Sabotajlara karşı hassasiyeti bakımından bir kısmı özel birlik ve karakol marifetiyle korunmakta olan enerji santrali 125 adet olup, 22.934 işçi çalışmaktadır. Hava limanı, TRT verici istasyonu, PTT radyoling istasyonu, trafo gibi hassas ve kritik tesis adedi ise 1.197 dir.

(j) 2918 sayılı Kanun uyarınca, jandarmanın trafik kontrolü yapmak zorunda olduğu yol uzunluğu 77.898 km.dir.

(3) Bütün bu tesis, kurum, kuruluş ve personel miktarlarının iç güvenliğe olan etkilerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

(a) Fabrikalar, atölyeler, gemi tamir tezgahları, tersaneler, limanlar, iskeleler, maden ocakları ve benzer iş yerleri; büyük ciroları sebebiyle soygun olayları bakımından hassas olması yanında, büyük miktarda işçi çalıştırmaktadırlar. Buralarda meydana gelecek grev, direniş, işgal, boykot gibi olaylar, toplu kuvvet kullanılmasını gerektirmekte ve normal faaliyetleri döneminde ise yaya ve motorlu devriyelerle sık sık kontrol edilmesi icap etmektedir.

(b) Bankalar, kuyumcular, vergi daireleri, benzin istasyonları gasp ve soygun olayları açısından son derece hassas yerlerdir. Bu mahallerin motorlu ve yaya devriyelerle her mevsimde gece ve gündüz demeden, her türlü hava şartlarında kontrol edilmesi gerekmektedir.

(c) Öğrenim kurumları; dersleri engelleme, öğretmenlere ve öğretim üyelerine saldırı, işgal, form düzen-

leme gibi vs. faaliyetlere meydan vermemek bakımından normal zamanlarda sık sık kontrol edilmesi yanında, olay çıkması halinde toplu kuvvet kullanmayı gerektirmektedir.

(d) İçkili lokanta, kahvehane, site, tatil köyü, otel, motel gibi kamuya açık yerler, her türlü suçlunun barınmasına, suçun işlenmesine müsait olan yerlerdir. Bu sebeple; gece-gündüz gayri muayyen zamanlarda motorlu ve yaya devriyelerle kontrol ve arama yapılması gereken yerlerdir.

(e) Akaryakıt depoları, dolun tesisleri, patlayıcı madde depoları, enerji santralleri, hassas ve kritik tesisler, sabotaj ve soygun olayları bakımından, hassasiyet arzeder. Tahrip edilmeleri halinde büyük ekonomik kayıplara yol açabileceği gibi, dünya kamuoyunda da sansasyon meydana getirecektir. Halen bu yerlerin büyük bir kısmı, jandarma tarafından korunmaktadır. Bu mahallerin koruma birlikleri, yaya ve motorlu devriyelerle sık sık korunmaları gerekir.

ÇİZELGE III

JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ 1978-1987 TARİHLERİ ARASINDAKİ MÜLKİ-

ASKERİ FAALİYET DURUMLARINI MUKAYESE CEFİVELİ

YILLAR	7201 sayılı Kanuna göre Jandarmaya yaptırılan idari tebligat	1111 sayılı Kanunun 25 ve 45 inci maddelerine göre yaptırılan askeri tebligat	Mahfuzen sevk ve nakledilenler			Düzenlenen tahkikat evrakı	Memurin Muhakemat Kanununa Göre Yapılan ilk Tahkikat			Teblig edilen karar	İlk tecavüzün definde düzenlenen tahkikat	Düzenlenen tutanak	Gayri Menkule ilk tecavüzün Menine Dair 5917 Sayılı Kanun	Dinlenen İnsan
			Askeri firar	Bakaya	Yoklama Kaçağı		Maznun	Sahit	Magdur					
1978	96104	485987	6945	5077	35004	4123	4841	10577	4317	43358	36588	16380	38206	
1979	131949	597611	6069	6086	33798	9818	6226	23344	10348	45554	40265	17309	42826	
1980	169650	596203	5693	9115	30693	5064	4771	9639	4768	41492	35590	19908	39417	
1981	164054	603618	6077	5161	30693	6734	7004	13860	5643	43273	36063	18313	43159	
1982	14967	560100	5974	4418	20612	12138	6491	14947	5485	40619	33617	15867	38132	
1983	127033	548873	5477	2870	17433	13073	5719	34661	4975	34908	33389	14829	33143	
1984	139920	579578	6843	22717	15316	6254	3981	15096	4924	51433	30324	13855	36670	
1985	144994	600704	5164	2307	11409	3716	3659	8537	2818	16960	11497	5797	16437	
1986	126357	550361	5728	2313	10160	3425	3930	8803	3569	10300	6293	3652	10132	
1987	126480	522271	5070	1944	10655	7492	3547	5708	2747	7583	-	-	-	

ÇİZELGE IV

JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI BÖLGESİNDE 1978-1987 YILLARI ARASI ADLI

FAALİYET ÇİZELGESİ

YAPILAN İŞLEMLER	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986	1987
3005 S.K. DÜZENLENEN ZABIT VARAKASI	9482	3591	4116	2901	4075	10185	9789	4166	3998	2152
TESLİM EDİLEN MAZNUN	23297	6317	5614	3865	7939	5060	4129	4703	4993	1880
İHZAR OLUNAN ŞAHİT, BİLİRKİŞİ	8496	6931	11403	10834	15242	9557	12003	6740	8734	3624
C. SAVCILIĞININ DÜZEN, TAHKİK, EVRAKI	293630	281853	195851	224187	211668	225273	306205	262991	210681	35669
TALFİ İLE YAPILAN HAZIRLIK	500379	678776	616010	716491	777239	702241	723556	640757	646918	93291
TAHKİKATI MEVCUDEN TES. EDİ. MAZNUN	139342	201597	210632	250940	202275	141116	290998	230027	135933	23853
İHZAR	648229	954883	831389	862990	750862	739558	769669	778157	988432	116926
TEVKİF	188596	255547	229119	196956	304697	183122	156054	586285	211534	79716
YAKALAMA	26443	33471	24128	19198	14211	14034	13942	13595	11017	12740
İCRA MERCİLERİNDEN VER. ZOR MÜZEKERESİ	11223	12078	13344	8996	7107	6430	8118	7773	7297	3795
AMME ALACAK, KAN. GÖRE VERİLEN YA-KALA. MÜZEKERESİ	59167	65771	58985	48428	38898	37427	32894	29709	50223	116926
İHZAREN İLÇE DAİRESİ DIŞINDAKİ ADLI MAKAMLARA SEVK OLUNANLAR	16705	21628	19091	15106	11081	9135	11125	10908	14183	10274
DURUŞMALARDA HÜKÜMLÜ	78687	32504	32545	29951	28872	21851	28700	27031	22176	5062
HAZIR BULUNAN. DİĞER CEZAEVLE.	20847	72829	62186	59964	58723	53161	63143	54627	66503	13078
SEVK OLUNANLAR	33873	18050	17753	13074	13416	9491	15554	16694	13603	7105
	96540	26198	27437	26302	19848	17812	19445	27002	19089	2707
DURUŞMALARDA HÜKÜMLÜ	21731	41546	51453	44681	43437	30572	31929	35515	41628	7309
HAZIR BULUNAN. DİĞER CEZAEVLE.	23704	137502	155357	140844	166048	153297	110669	163941	153709	27853
SEVK OLUNANLAR	1901	32132	27524	27004	33442	24588	22356	21515	22588	3888
	1961	23396	30169	22112	21105	16565	18171	10526	9515	2454

ÇİZELGE V

JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI HİZMET BÖLGESİNDEKİ FAALİYET ALANLARI

CİNSİ		Miktârı
Fabrika		3826
Fabrika işçisi		297539
Her cins atölye		14029
Atölye işçisi sayısı		54984
Gemi tamir tezgahı		49
Tersane		8
İşçi sayısı		682
Kuyumcu		167
Banka		650
Vergi dairesi		113
Benzin istasyonu		2381
Maden ocağı		1106
Maden ocağı işçi sayısı		202560
OKULLAR VE ÖĞRENCİ MİKTAR- LARI	İlkokul	42942
	İlkokul öğrencisi	2.482181
	Ortaokul	2546
	Ortaokul öğrencisi	260723
	Lise	496
	Lise öğrencisi	67232
	Üniversite ve yüksek okul	22
	Üniversite ve yük.okul öğrencisi	36764
	İçkili lokanta	2360
	Kahvehane	40529
Turizm amaçlı site		2254
Sitelerde bulunan nüfus	Yaz	1.092245
	Kış	34408
Tatil köyü		21
Tatil köyü yaz nüfusu		6238
Otel		1307
Yatak adedi		48765
Motel		262
Yatak adedi		13897
Dinlenme kampı		113
Akaryakıt deposu		226
Patlayıcı madde deposu		875
Enerji santrali		125
İşçi sayısı		22934
Hassas ve kritik tesis		1197

3. Jandarmanın Silah Kullanma Yetkileri

2803 sayılı Kanun, jandarmayı "silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvveti" olarak tanımlamaktadır. Bilindiği gibi, bireylerin toplumun bir üyesi olarak yaşayışları, başıboşluğa ve keyfiliğe terk edilemez. Bu yaşam biçimi, hukuk kurallarıyla düzenlenmiş ve yasak olan davranışlar belirlenmiştir. Değişik nedenlerle, insanların toplumsal yükümlülüklerini unutarak, kuralları çiğnedikleri ise bilinen bir gerçektir. Dolayısıyla yasaklara itaati sağlamak, ihlâllere devlet adına el koymak, hangi açıdan olursa olsun, toplumun bozulan asayişini yeniden ve gerekirse zora ve silaha dayanarak kurmak, en önemli devlet görevi olarak; kolluk ya da güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilebilir.

Kamu düzenini bozan ya da tehdit eden tehlikeler diğer önlemlerle önlenemezse; zor kullanılması kaçınılmaz olur. Zor kullanmada son aşama, silah kullanma aşamasıdır. (31)

Jandarma Kanununun 11 inci maddesi, jandarmanın silah kullanma yetkisine sahip olduğunu şöyle açıklamıştır: "Jandarma, kendisine verilen görevlerin ifası sırasında hizmet özelliğine uygun ve görevin gereği olarak, kanunlarda öngörülen silah kullanma yetkisine sahiptir." Yasanın bu maddesi gayet açıktır. Ayrıca, konu: "1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkında Kanun"un 1 inci maddesinde de "Polis ve jandarma, diğer kanun ve tüzüklerde yazılı yetkileri saklı kalmak üzere aşağıdaki hallerde silah kullanmaya yetkilidir." denilmiştir. Buna göre:

(a) 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 16 ncı maddesinde yazılı hallerde. Bunlar:

(31) ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: a.g.e., sh.41.

(1) Nefsini müdafaa etmek için,

(2) Başkasının ırz ve canına vukubulan ve başka suretle men'imümkün olmayan bir taarruzu savmak için,

(3) Ağır cezayı müstelzim bir suçtan sanık olarak yakalanıp, nezaret altında bulunan veya herhangi bir suçtan mahkum ve mevkuf olup da tutulması ve nakil ve sevki polise emir ve tevdi olunan şahısların kaçmaları veya bu maksatla polise taarruzları halinde, yapılacak ihtarlara itaat edilmemiş ve kaçmağa ve taarruza mani olmak için başka çare bulunmamışsa,

(4) Muhafazasına memur olduğu mevkii veya elindeki silahla yahut kendisine verilmiş veya teslim edilmiş olan karakolhane ile şahıslara karşı vuku bulacak taarruzu başka suretle def'e imkan olmamışsa,

(5) Ağır cezayı gerektiren ve meşhut cürüm halinde bulunan suçlarda, suçlunun saklı olduğu yerin arandığı sırada, o yerden şüpheli şahıs çıkararak kaçtığı ve dur emrine kulak asmadığı görülerek, başka türlü ele geçirilmesi kabil olmazsa,

(6) Vazife esnasında polise tecavüz veya karşı koymağa elverişli aletlerin ve silahların teslimi emredildiği halde, emrin derhal yerine getirilmeyerek, karşı gelinmesi veya teslim edilmemiş silah ve aletlerin zorla tekrar alınmasına kalkışılmışsa,

(7) Polisin vazifelerini yapmasına yalnız veya toplu olarak fiili mukavemette bulunulmuş veya taarruzla mümunat edilmişse,

(8) Devlet nüfuz ve icraatına silahlı olarak karşı gelinmişse,

(b) Bunlara ilave olarak, idam veya ağır hapis cezasını gerektiren suçlardan bir veya birkaçını işlemekten sanık veya hükümlü olup da hakkında tevkif veya yakalama müzekkeresi çıkarılan ve silahlı dolaşarak emniyet ve asayiş tek başına veya toplu olarak fiilen tehdit ve ihlal ettikleri anlaşılanlardan, teslim olmaları için İçişleri Bakanlığınca tesbit edilen tarihte başlamak üzere 10 günden az ve 30 günden çok olmamak şartıyla, verilecek mühlet ile ad, san ve eylemleri de belirtilerek, sanık veya hükümlünün dolaştığı bölgelerde mutad vasıtalarla ve uygun görülen yayın organlarıyla, radyo ve televizyonla da ilan edilenlerin belirtilen süre sonuna kadar adli makamlara, zabıtaya veya herhangi bir resmi mercie teslim olmamaları hallerinde, kuralına yer vermekle, jandarmanın silah kullanmaya yetkili olduğunu açık yasa hükümleriyle göstermiş bulunmaktadır.

(c) Ayrıca, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun 25 inci maddesi, bu Kanunun 16 ncı maddesinde yer alan silah kullanma yetkilerine; il jandarma alay, ilçe jandarma bölük ve bucak jandarma takım ve karakol komutanlarının (polis teşkilatı bulunmayan yerlerde) sahip olduklarını belirtmiştir.

(d) P.V.S.K.'nun dışında, kanunlarda ön görülen silah kullanma yetkilerine ilişkin kurallar olarak; İç Hizmet Kanununun 87 v.d. maddeleriyle, Sıkıyönetim Kanunu Olağanüstü Hal Kanunu ve 1918 sayılı Kaçakçılığı Men Takip ve Tahkikine Dair Kanunun, silah kullanmaya ilişkin hükümlerini sayabiliriz.

Jandarma Kanununun yukarıda belirttiğimiz 11 inci maddesinde konu çok geniş alınmış, jandarmanın hangi hallerde silah kullanabileceğini belirtmemiş, diğer kanunlara

atıf yapmıştır. Ancak, Jandarma Yönetmeliğinin 39 uncu maddesi, konuyu yeterince aydınlatmış ve madde-madde silah kullanma yetkilerini belirtmiştir.

Silah kullanma yetkisi, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması açısından son derece önemli bir sınırlandırma, hatta yaşama hakkı gibi bütün hakların temelini oluşturan bir hakkı sonlandırma yetkisidir. Bu bakımdan, Anayasanın "Temel hak ve hürriyetler, Anayasanın özüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlandırılabilir" diyen 13 üncü ve "Mahkemelerce verilen ölüm cezalarının yerine getirilmesi hali, meşru müdafaa hali, yakalama ve tutuklama kararlarının yerine getirilmesi, bir tutuklu veya hükümlünün kaçmasının önlenmesi, bir ayaklanma veya isyanın bastırılması, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde yeterli mercilerin verdiği emirlerin uygulanması sırasında silah kullanılmasına kanunun cevaz verdiği zorunlu durumlarda meydana gelen öldürme fiilleri", yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkının istisnasını oluşturur, şeklindeki 17/4 üncü maddesi hükümleri; 2803 sayılı Kanunun 11 inci maddesinde yer alan jandarmanın silah kullanma yetkilerini açıklayan hükmün bir tamamlayıcı kuralıdır.

Bu kurallar çerçevesinde, jandarma hangi görevi ifa ediyorsa, o göreve ilişkin (yani mülki, adli, askeri ve diğer görevlerinden herhangi birine ya da birkaçına ilişkin) hizmetin özelliğine uygun ve görevin gereği olarak, ancak "kanunlarda ön görülen silah kullanma yetkisini kullanabilecektir."

G. JANDARMANIN GÜVENLİK (ZABITA-KOLLUK) HİZMETLERİ YÖNÜNDEN YASAL DAYANAKLARI VE BU MEVZUAT AÇISINDAN ÇEŞİTLİ ÖZELLİKLERİ

Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı, zabıta hizmetlerini yürütürken, çeşitli yasalardan yetki ve sorumluluk almaktadır. Bu yasalar:

1. 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği Açısından Özellikler

10 Mart 1930 tarih ve 1706 sayılı Eski Jandarma Kanunu, günümüz ihtiyaçlarına cevap verememesi üzerine, yeniden hazırlanan ve 10 Mart 1983 tarihinde kabul edilen 2803 sayılı "Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu" 11 Mart 1983 tarihinde 17985 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Konularımızın gelişimi içinde bir çok yönlerini ele aldığımız bu Kanun 6 kısım, 27 madde ve 2 geçici maddeden meydana gelmiştir. Kanun ayrıldığı kısımlara göre:

- a. Amaç, kapsam ve tanımları,
- b. Bağlılık, kuruluş, görev, sorumluluk ve silah kullanma yetkileri,
- c. İlişkiler, çalışma ve işbirliği esasları,
- d. Personel ve kaynakları
- e. Mali hükümleri,
- f. Yönetmelik, yürürlükten kaldırma, geçici hükümler ve yürürlük esasları,

belirlenmiştir. Kanunun 24 üncü maddesinde; Bu Kanunun ve ilgili maddelerinin uygulanmasını sağlamak üzere İçişleri Bakanlığının sorumluluğunda, ilgili bakanlıklarla müşterek-

ken hazırlanacak yönetmelikler, Kanunun yayımı tarihinden altı ay içinde yürürlüğü sokulur, hükmüne yer verilmiş, buna istinaden hazırlanan "Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği", 3.11.1983 gün ve 83/7362 karar sayılı olarak 17.12.1983 tarih ve 18254 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Jandarma Yönetmeliği 207 madde ve 2 geçici maddeden meydana gelmiştir.

Oldukça uzun bir metin olan Jandarma Yönetmeliği, 10 kısımdan meydana gelmiştir.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununun 25 inci maddesinde diğer kanunlara atıf yapılmak suretiyle, bu kanunların Jandarma Kanununa aykırı olan hükümleri, Jandarma Teşkilatı için uygulanmaz, demek suretiyle, jandarmanın görevlerini en iyi şekilde yerine getirebilmesi amacıyla re'sen hareket edebilme imkanını tanımıştır.

Jandarma Kanun ve Yönetmeliğinde yer alan yetki ve görevler, zabıta yetki ve görevleri açısından özellikle jandarma iç güvenlik birlikleri açısından anlam taşır. (Bkz., Jandarma Yönetmeliği, Md.41)

Jandarmanın genel yetkileri, kendi kanunu ile Polis Vazife ve Selahiyet Kanununda düzenlenmiştir. Jandarma Kanununa göre:

- Jandarma; silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir.
- Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamakla yükümlüdür.
- Kaçakçılığı men, takip ve tahkik ödevi vardır.
- Suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri alır ve uygular.
- İşlenmiş suçlarla ilgili olarak, kanunlarda belirtilen işlemleri yapar ve adli kolluk görevine ilişkin diğer hizmetleri yerine getirir.

2. 3152 Sayılı İçişleri Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Açısından Özellikler

Bu Kanunun 2 nci maddesi, İçişleri Bakanlığının görevlerini düzenlemiştir. Bu görevlerden jandarma ile ilgili olanları şöyle sıralayabiliriz:

- a. Bakan; Bakanlığa bağlı iç güvenlik kuruluşlarını idare etmek suretiyle, ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünü, yurdun iç güvenliğini ve asayişini, kamu düzenini ve genel ahlakı, Anayasada yazılı hak ve hürriyetleri korumakla görevlidir.
- b. Sınır, kıyı ve karasularımızın muhafaza ve emniyetini sağlamak,
- c. Karayollarında trafik düzenini sağlamak ve denetlemek,
- d. Suç işlenmesini önlemek, suçluları takip etmek ve yakalamak,
- e. Her türlü kaçakçılığın men ve takibini yapmak.

Yasanın 31 inci maddesi, J.Gn.K.lığı, Emniyet Genel Müdürlüğü ve Sahil Güvenlik Komutanlığını, Bakanlığın bağlı kuruluşları olarak saymıştır.

3. 3201 Sayılı Emniyet Teşkilat Kanunu Açısından Özellikler

Kanunun 1 inci maddesi ile, iç güvenlik açısından en başta sorumlu makam olarak İçişleri Bakanı gösterilmiştir. Bakanın yürütme araçları ise, J.Gn.K.lığı ve Emniyet Genel Müdürlüğüdür. Bakan, gerek duyulduğunda, Bakanlar Kurulu Kararı ile T.S.K.'nden yararlanabilmektedir.

Bu konuda İçişleri Bakanlığı değil, kişisel olarak Bakanın sorumluluğu benimsenmiştir. Böylelikle, çelişkiler ve çeşitli sakıncaların önlenmesi için; ülkenin iç güvenliği ve esenliği tek bir makamın yetki ve sorumluluğuna verilmiştir.

İçişleri Bakanının Türk Silahlı Kuvvetlerinden yararlanmasına ilişkin kural; diğer yasalarda mülki amirlere bu konuda tanınan yetkileri kaldırıcı bir kural değildir. Olağan güvenlik kuvvetleriyle bastırılmayacak olaylarda, askeri kuvvetlerden (mülki amirlerce) yardım istenmesi ayrı bir yetki olarak İl İdaresi Kanununda düzenlenmiştir. (32)

İç güvenlik teşkilatını ana çizgileriyle belirten Emniyet Teşkilatı Kanunudur. Kanunun 3 üncü maddesi, zabıta teşkilatını "genel" ve "özel" olmak üzere ikiye ayırmakta, genel kolluk-zabitanın tanımını "silahlı bir kuvvet olan polis ve jandarma"dır, şeklinde yapmaktadır.

Jandarma ve özel zabıta kuruluşları, kendi kanunlarına bağlı kalınmışken, emniyet teşkilatının da bu Kanuna bağlılığı esas alınmıştır. (Md.3)

Jandarma ve özel zabıta ile emniyet teşkilatının merkezde ve illerde, yek diğerleriyle irtibat, muhabere, çalışma tarzları, ayrı bir yönetmelikle tesbit edilmiştir. (33)

---

(32) ALYOT, Halim: a.g.e., sh.660.

(33) Emniyet ve Asayiş İşlerinde, il, ilçe ve Bucaklarda ki Jandarma ve Emniyet Ödevlerinin Yapılması ve Yetkilerinin Kullanılması Suretlerini ve Aralarındaki Münasebetleri Gösterir Yönetmelik.

4. 5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu Açısından
Özellikler

a. Zabıta Faaliyetleri Yönünden

Önceki konularımız içinde, il idaresi ile ilgili özellikleri ve zabıta-kolluk yönetimi bakımından ilgili durumları incelemiştik. 2803 sayılı Jandarma Kanununun 12 nci maddesi şu kurala yer vermiştir:

"Emniyet ve asayiş görevi ifa eden il jandarma alay komutanları ve ast kademeleri; mülki görevlerin yapılması yönünden mahalli mülki idare amirine karşı sorumludurlar." Bu hükme paralel olarak; İl İdaresi Kanununun 11/A maddesi de "Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir." Vali, bu bağlılık içinde emri altındaki güvenlik kuvvetleri aracılığı ile emir ve kararlarını, öngördüğü önlemleri uygulatabilme imkanına kavuşturulmaktadır. Öyle ki, Vali:

- Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenini korumak için gereken tedbirleri alır. (Md.11/A)

- Ayrıca, suç işlendikten sonra Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 156 ncı maddesinde yazılı yetkileri kullanmaları konusunda adli kolluk üst ve astlarına da emirler verebilir. (Md.11/A)

- Güvenlik teşkilatı içinde (genel-özel) görevli güvenlik amir ve memurları, vali tarafından verilen emirleri yerine getirmekle yükümlüdürler. Kaldı ki Vali; kanun, tüzük, yönetmelik ve hükümet kararlarının yayım ve ilanını sağlamak ve bakanlıkların talimat ve emirlerini yürütmekle görevlidir. (34)

(34) ALYOT, Halim: a.g.e., sh.663.

İçişleri Bakanlığı İç Düzen Yayınları, sh.126, No.4.

b. Önleyici Zabıta Yetkisi Yönünden

Bu açıklamalar dışında Valinin; ilin her yönden genel idare ve genel gidişini düzenlemek ve denetlemekten sorumlu olduğunu görmekteyiz. (Md.19/E) Buna bağlı olarak Vali, devlet ve diğer kamu tüzel kişiliklerine ait mülklerin yangın, sabotaj v.b. gibi tehlikelere karşı korunması için gerekli önlemlerin alınmasını ister ve denetler. İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa ilişkin güvenliğin, kamu esenliğinin sağlanması ve "önleyici kolluk yetkisi" valinin ödev ve görevlerindedir. (Md.11/C)

Aynı görev ve yetkilerin ilçe içinde kaymakam için de geçerli olduğu, İl İdaresi Kanunu ile hükme bağlanmıştır.

5. 2559 Sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Açısından Özellikler

Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, genel zabıtanın görev ve yetkileri bakımından ortak bir yasadır. Başında "polis" deyimini yer almasına rağmen, bu Kanun genel zabıta-kolluğa ilişkin yetkileri düzenler ve jandarma için aynı yetkiler tanır. (Bkz., Md.25) Buna göre jandarma:

(a) Asayiş, kamunun ve kişilerin tasarruf güvenliğini ve mesken dokunulmazlığını korur, halkın ırz, can ve malını korur, istirahatini sağlar.

(b) Yardım isteyenlere, yardıma muhtaç çocuk, acil ve acizlere yardım eder. Yasa ve tüzüklerin kendisine verdiği görevleri yapar.

(c) genel güvenlikle ilgili olarak:

(1) Yasalara, tüzüklere, yönetmeliklere, hükümet emirlerine ve kamu düzenine uygun olmayan hareketlerin işlenmesinden önce, bu yasa hükümleri dairesinde önünü almakla,

(2) İşlenmiş bir suçla ilgili olarak; Ceza Muhakemeleri ile diğer kanunlarda yazılı görevleri yapmakla yükümlüdür. Bu çerçevede, jandarma ile ilgili başlıca yasal ve somut yetkiler şunlardır:

- Parmak izi ve fotoğraf almak (Md.5),
- Kamuya ait istirahat ve eğlence yerlerinin açılışına ilişkin soruşturmaları yürütmek ve sonucunu tesbit etmek, izinsiz açılan bu gibi yerleri kapatmak (Md.7),
- İzinsiz taşınan silahlara ve yasalarda öngörülen diğer nesnelere el koyabilmek (Md.9),
- Ahlak ve edebe, sosyal düzene aykırı davranışları önlemek (Md.11),
- Halkın rahatını ve istirahatını bozanları v.b. davranışta bulunanları yakalamak (Md.13),
- Kimlik sormak (Md.17),
- Özel kolluğa ilişkin görevleri, bu kolluğun yokluğu durumunda onun yerine yürütmek (Md.24),
- Genel ve özel yasalarla verilen ve P.V.S.K.'nda yer almayan görevleri yapmak ve yetkileri kullanmak (Md.23).

6. 6815 Sayılı Sınır, Kıyı ve Karasularımızın
Muhafaza ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men ve
Takibi İşlerinin İçişleri Bakanlığına Devri
Hakkındaki Kanun Açısından Özellikler

Jandarma Teşkilatına, emniyet ve asayişin sağlanması sorumluluğunun yanı sıra, sınırlarımızın korunması, güvenliğinin sağlanması ve her türlü kaçakçılığın önlenmesi, takibi ve tahkiki görevi de verilmiştir. Bu görev, Jandarma Kanununda, mülki görev olarak yer almış, Jandarma Yönetmeliğinin 159 uncu maddesinde de "Jandarma Teşkilatı sorumluluğuna verilmiş devlet sınırlarının korunması, güvenliğinin sağlanması ve her türlü kaçakçılığın önlenmesi, takibi ve soruşturulması ile görevlidir" hükmüne yer verilmiştir.

Denizlerimizde bu görev, J.Gn.K.lığı kuruluşundaki Deniz Bölge Komutanlıkları vasıtası ile yürütülürken, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulan Sahil Güvenlik Komutanlığına kıyı ve karasularımızın korunması, emniyeti buradaki kaçakçılığın men, takip ve tahkiki görevleri bu Komutanlığa devredilmiştir. Devir tarihi 1.1.1985'dir.

Bunun dışında; S.S.C.B. ile Bulgaristan ve Yunanistan karasularımızın güvenlik ve korunmasına ilişkin görevler, K.K.K.'nca diğer komşu ülkelerle olan kara sınırlarımızda da bu görevler J.Gn.K.lığınca yürütülmektedir. Ancak, Genelkurmay Başkanlığınca uygun görülmesi üzere, J.Gn.K.lığı sorumluluğundaki Suriye-Irak ve İran sınırları da K.K.K.lığına devir teslim faaliyetleri halen sürdürülmektedir.

Devlet sınırının korunması ve güvenliğinin sağlanması, sınır olaylarının önlenmesi ile mümkün olur. Sınır olayları; sınır tecavüzü, kaçakçılık, gasp, yağma gibi olaylardır. Bu olayların meydana gelmesi halinde, gerek

TÜRKİYE'nin ve gerekse komşu ülke güvenlik kuvvetlerinin hareket tarzları, anlaşmalarla belirlenmiş olup, bu usullere "Hudut Rejimi" denilmektedir.

7. 2918 Sayılı Karayolları Trafik Kanunu
Açısından Özellikler

2918 sayılı Karayolları Trafik Kanununun ilgili hükümleri, trafik zabıtası ile genel zabitanın görev ve yetki sınırını belirlemiş, "Trafik zabıtasının bulunmadığı veya yetkili olmadığı yerlerde polis, polisin ve trafik teşkilatının görev alanı dışında kalan yerlerde de jandarma, Yönetmelikte belirtilen esas ve şartlara uygun olarak trafiği düzenlemeye ve trafik suçlarına el koymaya görevli ve yetkilidir." şeklinde düzenlenmiştir.

Jandarma Yönetmeliğinin 93 üncü maddesi "Trafik suçlarının kovuşturulması bakımından özellikler" başlığı altında düzenlenmiş ve konuya geniş bir şekilde yer vermiştir. Buna göre:

"Jandarma, trafik kazalarına adli yönden gereği yapılmak üzere el koyar, trafik kolluğunun görevli olmadığı veya bulunmadığı karayollarında meydana gelen kazalarda trafik kaza tesbit tutanağı düzenlenir ve bir örneği o yerin trafik zabıtasına gönderilir." hükmüne yer vermiştir.

H. JANDARMAYA GÖREV VEREN VE JANDARMAYI
İLGİLENDİREN YASAL MEVZUAT

Genel emniyet ve asayişini sağlamak, kamu düzenini korumakla görevlendirilen ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanununa göre görevleri 4 ana bölümde toplanan, J.Gn.K.lığına bu görevleri veren veya görevlerini icraası esnasında etkileyen kanun, tüzük ve yönetmelikler, Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde yer almış olup, sayısal dökümleri şu şekildedir:

1. Kanunlar

(a) İdari Kanunlar:	179	Adet
(b) Adli Kanunlar :	23	"
(c) Askeri Kanunlar:	67	"
TOPLAM	269	"

2. Tüzükler

(a) İdari Tüzükler :	30	Adet
(b) Adli Tüzükler :	2	"
(c) Askeri Tüzükler:	3	"
TOPLAM	35	

3. Yönetmelikler

(a) İdari Yönetmelikler :	34	Adet
(b) Adli Yönetmelikler :	3	"
(c) Askeri Yönetmelikler:	38	"
TOPLAM	75	"

Bilhassa 12 Eylül 1980 öncesi dönemde çıkarılan ve jandarmaya görev veren yasal mevzuatın çokluğu, jandarmanın çok önemli görevlerini yerine getirmesinde karşılaştığı zorluklar açısından önem arz etmektedir.

I. JANDARMANIN GÖREV VE SORUMLULUK ALANI

Jandarma Kanununun 10 uncu maddesinde, jandarmasının görev ve sorumluluk alanı şu şekilde belirlenmiştir: "Jandarmanın genel olarak, görev ve sorumluluk alanı; polis görev ve sahası dışı olup, bu alanlar il ve ilçe belediye hudutları haricinde kalan ve polis teşkilatı bulunmayan yerlerdir.

Jandarma kendisine verilen görevlerin ifası ile ilgili olarak, diğer güvenlik kuvvetleri ile işbirliği ve koordinasyonda bulunur.

Jandarma veya emniyet teşkilatı kendi sorumluluk sahasında yetersiz kaldıkları veya kalacaklarının değerlendirilmesi halinde, mahalli mülki amirler tarafından birbirlerinin sorumluluk sahalarında geçici olarak görevlendirilebilirler.

Jandarmanın diğer güvenlik kuvvetleriyle işbirliği ve koordinasyon esasları ve emir komuta ilişkileri yönetmelikle düzenlenir."

Devlet adına yürütülecek tüm idari görevler gibi zabıta hizmetlerinin yürütülmesinde de; görevli makamın her zaman, hem de yer-coğrafi alan açısından belirlenmiş olması gereklidir. Hele, kolluk görevleri kamu düzeni ile ilgili olduğu için, görev sahipleri, kendi alanları dışında yetkilerini kullanamazlar. Aksi taktirde, yetkisizlik söz konusudur ve idare mahkemelerince yapılan işlemin iptaline karar verilebilir. Bunun sonucu, otorite zaafı meydana gelmiş olur.

J.Gn.K.lığı iç güvenlik birimlerinin görev ve sorumluluk alanı iki önemli esasa bağlıdır. Birincisi "il ve ilçe belediye sınırları", ikincisi ise "polis teşkilatı"dır.

- İl ve ilçe belediye sınırları dışında kalan coğrafi alandaki genel kolluk görevlerinin yürütülmesinden J.Gn.K.lığı sorumludur.

- Ayrıca, polis teşkilatı kurulmayan yerlerde jandarma il ve ilçe belediye sınırları içinde olsa bile, oradaki genel kolluk hizmetlerinin tümünü yürütmekle görevlidir. Bu konuda İçişleri Bakanlığınca emir verilmeksizin jandarma otomatikman bu görevleri yürütür. Her ilçede bir Jandarma Bölük Komutanlığı kurulması zorunludur. Ancak, emniyet amirliği veya komiserliği bulunmayan ilçelerde de yasal olarak polisin görevlerini, jandarma üstlenir.

Bunun sonucu olarak, ülkemiz yüzölçümünün % 95-96 sında emniyet ve asayiş Jandarma Genel Komutanlığınca sağlanmaktadır.

J. JANDARMANIN DİĞER MAKAMLARLA ÇALIŞMA VE İŞBİRLİĞİ ESASLARI

Jandarma Kanununun 12 nci maddesi, jandarmanın diğer makamlarla ilişkileri, çalışma ve işbirliği esaslarını düzenlemiştir. Buna göre:

"Emniyet ve asayiş görevi ifa eden İl Jandarma Alay Komutanları ve ast kademeleri; mülki görevlerin yapılması yönünden mahalli mülki idare amirine, mahiyetlerinin sevk ve idaresinden, disiplin, eğitim, özlük hakları ile lojistik faaliyetlerin yürütülmesinden kendi amirlerine karşı sorumludurlar.

Mahalli mülki idare amirleri ile adli ve askeri makamlar; kanun ve nizam hükümlerine uygun isteklerini acele hallerde sözlü olarak yapabilirler. Ancak, bu istek en kısa zamanda yazılı olarak teyid edilir. Diğer makam-

ların istekleri, mahalli mülki idare amiri kanalı ile jandarmaya görev olarak verilir.

Görevleri ile ilgili olarak, jandarmanın diğer makamlarla ilişkileri, birlikte çalışma ve işbirliği esasları da dahil, jandarmanın komuta ve kontrol ilişkileri Yönetmelikte açıklanır" şeklinde yer almıştır.

Bununla ilgili olarak Jandarma Yönetmeliğinin 142 nci maddesi aynı başlık altında düzenlenmiş ve konuya daha geniş bir şekilde yer verilmiştir. İlişkiler, Çalışma ve İşbirliği Esasları başlığı altındaki maddeye göre:

"J.Gn.Komutanı, Jandarma Teşkilatının en büyük amiri olup, silsile esasları içinde tüm birliklere kanun ve nizamlarda öngörülen görevlere ilişkin emir ve komuta yetkisine sahiptir. Komutanlığın bütün iş ve işlemlerinden sorumludur. İçişleri Bakanı, Polis Vazife ve Selahiyet Kanununun ilgili maddesinde öngörülen en büyük mülki amirlerin vereceği emirleri doğrudan verebilme yetkisini kullanırken, bu esaslara bağlı olarak; jandarmaya ilişkin emir ve isteklerini doğrudan doğruya J.Gn.K.nına bildirir. İçişleri Bakanının, mülki makamlarla olan ilişkileri konusundaki hükümleri saklıdır.

Emniyet ve asayiş görevini ifa eden Jandarma Bölge Komutanları, mülki görevlerin yerine getirilmesi yönünden bölge valilerine karşı sorumludur. Bölge ve Alay Komutanlıkları ast kademelerin, diğer makam(mülki makamlar hariç)larla organik bağlılığı yoktur.

Mülki amirler ile adli ve askeri makamlar, kanun ve nizam hükümlerine uygun istekleri, kendilerine karşı sorumlu olan jandarma komutanlarına yazılı olarak bildirirler. Ancak, acele hallerde bu istek sözlü yapılabilir ve bu istek, yazı ile teyid edilir.

Diğer makamlar, jandarmaya görev olarak verilmesini istedikleri kanuni dayanaklarını açıklayarak, o yerin mülki amirine başvururlar. Mülki amir isteği mevzuata ve ihtiyaca uygunluk yönünden değerlendirerek, jandarmaca yerine getirilmesini uygun bulduğunda, görev olarak yerine getirilmesini ister.

Jandarma birlikleri, aldıkları görevin yürütülmesi bakımından; kendi amirlerinin emir komutası altında ve silsile esasına göre sevk ve idare edilirler.

Emniyet ve asayişten doğrudan sorumlu makam olarak vali, kaymakam ve bucak müdürleri, bu görevin yürütülmesini, jandarmanın görev ve sorumluluk alanında, jandarma aracılığıyla sağlarlar.

Jandarma birliklerinin görevlerini iyi yürütememelerinden ve amaca uygun bir tarzda kullanılmamalarından mülki amirlere karşı, kendi komutan ve amirleri sorumludur.

Bu birliklerin aldıkları görevin yapılmasında kullanılacakları araç ve gereçlerin seçimi, kendi komutanlarına aittir. Yetkili mülki amirler özellik taşıyan ve yetersiz kalınan durumlarda, araç ve gereçleri diğer kamu ve kuruluşlardan sağlayarak, jandarmanın hizmetine verilmesini sağlarlar." hükümleri açık olarak yer almıştır. Bu esaslar dahilinde hareket eden jandarma birlikleri, görevin başarılmasında daha etkin olmaktadır.

K. JANDARMANIN HALKLA İLİŞKİLERİ

"Kamu kuruluşları halk yararına çalışmak, halka hizmet etmek amacı ile kurulmuşlardır. Demokratik ülkelerde yetkili organların seçilmesi ile, halkın görevi bitmemektedir. Kararların alınmasında, bunların uygulanması ve çalışmaların denetlenmesi aşamalarında halka bir kısım görevler düşmektedir. Halkın bu çeşitli aşamalarda yardımını, desteğini ve katkısını sağlamak iyi bir yönetim için gereklidir. Yönetimin başarısı da halkın bu yardım ve katkısını sağlayabildiği oranda artmaktadır. Bu yönden, yönetimi başarılı kılmak için her alanda kamu kuruluşlarının halkla yakın işbirliğini gerektirmektedir." (35)

Halkla ilişkilerin amacı; hizmet edilen halk ile yönetim arasında anlayış birliği, iyi niyeti sağlamak, halkın güvenini kazanmaktır. (36)

A.B.D.'nde yüzyılımızın başlarında özel teşekkül-lerde başlayan halkla ilişkiler ile ilgili çalışmalar, günümüzde gerek özel, gerekse devlet sektörü için çok önemli bir bağ-ilişki haline gelmiştir. Her iki kuruluş- da da bu konu ile ilgili özel bürolar kurulmuştur. Amaç, kişi ve kişilerle en iyi şekilde diyalogun sağlanarak, amaçların gerçekleştirilmesidir.

Ülkemizde, emniyet ve asayişin sağlanması ve kamu düzeninin devamı ile görevli jandarmanın bu görevini en iyi şekilde sürdürebilmesi ve başarabilmesi, halkın desteği ile mümkündür. Jandarma açısından halkın yardımı çok önemlidir. Zira, halkın desteğini, güven ve yardımını sağlayamayan bir kolluk kuvvetinin, görevini başarmasına imkan yoktur. Halkın güven, destek ve yardımının sağlana-

(35) TORTOP, Nuri: Halkla İlişkiler, Sh.11, Ankara 1986.

(36) MERİE, Robert: De Rôle des Secrétariat Communal dans L'organisation du Travail Administratif, sh.34, Paris 1953.

bilmesi için de iyi ilişkilere, hukuka uygun tutum ve davranışlar ile tarafsız olmaya zaruret vardır. Bu açıdan halkla ilişkiler; toplumun genel güvenlik ve asayişini sağlamak amacıyla kurulmuş olan teşkilatın, hizmet götürdüğü kişi, grup ve kümelerle karşılıklı ilişkilerini kapsamaktadır. (37)

Jandarmanın temel görevi olan suç ve suçluluğu önleme, suç işleyenlerin yakalanarak ilgili makamlara teslimi sırasında görevin icap ettirdiği önlemleri alırken, hiç bir zaman zor kullanarak değil, karşılıklı güven ve anlayışa dayanan, hizmetinde olduğu halkının örf, adet ve dini kurallarına saygılı bir şekilde hareket etmesi hizmet prensiplerinden olmaktadır.

L. JANDARMA VE POLİS

Konularımızın gelişi içerisinde, jandarma ve polis'in iki kardeş kuruluş olduğuna ve yasal mevzuat açısından aynı yetkiler ve görevlerle sorumlu olduğuna değinmiştik.

P.V.S.K., her iki kuruluşun görev ve yetkileri yönünden ortak bir yasadır.

Jandarma Kanunu; Polis ve jandarmanın görev alanlarını belirtmiş, gerek İçişleri Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun ve gerekse 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu da; İçişleri Bakanının emniyet ve asayiş görevlerini polis ve jandarma kanalıyla yerine getireceğine işaret etmektedir.

Bu iki aynı maksatlı kuruluşun, üzerlerine düşen görevleri en iyi şekilde yerine getirdiğini görmekteyiz.

---

(37) AKMAN, Nurettin: Kamu Yönetiminde Halkla İlişkiler ve Jandarmanın Halkla Münasebetleri, Jandarma Dergisi, sh.37-42, Sayı 70, Ankara, 1986.

Ne var ki; her iki kuruluş arasındaki görev sahalari kesin bir şekilde belirtilmediğinden ve polisin tüm ülkeye yayılan belediye sınırlarının tamamında kuruluşunu gerçekleştiremediğinden, ülke yüzölçümünün % 95-96'sında jandarma görev yapmaktadır.

Son yıllarda, ülkemizin bazı bölgelerinde meydana gelen terör olaylarında, polis ve jandarmanın yan yana ortak bir güç oluşturarak, olaylara beraberce müdahale etmeleri, görevlerin başarılmasında önemli bir yer tutmaktadır.

Ancak, her şeye rağmen, iki ayrı statüdeki bu teşkilatların farklı gelişimleri dikkati çekmektedir. Zira, sadece İçişleri Bakanına bağlı olan polis, mali ve teknik imkanlar, personel yetiştirilmesi konularında son yıllarda büyük aşamalar gerçekleştirmiştir. Bunun en büyük sebebini, polisin siyasi iktidarlara daha yakın olmasını göstermek mümkündür.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİĞER YABANCI ÜLKELERDE GÜVENLİK KURULUŞLARI VE JANDARMA

I. DİĞER YABANCI ÜLKELERDE GÜVENLİK KURULUŞLARI ⁽¹⁾

Egemenlik bahsinde de değindiğimiz gibi; Dünya üzerindeki tüm ülkeler, varlıklarının devamını sağlamak için, ordular kurarak, dış sınırlarını güvence altına almışlar, ülke içinde ise dirlik ve düzenin, emniyet ve asayişin devamı için, iç güvenlik teşkilatları vücuda getirmişlerdir. Bu teşkilatlar, ülkenin siyasi ve idari yapısına göre isimler almıştır.

1970'li yıllarda başlayan terör olayları, 1980'li yıllarda gelişmiş-sanayileşmiş ülkelere de sıçrayarak,

-
- (1)-BRESSION, Général-ROSIERE, Pierre: Gendarmerie Nationale, Ed Xavier, Ricar, sh.556-560, Paris, 1985.
-HAENEL, Hubert-PICHON, René: La Gendarmerie, Que sais-je? Paris, 1983.
-LE CLERE, Marcel: La Police, Que sais-je? Paris, 1972.
-BRIEN, Pierre: Fonctions et Organization de la Police, Québec, 1980.
-DUINO, Michel: Les dessous du FBI, Paris, 1978.
-SMITH, Bruce: The State Police, New York, 1925.
-TSIEN, Tche Heo: L'Administration en Chine Populaire, Paris, 1973.
-ALEM, Jean Pierre: L'espionnage et le Contre-Espionnage, Paris, 1980.
-KENNEDY, William: La guerre secrète Moderne, Paris, 1983.
-GELARD, Patrice: L'Administrations Locale en URSS, Paris, 1972.
-Journal of Police Science and Administrations, Etats Unis, New York, 1982.
-Fransız Jandarma Subay Okulunda yapılan anket sonuçları.
-Demirperde ülkelerinde görev yapan askeri personelin bilgisine kişisel olarak başvurmak suretiyle elde edilen bilgiler.

hızlı bir tırmanış göstermiş ve "Uluslararası Terörizm"e dönüşmüştür. Uçak kaçırma, büyükelçilikleri basma, dışişleri mensuplarını öldürme, gibi münferit hadiseler şeklinde cereyan eden terörizm, bu açıdan iç güvenliğin ve bunu sağlayan kuruluşların öneminin artmasına neden olmuştur.

Dünya üzerindeki iç güvenlik teşkilatları: genelde polis ve jandarma teşkilleri şeklinde görülmekte ise de, ideolojiden kaynaklanan yapısal farklılıklar bulunmaktadır. Bu sebeple, dünya ülkelerindeki güvenlik teşkilatlarını; demokratik ve demirperde ülkeleri şeklinde bir ayrıma tabi tutarak ortaya koymakta yarar görmekteyiz.

A. DEMOKRATİK ÜLKELER

Demokratik ülkelerin büyük çoğunluğunda, aynen ülkemizde olduğu gibi, şehir merkezlerinin emniyet ve asayiş polisi tarafından, köy, kasaba ve kırsal alanların emniyet ve asayiş ise jandarma tarafından sağlanmaktadır.

Bazı ülkelerde jandarma teşkilatı bulunmayıp, tüm asayiş görevleri, polis tarafından yerine getirilmektedir. Bazı ülkelerde ise, bu görevler polis teşkillerinin sorumluluğuna verilmiştir.

Demokratik ülkelerin bazılarında, polis tamamen askeri statüde olup, Savunma Bakanlığına bağlı bulunmaktadır. Örneğin, İTALYA'da askerlik görevinin polis olarak yapılması mümkündür. Bu ülkede, emniyet genel müdürü sivil, illerdeki emniyet müdürleri subaydır.

Mahalli idarelerin ağırlık kazandığı bazı demokratik ülkelerde, bilhassa Avrupa'da (Fransa, Almanya, Belçika vb.) mahalli belediyelere bağlı olan polis teşkille-

ri (Police Municipalité) mevcuttur. Bu teşkiller, doğrudan doğruya Belediye Başkanının emrinde bulunmaktadır.

Örnek olması bakımından; İNGİLTERE, A.B.D.,FRANSA ve ALMANYA ile JAPONYA güvenlik teşkilleri hakkında kısa bilgiler vermek suretiyle, konumuzu biraz daha açmış olacağız.

1. İngiltere

Dünya ülkeleri arasında en gelişmiş güvenlik teşkilatına sahip olan İngiltere'nin polisi, polisiye romanlara dahi konu olmuştur. İngiltere polisinin geçmişi XII nci yüzyıla kadar dayanmaktadır. Suçluları yakalayan, halkın emniyet ve asayişini sağlayan, kralı koruyan bir kuvvet olarak ortaya çıkmış, Metropolitaine Police-Londra Polisi-1829 yılında kurulmuştur.

Avrupanın en eski ve etkili polis teşkilatı İngiliz Polisidir. Görevleri iki esasa dayanmaktadır. Birincisi; suçların işlenmesine mani olmak; ikincisi ise, halkın emniyetini sağlamak suretiyle devlete olan güvenini artırmak ve halk ile polis arasındaki ilişkileri geliştirmektir.

1856 yılında çıkarılan bir kanunla polisin kontrol ve denetlenmesi Danıştay ve Mahkeme Üyeleri ile İçişleri Bakanlığınca gösterilen delegelerden seçilen bir komisyon tarafından yapılmaktadır. Bu komisyon, direk olarak Başbakanına bağlıdır.

İngiltere polisi 125-130.000 personelden meydana gelmiştir. Bu mevcudun 3.000'i kadındır. Polislik mesleğine istekli olanlar, fiziki ve psikolojik bir testten geçirildikten sonra, 3 yıllık özel bir eğitim ve öğretime

tabi tutulmak suretiyle yetiştirilmektedirler. Bu eğitim sırasında, organizasyon, hukuk, idare, emir ve komuta ve umuri kültür dersleri verilmektedir.

Halen 4 kategoride hizmet veren İngiliz Polisi, modern tekniğin her türlü imkanlarından istifade etmektedir.

a. Londra Polisi (La Police Metropolitaine)

Kraliçe tarafından atanan bir müdürün başında bulunduğu Londra Polisi, özel bir kuruluşa tabi olup, Londra'ya 24 km. uzaklıkta bir bölgede konuşlandırılmıştır. Londra'da 5 bölge ve 179 merkez bulunmaktadır. Öncelikle, Saray Ailesini, Başbakan ve Bakanları korumakla görevlidir.

20.000 resmi üniformalı memuru (1.000'i kadın) bulunmakta, ayrıca, trafiğin düzenlenmesi, suçluların yakalanması ve mahkemelere çıkarılması ile de görevlidir.

b. Güvenlik Polisi

Özel güvenlik komisyonu tarafından seçilen bir şefin emir ve komutası altında 50-200 arasında personelden meydana gelen, yirmi ayrı bölgede faaliyet gösteren güvenlik polisinin görevi; şehir ve kasabalarda emniyet ve asayişin sağlanması, bununla ilgili istihbaratın toplanması ve önleyici zabıta hizmetleridir.

c. Belediye Polisi

74.000 ila 100.000 insanın oturduğu büyük il ve ilçelerde görevli olan Belediye Polisi, o yerin Belediye Başkanına bağlı olarak hizmet görür Modeli, Londra Polisinininkinin aynıdır. Bölgesinde emniyet ve asayişin sağ-

lanmasından, trafiğin düzenlenmesinden ve okulların-öğrencilerin emniyetinden sorumludur.

d. S.A.S.

1975 yılında kurulan özel bir güvenlik teşkilatı olup, direk olarak Başbakan'a bağlıdır. 2500 kişiden meydana gelen bu özel kuvvet, terör olaylarında ve gösteri-yürüyüşlerde görev almakta olup, personeli özel bir eğitimden geçirilmek suretiyle yetiştirilmektedir.

İngiltere'de; Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri personeli haricinde 75.000 personelden meydana gelen özel eğitimlerle yetiştirilen yarı askeri bir başka güvenlik teşkilatı da yangın, afet ve grevlerde kullanılan "La police des docks"dur.

Ayrıca, "Intelligence Service" adı altında faaliyet gösteren, İngiliz Gizli Haber Alma Servisi, hem ülke içinde, hem de ülke dışında özel görevli olarak hizmet görmektedir.

2. Amerika Birleşik Devletleri

A.B.D.'leri zengin ve sanayileşmiş bir ülke olmasına rağmen, emniyet ve asayiş konusu, ülkenin en önemli problemlerinden birisini teşkil etmektedir. Halen, 500.000'nin üzerindeki polis görevlileri ile 40.000'den fazla ve farklı ünitelerden meydana gelen A.B.D. polis teşkilleri, ülkenin güvenliğini, emniyet ve asayişini sağlayan tek güçtür.

A.B.Devletleri Anayasası, Jandarmanın varlığına yer vermemiştir. Polisin haricinde kurulan Askeri Polis Teşkilatı, askeri birliklerin emniyeti ile görevli bulunmaktadır.

Polisin en küçük ünitesinin başında şerif bulunmakta ve 4 yıllık bir süre için seçimle işbaşına gelmektedir. 1870 yılından bu yana, kır polisi, belediye başkanlarına bağlıdır ve şefleri belediye başkanınca seçilmektedir. Polis mevcudunun büyük çoğunluğu, NEW YORK, CHICAGO ve WASHINGTON gibi nüfusun çok kalabalık olduğu büyük şehirlerde bulunmaktadır.

A.B.D. Polisi; XX nci yüzyılın başından beri 50 eyalette faaliyet göstermektedir. Polis; kanunların tatbiki, araçların kontrolü ve trafiğin düzenlenmesi, suç ve suçluların takibi, asayişin sağlanması gibi görevlerle yükümlü bulunmaktadır. Polis, merkezi bir teşkilat olup, ona bağlı birimler vasıtası ile bu hizmetleri yürütmektedir.

A.B.D.'nde polis teşkilatının yanı sıra, bir genel müdürün emrinde 9 daire başkanından oluşan Federal Soruşturma Bürosu FBI (Bureau Federal des Enquêtes) 1908 yılında kurulmuştur. 1924 yılından itibaren faaliyetlerini yürütmeye başlamıştır. Adalet Bakanlığına bağlı olan Federal Soruşturma Bürosu, 30.000 personelden meydana gelmiştir. Bu teşkilata alınacaklarda hukuk diploması aranmakta olup, personel, psikolojik ve fiziki özel testlerden geçirildikten sonra, kuruluşa kabul edilmektedir. Halen bu teşkilat, A.B.D.'nde 55 değişik bölgede hizmet görmekte, sadece adli konularda görevli olup, suç ve suçluların takibi ve mahkeme önüne çıkarılması ile görevli bulunmaktadır. Bölgelerdeki teşkilatın başında, umumi komiser bulunmaktadır.

FBI'den daha az şöhreti olan, ancak A.B.D. içinde daha etkin bir hizmeti bulunan bir başka güvenlik teşkilatı da Gizli Servistir "secret Service". Bu teşkilat; A.B.D. Başkanının korunması, devlet güvenliği ile ilgili

gizli ve önemli belgelerin korunması, hazinenin muhafazası ve Amerikan Tarihi ile ilgili dokümanların korunması ile görevli bulunmaktadır.

Ayrıca; A.B.D. için önemli bir güvenlik kuruluşu da "Centre Intelligence Agency (CIA)" gizli haber alma teşkilatıdır. Bu teşkilat, direk olarak Başkana bağlı olup, A.B.D.'nin güvenliği ile ilgili bilgileri toplamakla görevlidir. İstihbarat faaliyetleri bu kanalla yürütülür. 20.000 personeli olan CIA'nın 3.000 civarında olanı yabancı ülkelerde bulunmaktadır. A.B.D. dış politikası ile ilgili istihbaratı toplar, haber alma faaliyetlerini yürütür. Ülke içindeki üniversitelerde, fabrikalarda ve her türlü kuruluşlarda görevli memurları bulunmaktadır.

3. Fransa

Fransız Polisinin geçmişi, ortaçağa kadar dayanmaktadır. 1789 Fransız İhtilalinden sonra, özerk bir kuruluş haline gelen Fransız Polisi DE GAULLE dönemine kadar, zaman zaman yapısal değişikliklere uğramışsa da esas itibariyle değişikliğe uğramamıştır.

Halen İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren polis teşkilatı, şehirlerin emniyet ve asayiş ile büyük yollardaki trafiğin düzenlenmesinden sorumlu bulunmaktadır.

Fransız idari yapısı içerisinde; bölge, il ve ilçelerde emniyet ve asayiş görevlerini yürüten Fransız Polisi, valilerin emri altında bulunmaktadır (Préfecture de la Police). Ancak, Paris'in özelliği sebebiyle, Paris Polisi de özel bir teşkilat yapısına ve statüye sahiptir.

1941 yılından bu yana 4 kategoride hizmet veren Fransız Polisi, görev özelliklerine göre şu bölümlere ayrılmaktadır:

a. İç Güvenlik Polisi

10.000 ve daha fazla insanın oturduğu yerleşim bölgelerinin emniyet ve asayişi, iç güvenlik polisince sağlanmaktadır. Fransa'da 465 komserlikte 46.000 polis görev yapmaktadır. İl ve ilçelerdeki polis memurları, o yerin belediye başkanına bağlı olarak "Agents de Police Municipale" adı altında hizmet görmektedir. Bu teşkilatın güvenlik görevlerine ilave olarak, trafiğin düzenlenmesi, okul öğrencilerinin emniyetinin sağlanması, görevleri de bulunmaktadır.

Ayrıca "CRS" adı altında, ülkemizdeki Çevik Kuvvet (toplum zabıta) statüsünde, yarı askeri ve özel bir eğitimden geçirilmiş 20.000 kişilik bir kuvvet de önleyici zabıta hizmetleri ile vazifeli bulunmaktadır.

b. Adli Polis

15.000 memurdan meydana gelen ve suçun işlenmesini müteakip yapılacak görevleri yerine getiren bazı hallerde sivil olarak vazife gören polis teşkilatıdır. Mahalli adli makamlarla ilişkili olan bu teşkilat personeli, özel bilgi ve formasyon verilme suretiyle yetiştirilmektedir.

c. İdari Polis

10.000 memurdan meydana gelen bu teşkilat, idari hizmetlerde ve ülke dışındaki Fransız kolonilerinde, devletin koyduğu yasaların tatbikatı ile görevlidir. Hükümetin ekonomik, sosyal ve politik kararlarının icraasını kolaylaştırır ve sonuçlarını ilgililere haberdar etmekle görevlidir.

d. Hudutlarda Görevli Hudut Polisi

(PAF-Police de L'Air et des Frontières)

Hudutlardan girip ve çıkanların kontrolü ile görevlidir. Ayrıca, askeri haberalma, endüstri ve uluslararası terörizm ile de görevli bulunmaktadır.

Fransız Polisi, her türlü teknik ve elektronik imkanlara kavuşturulmuş olup, bilgi alış verişi tamamen bilgisayarla yapılmaktadır.

4. Almanya

Hitler döneminde kurulan "GESTAPO" korkunç yetkilere sahipti. Daha sonra yapılan bir düzenleme ile 9 eyalete ayrılan Alman Polisi, bu yerlerde görev ve hizmetleri ile organizasyonu konusunda geniş bir özerkliğe sahip oldu.

İçişleri Bakanına bağlı olan Polis Teşkilatı, bu ülkede de jandarma olmadığından; tüm ülkenin emniyet ve asayişinden sorumlu bulunmaktadır. Polis teşkilatı diğer ülkelerde olduğu gibi, illerde ve ilçelerde vali, kaymakam ve belediye başkanlarına bağlı olarak vazife görmektedir.

Federal Alman Hudutları; diğer ülke jandarmalarına benzer bir kuruluş olan ve özel askeri bir eğitime tabi tutularak yetiştirilen Hudut Birlikleri Komutanlığı personeline korunmaktadır.

100.000'den fazla yerleşim bölgesinin güvenliğini sağlayan polis teşkilatı, emniyet müdürlükleri şeklinde teşkilatlanmış olup, polis müdürüne bağlı yeteri kadar yardımcı personel ve bürolardan meydana gelmiştir. F.Alman Polisleri:

- Güvenlik Polisi (Schütz Polizei)
- Adli Polis (Kriminal Polizei)
- İdari Polis

olmak üzere branşlaşmışlardır. Pasaport, kimlik ve trafik kontrolü, şehir ve kırlardaki polislerin problemleri ile ilgili görevler, idari polisçe yerine getirilmektedir.

F.Alman Polisinin % 70'i üniformalı, % 30'u sivil olarak vazife görmektedir. Polislik mesleğine, üniversite mezunları kabul edilmekte, bu personel 42 hafta süreli bir kurstan geçirilip, göreve başlatılmaktadır. Bu kursta, hukuk, idare, ceza muhakemeleri ve kültürel konularda bilgiler verilmektedir.

F.Alman Polisi, tekniğin her türlü imkanları ile donatılmış olup, en küçük polis ünitelerinde dahi, bilgisayar bulunmaktadır. Polis merkezleri elektronik haberleşme araçları, kimlik tesbit laboratuvarları ile donatılmıştır.

5. Japonya

1945 yılına kadar Japon Polisi; halkın sağlığından, çalışma düzeninden ve salgına karşı mücadeleden de sorumlu idi. Bu tarihte yapılan bir düzenleme ile esas görevinin ülkede emniyet ve asayişin sağlanmasından sorumlu bir teşkilat haline getirilmiştir.

Japon Polisinde, 170.000 memur bulunmaktadır. Başbakanına bağlı olarak faaliyet gösteren "Milli Güvenlik Komisyonu" beş üyeden meydana gelmiştir. Bu Komisyon, polisin faaliyetlerinden sorumlu bulunmaktadır. Polis Teşkilatının başında bir genel müdür bulunmakta ve genel müdürlük, görevlerin yürütülmesine yönelik dairelerden meydana gelmiştir. Polis: halkın emniyet ve asayişinin sağlanması,

trafiğin düzenlenmesi, okulların güvenliği gibi görevlerle yükümlü bulunmaktadır.

Japonya, idari yapı itibariyle 7 idari bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerdeki 46 ilde bir polis müdürünün sorumluluğu altında, polis teşkilleri kurulmuş olup, bunlara bağlı olarak 1.200 komiserlik bulunmaktadır. En küçük üniteler bir amir, 11 memurdan meydana gelmiş ve bu personel özel ve yarı askeri bir eğitimle yetiştirilmiş olup, polisler üniforma giymektedirler. Japon Polisi, çeşitli araç, gereç ve helikopterle donatılmıştır.

Emniyet personeli; üniversite tahsili sonrası 8 aylık özel bir kurstan geçirilmek suretiyle yetiştirilmektedirler. Bu kursta, hukuk, trafik, psikoloji, spor ve anket teknikleri konusunda bilgiler verilmektedir.

Japon adli polisi, İngiliz Polisine benzemekte, suç ve suçlu bulma ile ilgili işlemleri yürütmektedir.

B. DEMİRPERDE ÜLKELERİ

Bu ülkelerde, demokratik ülkelere nazaran ideolojiden kaynaklanan yapısal farklılıkları bulunan güvenlik kuvvetlerini görmekteyiz. Bu teşkiller, bazı ülkelerde değişmekle beraber, genelde şu kuruluşlardan meydana gelmektedir.

1. Asayiş ve Güvenlik Teşkilatları

İhtilallerden sonra polis teşkilatları, halk milis teşkilleri ile organize edilmiştir. Bu teşkilatlar son derece geniş yetkilere sahiptirler. Mensuplarının tamamı Komünist Partisinin üyesi olup, rejiminin temel unsurlarından birini teşkil etmekte, devletin her türlü imkanla-

rından faydalanmaktadırlar. Bu teşkilatların personeli, silahlı kuvvetler üzerinde de geniş kontrol yetkilerine sahip bulunmakta, uniforma giymekte, rütbe taşımaktadırlar.

Demirperde ülkelerindeki resmi üniformalı polisin yanında, bir o kadar da gizli polis olduğu bilinmektedir. Bu silahlı güç, Partinin en kuvvetli itimat noktasını teşkil etmekte, her teşkilatta mensupları bulunmaktadır. Bu teşkilleri, genelde İçişleri Bakanlığına bağlı olarak hizmet görmektedirler. Ayrıca, ulaştırma tesis ve şebekelerinin emniyetini sağlamakla görevli, Ulaştırma Milis Teşkilatları bulunmaktadır.

2. Yarı Askeri Teşkilleri

Kısmen askeri, kısmen de kamu hizmetlerinin daha verimli bir neticeye ulaşması için, askeri bir disiplin altında toplanan birliklerdir. Bunlar, üniformalı ve üniformasız birliklerden kurulmuş olup, askere alınırken ayrı bir seçim ve eğitime tabi tutulurlar.

3. Hudut Birlikleri

Demirperde ülkelerinin sınırlarında alay kuruluşu halinde konuşlandırılan birliklerdir. Kara kuvvetleri ile yakın ilişki içinde olup, İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Görevleri; sınırlardan sızmaları önlemek, gayri kanuni giriş ve çıkışlara mani olmak, yurt savunmasında ordu ile, içişlerinde ise emniyet ile işbirliği yapmaktır.

4. İşçi Birlikleri

Silah altına alınan personelin bir kısmı üniformalı, ancak silahsız olarak işçi birlikleri şeklinde teşkilatlandırılmışlardır. Görevleri; iş yerlerinde güvenliğin sağlanması ve çalışma düzeninin devam ettirilmesidir.

Bu teşkilere de örnek olmak üzere Rusya ve Çin güvenlik kuvvetleri hakkında bilgi vermek yararlı olacaktır.

5. Rusya

İmparatorluk döneminde RUSYA'da emniyet ve asayiş hizmetleri askeri birlikler tarafından yürütülmekteydi. İhtilali müteakip, 28 Ekim 1917 yılında kurulan Milis Kuvvetleri "Organe Gouvernemental Change de la Sauvégarde de L'ordre public et de la sécurité Générale" (Umumi emniyet ve asayiş ile kamu güvenliğinin muhafazası ile görevli hükümet kuruluşu) adını alarak, güvenlik hizmetlerini yürütmeye devam etti. 1931 yılında "Genel Milis Teşkilatı Yönetimi" adı altında İçişleri Bakanlığına bağlanan Teşkilatın başında, bir genel müdür ve ona bağlı 14 daire bulunmaktadır. Bu dairelerde, pasaport, ordu ile ilişkiler, ekonomik işlemler, trafik ve araçlarla ilgili işlemler, müfettişlik gibi hizmetler yürütülmektedir.

Rusya Polisinin en önemli görevini; politik faaliyetlerin takibi ve suç-suçlularının yakalanması, asayişin sağlanması, düzenin korunması teşkil etmektedir. Milis Kuvvetleri şehir ve köylerde sivil ve üniformalı olarak vazife görmektedirler. Teşkilatın % 60'ı ortaokul mezundur. Polis teşkilatında görev alanlar Komünist Partisinin

faal üyesi durumundadırlar. Teşkilata girdikten sonra 3 yıl süre ile eğitim-öğretimden geçirilmektedirler. Polis olacaklar, Parti tarafından belirlenmektedir. Moskova'da bir Polis Akademisi, diğer şehirlerde de Enstitü ve Polis Okulları bulunmaktadır.

Rus Polisi, emniyet ve asayiş görevinin yanı sıra Rusya dahilinde kurulan kooperatiflerin yöneticileri ve yönetici yardımcıları durumundadırlar. Kolhozlarda, halkın çalışmasını temin ederler, vatandaşın takip ettiği siyasetten, Partiyi haberdar ederler. Trafiğin düzenlenmesi, suçluların takibi, kişilerin kontrolü de polisin görevleri arasındadır.

Rusya'da Komünist Partisi üyelerinin de polis görevi bulunmaktadır. Milis Teşkilatının yanı sıra; yarı askerî bir kuruluştaki bir milyon kişiden meydana gelen KGB'dir (La Comité de Securite de L'Etat). Devlet Güvenlik Komitesi adı altındaki bu teşkilat personeli, özel eğitimden geçirilmek ve parti üyelerince seçilmek suretiyle istihbarat-haber alma faaliyetlerini yürütmektedir. Rusya'da çok etkili bir yapıya sahip olan KGB hiyerarşik organizasyona sahiptir. Teşkilatın 5.000'den fazla ajanı, Rusya hudutları dışında bulunmakta, yabancı ülkelerde topladıkları bilgileri, Rusya'ya ulaştırmaktadırlar. Rusya içinde ise 300.000'e yakın üyesi de hudutlarda ve çeşitli kuruluşlarda ve silahlı kuvvetlerde çalışmaktadır.

6. Çin

Çin Halk Cumhuriyetinde Polis, organizasyonunu Rusya'daki gibi Marksist-Leninist esaslar üzerine gerçekleştirmiştir. Polis, halkın emniyet ve asayişini sağlayan bir organ olarak 1957 yılında çıkarılan bir yasa ile bugünkü statüsüne kavuşmuştur.

Çin'de Halk Güvenlik Bakanlığı kuruluşunda bulunan polis teşkilatı direk olarak Başbakan ve Parti ile ilişkide bulunabilmektedir.

Çin'de idari yapı 4 ana bölüme ayrılmıştır. Eyaletler, bölgeler, ilçeler ve kasabalar. 30 eyalet (sheng) 171 bölgeye, bölgeler de 2.000 ilçeye (xiang) ve ilçeler de 74.000 kasaba ve köye bölünmüştür. Her idari bölge 2 sene için seçilen komiteler vasıtası ile yönetilmektedir. Polis bu komitelere bağlı olarak emniyet ve asayişin sağlanması, iş yerlerinin güvenliği ile görevli bulunmaktadır. Polisin amiri durumunda bulunan görevli partinin faal elemanı olarak görev yapmakta direk olarak parti ile haberleşebilmektedir. Amir ve memurlar, bakanlıkça atanmaktadır.

Çin Polisi 750 kişiye bir polis düşecek şekilde teşkilatlanmıştır. Ülkedeki polis mevcudu bir milyonun üzerindedir. Komiteler (sokak ve mahalle)'in sayısı ise 5 milyona yakındır. Polis teşkilatı, Güvenlik Bakanına karşı sorumludur.

II. DİĞER YABANCI ÜLKELERDE JANDARMA TEŞKİLATLARI (2)

Ülkemizde olduğu gibi diğer bir çok dünya ülkelerinde de emniyet ve asayişle görevli jandarma teşkilatları kurulmuştur. Avrupa, Amerika, Asya ve Afrika kıt'alarında jandarma teşkilatları bulunan ülkeleri şöylece sıralayabiliriz.

AVRUPA	ASYA	AMERİKA	A F R İ K A	
TÜRKİYE	İRAN	KANADA	FAS	GABON
FRANSA	AFGANİSTAN	BREZİLYA	TUNUS	MADAGASKAR
İTALYA	LÜBNAN		KONGO	YUKARI VOLTA
BELÇİKA			MALİ	RWANDA
HOLLANDA			GİNE	DAHOMEN (Benin)
İSPANYA			FİLDİŞİ SAH.	KONGO-PALE CUM.
AVUSTURYA			MORİTANYA	BİRLEŞ.AFRI.CUM.
LÜKSEMBURG			SENEGAL	KOMOR
YUNANİSTAN			TOGO	BURUNDİ
İSVİÇRE			CİBUTİ	ZAİRE
			KAMERUN	CODDİVOR
			ÇAT	

Bu ülkelerin jandarma teşkilatlarının görev ve yetkileri ile sorumlulukları, görev alanları, bağlılık ve kuruluşları, ülkenin sosyal yapısına, rejimine ve mali gücüne göre özellikler göstermektedir.

-
- (2)-BRESSION, Général-ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.554-563.
-HAENEL, Hubert-PICHON, René: a.g.e., sh.9, 123.
-Le CLERE, Marcel: a.g.e., sh.84,85.
-BIYIK, Mustafa: Fransız Jandarması Hakkındaki Brifing, Ankara, 1982.
-IŞIK, Hüseyin: Çeşitli Ülkelerde Jandarma Teşkilatları, Ankara, 1968.
-Fransız Jandarma Subay Okulunda öğrenim görmekte olan bu ülke jandarma subayları ile yapılan anket sonuçları ve onlardan alınan bilgiler, Paris, 1988.

Günümüzün en modern jandarma teşkilatları Avrupa ülkelerinde kurulmuştur. FRANSA hemen hemen tüm dünya ülkelerindeki jandarma teşkilatlarının öncüsü ve kurucusu olmuştur. Bilhassa AFRIKA ülkelerinin tamamında jandarma teşkilatları bizzat Fransızlar tarafından kurulmuştur.

Bu açıdan; jandarma teşkilatı FRANSA'nın dış ülkelere yaydığı ve yaymakta olduğu kurumlardan birisidir. Kıt'a Avrupasında belirmiş olan jandarma teşkilatı modeli, Fransız İhtilali ile Birinci İmparatorluk Döneminde İspanya aracılığı ile Güney Amerika ülkelere, İkinci Dünya Savaşını izleyen ve bağımsızlığı kazanma yıllarında da Afrika Kıt'asındaki Fransızca konuşulan bir çok ülkeye yerleştirilmiştir.

Günümüzde de Fransız Jandarma Teşkilatının etkisi dünya ülkeleri jandarma teşkilatları üzerinde devam etmektedir. Bu nedenle, araştırmada diğer ülkelere örnek olması bakımından Fransız Jandarmasına ağırlık verilmiş, FRANSA'da bu amaçla incelemelerde bulunulmuş, Fransız Jandarma Subay Okulunda anketler yapılmıştır. Burada öğrenim gören 15 değişik ülkeden gelen jandarma subaylarından bu konuda bilgiler alınmış ve bu bilgiler değerlendirilmiştir.

Fransız Jandarma Subay Okulundaki kurslarda, Fransız Jandarması, diğer ülke jandarma mensuplarına tanıtılmakta ve hareket prensipleri öğretilmektedir. Bu okulda öğrenim görmekte olan Fransız Jandarma Subayları, jandarmamızı yargılamak durumunda değiliz, demek suretiyle, anket sorularımıza cevap vermemişlerdir. Ancak, diğer ülke mensubu subayların verdiği bilgilerden; ülkelerindeki jandarma teşkilatlarının aşağı yukarı tamamı, askeri statüde olup, Milli Savunma Bakanlığına bağlı olduğunu, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin sağlanmasıyla görevli bulunduğunu, jandarma personelinin subay ve astsubaylardan meydana

geldiğini, personelin konularında uzmanlaştırıldığını, jandarmanın aynı zamanda savaş durumunda, ülkelerin savunmasında da görev aldığı müşahade edilmiştir.

Söz konusu anket soruları, eklerde yer almıştır. Yaptığımız ankette, jandarmanın genel olarak, adli, idari, askeri görevlerle yükümlü olduğunu, özlenen teşkilat yapısının aynen Fransız sistemi olduğu doğrultusunda cevaplar alınmıştır. Bu ülkelerde, jandarmanın polisle ilişki içinde olduğu, ancak, askeri yapısının daha ağır bastığı müşahade edilmiştir. Adli ve idari makamlarla da, görevin ifası yönünden ilişkili olduğunu, ancak, jandarmanın bu makamların emrinde olmadığını ve kendi amirlerinin emrinde olduğunu, teşkilatın esas gücünü buradan aldığını belirten cevaplar verilmiştir.

A. FRANSIZ JANDARMASI (3)

Fransız Jandarması ile ilgili tüm eserlerin başında, bu teşkilatın devletin var olması ile birlikte ortaya çıktığını ve Fransa'nın en eski kuruluşlarından biri

-
- (3) -BRESSION, Général-ROSIERE, Pierre: a.g.e., Paris, 1985.
-HAENEL, Hubart-PICHON, René: a.g.e.
-BIYIK, Mustafa: a.g.e.
-IŞIK, Hüseyin: a.g.e., sh.233.
-Gendarmerie Nationale, Marechaussee et Gendarmerie, Paris, 1987.
-Revue de la Gendarmerie, Trimestriel, Paris, 1985, No.102.
-Gendarmerie National: Direction Générale de la Gendarmerie Nationale, Paris, 1987.
-Lois et Décret Annotés sur L'organisation et le Service de la Gendarmerie, Paris, 1957.
-Gendarmerie, Personnel, Formation, Direction Général de la Gendarmerie Nationale, Paris, 1982.
-Gendarmerie Reglement, Paris, 1964.
-Gendarmerie rölle de France, Paris, 1962.
-Gendarmerie Nationale, Histoire, Mission, Organisation, Personnels Matériels, Paris, 1988.

olduğunu kaydetmektedirler.

FRANSA'da çok güçlü bir jandarma teşkilatının varlığını bizzat buradaki araştırmamız sırasında müşahade ettik. Bir Fransız vatandaşına, FRANSA'da jandarmayı bu kadar güçlü kılan etken nedir? diye sorduğumuzda, aldığımız cevap: "kendisidir, yaptığı hizmettir ve saygınlığıdır." cevabını aldık. Fransız Jandarması, ordudan da, polis teşkilatından da daha etkili bir yapıya sahiptir ve halk nazarında daha da saygındır. Teşkilatı bütün dünya ülkelere örnek olmuş, tarihin bir çok devrinde Fransız subayları bu teşkilatı yaymak için dış ülkelerde görev almışlardır. Bir Fransız için, Fransa Ordusu, ancak, savaşta rolünü oynamaktadır. Halbuki jandarma, her an kendisinin yanında, düzeni ve dirliği sağlamakta ve onunla kendini güvende hissetmektedir. FRANSA'da polisin adı Valilik Polisi'dir (Prefecture de la Police). Halbuki jandarma "Gendarmerie Nationale" Milli jandarma olarak vasıflandırılır.

-
- La Gendarmerie National: en....bref, Paris, 1987.
  - Fransız Jandarma Subay Okulunda yapılan anket sonuçları, Paris, 1988.
  - Revue d'Etudes Et informations (La Formation du Gendarme), No: 145, sh.28,30, Paris, 1985
  - Grand Livre d'or Historique de la Gendarmerie Nationale, Edition du Comité du Monument à la Gloire de la Gendarmerie, Paris, 1939.
  - Gendarmerie Nationale, Maréchaussée et Gendarmerie, huit siècles d'histoires Ed, J.F. Paris ou Larien Borel, Toulouse- 1967.
  - DUBREUIL, Ricarol: La Journe du Gendarme, Etudes Vivantes, Paris, 1980.
  - JAMES, J.R.: "The French Gendarmerie, Brodford, England, MC-13 Publications Limited 1982-London.
  - FRANSA'da Toplum Zabıtası, T.C. İçişleri Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1967 (Çev. ONARAN, Alim Şeri)
  - Türk İdare Dergisi, Yıl 50, Sayı 36, Şubat 1979, sh. 93-108.

1. Tarihi Gelişimi

Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan Fransız milleti ve Fransanın "Milli Jandarma" olarak isimlendirdiği bu teşkilatın kökeni, çok eskilere dayanmaktadır. 13 üncü asra kadar varan tarihi geçmişi içinde Fransız Jandarması, 1373 yılına kadar "Başkomutanlık ve Fransız Mareşose"si adıyla varlığını devam ettirmiş, bu tarihten sonra da sadece "Mareşose" adıyla anılmaya başlanmıştır. Anlamı ise, devlet idaresinde bir komutanlık emrinde zabıta görevi yapan süvari birliği demektir. Bu görev, o zamanlarda sadece askeri kişiler üzerinde yürütülüp, uygulanmakta idi. Bugünkü anlamda, askeri inzibat görevlerinin benzeri olan bir gözetim ve polis görevi idi.

1536 yılından itibaren bu görevin asker kişilerin yanı sıra göçebe ve serseri şahıslar hakkında da uygulanması için "Mareşose" yetkili kılınmıştır.

Başlangıçta taşrada teşkilatlanmamış olan Mareşose 1547'de I nci Fransuva'nın ölümünden sonra, taşrada da teşkilatlanmaya başlamıştır. 9 uncu Şarl zamanında hukuki bir takım yetkiler verilmiş, 1760 yılında yeniden kabul edilen başka bir yönetmelikle de yeniden organize edilerek teşkilata alınacaklardan; okur-yazar olmak, çevresinde itibar sahibi olmak ve iyi hali ile tanınmış olmak gibi şartların aranması kabul edilerek, yürürlüğe konulmuştur. Bugün de olduğu gibi, daha o tarihlerde jandarma teşkilatına özel önem verilmiştir. 1769 yılından itibaren ise, rütbeler-ordu personeli paralelinde yeniden düzenlenmiştir.

1789 Fransız İhtilali ile Devletin bütün kurumları değiştirilirken "Mareşose" de bir takım değişikliklere uğramışsa da, yapısı aynen muhafaza edilmiştir. 1791 yılında "Mareşose" ismi kaldırılarak, teşkilat bugünkü

"Milli Jandarma, La Gendarmerie Nationale" adını almıştır. 1798 yılında çıkarılan bir yasa ile jandarma teşkilatının kuruluş ve görevlerinin ana hatları belirtilmiş, jandarma silahlı kuvvetlerin bir parçası olarak özelliğini muhafaza etmiştir.

1820-1824 ve 1903 yıllarında çıkarılan kararnamelerle de Fransız Jandarma Teşkilatında sosyal, ekonomik ve kültürel gelişmeler doğrultusunda teşkilat ve görevler yönünden yeni düzenlemeler getirilmiştir. 1903 yılında çıkarılan kararname, özellikle görevleri, 1935 yılındaki ise ülke düzeyindeki teşkilatlanma esaslarını düzenlemiştir.

Bu teşkilatlanmaya göre Fransız Jandarması:

- Teşkilat, personel, birliklerin yönetimi konularında Savaş Bakanlığına,

- Kamu düzeni ile ilgili bütün konularda İçişleri Bakanlığına,

- Adli polis görevleri ile ilgili olarak da Adalet Bakanlığına bağlanmış oldu.

Son olarak, 1966 yılında yapılan bir düzenleme ile de günümüzdeki teşkilat yapısına kavuşan Fransız Jandarması; Mevcut ve gelecek şartlar gözönüne alınarak, daima bir yenileştirme çabası içinde bulunmakta, Fransız idari yapısı içinde, genel kolluk kuvveti olarak, polis teşkilatı ile yan yana geleneksel görevini başarı ile sürdürmektedir.

2. Fransız İdari Sistemi İçinde Jandarmanın Yeri ve Bağlılığı ile Diğer Makamlarla İlişkileri

a. Bağlılığı Kuruluşu ve Bağlı Birlikler

Fransız Milli Jandarması, ordunun bütünleyici bir parçasıdır. Çoğunlukla askeri kariyeri olan subaylardan meydana gelmiştir. 10 Eylül 1935 tarihinde çıkarılan Jandarma Kanununun 1 inci maddesinde:

"Jandarma, Milli Ordunun bir parçasıdır. Görevleri ve teşkilatlanmasının özelliği icabı olan istisna ve değişiklikler dışında, askeri kanun ve yönetmeliklerin hükümlerine tabidir." denilmektedir.

Fransız Jandarması, gerek ordunun bir parçası oluşu, gerekse askeri karakteri icabı, hiyerarşik ve asli bağıllık yönünden doğrudan doğruya Savunma Bakanlığına bağlıdır. Bu bağıllık, Milli Jandarma Teşkilatı Genel Yönetimi (Direktörlüğü) ve Jandarma Genel Müfettişliği şeklinde oluşmuştur. Jandarmanın başında, Cumhurbaşkanı tarafından atanan, adli veya idari hakim sınıfına mensup sivil bir idareci, genel müdürü bulunmaktadır. Genel Müdürün yardımcısı bir Jandarma Korgenerali olup, Genel Müdür:

- Fransız Jandarmasının umumi idaresinden, organizasyonundan ve görevlerin yerine getirilmesinden,

- Jandarma mensubu askeri personelin yönetiminden sorumludur.

Bu görevlerin yürütülmesi için, J.Gn.Müdürlüğüne bağlı yeteri kadar alt kuruluş ve bürolar oluşturulmuştur.

Fransız Jandarmasının teşkilat yapısı, ÇİZELGE VI' da görüldüğü gibidir.

Jandarma Genel Müdürlüğü:

- Bir genel yönetim, genel müfettişlik, bir teknik müfettişlik
- Okullar Komutanlığı
- Altı Jandarma Bölge Komutanlığı
- 22 Jandarma Lejyon Komutanlığı
- 96 İl Jandarma Alay Komutanlığı
- Seyyar Jandarma Alay Komutanlıkları (Toplum olayları ile koruma görevleri için)
- Özel Birlikler
- Dış Ülkelerdeki Jandarma Teşkilatlarıdır.

Bu kuruluşları sistematik bir yapı içerisinde incelemek istersek:

Ana Ast Birlikler

- Sabit Jandarma Birlikleri
- Seyyar Jandarma Birlikleri

Bağlı Komutanlıklar

- Jandarma Okullar Komutanlığı
- Jandarma Bölge Komutanlıkları
- Jandarma Lejyon Komutanlıkları

Özel Birlikler

- Cumhurbaşkanlığı Muhafız Birliği
- Hava Jandarma Teşkilatı
- Deniz Jandarma Teşkilatı
- Hava Taşımacılığı Jandarma Teşkilatı
- Ordu Donatım Jandarma Teşkilatı

Ülke Dışı Jandarma Teşkilleri

- Almanya Jandarma Teşkilatı

- Deniz aşırı ülkelerde (Fransız dominyonu olan deniz aşırı ülke ve adalar)

Dış Ülkelerdeki Teknik Yardım Misyonları

Fransız Jandaromasında emniyet ve asayiş görevi ile direk olarak görevli kuruluşlar hakkında kısa bilgiler vermek yararlı olacaktır.

(1) Jandarma Genel Müdürü

Fransız Jandarması; Fransız Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri gibi aynı statüde, sadece Genelkurmay Başkanlığına bağlı olmayıp, farklı olarak hükümet tarafından atanan sivil bir Genel Müdürün emir ve komutası altında bulunmaktadır. Ancak, silahlı kuvvetlerde 4 üncü bir kuvvet görünümündedir.

Genel Müdür, doğrudan Savunma Bakanına bağlıdır. Milli Jandarma ile ilgili görevlerin yürütülmesinden, kanun ve yönetmelikler çerçevesi içinde kendisine verilen görevlerin yerine getirilmesinden sorumludur. Bu görevlerin haricinde adli zabıta olarak Ceza Yargılama Usulü Kanunu ile kendisine verilen görevlerin yapılmasından sorumludur. Ayrıca:

- Çeşitli bakanlıklardan yerine getirilmesi istenilen ve halkın emniyet ve asayişini ile ilgili olan ve adli zabıtaya ilişkin hükümet emirlerini, kanun ve yönetmeliklerin kendisine vermiş olduğu yetkiler dairesinde yerine getirmekle,

- Savaş ve seferberliğe iştirak edecek şekilde jandarmayı her an eğitimli ve hazır bulundurmakla,

- Genelkurmay Başkanlığınca verilen emirleri yapmakla ve planlı tatbikatlarla, operasyonlara iştirak etmekle, görevlidir.

(2) Jandarma Genel Müfettişliği

Jandarma Genel Müfettişliği, doğrudan doğruya Savunma Bakanlığına bağlıdır ve onun yetkisi altında teftiş, inceleme ve enformasyon görevlerini yerine getirir. Bu görevler, Milli Jandarma Genel Müdürünün teklifi ile Bakan tarafından belirlenir. Bakanın daimi danışmanı olarak Genel Müfettiş, organizasyon ve çalışma prensipleri konusunda, jandarmanın geleceği ile ilgili bütün konularda fikri alınan kişidir. Genel Müfettiş, bütün jandarma birimleri üzerinde doğrudan ve sürekli bir teftiş hakkına sahiptir. Adli, idari, askeri tüm görevler, denetleme kapsamı içerisindedir. Müfettiş, asker olup, rütbesi generaldir.

Teknik Müfettişlik: Jandarma Genel Müdürü tarafından verilen inceleme, enformasyon ve kontrol görevlerini yerine getirmekle görevlidir. Teknik konularda yetkilidir.

(3) Jandarma Bölge Komutanlıkları

Fransız idari yapısı 6 savunma bölgesine ayrılmıştır. Bu bölgeler: Paris, Lille, Rennes, Bordeaux, Lyon ve Metz olup, her savunma bölgesi de 22 alt bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelere çevre denilmiştir. Çevre iller, diğer illere, iller de ilçelere, ilçeler bucaklara ayrılmıştır. Bu teşkilatlanma, hem idari, hem de askeri nitelikte olup her kademedede gerek genel idarenin, gerekse askeri makamların Savunma Bakanlığına bağlı üniteleri bulunmaktadır.

Savunma bölgelerinin her birinde, jandarmanın ana ast birlikleri olan sabit ve seyyar jandarmanın emrinde

teşkil edildikleri Bölge Komutanlıkları mevcuttur. Bölge Komutanlıkları emrinde ise; 2 ilâ 5 arasında Lejyon Komutanlıkları mevcut olup, sayıları 22'dir. İl Jandarma Alay Komutanlıkları ile Seyyar Jandarma Alay Komutanlıkları, Lejyon Komutanlıklarına bağlıdır. Bu birliklerin tamamı, emniyet ve asayişin, kamu düzeninin sağlanması ile görevlidir.

Her askeri savunma bölgesinde, bir bölge valisi, çevre illerde çevre valisi, illerde vali, ilçelerde ise kaymakam, genel idarenin amirleri durumundadırlar.

Askeri Bölge Komutanı; savunma bölgesindeki en büyük birliğin komutanıdır. Çevre illerde, tümen komutanları vardır.

Jandarma Bölge Komutanlarının rütbesi, generaldir. Lejyon komutanlarının ise kıdemli albaydır. Her lejyon komutanlığına birden fazla il Jandarma Alay Komutanlığı bağlı olup, seyyar jandarma alayı ise bir tanedir. Ancak, Paris ve civarındaki illerin bağlı olduğu "L'ile de France" Jandarma Bölge Komutanlığı, özel bir statüye tabi olup, bağlı birlik adedi daha fazladır.

(4) Jandarma Lejyon Komutanlıkları

Jandarma Lejyon Komutanı, idari planda; bölge seviyesinde ve cumhuriyet komiseri, askeri planda ise tümen seviyesinde yer alır. Jandarma Lejyonu bulunduğu coğrafi bölgenin adını alır. Centre, Aquitaine, Charestes gibi.

Jandarma Lejyonu bir kurmay ve idari, bir de teknik birimlerden meydana gelmiştir. Sorumluluğu altında bulunan tüm il ve ilçe jandarma birlikleri, seyyar jandarma birlikleri ile Jandarma Bölge Komutanlıkları arasında aracılık yapar. Böylece, jandarmanın alt birimleri üzerinde otorite-

sini kullanır. Bu prensip de, birliklerin hareket koordinasyonunu ve elde mevcut tüm imkanların (araç, gereç, personel vs.) en iyi şekilde kullanılmasını sağlar.

(5) İl Jandarma Alay Komutanlıkları

Fransız idari sistemi içerisinde 96 il mevcut olup, bu mülki kademeye paralel olarak da 96 il Jandarma Alay Komutanlığı kuruluşu mevcuttur. İl Jandarma Alay Komutanlıklarına bağlı ilçe jandarma bölük komutanlıkları ile birlikte, bir motorlu jandarma bölüğü ve bölgenin özelliklerine göre de trafik kontrol bölükleri mevcuttur.

(6) İlçe Jandarma Bölük Komutanlıkları

İlçe jandarma bölüklerinin ismi aslında "Sabit Jandarma Bölükleri"dir. İlçe jandarma teşkilatı, seyyar jandarmadan teşkilat ve görev konuları itibariyle ayrı mütalaa edilmektedir. İlçe jandarma bölüğünün kuruluşu esas olarak Fransa'nın mülki idare bölümlerine uydurularak teşkilatlandırılmıştır. Her ilçede bir bölük mevcut olmakla birlikte, bazı merkez ilçe ve büyük-önemli ilçelerde birden fazla bölük mevcudu bulunmaktadır. Her ilçede bir motorlu jandarma takımı ve trafik kontrol takımı mevcuttur. Fransız idari sistemine göre halen 313 ilçe bulunmasına karşılık, 403 sabit ilçe jandarma bölüğü mevcudu bulunmaktadır. Bölük Komutanı, bizde olduğu gibi Yüzbaşı veya Binbaşı rütbesindedir.

Bir sabit jandarma bölüğünün kuruluşunda; birisi merkez karakolu olmak üzere, bölgenin özelliklerine göre teşkil edilmiş, sabit jandarma karakolları mevcut bulunmaktadır. Ayrıca, bölük bölgesinde suç işlendiğinde, ilgili karakol ile birlikte suçların aydınlatılması için, kriminal faaliyetlerde bulunan, araştırma karakolları,

mani zabıta hizmetleri gören ve gerektiğinde karakolları takviye eden takip ve müdahale karakolları bulunmaktadır. Bu karakollarda 21 personel bulunmakta, 9'u astsubay olup, adli tahkikatı yapmaya yetkili bulunmaktadır.

(7) Karakollar

Karakol sistemi, Fransız Jandarmasının gözü, kulağı, eli ve ayağıdır. Halkla en yakın teması sağlayan bu müesseselerdir. "2000 yılında Fransız Jandarması" isimli bir incelemede, jandarmanın görevlerini gelecekte en iyi şekilde başarabilmesi, ülkenin dört bir yanına dağılmış bulunan jandarma karakollarının, güçlü tutulması ve zamanın şartlarına ayak uydurarak, bu birimlerin geliştirilmesiyle mümkün olabileceğine işaret edilmektedir. Fransız Jandarmasında 3668 adet karakol bulunmakta, ülkeyi bir ağ gibi baştan başa kaplamaktadır. Karakollar, kantonlarda (belediyelik yerlerde) kurulmuştur. Prensipte olarak her kantonda bir karakol kurulması esas alınmışsa da, bazı hallerde ve bilhassa bölgenin emniyet ve asayiş gözönüne alınarak birden fazla kanton bir karakola bağlanmıştır.

Karakol adedi her geçen gün artmaktadır. Amaç, halka daha çok yakın olmak ve yardım etmektir. Karakol tiplerini şöylece sıralayabiliriz:

- Asayiş karakolları
- Araştırma karakolları
- Sınır karakolları
- Motosikletli karakollar
- Uyuşturucu maddelerle mücadele karakolları
- Dağ karakolları
- Deniz, göl, nehir karakolları
- Fişleme karakolları

- Mukayese karakolları
- Gençlik karakolları

b. Fransız İdari Sistemi ve Bu Sistemde
Jandarmanın Yeri

Fransa'nın idari yapısı, ülkemiz idari sistemine çok benzemektedir. Bizden farklı olarak, Savunma Bölgesi ve Bölge Valiliği sistemi geliştirilmiştir. İdari yapı şu birimlerden meydana gelir:

- Commune-Belediye
- Canton-Bucak
- Arrondissement-İlçe
- Département-İl
- Région Administratif-İdari Bölge
- Zone de Défense-Savunma Bölgesi

(1) Commune-Belediye

Fransız mülki taksimatındaki en küçük yerleşim birimidir. Seçimle iş başına gelen belediye başkanına, özel kolluk yetkileri tanınmıştır. Commun'lerde, o yerin adı ile anılan ve beldenin özelliğine göre kurulan jandarma karakolları mevcuttur.

(2) Canton-Bucak

Fransız idari yapısı içinde, bucak teşkilatı halen mevcut, ancak, idari bir amiri bulunmamaktadır. Bucaklar il genel meclisine seçilecek üyeler için bir seçim bölgesini teşkil etmektedirler. Bucaklarda, jandarma takım ve karakol komutanlıkları vasıtası ile emniyet ve asayiş hizmetleri yürütülmektedir.

(3) Arrondissement-İlçe

İlçeler kaymakamlar tarafından idare edilmektedir. Kaymakam, ilçedeki devlet dairelerinin başı olup, çeşitli kuruluşlar arasında koordinasyonu ve ahengi sağlamaktadır. Her ilçede bir ilçe Jandarma Bölük Komutanlığı mevcuttur.

(4) Département-İl

İller valiler tarafından yönetilmekte olup, vali, hükümeti temsil etmektedir. Valinin, adliye, bazı milli eğitim ve mali konular dışında, ildeki tüm daire ve kuruluşlar üzerinde otoritesi mevcuttur. İllerde, İl Jandarma Alay Komutanlığı kuruluşu vardır.

(5) Région Administratif-İdari Bölge

Bölge valilerince yürütülmekte olan idari bölgedir. Bölgeler, ekonomik gelişmeyi sağlamak amacıyla kurulmuşlardır. Halen 22 faaliyet bölgesi vardır. Bölge seviyesinde askeri tümen komutanı ve jandarma lejyon komutanı vardır. İl merkezindeki vali, aynı zamanda bölge valisi olup, ekonomik faaliyetleri 5 yıllık planların hazırlanması ile görevlidir.

(6) Zone de Défense-Savunma Bölgesi

İllerde, faaliyet bölgelerinin üstünde bir idari kademedir. Savunma bölgesi, askeri bölge ve jandarma bölge komutanlığının sınırları birbirinin aynıdır. Daha önce de belirtildiği gibi 6 savunma bölgesine ayrılan Fransa'da bu bölgeler 5 yıllık ekonomik planlar ile kalkınma planlarının hazırlanmasında rolleri büyüktür. Bölge valisi-

nin sorumluluğunda oluşturulan ekonomik konseyde; Belediye başkanları, genel meclisleri, mesleki ve sendikal kuruluşlar temsil edilmektedir.

c. Fransız Jandarmasının Adli, İdari ve Askeri Makamlarla İlişkileri

Fransız Jandarma Teşkilatı hiyerarşik olarak doğrudan doğruya Savunma Bakanlığına bağlıdır. Ancak, adli ve idari makamlarla da görevlerinin tabii bir sonucu olarak ilişkileri mevcut bulunmaktadır.

(1) Adli Makamlarla İlişkiler

Adli zabıta görevleri nedeniyle, Cumhuriyet Savcıları ve Sorgu Yargıçları, sabit jandarma bölük komutanları ile muhatap olmaktadır. Acil hallerde karakol komutanları ile de temas kurabilirler. Cumhuriyet Savcıları, adli tahkikatların yapılmasını jandarmadan yazılı olarak talep ederler, hatta bu talep ile birlikte, olayın aydınlatılması için, gerek duyulabilecek arama yapma yetkisini de jandarmaya verebilir.

İlçe jandarma bölük komutanlığı, bölgesinde meydana gelen olaylar için, bölük komutanları, Cumhuriyet Savcılarına rapor vermekle sorumludurlar. İl Cumhuriyet Savcısı, adli bir konuda jandarmaya görev vermek isterse, bölge veya lejyon komutanına bilgi vermek zorundadır.

Çocuk suçlarına bakan hakimler; çocukların korunması yönünden suç işlemiş küçükler ve aileleri üzerinde araştırma yapılmasını yazılı olarak isteyebilirler.

Ağır ceza mahkemesi başkanı, gerekli gördüğü takdirde, duruşmanın emniyeti için jandarmadan talepte bulunabilir.

Ayrıca, tüm adli evraklar ile müzekkerelerin infazı konusunda, yapılan yazışma makamı Cumhuriyet Savcılıklarıdır.

(2) İdari Makamlarla İlişkiler

Emniyet ve asayişin temini ve korunması nedeniyle jandarmanın idari makamlara karşı sorumlulukları bulunmaktadır. 2 Mart 1959 tarihli Jandarma Hizmet Yönetmeliğinin 75, 87, 90, 91, 92, 94 ve 96 ncı maddeleri, idari makamlarla olan ilişkileri düzenlemektedir .

İlçe jandarma bölük komutanları, kamu düzenini ilgilendiren bir olayın meydana gelmesi halinde, kaymakama rapor verir. Merkez bölük komutanı ise, böyle bir durumda, bu raporu Valilik makamına ulaştırılmak üzere, İl Jandarma Alay Komutanlığına verir.

Kamu düzenini ilgilendiren grev, yürüyüş, ayaklanma ve sabotaj olayları ile doğal afetler meydana geldiğinde, vali ve kaymakamlar bunları doğrudan İçişleri Bakanlığına rapor ederler.

Bölük Komutanları, ayrıca her beş günde bir işlenmiş suçlar ile bunların sanıklarının tevkif edilip edilmediklerini gösteren raporu, kaymakamlara vermekle yükümlüdürler. Yine Merkez Jandarma Bölük Komutanları, bu raporları valilik makamına, İl Jandarma Alay Komutanlığı aracılığıyla verirler.

Eğer bir ayaklanma varsa veya hazırlığı tesbit edilmişse, Vali, İl Jandarma Alay Komutanı ile görüştükten sonra, düzenin sağlanması için gerekli kuvveti isteyebilir. Böyle durumlarda Vali, İçişleri Bakanlığına, Jandarma Lejyon Komutanı da Savunma Bakanlığına bilgi ve rapor verir.

Yasalara uygun olarak, idari makamlarca yapılan düzenin sağlanması taleplerinde Vali ve Kaymakamlar yapılan askeri operasyonlara karışamazlar, ancak operasyon sonunda rapor isterler.

(3) Askeri Makamlarla İlişkiler

Silahlı Kuvvetler Hizmet Yönetmeliğinin 98 ilâ 100, 102 ve 109'a kadar olan maddeleri, jandarmanın askeri makam ve otoritelerle olan ilişkilerini düzenlemiştir. Buna göre: Jandarma personelinin bulunduğu garnizonlardaki askeri komutanlıklar, jandarmanın disiplin ve garnizon hizmetleri yönünden amiri durumundadırlar. Savaş zamanında, jandarma personeli, hiyerarşik sıradaki komutanlarına sadakat ile bağlı kalmasını temin için mahkeme huzurunda törenle yapılan bir andı içmeye zorunlu tutulmuşlardır.

3. Fransız Jandarmanın Genel Görevleri

Fransız Jandarması, yüzyıllar boyunca, ulusal hayat ile derin bir şekilde bütünleşmiştir. NAPOLYON Jandarma için; "Avrupanın hiç bir ülkesinde mevcut olmayışı bir yana, bu bir memleketin sükunetinin en etkin tarzda elde bulundurulmasıdır. Bu bütün ülkeye yayılmış yarı askeri, yarı sivil bir gözetimdir." sözünü söylemiştir.

Fransız Jandarması; Devletin güvenliğini gözetleyen (haberalma, işletme ve yardım) ve düzenin korunması ile yasaların uygulanmasını sağlayan bir kuvvettir. Ayrıca, ülkenin askeri savunmasına da iştirak etmektedir.

Jandarmanın görevi, tüm Fransa düzeyinde ve bütün bakanlıkları ilgilendirecek şekilde geniş kapsamlıdır.

Ancak; Adalet, Savunma ve İçişleri Bakanlıklarıyla ilgili görevleri, jandarmanın görevlerinin esasını teşkil etmektedir.

17 Nisan 1798 tarihli Fransız Jandarması Teşkilat Kanununun 1 inci maddesi:

"- Jandarma teşkilatı, Cumhuriyet sınırları içerisinde düzenin korunması ve kanunların icrasını temin etmek maksadıyla kurulmuş bir kuvvettir. Hizmetinin temelini sürekli ve zor kullanıcı bir gözetleme oluşturur.

- Jandarma teşkilatının hizmeti bilhassa kırsal yerlerin ve uzun yolların güvenliğine tahsis edilmiştir." şeklinde düzenlenmiştir.

20 Mayıs 1903 tarihli Jandarma Teşkilat Kararnamesinin yine 1 inci maddesinde:

"- Jandarma teşkilatı, halkın güvenliğini sağlamak ve düzenin korunmasını, kanunların icrasını temin etmek maksadıyla kurulmuş bir kuvvettir. Hizmetin temelini, sürekli ve zor kullanıcı bir gözetme oluşturur.

- Hareket alanı bütün topraklar üzerinde ve silahlı kuvvetlerde etkinliğini gösterir.

- Bilhassa kırsal yerleşim yerlerinin ve irtibat yollarının emniyetine tahsis edilmiştir."

hükmüne yer vermek suretiyle, Jandarmanın değişmeyen görevlerini belirli bir esas altına almıştır.

Fransız Jandarmasının genel görevleri 3 başlık altında toplanmaktadır.

- Zabıta görevleri (Missions de Police)
- Savunma görevleri (Missions Militaires de Défense)
- Muhtelif görevler (Missions Diverses)

a. Zabıta Görevleri

Zabıta görevleri polis görevleri olup; emniyet ve asayişin sağlanması, elde bulundurulması, vatandaşın mal, ve can güvenliğinin sağlanması ile, yasaların uygulanmasını temin görevleridir. Bu görevler de üçe ayrılmaktadır.

(1) Adli Zabıta Görevleri

1957 tarihli Ceza Usûl Kanununda belirtildiği şekil ve kapsamda, Ceza Kanununa karşı gelinmesi ile, suç işlenmeye başlanıldığından itibaren, yapılan faaliyetler adli zabıta görevleridir. Bunlar:

- Suçların tahkiki, delillerin toplanması ve suçluların yakalanarak adli makamlara teslim edilmesi,
- Adli otoritelerden gelen hukuki isteklerin yerine getirilmesi, görevleridir.

Adli zabıta görevi, jandarmanın daha çok zor kullanıcı yönünü ortaya koymaktadır. Bu alanda jandarma; toprak üzerindeki dağılımı, insanların yaşadığı mahallerde tanınması, kendisine yasaların verdiği yetkilerin kullanılması bakımından önemli rol oynar. Adli görevlerin yapılması sırasında, jandarma personeli olaylara ya adli polis subayı, ya da adli polis memuru sıfatı ile müdahale ederler.

(2) İdari Zabıta Görevleri

3 Brümer sene 4 (Fransız Devrim Takvimine göre bir tarih) kanuna göre, idari zabıta teşkilatının amacı; her bölgede kamu düzenini korumak ve her şeyden önce suç ve cürümlerin önlenmesini sağlamaktır.

20 Mart 1903 tarihli Jandarma Kanununda ise aynı şekilde bir tanımlama yapılmıştır. Buna göre; "İdari zabıta, ülkenin sükunetini, düzenin korunmasını ve kanunların, kamu idaresi kararlarının (yönetmeliklerin) yerine getirilmesi amacını taşır." hükmüne yer verilmiştir.

Temel konusu, koruyucu bir karaktere sahip olan devlet düzeninin elde bulundurulmasıdır. Bu görevler, idari makamları ilgilendiren çok geniş, kapsamlı olup, özünü emniyet ve asayişin sağlanması teşkil etmektedir.

Ayrıca;

- Yol ve trafik zabıtası
- Hava, hudut ve hudut kapıları zabıtası
- Yabancılar zabıtası
- Kır zabıtası
- Genel sağlık zabıtası
- Düzenin sağlanması
- İnzibat görevleri
- Sivil koruma (can ve mal)
- Tabiatın korunması
- Kurtarma ve yardım hizmetleri

idari zabıta görevleri içerisinde.

Bu genel çerçevede içerisinde, jandarma kuralları tatbik ettirir, aksaklıkları önlemek için sorumlu otoriteye bilgi verir, düzeni korur ve halkın lehine yardım görevini yerine getirir.

İdari zabıta görevinin önleyici bir vasfı olup, suçun işlenmesinden önce yürütülen faaliyetleri içermektedir.

Fransız Jandarma Kanununun 59 uncu maddesi, idari zabıta görevi ile ilgili olarak İçişleri Bakanının görev ve yetkilerini düzenlemiştir. Buna göre:

"İdari zabıta görevleri kamu yönetimi ile ilgili yönetmelikleri ve kanunları uygulayarak, düzeni korumak ve ülkenin asayişini sağlamaktır. İçişleri Bakanına bağlı olan güvenlik kuvvetleri, olağanüstü hal durumunda, birliklerin bir araya getirilmesi için Milli Savunma Bakanına görüş bildirmesi ve devlet güvenliğini ilgilendiren konularda, genel zabıtaya emir verilmesi, İçişleri Bakanının yetkisindedir." şeklinde yer almıştır.

(3) Askeri Zabıta Görevleri

Jandarma teşkilatının silahlı kuvvetlerin bir parçası olması ve Savunma Bakanlığına bağlılığı, bu sınıfı, askeri otorite ile vatandaşlar arasında tabi bir aracı durumuna getirmiştir.

Askeri zabıta görevleri, Savunma Bakanlığını ilgilendiren hususları olup, şu konuları ihtiva etmektedir:

- Askeri tesislerin gözetimi
- Askeri trafik zabıtası
- Garnizon hizmetlerine iştirak
- Askeri Ceza Kanunu gereğince, asker kişilerle ilgili tahkikat yapılması
- Askeri firar, bakaya ve suçluların aranması
- Askeri müzekkerelerin infaz edilmesi
- Askeri konularda hususi soruşturma yapılması ve delillerin toplanarak ilgili makamlara iletilmesidir.

Jandarma personeli, görev yönünden askeri bölge komutanlıklarına bağlıdır. Sıkıyönetim ilanı halinde ise; bütün askeri birlikler gibi, jandarma da sıkıyönetim komutanlıklarının emrine girer. Karakol komutanları, seferberlik halinde, kendilerine verilecek ihtiyat personeli hakkında askerlik şubeleri ile doğrudan yazışma yapabilirler.

Ayaklanma veya ayaklanma toplantısı durumunda düzenin sağlanması için, İl Jandarma Alay Komutanlığına bağlı karakolların mevcudu yeterli değilse, Vali, askeri bölge komutanından yardım isteyerek, askeri bölge içindeki diğer il alay jandarma komutanlıklarından kuvvet getirilmesini talep edebilir.

Gerekli görüldüğü taktirde, askeri bir mahkemede duruşma sırasında, jandarmanın emniyet tedbirleri alması talep edilebilir.

b. Savunma Görevleri

Askeri zabıta görevlerinin dışında, jandarma yurt savunmasında da önemli bir role sahiptir.

Barış zamanında üç kuvvetin yedek personelinin idaresine ve seferberlik hazırlıklarına katılmaktadır.

Savaş ve kriz zamanında; mevcut seferberlik tedbirlerinin uygulamaya konulması, düşman hakkında bilgi toplanması, ulaştırma yollarının korunması, askeri trafik hizmetlerinin yerine getirilmesi, yurt içine sızmış düşman komandoları veya paraşütçülerine karşı yalnız başına veya diğer kuvvetlerle müştereken müdahale görevlerinin yürütülmesi ve barış zamanındaki tüm görevleri ifaya devam edilmesini sağlamaktır.

c. Muhtelif Görevler

Jandarma teşkilatı, görevleri itibariyle, çeşitli bakanlıklarla ilişkili bulunmaktadır. Bu bakanlıklar:

- Maliye ve Ekonomi Bakanlığı
- Ulaştırma Bakanlığı
- Tarım Bakanlığı

- Milli Eğitim Bakanlığı
- Sağlık Bakanlığı
- Çevre Bakanlığı

Jandarmanın, bu bakanlıklara sunduğu görevler, muhtelif görevler adı altında sınıflandırılmaktadır.

İdari teşkilatların yapılması ve ilgili makamlara ulaştırılması, idari mevzuat gereği alınmış olan kararların yerine getirilmesi, sivil savunma makamları ve idari makamlarla sıkı bir işbirliği yaparak, "Afetlerde kurtarma hizmetleri operasyonu" planlarının hazırlanması ve uygulanması görevleri de bu kategoriye giren görevleridir.

4. Genel Görevlerin İstatistiklerle Yansıtılması

Fransız jandarmasının yapmış olduğu faaliyetler için, her yıl istatistiklere başvurulmaktadır. Hizmet faaliyetlerinin düzenlenmesi için 20 Mayıs 1903 tarihli kararnamede "Jandarma Teşkilatı personeli, özellikle istek veya yardım talepleri yaptıkları her operasyonun tutanağını hazırlarlar." hükmü yer almıştır. Bu esastan hareketle, her yıl yapılan hizmetleri içeren istatistiki bilgiler hazırlanır ve yayımlanır.

Fransız jandarmasının yapmış olduğu faaliyetler 1977-1987 yılları arasındaki çizelgesi şöyledir:

ÇİZELGE-VII

Yapılan Hizmetin Cinsi	1977-1982	1982-1987
Genel görevleri ve ilgili faali.	% 71.76	% 72.75
Hizmet destek	% 18.84	% 18.22
Lojistik destek	% 09.4	% 09.03

Aynı seneler için görevsel faaliyetlerin muhtelif kısımları şu şekilde gerçekleşmiştir:

Yapılan Hizmetin Cinsi	1977-1982	1982-1987
İdari Zabıta Görevi	% 53.72	% 54.33
Genel kamu güvenliği	% 30.13	% 31.83
Yol trafik zabıtası	% 20.88	% 20.15
Yardım ve diğerleri	% 02.71	% 02.35
Adli Zabıta Görevi	% 35.02	% 33.06
Adli Zabıta	% 32.33	% 30.60
Nakil-Sevk İşlemleri	% 01.08	% 01.62
Kaza Tutanakları	% 0.89	% 0.84
Savunma Görevleri	% 08.19	% 07.62
Bakanlıklara Yardım	% 03.07	% 04.99

Bu rakamlar ışığında, Fransız Jandarma Teşkilatının öncelikli faaliyetlerinin sabit bir şekilde 3 ana görev üzerinde yönlendirildiğini görmekteyiz.

- Genel gözetleme temeline dayanan kamu güvenliği (hemen hemen görevsel faaliyetlerin 1/3'ünü)
- Adli zabıta görevi (hemen hemen diğer 1/3'ünü)
- Yol trafik akışı (% 21 civarında)
- Kalan % 10'u ise savunma hizmetleri ve diğer bakanlıklara verilen hizmetleri içermektedir. Bir örnek olması bakımından 1986 yılında yapılan bakanlıklarla ilgili görevlerin, adet olarak dağılımı şöyledir:

Savunma Bakanlığı : 2.245.452 Adet
Adalet Bakanlığı : 2.512.186 "
Maliye Bakanlığı : 201.959 "
Diğer Bakanlıklar : 1.210.439 "

Bu faaliyetler, sürekli olarak önlem alıcı gözetleme, suç işlenmesine karşı devamlı bir mücadele ve yollarda devamlı bir denetimle kendisini göstermektedir.

5. Jandarma Teşkilatının Hareket Prensipleri

Fransız Jandarmasının hareket alanı-etki alanı çok geniş ve çeşitlidir. Buna rağmen, jandarma personeli bu son derece karmaşık ve çeşitli görevleri asırlardır yerleşmiş bir anlayış ve sağlam bir görenek içerisinde yerine getirirler.

Jandarma sınıfının görevleri ile ilgili faaliyetlerine yön veren kurallara "Hareket Prensipleri" denir. Bu kurallar, çok değerli ve çeşitlidir. Bunları özet olarak şöylece sıralayabiliriz:

- Jandarma, sürekli olarak halkın yanında olur. Burada gerek yetkisi, gerekse istek veya şikayet üzerine müdahale kapasitesi kadar bölgede devamlı bulunması ile kendini gösterir ve her an hizmete hazır durumdadır.

- Anında veya talep üzerine tehlikede bulunan her şahsa yardım götürür ve katkıda bulunur. Felaket halinde alarm verir ve bütün imkanları ile harekete geçer.

- "Önlem alma" görevine daha çok önem verir, ancak, herhangi bir kanuna karşı gelinme durumunda da "zor kullanma" ödevini yerine getireceğini bilir.

Bu temel kurallar, jandarma personeline yasa koyucunun koyduğu sınırlamalar olarak değerlendirilmektedir. Bu sınırlamalar; hem yurttaşların hürriyetleri için bir garanti ve hem de Jandarma Teşkilatına verilen yetkilerin bir karşıtıdır. (Kimlik saptama, gözaltına almak, tutuklamak, arama, el koyma, silah kullanma)

Görevlerin icrası sırasında jandarma personeli:

- Üniforma giymek mecburiyetindedirler.

- Mesleki sırlara riayet etmek ve gizlilik, saklılık şartlarına uymak zorundadırlar.
- Gizli-saklı görev yapamazlar.
- Politik sorunlara karışamazlar.

6. Fransız Jandarmasının Personel Kaynakları

Fransız jandarması personeli, subay, astsubay ve erlerden meydana gelmiştir. 1975 yılında yapılan bir değişiklikle, bayan personelin de jandarmada hizmet verebileceği esası getirilmiş, 1983 yılında çıkarılan bir kanunla bu miktar, personel mevcudunun % 5'i ile sınırlandırılmıştır. Bu personelin çoğunluğu büro hizmetleri ve konumları ile ilgili sahalarda hizmet vermektedirler.

Halihazırda toplam 90.888 personeli bulunan Fransız Jandarmasında, 2434 subay, 73.928 astsubay, 605 de bayan astsubay görev yapmaktadır. Er mevcudunun 9.582'si erkek 120'si kadındır.

J.Gn.K.lığına bağlı fabrikalar ile, Deniz ve Hava birliklerinde de 114 subay, 2605 astsubay, 672 er, 948 sivil personel görev yapmaktadır.

a. Subaylar

Fransız Jandarması, subay kaynaklarını:

- Harp Okullarından jandarma sınıfına ayrılan subaylar,
- İhtiyaç halinde üniversitelerin teknik bölümlerinden mezun olan yedek subaylar arasından seçilip, teğmen veya üsteğmenliğe nasbedilenler,
- Kara, Deniz ve Hava Kuvvetlerinden, her yıl duyuru

lan ihtiyaca göre ve sınavla jandarma sınıfına geçen yüzbaşı rütbesindeki subaylar,

- Subay kaynağının % 80'ini teşkil eden, başarılı astsubaylar arasından sınavla subaylığa nasbedilen astsubaylar,

teşkil etmektedirler. Jandarma astsubaylığından subaylığa nasbedilen personel bir yıl süre ile hazırlık okulunda staja tabi tutulur, bunu müteakip bir yıl geliştirme, bir yıl süre ile de yüksek seviyeli jandarma subay kursundan geçirilirler. Diğer kaynaklardan gelen subaylar ise, Jandarma Subay Okulunda bir yıl süreli olgunlaştırma kursu (Yüksek Seviyeli Jandarma Subay Okulu)'ndan geçirilirler. Bu kursta, subaylara jandarma ile ilgili adli, askeri, idari ve hukuki nosyon kazandırılır. Kursun amacı, ilçe jandarma bölük ve motorlu jandarma bölük komutanı yetiştirmektir.

Subayların rütbeleri teğmen ve orgeneral arasındadır. Subaylarda yaş haddi rütbe durumlarına göre 55 ilâ 61 arasındadır. Rütbe bekleme süreleri mesleki formasyona göre değişmektedir.

b. Astsubaylar

Fransız Milli Jandarmasının çoğunluğunu teşkil eden astsubaylar, zabıta olarak birer profesyonel personel durumunda hizmet vermektedirler. Astsubay Okulu öğrenimini müteakip, 5 inci yıldan itibaren branşlara ayrılan astsubaylar, jandarmanın görevlerini başarmasında büyük rol oynamaktadırlar.

Fransız Jandarmasının astsubay kaynaklarını:

- Askerlik hizmetini jandarma sınıfına seçilerek tamamlayan mükellef jandarma erleri,
- Zorunlu askerlik hizmetini bitirmiş olanlar,
- Askerlik hizmetini meşru mazeretlerle (öğrenim vs.) erteletmiş olan sivil adaylar

teşkil etmektedirler. Fransız vatandaşları arasında bu şartları taşıyanlardan istekli olan ve 18 ilâ 35 yaş arasında bulunanlardan, yapılacak test ve giriş sınavını başaran adaylar, Jandarma Astsubay Hazırlık Okulunda 6 ay süre ile staja tabi tutulurlar ve astsubay nasbedilirler. Astsubayların ilk görev yerleri motorlu eğitim birlikleridir. Sabit jandarma birliklerinde görev almak isteyen astsubaylar, sınavdan geçirilirler ve başarıya yeterlik belgesi verilip, bir yıl süre ile olgunlaştırma kursunu takip ederler. Bu kursu müteakip, branşlara ayrılarak, konularında uzmanlaştırılırlar.

Fransız Jandarmasında adli tahkikat yapmaya, her jandarma personeli yetkili değildir. Bu yetki için, mesleğin 5 inci yılından itibaren sabit jandarmada görev yapan astsubaylar, Adalet Bakanlığınca yapılan ve hukuki bilgilerin ölçüldüğü bir sınavdan geçirilirler. Başarılı olurlarsa, kısa süreli bir kursu müteakip, "adli tahkikat yetkisi"ni ihtiva eden bir diploma alırlar. Bu personel ilk yıllarda Karakol Komutan Yardımcısı olarak çalışır, bilahare Karakol Komutanı olur.

c. Erler

Zorunlu askerlik hizmeti sırası gelen adaylardan bu hizmetini jandarma olarak yapmak isteyen, 18 yaşını doldurmuş, en az 1.68 boyunda, fiziki kusuru bulunmayan, iyi ahlaklı adaylar arasından, seçimle jandarma sınıfına

kabul edilenler, Fransız Jandarmasının er kaynağını teşkil etmektedirler.

Erlere; 4 ay süre ile, eğitim merkezlerinde yetiştirildikten sonra, sabit jandarma birliklerinde, jandarma hava ve deniz birliklerinde görevlendirilirler. Bu birliklerde görev yapan mükellef jandarma erlerinin hiç bir adli ve idari yetkileri yoktur. Ancak, görevin yerine getirilmesinde takviye kuvvet olarak kullanılırlar. Ayrıca, bu erler, telsiz operatörü, oto teknisyeni, şoför gibi teknik hizmetler ile yardımcı hizmetler ve diğer görevlerde kullanılırlar.

Erlere, askerlik hizmetlerinin sonunda, jandarmanın seferi kadrosunda yer almak üzere, yedeğe ayrılırlar. Ayrıca, jandarmada tecrübe kazanmış olan erlerden, Jandarma astsubayı yetiştirilmesine özen gösterilmektedir.

7. Görevin Yürütülmesinde Diğer Vasıtalar

Fransız Jandarma Teşkilatı, her türlü modern araç ve gereçlerle donatılmıştır. Son yıllarda, bilhassa bilgisayar sistemi, hudut karakollarına kadar yaygınlaştırılmıştır. Önümüzdeki bir kaç yıl içinde karakollara kadar bu sistemin kullanılmasına başlanılacağı, yetkililerce ifade edilmiştir. İl Jandarma Alay Komutanlığı seviyesine kadar, helikopterlerle hizmet yapılmaktadır.

Jandarma hizmetlerinde kullanılmakta olan 319 köpeğin; 298'i Alman çoban köpeği, 24'ü esrar arayıcısı, 34'ü muhafaza, 19'u çığ altında canlı arayıcısı, 4'ü de patlayıcı madde arayıcısı, 21'i de uyuşturucu alışkanlığı konularında özel eğitilmişlerdir.

Ayrıca 515 adet At da Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayında bulunmaktadır.

8. Fransız Jandarması ve Polis

Ülkemizde olduğu gibi FRANSA'da da polis ve jandarmanın görev sahaları coğrafya esasına göre düzenlenmiştir. Nüfusu 10.000 ve daha fazla olan yerlerin emniyet ve asayişinden polis, daha az olan yerlerden de jandarma sorumludur. Jandarma ve polis arasındaki bu görev dağılımı, kanunlarla sağlanmış ve mevcut rejimin muhafazası ve halkın mutluluğunun devamı esas alınmıştır.

FRANSA'da emniyet ve asayiş hizmetlerinin kesintisiz olarak devamı için, bu iki kuvvet arasında görev bölgelerini belirleyen bir protokol yapılmış, hangi yerleşim bölgelerinin jandarmaca, hangilerinin ise polis tarafından yürütüleceği bir esasa bağlanmıştır.

FRANSIZ Jandarma ve Polisi arasında, zabıta hizmetlerinin götürülmesi sırasında çok sıkı bir bağ bulunmaktadır. Herhangi bir suçun işlenmesi halinde, bundan ilk haberdar olan kuvvet, hemen harekete geçmekte, görev bölgesi söz konusu olmaksızın olaya el koyarak, gerekli işlem yapılmaktadır.

Fransız Ceza Muhakemeleri Kanunu ile zabıtaya verilen görevler, polis ve jandarmanın müşterek görevleridir. Fransa'da Jandarma, polisten daha güçlü, halk nazarında daha saygındır. Kanunların ihlal edildiğini gören jandarma personeli, görev sahası olsun veya olmasın, hemen müdahale edebilmekte, tahkikat yapabilmektedir. Lüzu mu halinde, şehirlerde de devriye gezdirmektedirler.

Polis ve jandarma, aynı amaçlı kuruluşlar olup, polis sivil otoritelerin emrinde, jandarma ise, tamamen kendi amirlerinin emir ve komutası altında bulunmaktadır ve askeri bir statüye sahiptir. Jandarmanın araç ve gereçleri orduya ait silah ve vasıtalarıdır. Polisin'ki

ise kendisine mahsustur. Her iki kuruluş da kanunların kendilerine verdiği görevlerin yerine getirilmesinden sorumludur.

Jandarmanın personel yapısı da polise nazaran daha güçlüdür. Ayrıca, araç ve gereçleri ile organizasyonunu da polis ile mukayese etmek mümkün değildir. Bu nedenle Fransız sivil otoriteleri, zaman zaman polise de askeri statü verilmek suretiyle, jandarma şeklinde bir organizasyona kavuşturmak için faaliyet göstermişlerse de, bugüne kadar böyle bir yapı gerçekleşmemiştir. Jandarmanın askeri statüde olması, polisin ise kendi kanunlarına tabi olması, hatta grev hakkının bile bulunması gibi yapısal farklılıklar, bu birleşmeyi imkansız hale getirmektedir.

B. İTALYAN JANDARMASI-KARABİNİERİ TEŞKİLATI (4)

Fransa'dan sonra, Jandarma Teşkilatının Avrupada ve Dünyada en çok geliştiği ülke İTALYA'dır. İtalyan Jandarmasına "Karabinieri" denilmektedir.

1. Tarihi Gelişimi

İTALYA'nın Fransızlar tarafından işgali sonunda, bu ülkeyi tam manası ile kendi kontroluna alabilmek için NAPOLYON Fransız modelini esas alarak İTALYA'daki bazı

---

(4)-GENERAL, Bresson -ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.558.
-Gendarmerie Nationale: a.g.e., sh.56.
-IŞIK, Hüseyin: a.g.e., sh.1-22.
-HASPIŞİREN, Çetin: İtalyan Karabinieri Teşkilatı Hakkındaki Brifing, J.Gn.K.lığı, Ankara, 1984.
-Il Carabiniere, Mensile Di Cultura E DI INFORMAZIONE PROFESSIONALE, Anno-36-Roma-1983; Anno-40-Roma-1987.

şehirlerde, jandarma teşkilatlarının kurulmasını istemiştir. Bunlar:

- 1802'de Torino'da
- 1805'de Cenova'da
- 1809'da Floransa'da
- 1810'da Roma'da kurulan jandarma teşkilatlarıdır.

İmparator, 1806'da Napoli'de de bir jandarma teşkilatının kurulmasını düşündüğünde, Napoli Kralı olan kardeşi Joseph'e şu mektubu yazmıştır:

"Albay Gentili'nin, sizin jandarma teşkilatınızı oluşturabilecek imkahlara sahip olduğunu sanıyorum. Bu, Avrupanın hiç bir ülkesinde var olmayan bir teşkilatlanmadır. Bu teşkilatlanmanın İTALYA Krallığına yerleştirilmesi için bir çok kaygım var. Bir ülkenin sukûnetini sağlayabilecek en etkin yöntem budur. Son değerlendirmede eğer Radet'den memnun değilseniz, onu bana geri yollayınız; onun yerine size Palermo ve Cenova Jandarma Teşkilatlarını oluşturan, Jandarma Teşkilatı Generali Bucquet'i göndereyim."

İtalyan Jandarma Teşkilatının, Fransız Jandarma Teşkilatı ile yapısal benzerliğinin sebebi, İtalya'daki Fransız varlığıdır. 1814 yılından itibaren, jandarma ordusu, İtalyan Yarımadasının tarihine sıkı sıkıya bağlanmıştır.

İTALYAN Karabinieri Teşkilatının 2 sayılı Kararnamesi, ("Regolamento Organica Per L'Arma dei Carabinieri" Jandarma Ordusunun Yapısal Düzenlemesi) özellikle şunu belirtmektedir:

"Jandarmalar kamu düzeninin korunmasına, mülklerin ve kişilerin korunmasına, kanunların uygulanmasının sağlanmasına, adli polis yetkisi ile Ceza Kanununa karşı ya-

pılmış ihlallerin cezalandırılmasına dikkat etmelidir. Bu alandaki faaliyetleri esas olarak zorlayıcıdır."

Kuruluşundan bu yana Jandarma Teşkilatı, İtalya'nın İkinci Dünya Savaşından sonra geçirdiği bütün ani değişikliklere rağmen, toplumun her kesiminde itibar ve saygınlık kazanmıştır. Ünlü İtalyan Yazar Gabriel D'ANNUNZIO, jandarmadan şöyle söz eder:

". . . . . Bu ordu, sessiz fedakârlığın ve sarsılmaz güvenin ordusudur. En şiddetli savaş sırasında ve barış zamanında, siperde ve yol üzerinde, yıkılmış şehirlerde ve alt-üst olmuş dar ve uzun yollarda, ani ve sürekli tehlike içerisinde, her gün kahramanlık derecesinde hareketler gerçekleştirmektedirler. Çünkü, o denli şan ve şeref kazanmışlardır ki, şan ve şeref tabiri bile tek başına yetersiz kalır."

2. İtalya İdari Sistemi İçerisinde Jandarmanın Yeri, Bağlılığı ve Diğer Makamlarla İlişkileri

Yaklaşık 300.000 km² yüzölçümlü ve 60-65 milyona yakın nüfusu olan İTALYA, mülki taksimat bakımından il ve belediyelere ayrılmıştır. Tüm İTALYA'da 92 adet il mevcut olup, her ilde devleti ve hükümeti temsil eden valiler bulunur. Vali, ilin güvenlik ve baysallığından sorumlu olup, il dahilindeki polis kuvvetleri emrindedir.

İTALYAN Jandarması "Carabinieri Ordu Komutanlığı" adı ile, İtalyan idari yapısı içerisinde yer almaktadır. Karabinieri Teşkilat Kanunu; 1 Ekim 1936 tarih ve 2145 sayılı olup, halen yürürlükte bulunmakta, bugüne kadar hiç bir değişiklik yapılmadığı gibi, Kabinieri Teşkilatının "mukaddes kitabı" olarak kabul edilmektedir. Yasa

eski olmasına rağmen, yapılan işlemlerde maddeleri yorum-
ma tabi tutularak, uygulamaya devam edilmektedir.

Karabinier Ordusu, çeşitli tip yasal görevlere ce-
vap verdiğiinden, (Örneğin; askeri hizmetler açısından Sa-
vunma Bakanlığına, kamu güvenliği açısından İçişleri Ba-
kanlığına, adli görevler açısından Adalet Bakanlığına ve
diğer hizmetler açısından, diğer bakanlıklara hizmetler
götürdüğünden) hiç bir makama direk olarak bağlı değildir.
Karabinierinin İtalya'daki gücü, işte buradan gelmektedir.

Karabinieri Teşkilatının emir ve komuta münasebet-
leri çok komplikedir. İçişleri Bakanlığı bünyesinde oluş-
turulan "Milli Komite", İçişleri Bakanı, Karabinieri Ordu
Komutanı, Emniyet Genel Müdürü ve Mali Muhafaza Komutanın-
dan meydana gelmektedir. Bu Milli Komite, lüzumlu haller-
de toplanır. Kamu güvenliğini ilgilendiren sorunlar ve alı-
nacak önlemler görüşülür. Elde edilen sonuçlar, aynı ba-
kanlık bünyesindeki bir alt kuruluşa, "koordinasyon daire-
si"ne gönderilir.

Koordinasyon dairesi; polis ve Milli Muhafaza Teş-
kilatlarına ait personelden oluşmaktadır. Bu daire, ka-
rarları alır, yasalara uygun direktifler haline getirir
ve bu direktifleri, Karabinieri Ordu Komutanlığına, Emni-
yet Genel Müdürlüğüne, Mali Muhafaza Komutanlığına ve
valiliklere yayınlar. İşte, içişlerinden gelen bir direk-
tif; Karabinieri Ordu Komutanlığı için bir emir değildir.
Valiler için ise aynı direktif, bir emirdir. Gereğini va-
liler yapacaktır. Ancak, Karabinieri Ordu Karargahı, di-
rektifi inceleyip, üst seviyeden emir verilmesini gerek-
tiren hususlar tesbit edilirse, gerekli emirleri hazırlar
ve ilgili karabinieri ast makamlarına yayınlar.

İller seviyesinde ise; Valiler İçişleri Bakanlı-
ğında aldıkları emirlere göre, Karabinieri Komutanlarına

emir vermeyip, yazılı talepte bulunurlar. Valiler, Karabinieri Komutanı ve Emniyet Genel Müdürü ile yaptıkları toplantılarda, bilgi teatisinde bulunurlar, koordinasyonu sağlarlar.

Karabinierinin temel niteliğinin asker olması sebebiyle, aldığı görevler de;

- Hem asker, hem zabıta,
- Hem asker, hem askeri polis,
- Hem asker, hem de askeri adli polistir.

Ancak, her tanımda, Karabinierinin askerlik niteliği, değişmeyen vafıdır.

İTALYA'da Belediye Başkanları, "Yerel Kamu Güvenlik Yetkilisi"dirler. Bu nedenle, Belediye Başkanları da Karabinieri Bölük Komutanlarından talepte bulunurlar, ancak, emir veremezler.

Karabinieri personeline sicil düzenleme yetkisi hiç bir sivil makama verilmemiştir. Terfi işlemleri ve kadro kayıtları, Savunma Bakanlığınca yürütülmektedir.

Karabinieri Teşkilatı, İtalyan idari yapısına göre teşkilatlanmıştır. İl-ilçe bölümleri burada da uygulanmaktadır. Buna ilave olarak, Lejyon Bölge Komutanlıkları, Tuğay Komutanlıklarına, o da Tümen Komutanlıklarına bağlanmıştır.

Karabinieri Teşkilatı, Savunma Bakanlığına bağlıdır. İçişleri Bakanlığı ile ilişkisi ise, hizmet bağımlılığı olarak nitelenebilir. Ancak, istenen görevlerin gerekleri, her iki bakanlıkca da ayrı ayrı sağlanmaktadır. Teşkilatın birimleri, mülki makamların emrinde değildir. Ancak, bu makamlarla koordineli olarak faaliyet gösterir ve yapılan ve her talebe cevap vermek zorundadırlar. Karabinieri personeli, görevlerini kendi insiyatifi ile yer-

ne getirir. Bu durum, bir nevi yarı bağımlılık gibi tezahür etmektedir. Teşkilat, bizde de olduğu gibi, Adalet ve diğer bakanlıklarla da yakından ilişki içerisinde bulunmaktadır.

3. Görevleri

Askeri esaslara göre teşkilatlanmış Karabinierinin ana görevleri 3 ana bölüme ayrılmaktadır. İdari, mülki ve askeri görevler.

Umumi emniyet ve asayişini korumak; kanun, nizam ve talimatlara aykırı faaliyetleri men etmek ve önleyici kolluk için devriye gezdirmek, trafik kontrolü, umumi mahallerde, panayır ve pazarlarda nizamın temini, mahkum ve şüphelilerin kontrolü, kaçakçılığın men ve takibi, karabinierinin mülki görevleridir.

Fransız Jandarmasının vazife bölgesi kırlar olarak açıklandığı halde, İtalyan Karabinieri Teşkilatı için, böyle bir kayıt yoktur. Polis ve jandarmanın vazife bölgeleri, birbirinden ayrılmıştır. Herhangi bir hadiseye, ilk gelen teşkilat el koymaktadır.

Karabinieri Ordusu Teşkilat Kanununa göre, Karabinieriler:

- Kara Kuvvetleri bünyesinde, özel yetkileri olan bir sınıf oluşturmaktadırlar. Savaş zamanında da diğer birlikler gibi, askeri harekate katılırlar.
- Kamu düzeninin devamını, yurttaşların can ve mal güvenliğinin korunmasını sağlarlar.
- Devletin, bölgelerin, vilayet ve belediyelerin, özel kanun ve yönetmeliklerin gözetimini sağlarlar.

- Askeri polis hizmetlerini ifa ederler.
- Tutukluların mahkemelere ve cezaevlerine götürülüp-getirilmesini sağlarlar.

4. Personel Kaynakları

Karabinieri Ordusunun halihazır personel mevcudu; 2.000'den fazla subay, 21.000 Astsubay ve 60.500 uzmandır. Ayrıca, meslek ünvanı olmayan, ancak, askerlik hizmetini yapan, istekli ve seçilmiş personelden oluşan 10.000 yardımcı karabinieri eri mevcuttur. Toplam personel mevcudu: 93.500'dür.

Çeşitli rütbelerdeki personelin yetiştirilmesi; Karabinieri Ordusunun subay, astsubay ve erat olmak üzere üç ayrı statüde eğitim ve öğretim veren ve "Palidora" ismi ile anılan "Karabinieri Okullar ve Özel Birlikler Tümeni" tarafından yerine getirilmektedir. Bu tümene bağlı bir Karabinieri Subay Okulu, bir Astsubay Okulu, bir Uzman, bir de Yardımcı Karabinieri Okulu mevcuttur.

Karabinieri subayları 2 yıllık Kara Harp Okulu öğrenimini müteakip, Karabinieri Subay Okulunda, yine 2 yıl süre ile de tatbikat kursundan geçirilmek suretiyle yetiştirilirler.

Karabinieri Astsubayları da uzman ve erlerden seçilip, Astsubay Okulunda 2 yıllık eğitim ve öğretime tabi tutulduktan sonra, göreve başlamaktadırlar. Uzman personel ise, erlerden seçilmekte ve Uzmanlık Okulunda eğitim ve öğretim gördükten sonra göreve başlamaktadırlar.

Karabinieri personeli, yürürlükteki kanunları gereğince ve rütbelere göre, aşağıdaki unvanları alırlar:

- a. Adli Polis Subayı (Albay rütbesi dahil subaylar, astsubaylar ve geçici karakol komutanı olan uzmanlar)
- b. Adli Polis Memuru (Uzmanlar ve Karabinieri erleri)
- c. Kamu Güvenliği Subayları (subaylar)
- d. Kamu Güvenlik Polis Memurları (Astsubay, uzman ve erler)
- e. Askeri, Adli Polis Subayı (subay ve astsubaylar)

İtalya'da polis teşkilatı da askeri bir teşkilattır. Askerlik görevini polis olarak yapmak mümkündür. Polis teşkilatı da Askeri Ceza Kanununa tabiidir.

Karabinieri Teşkilatında "Uzman" olarak nitelenen asker kişiler karabinieri hizmetini meslek edinmiş personeldir. Profesyonel olarak emniyet ve asayişin sağlanması, teşkilatların yapılması ve diğer görevler konusunda yetişmiş ve uzmanlaşmış olmaları İtalyan Jandarmasının başarısında mühim rol oynamaktadır.

C. BELÇİKA JANDARMASI (5)

1 Ekim 1795 tarihinde Belçika'nın Fransa tarafından ilhak edilmesinden önce, Güney Hollanda'da Fransa'nın eski jandarma teşkilatına (Maréchausse) benzer bir polis teşkilatı vardı. Bu tarihte, Güney Hollanda'nın Avusturya'dan alınmasından sonra, eski eyaletlerin yapısı yeniden düzenlendi. Ülke, Belçika ile idari yönden birleştirildi ve valilerin emrinde dokuz bölgeye ayrıldı.

- (5) -GENERAL, Bresson -ROSIERE, Pierre: a.g.e., s.553-564.
-Gendarmerie Nationale: a.g.e., sh.
-IŞIK, Hüseyin: a.g.e., sh.1-2.
-Belçika'da yapılan incelemelerden özel olarak temin edilen bilgiler.

BELÇİKA'da politik düzenin işlemlerini sağlayacak bir kamu kuvvetinin oluşturulması kararı alındı ve 3 jandarma tümeni kuruldu. Bu birliklerde görevlendirilecek yüksek rütbeli subayların Fransız olarak doğmuş olmaları, diğer subay, astsubay ve erlerin üçte ikisinin Fransız, üçte birinin de Belçika'da doğmuş olmaları gerekiyordu. 1796 Nisanında Belçika Jandarması, 1075 kişiden oluşuyordu. (75 subay-1000 astsubay ve er)

FRANSIZ Jandarması paralelinde kurulan BELÇİKA Jandarması Kanunu 17 Nisan 1798 tarihlidir. Bu Kanun, 2 Aralık 1957 tarihine kadar yürürlükte kalmıştır. Bu tarihte çıkarılan Jandarma Teşkilat Kanunu; Jandarma'nın kara kuvvetlerinden ayrı tutulmasını ve ülke genelinde jandarma personelinin yetkilerinin genişletilmesini öngörmüştür.

29 Aralık 1975 tarihinde çıkarılan bir yasa ile de muvazzaf kadro, 2 ayrı konuma ayrıldı. Uygulayıcı ve idari kadro. Bu yasa; kadın personelin istihdam edilmesini, özel birimler oluşturulmasını ve kuvvetlerin miktarının artırılmasını beraberinde getirmesidir.

BELÇİKA Jandarması, ordu kuvvetlerinden birini oluşturur. Milli Savunma Bakanı, bu kuvvetin genel idaresinden ve teşkilatlanmasından sorumludur. Görevlerin yerine getirilmesi açısından, Jandarma Teşkilatının bağlı olduğu bakanlıklar şunlardır:

- İdari polisi ilgilendiren konularda İçişleri Bakanına,
  - Adli polisi ilgilendiren konularda Adalet Bakanına,
  - Seferberlik harekâtı sırasında ve birliklerine katılmayan askerler hakkında yapılacak olan tahkikatlar konusunda Milli Savunma Bakanına,
- bağlıdır.

BELÇİKA Jandarmasının denetleyicisi bir general olup, teşkilat bir kurmay subay ile, generallerden oluşan bir kurul tarafından desteklenen general rütbesinde bir subay tarafından yönetilir.

BELÇİKA toprakları 5 jandarma bölgesine ayrılmıştır. Her bölge, iki eyaleti içerir ve bir albay tarafından komuta edilir. Her eyalette iki sabit, bir de seyyar birlik bulunur. Sabit jandarma birliği ismini taşıdığı ilin sınırları içerisinde yetki sahibidir. İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı, ilin belli kesimlerini kontrolünde tutar ve belli sayıda müfrezelerden oluşmaktadır. İlçe jandarma komutanı emrinde bir gözetleme ve araştırma müfrezesi bulunmaktadır. Seyyar jandarma birlikleri teşkilat, silah, araç, gereç ve muhabere imkanları bakımından çok iyi bir şekilde donatılmıştır. Bu birlikler; kamu düzeninin sağlanmasına yardımcı olmak, kara kuvvetlerine takviyede bulunmak ve savaş zamanında; sabotajcılara, partizanlara, ajanlara ve silahlı düşman gruplarına karşı mücadele etmekle görevlendirilmişlerdir.

Belçika jandarmasının temel ve tamamlayıcı yapısını oluşturan personeli, 1863 yılında kurulmuş bulunan "Jandarma Teşkilat Kraliyet Okulu"nda yetiştirilmektedir. Bu okul 4 ayrı öğretim müessesesinden meydana gelmiştir.

- Askeri Yüksek Öğretim Enstitüsü: (Üniversite eğitimi veren 5 yıllık bir okuldur) Subaylar bu okulda yetiştirilmektedir.
- Yüksek Nitelikli Astsubay Okulu: Astsubaylar bu okulda uzmanlaştırılmakta ve subaylığa hazırlanmaktadır.
- Astsubay Okulu: Astsubayların yetiştirildiği okuldur.
- Uzman Okulu: Profesyonel personel yetiştirme amacına yönelik, özel nitelikli bir okuldur.

Belçika Jandarmasının personel mevcudu toplam 16.800 olup, çoğunluğunu astsubaylar teşkil etmektedir.

D. İSPANYOL JANDARMASI (6)

1. Tarihçesi

İspanya Jandarması; kamu güvenliğini, düzeni, kişi ve malların güvenliğini korumak üzere, Fransız Jandarmasından örnek alınarak, 28 Mart ve 13 Mayıs 1844 tarihli kararnamelerle, İçişleri Bakanlığına bağlı olarak kurulmuş bir askeri teşkilattir.

Başlangıçta mevcudu 6.000 personel olan Jandarma; toplam 36 bölük ve 9 süvari bölüğünden oluşan 13 birlikten meydana gelmiştir. Her il'e bir jandarma bölüğü ile bir veya iki süvari takımı verilmiştir. Bu birlikler de kendi içlerinde karakollara bölünmüşlerdir.

505.521 km² yüzölçümlü ve 50 milyona yakın nüfusu ile İSPANYA, bir tarım ülkesidir. 55 il'e ayrılmış olup, iller valilerce yönetilmektedir. Ayrıca, 9.300'e yakın belediye mevcuttur. 5 bölgeye ayrılan İspanya'nın, emniyet ve asayişi, jandarma tarafından sağlanmaktadır.

2. Bağlılığı ve Kuruluşu

Tamamen askeri esaslar üzerine kurulmuş bulunan İspanyol Jandarması, teşkilat, kuruluş, subay, astsubay ve erlerin zati işleri ile disiplin hususlarında Milli

---

(6) -GENERAL, Brésson -ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.560.

-Gendarmerie Nationale: a.g.e., sh.

-IŞIK, Hüseyin: a.g.e., sh.1-7.

-İspanya'da görev yapan askeri personelden özel olarak temin edilmiş bilgiler.

Savunma Bakanlığına bağlıdır. (İspanya Jandarması Askeri Hizmet Nizamnamesi, Md.2)

Jandarma; emniyet ve asayişin sağlanması, idari zabıta görevlerinin yerine getirilmesi, karayollarında trafiğin tanzimi bakımından İçişleri Bakanlığına, adli zabıta görevlerinin ifası, cezaevlerinin haricen korunması ve tutukluların nakli konusunda Adalet Bakanlığına, kırların ve ormanların korunması hususunda Tarım Bakanlığına, mali zabıta görevlerinin yerine getirilmesi ile ilgili olarak da Maliye Bakanlığı ile ilişki halindedir. (Jandarma Askeri Hizmet Nizamnamesi, Md.3)

İspanyol Jandarması, "Jandarma Genel Müdürlüğü" adı altında teşkilatlanmış olup, şu kuruluşlar, bağlı bulunmaktadır:

- a. Jandarma Genel Müdür Yardımcılığı
- b. J.Gn.Müdürlüğü Karargahı
- c. Okullar ve Eğitim Komutanlığı
- d. Mali ve Lojistik Destek Müdürlüğü
- e. Jandarma Bölge Komutanlıkları
- f. Özel Birlikler

Emniyet ve asayiş görevi, Jandarma Bölge Komutanlıklarınca yürütülmektedir. Sabit jandarma teşkilatının yapısı bizdeki gibidir. Jandarma Bölge Komutanlıklarının sayısı 6 olup, her bölgeye 8 ilâ 9 İl Jandarma Alay Komutanlığı bağlıdır. 55 adet İl Jandarma Alay Komutanlığı mevcut olup, İlçe Jandarma Bölük Komutanlıkları halinde teşkilatlandırılmıştır. Ayrıca, Jandarma Bölge Komutanlıkları emrinde, ihtiyat kuvvet olarak motorlu bir alay, İl Jandarma Alay Komutanlıkları bünyesinde de motorlu bir bölük veya takım bulunmaktadır.

3. Görevleri

Asli görevi, kırsal bölgelerde güvenliği sağlamak olan İspanyol Jandarmasına, günün şartlarına göre değişik görevler verilmiştir. Bu görevleri 4 ana başlık altında toplamak mümkündür.

a. Zabıta Görevleri

Bu görevler idari, adli ve mali zabıta görevleri adı altında toplanmaktadır.

(1) İdari Zabıta Görevleri

- Kamu düzeninin sağlanması
- Kanun ve yönetmelik hükümlerinin yerine getirilmesi
- Kişilerin mallarının ve haberleşme ağlarının korunması
- Telgraf ve elektrik hatlarının korunması
- Her türlü av hayvanlarının ve ormanlarının korunması
- Karayollarında trafiğin düzenlenmesi
- Silah ve patlayıcı maddelerin kontrolü

(2) Adli Zabıta Görevleri

Ceza kanunlarına karşı işlenen suçların araştırılması, tahkikatların yapılması, suçluların gözaltına alınması ve mahkemeye teslim edilmesi ve verilen hükümlerin infaz edilmesidir.

(3) Mali Zabıta Görevleri

Her türlü sahteciliğe ve kaçakçılığa karşı sınırlarda, kıyılarda ve ülke sathında görev yapar.

b. Zor Durumlarda Olanlara Yardım ve Kurtarma Görevleri

Bu görev, ülke çapında ve günlük yaşayışın her alanında, gerek koruyucu, gerekse olaydan sonra müdahale edilerek yerine getirilir.

c. Askeri Görevler

Sivil görevleri yanında, aynı zamanda askeri bir kuruluş olan İSPANYA Jandarmasının, barıştaki askeri görevleri; sınırların ve kıyıların gözetlenmesi, ülke çapında askeri birliklere yardım, asker alma ve seferberlik işlemlerine katılma ve yedeklerin denetlenmesi olarak özetlenebilir.

Bunalım ve savaş zamanındaki görevleri ise; askeri inzibat görevleri, geri bölgenin emniyeti, yıkıcılığa karşı savaş ve İspanya topraklarına sızan her türlü düşman birliği ile savaş etmektir.

d. Diğer Makamlardan Gelecek İstekleri Karşılama

Jandarma, yalnız her yerde hazır bulunduğu araziyi ve üzerinde yaşayan insanları iyi tanıdığı için değil, aynı zamanda görevini büyük bir ciddiyetle yerine getirdiği için bütün makamlar, kendisinden istekte bulunmaktadır. Bu faaliyetler: Bakanlıkların ve cezaevlerinin dış güvenliği, sivil ve asker tutukluların nakli, parnakillerinin emniyetinin sağlanması, olarak özetlenebilir.

4. Personeli

İspanyol Jandarmasının başında genel müdür sıfatını taşıyan ve Kara Kuvvetleri Komutanlığından atanan

Korgeneral rütbesinde bir general olup, yardımcısı jandarma sınıfından bir Tümgeneraldir ve genel müdür yardımcısı sıfatını taşımaktadır.

Jandarmanın personel kaynağını subay, astsubay ve erler teşkil etmektedir. 1986 yılı sonu itibariyle 68.000 personeli bulunan İspanyol Jandarma Teşkilatında, halihazır 2.000 subay (emir ve komuta-idari görevlerle vazifeli), 61.000 astsubay, 5.000 askerlik görevini yapan er bulunmaktadır.

Subay ve astsubaylar daimi personel olup, bunların uzmanlaştırılması konularında, ihtisas sahibi olmalarına özen gösterilmektedir.

Subay kaynağını, Harp Okulu mezunu teğmenler ile astsubaylıktan subaylığa geçirilenler; astsubay kaynağını ise ortaokul sonrası ve 3 yıl süreli olan Genç Muhafızlar Kolejinin bitiren adaylar teşkil etmektedirler.

E. HOLLANDA JANDARMA TEŞKİLATI (MARECHAUSSE) (7)

Hollanda Krallığı Jandarma Teşkilatı, günümüzde 120 subay, 1.400 astsubay, 2.100 er (500'ü kur'a eri), 150 sivil görevli ve lojistik destek için ayrılmış 60 askerden oluşur. Askeri yapısını koruyarak, Fransız Jandarmasına benzer bir şekilde teşkilatlandırılmıştır ve Milli Savunma Bakanlığına bağlıdır.

6 Şubat 1954 tarihli Krallık Yönetmeliği ile görevleri belirlenmiş olup, bu görevler:

- Diğer sorumlu kuruluşlarla ortak çalışarak, Kraliyet Sarayını, fertleri, Kral ve Kraliçenin güvenliğini sağlamak,

---

(7) -GENERAL, Brésson -ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.559.
-IŞIK, Hüseyin: a.g.e., sh.1-8.

- Ordu kuvvetlerinin bünyesinde askeri polisi eğitmek,

- Genel düzenin korunması ve düzenlenmesi için sivil makamlara gerekli yardımı sağlamak,

- Hollanda bankasını korumaktır.

Genel merkezi Lahey'de bulunan Hollanda Krallık Jandarma Teşkilatı, bir Tuğgeneralin emir ve komutası altında bulunmaktadır.

F. İSVİÇRE KANTONLARI JANDARMA TEŞKİLATI (8)

İsviçre federal yapısının meydana gelmesi sonunda, kamu düzeninin korunması, öncelikle kantonların kendilerine bırakılmıştır. Kantonlar; polis teşkilatından ayrı olarak, kendi toprakları üzerinde silahlı kuvvetler oluşturdular. Konfederasyon, kamu düzeninin korunmasıyla ilgili olarak, herhangi bir kantonun bu konudaki yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde, ancak, ikinci derecede yetkili olarak müdahalede bulunabilmektedir.

Bu yapısal düzenleme, her İsviçre kantonunun kendi jandarma teşkilatına veya polis teşkilatına sahip olma yetkisini açıklamaktadır.

Fransız himayesi altındaki kantonların büyük çoğunluğunda, İsviçre Cumhuriyetinin kurulduğu çağlardan bu yana, bir jandarma kuruluşu kalıt olarak kalmıştır. Bu nedenle; Cenevre, Vandoise, Frihorgeoise, Bern ve Neuckatel kantonlarında birer jandarma teşkilatı bulunmaktadır.

---

(8) GENERAL, Brésson - ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.560.

G. AFRIKA ÜLKELERİ JANDARMA TEŞKİLATLARI (9)

FRANSA; sömürge imparatorluğunu kurduğu tüm toprakları üzerinde bir jandarma teşkilatını oluşturmuştur. II nci Dünya Savaşından sonra, bu imparatorluk "Fransa Birliği" adı verilecek olan bir kuruluşa dönüşmüştür. Bu birlik, 1958 yılında "Fransız Topluluğu" adını almıştır. Fransızca konuşulan ve Fransız Dominyonu durumunda olan ülkeler, bağımsızlıklarını kazandıklarında doğal olarak Fransız Jandarma Teşkilatı modelini benimsemişlerdir.

28 Eylül 1958 tarihinde yapılan halk oylaması, Fransız topluluğu ülkelerini kesin sonuca götüren bir noktaya getirmiştir. GİNE, Fransa ile hemen hemen tüm ilişkilerini keserek, tam bağımsızlığını tercih etmiş, diğer 12 Cumhuriyet ve MADAGASKAR da, federal tipte bir topluluğun üyeliğini benimsemişlerdir. Bu yapılaşma çok kısa bir süre içerisinde, devletlerin tam bağımsızlığına dönüşmüştür. 1960 yılına gelindiğinde bu ülkeler, siyasal bağımsızlıklarının 1 inci senesini kutlamışlardır.

Fransızca konuşulan bu yeni bağımsız devletlerde, yerel jandarma teşkilatları, Fransız Jandarmasının ara istasyonu durumuna gelmişlerdir. SUDAN (gelecekte MALİ), FİLDİŞİ SAHİLLERİ. DAHOMEY (gelecekte Benin), MORİTANYA, NİJERYA, SENEGAL, YUKARI VOLTA, BİRLEŞİK AFRIKA, KONGO, GABON, ÇAD VE MADAGASKAR jandarma teşkilatları, bu ülkelerin ulusal bünyeleri içerisinde kendine özgü yasalarla Fransız Jandarmasını esas alarak, yeniden düzenlenmişlerdir.

---

(9) -GENERAL, Brésson -ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.562-563.
-Gendarmerie Nationale; a.g.e., s.65.
-Fransız Jandarma Subay Okulunda yapılan anket sonuçları ve bu Okula Afrika ülkelerinden gelen jandarma subayları ile yapılan görüşmede elde edilen bilgilerden.

Diğer bağımsız Afrika ülkelerinde, Fransız Jandarma Teşkilatı modeli esas alınmıştır. Bu ülkeler, Fransa'nın dış imparatorluğu dışında kalan ve geçmişte Belçika sömürgesi durumunda olan ülkelerdi.

- Belçika Kongosu (30 Haziran 1960'da bağımsızlığını kazandı. Önce Kongo Demokratik Cumhuriyeti, sonra da ZAİRE adını aldı)
- Burundi
- Rwanda

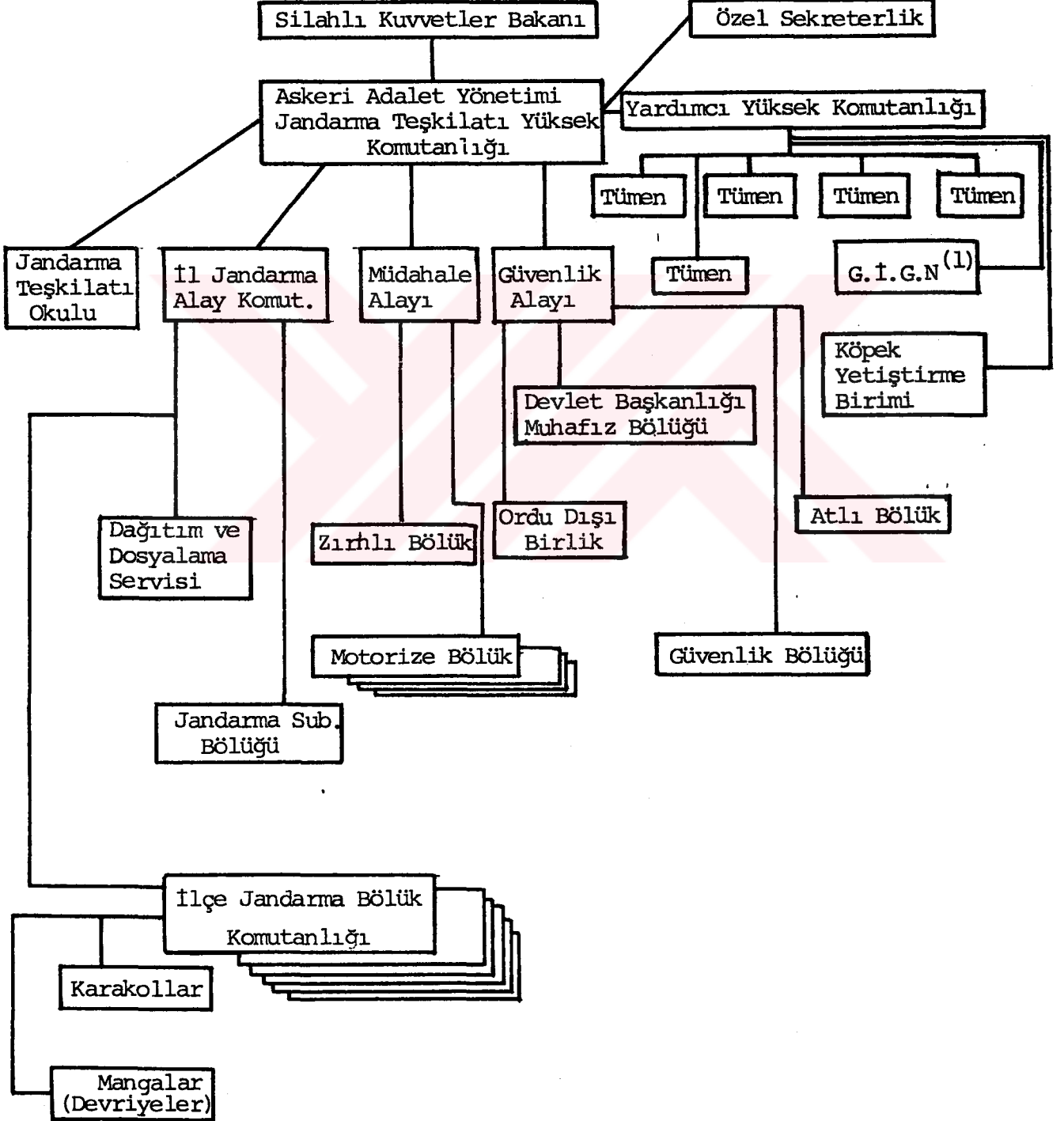
Fransız dominyonu dışında kalan; KAMERUN'da jandarma teşkilatı 1 Ekim 1961'de kurulmuş ve Fransız Jandarma Teşkilatı esas alınmıştır. Nihayet, bağımsızlıklarını kazanmaları sırasında, CIBUTİ, 24 Haziran 1977'de, KOMOR 1 Ekim 1978'de kendi ulusal jandarma teşkilatlarını oluşturmak için, Fransa'dan yardım istemişler ve aynı teşkilat yapısı paralelinde, kendi jandarma teşkilatlarını kurmuşlardır.

Bu ülkelerin tamamında da personel kaynaklarını subay, astsubay, erbaş ve erler teşkil etmekte olup, personel askeri statüde bulunmaktadır. Jandarma teşkilatları, Afrika ülkelerinin tamamında Savunma Bakanına bağlı olup, Fransız Jandarmasının yaptığı görevlerle sorumlu kılınmaktadır.

Örnek olması bakımından, SENEGAL Jandarma Teşkilatının yapısı şöyledir:

ÇİZELGE-VIII

SENEGAL JANDARMA TEŞKİLATI, TEŞKİLAT YAPISI

(1) G.İ.G.N.: Ulusal Jandarma Müdahale Alayı

H. GÜNEY AMERİKA ÜLKELERİ-BREZİLYA JANDARMA
TEŞKİLATLARI (10)

Güney Amerika'da yer alan 9 devlet "ARJANTİN, PARAGUAY, ŞİLİ, VENEZÜELLA, KOLOMBİA, PERU, EKVATOR, BREZİLYA, BOLİVYA ve URUGUAY" bağımsızlıklarını kazandıktan sonra, Fransız sisteminden esinlenerek "Ulusal Muhafızlar" veya "Askeri Polis" veya "Jandarma Kuvvetleri" adı altında, genel görünümü askeri ve sivil muhtelif görevleri yerine getirecek askeri bir yapılaşmayı gösteren polisiye çözümleri uygulamaya geçmişlerdir.

Güney Amerika'daki bu 9 devletin, Askeri Polis veya Ulusal Muhafızlar Teşkilatlarının hepsinin tarihçesini bir başlık altında incelemek mümkün değildir. Bu sebeple, 115 milyon nüfuslu, 8.500.000 km² yüzölçümlü BREZİLYA Jandarma Teşkilatını örnek olarak vermek, daha uygun olacaktır.

Brezilya Hükümet Merkezi, Brasiliâ da bulunan ve 22 eyaletten oluşan bir federasyondan meydana gelmektedir. Her eyalet, federal devlet bünyesinde, geniş bir otonomiye (özerkliğe) sahiptir ve özel polis teşkilatı oluşturulmuştur. Askeri polisler (Policia Militar) bütün eyaletlerde görev yapmakta ve aynen Fransız Jandarma Teşkilatına benzer bir teşkilatlanma biçimiyle, askeri ve sivil görevleri değişik alanlarda yerine getirmektedirler. Bu teşkilatın subay ve astsubayları, zaman zaman Fransız Jandarma Okullarında eğitim ve öğretime tabi tutulmaktadırlar.

---

(10)-GENERAL, Brésson -ROSIERE, Pierre: a.g.e., sh.561.
-FRANSA Jandarma Subay Okulunda yapılan incelemede elde edilen bilgiler.
-IŞIK, Hüseyin: a.g.e., sh.1-4.

BREZİLYA Jandarması olarak vasıflandırılan Askeri Polis Teşkilatı, 150 yılı aşkın bir zamandan beri orduyu oluşturan kuvvetlerden biri olarak, askeri ve sivil görevleri üstlenmiş olup, görev alanı şehir, köyler ve tüm ülke sınırlarıdır. Her eyalette, eyalet valisine bağlı, Albay rütbesindeki bir genel komutanın komutasında, yaklaşık olarak 25.000 subay ve astsubaydan oluşan bir mevcudu vardır. Eyalet kuvvetlerinin temel birimi taburdur. Her tabur yetkisi "eyalet" bölge sınırları içerisinde yayılan ve şehirlerde yer alan tugaylara bağlıdır. Jandarma; bünyesinde idari ve adli zabıtayı da bulundurmaktadır. Önleyici zabıta hizmetleri, Brezilya'da çok önem arz etmektedir. Bu zaman ve mekân bakımından sistematik olarak iki kişilik devriyelerle (motorlu, atlı, yaya) güvence altına alınmıştır.

Eyaletlerin iç şehirlerinde, trafik polisini de bünyesinde bulunduran jandarma teşkilatı, polisle ilgili tüm görevleri de yerine getirmektedir.

Ayrıca, şeref kıt'ası muhafız takımı da, bu kuvvetin bünyesinden oluşur. Ülkedeki koruma görevleri (hükümet sarayı, cezaevleri) de jandarmaca yerine getirilmektedir.

Askeri görevleri çerçevesinde, eyaletin iç güvenliğinden de sorumlu olan jandarma teşkilatının subayları da askeri, adli, zabıta subayları olarak unvanlar almaktadırlar.

BREZİLYA Jandarmasının uzmanlaşmış birimleri şu görevlerinin yanı sıra;

- İtfaiye hizmetlerini yürütür, bu amaçla itfaiye grupları başkentte ve büyük şehirlerde kurulmuştur.

- Kırsal kesim jandarmasının bir bölümü; avlanma balıkçılık ve ormanlarla ilgili olarak çıkabilecek muhtelif sorunlarla da görevlidir
- Uzmanlaşmış görevleri ile sağlık hizmetlerinin halka sunulmasına yardımcı olur.
- Gençlerin korunması en önemli görevlerinden biridir.
- Savaş zamanlarında, ordunun bir kuvvet olarak ülke savunmasında yer alır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE CUMHURİYETİ JANDARMASI İLE FRANSIZ VE DİĞER ÜLKE JANDARMA TEŞKİLATLARININ KARŞILAŞTIRILMASI, ÖNERİLER VE SONUÇ

I. DİĞER ÜLKE VE FRANSIZ JANDARMA TEŞKİLATI İLE TÜRK JANDARMASININ MUKAYESELİ İNCELEMESİ

A. JANDARMANIN DEVLET TEŞKİLATI İÇERİSİNDEKİ YERİ VE BAĞLILIĞI BAKIMINDAN

1. Fransa ve Diğer Ülkelerdeki Durum

Buraya kadar olan incelememizde de zaman zaman belirttiğimiz gibi, FRANSA ve diğer ülke jandarma teşkilatlarının tamamı, o ülke silahlı kuvvetlerinin bir parçası olup, askeri kariyer ve karaktere sahiptir. Çoğu ülkelerde jandarma dördüncü kuvvet durumundadır. Hiyerarşik ve asli bağlılık yönünden istisnasız hepsi Savunma Bakanlığına bağlıdır. Ancak, emniyet ve asayişin sağlanması ile ilgili olarak, İçişleri ve Adalet Bakanlıklarıyla da yakın ilişki içinde bulunmaktadır. Bu ilişki hiç bir zaman bir emir-komuta ilişkisi olmayıp, talep ve bu talebi yerine getirme ilişkisidir ve karşılıklı saygı ve güvene dayanmaktadır. Amaç; devlet düzeninin devamı, emniyet ve asayişin kesintisiz işlemesidir.

İTALYA Jandarma Teşkilatı, bağlılık açısından Fransa ve diğer ülke jandarmalarından da farklıdır. "Carabinieri Ordu Komutanlığı" adı ile İtalyan idari sistemi içerisinde yer almakta, askeri hizmetler yönünden Savunma

Bakanlığına, kamu güvenliği yönünden İçişleri Bakanlığına, adli görevleri itibariyle Adalet Bakanlığına ve diğer hizmetleri dolayısıyla de diğer bakanlıklarla ilişkili bulunmaktadır. Hiç bir makama direk olarak bağlı değildir. İtalyan Karabinieri Teşkilatı, esas gücünü buradan almaktadır.

BELÇİKA, İSPANYA, HOLLANDA ve hatta Afrika ülkelerindeki jandarma teşkilatlarının direk olarak bağlı bulunduğu Savunma Bakanlığı haricindeki makamlarla olan ilişkilerinde, esnek bir yapı meydana getirilmiştir. Bu ilişki ve yapı, emir verme veya yaptırım ilişkisi olmayıp, işbirliği ilişkisidir.

Bu ülkelerin jandarma teşkilatlarının konu ile ilgili özelliklerini şöylece sıralayabiliriz:

- Modern jandarma teşkilatlarının hemen hepsi, ülkesi silahlı kuvvetlerinin bölünmez bir parçasıdır.
- Jandarmanın en büyük mercii olan Jandarma Genel Müdürlüğü veya Jandarma Genel Komutanlığı, Savunma-Silahlı Kuvvetler Bakanının emrindedir.
- Jandarma personeli, görevlerini yerine getirirken, sadece kendi sıralı amirlerinin emrinde olup, teşkilatın en küçük birimi olan karakoldan en üst kademeye kadar sıkı bir hiyerarşik kontrole ve denetlemeye tabidir.
- Jandarma personeli görevlerin yapılması sırasında adli, idari ve askeri makamlarla ilişki içerisinde ve işbirliği halindedir. Kendi amirleri dışında, hiç bir makam, jandarma üzerinde amirlik iddiasında bulunamaz, yasa, tüzük ve yönetmeliklerde yer almayan görevlerin yerine getirilmesini, jandarmadan talep edemezler.

- Jandarma personeli, ülkeleri silahlı kuvvetlerinin en seçkin sınıfı olup, törenlerde en sağ baş sırayı alırlar ve geçit törenlerinde önde geçerler.
- Cumhurbaşkanlarının, kralların ve bakanlıkların korunmasını, jandarmalar üstlenmişlerdir.
- Jandarma personelinin, hangi makamlarla ve ne amaçla işbirliği yapacağı yasa, tüzük ve yönetmeliklerde açıklanmıştır. Jandarma, emniyet ve asayişin sağlanması adli, idari, askeri ve diğer görevlerin ifası sırasında, beraber çalıştığı makamların emrinde değil, refakatindedir.

2. Türkiye'deki Uygulama

Ülkemiz idari yapısı içerisinde, İçişleri Bakanlığına bağlı bir kuruluş olan Jandarma Genel Komutanlığı uhdesine verilen çeşitli görevler itibariyle, yine çeşitli makamlara bağlı ve ilişki içerisinde bulunmaktadır. Bu bağlılıklar:

- Silahlı kuvvetlerle ilgili görevleri ile eğitim ve öğretim bakımından Genelkurmay Başkanlığına,
- Emniyet ve asayiş işleriyle, diğer görev ve hizmetlerin yerine getirilmesi yönünden, İçişleri Bakanlığına,
- Silah, mühimmat ve personel ikmali ile seferberlik ve seferde ordu emrine gireceklerin maaş, iâşe, melburat, teçhizat ve diğer masrafları ile ilgili olarak, Genelkurmay Başkanlığı ile bağlantılı olarak Milli Savunma Bakanlığına (Eski Jandarma Kanununda bu bağlılık metin olarak yer al-

mişken, 2803 sayılı Yeni Jandarma Kanununda bu bağılıktan söz edilmemiştir. Ancak, aynı bağlandı her zaman söz konusudur.)

- Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu gereğince, yargı görevlerinin yapılması ile ilgili olarak da jandarmanın cumhuriyet savcılıkları, sulh ve sorgu hakimleri ile bağılıkları bulunmakta, bu bağılık, emir verme şeklinde ortaya çıkmakta, ancak sürekli bir bağılık söz konusu olmamaktadır.
- 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu gereğince il, ilçe ve bucaklarda emniyet ve asayişin sağlanmasından sorumlu ve yetkili makam, mahalli mülki amirler olduğundan, bu mahallerdeki jandarma personeli, mülki amirlerin (vali, kaymakam, bucak müdürü) emri altında bulunmaktadır. Yeni Jandarma Kanununa göre, mülki amirlerin, jandarma personeline sicil verme yetkileri bulunmamaktadır.

Yeni 2803 sayılı Jandarma Kanunu ile getirilen bir önemli esas da İçişleri Bakanlığı ile ilgili olan düzenlemedir.

Emniyet ve asayiş işleriyle, diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağılı olan jandarmanın, asli görevi itibariyle bağılı olduğu makam, İçişleri Bakanıdır. Diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişkilerde doğrudan yazışma ve haberleşme söz konusu olmamaktadır.

Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı, İçişleri Bakanlığının hiyerarşik yapısı içerisinde; Emniyet Genel Müdürlüğü ile denk bir kuruluş olarak yer alır. Ancak, bu iki kuruluş, aynı yapı ve bağılık düzeninde statüleri farklıdır. Şöyle ki, Jandarma Genel Komutanı doğrudan doğ-

ruya Bakana karşı sorumludur. Bakanlık Müsteşarının Genel Komutan üzerinde herhangi bir yetkisi bulunmamaktadır. Halbuki, Emniyet Genel Müdürü Müsteşara karşı sorumludur. Bunun yanında, Jandarma Genel Komutanının atanması da farklıdır.

Konuya biraz daha açıklık getirmek istersek; demokratik hukuk devletinde ve parlamenter sistemde, silahlı kuvvetler, sivil iktidara bağlıdır. Anayasa ile kurulu bulunan yüksek sivil organlar, rütbeleri ne olursa olsun, askeri komutanlar üzerinde yetki sahibidirler. Örneğin; ülkemizde Genelkurmay Başkanı, Başbakana bağlıdır. Esasta bu ilkenin amacı, modern devletin sivillerce yürütüleceği ve askerlerin yapacağı hizmetlerin de bir kamu hizmeti niteliğinde olması fikridir. Askeri otoriteler birliklere komuta edecekler, ancak, sivil otoritelerden emir almadıkça, onları kullanamayacaklardır. Bunun yanında, sivil otoriteler ise silahlı kuvvetleri kullanma yetkisine sahip iseler de emir ve komuta yetkisine sahip değildirler.

Yukarıda da görüldüğü gibi, jandarmanın birden fazla makamla ilişkisi bulunmakta, bu ilişkilerin çoğunluğu emir verme ve yaptırım ilişkisi şeklinde cereyan etmektedir.

B. JANDARMANIN GÖREV-YETKİ VE SORUMLULUKLARI BAKIMINDAN

1. Fransa ve Diğer Ülkelerdeki Durum

Fransız Jandarma Kanunu 12 Nisan 1798 tarihinde yürürlüğe girmiş olmasına ve aradan 190 sene gibi uzun bir zaman geçmiş olmasına rağmen, o kadar sağlam esaslara dayandırılmıştır ki, bugün bile prensipleri halâ dimdik ayakta durmaktadır. Uzun müddet Fransız Jandarma Kanu-

nu prensiplerini benimseyen ve bu hükümleri bir kararname ile yürürlükte bulunduran BELÇİKA Hükümeti, 2 Aralık 1957 tarihinde yeni bir Jandarma Kanunu yayımlamış ve 1798 tarihli Fransız Jandarma Kanununun prensiplerini teyit etmiştir.

20 Mayıs 1903 tarihli Fransız Jandarma Tüzüğü ise, Kanunun paralelinde ve kesin-sağlam kurallar getirmiş, jandarmanın görev ve yetkileri ile ilgili prensibine 66 ncı maddesinde şöyle yer vermiştir:

"Çeşitli kanun ve tüzüklerin icraasını sağlamak için, jandarmayı muhtelif makamların yanına yerleştirmek-ten gaye şudur: Bu makamlar, jandarma komutanıyla münasebetlerinde ve yazışmalarında, aşağıdaki kaide ve prensipleri bozmaktan, hiç bir surette bu kuvvet üzerinde inhisarcı bir nüfus icra etmekten ve onun vazifesini ifa tarzına müdahale etmekten çekinmelidir. Her rütbedeki jandarma mensupları da bu makamlarla münasebetlerinde vazifelerinin sınırı içinde kalmalı ve kanunun istediği saygıyı göstermelidirler."

Fransız Jandarma Kanununun ve Tüzüğünün, jandarmanın görev, yetki ve sorumlulukları ile ilgili olan maddeleri şöyledir:

- Jandarmaya verilecek tali görevler, onun kuruluşunun, ana sebebini teşkil eden emniyet ve asayiş sağlama görevinden ayıramaz. (Kanun Md.141)
- Hiç bir sebeple sivil makamlar, jandarmaları kendi mektup ve haberlerinin taşınmasında kullanamazlar. Bütün jandarma subayları, astlarının bu çeşit işlerde kullanılmalarına kesin olarak mani olacaklardır. (Kanun, Md.149)
- Talepnameler yazılı olarak ilgili ilçe jandarma

bölük komutanlığına verilir. Hangi kanun, tüzük ve kararnameye dayanılarak ve hangi sebeple jandarmasının harekete geçmesinin istendiği belirtilir. (Kanun, Md.147)

- Jandarma sivil mahkemelerce çağrılan tanıkların ihzarında, ancak kesin ve mutlak bir zorunluluk halinde, istisnai olarak kullanılmalıdır. (Tüzük Md.84)
- Hiç bir şekilde jandarmaya hakiki karakterine uymayan gizli görevler verilemez. (Tüzük, Md.91)

Sivil makamlar, Fransız Jandarmasından, Kanuna uygun olarak talepte bulunduktan sonra, yapılan icraata hiç bir şekilde karışamazlar.

Diğer ülke jandarmaları kendilerine verilen görevleri tanzim etmek yetkisine sahip bulunmaktadırlar. Fransız, İtalyan ve Belçika jandarmaları, ancak, müstesna hallerde ihzarları celp eder, çeşitli makamların mesajlarını taşırlar. Görev alanları açıkca belirlenmiştir. Nüfusu 10.000'den az olan şehir ve kasabalarda, jandarma vazife görmektedir. İTALYAN, KANADA VE AVUSTURYA Jandarmaları büyük şehirlerde de görev yapmaktadırlar.

Sonuç olarak, Fransa ve diğer ülkeler jandarma teşkilatlarının görev, yetki ve sorumlulukları kesin olarak yasa ve yönetmeliklerle belirlenmiştir. Bu mevzuat ile jandarmaya verilen görevlerin esasını emniyet ve asayişin sağlanması teşkil etmektedir. Bu çok mühim hizmetlerin yerine getirilmesi için, jandarmasının görevleri titizlikle sınırlandırılmıştır.

2. Türkiye'deki Uygulama

Türkiye Cumhuriyeti Jandarma Teşkilatının görevleri, diğer ülkelerin aksine, adeta sınırsızdır. Bir bölgede yapılacak tarım sayımından, radyo veya televizyonda vatandaşla ilgili olarak verilen bir konferansın veya haberin köylere ulaştırılmasına kadar akla gelen her görev jandarmadan istenmektedir.

Bilhassa, 12 Eylül 1980 öncesi siyasi hükümetler döneminde, jandarmanın haberi dahi olmadan, ona yeni görevler yükleyen kanun, tüzük ve yönetmelikler çıkarılmıştır.

Bugün küçük bir ilçemizin icra memuru bile, kendi görevleri ile ilgili yasa ve yönetmeliklerin verdiği yetkiye istinaden, direk olarak Jandarma Genel Komutanlığına yazı yazmak suretiyle, icra tahsilinde jandarma personelinin kullanılmasını talep edebilmektedir.

Ayrıca, Cumhuriyet Savcılarının şifai olarak verdikleri emirlerin dahi, jandarmaca yerine getirilmemesi halinde, ilgili personel hakkında kanuni takibata geçildiğini, yüzlerce örnekleri ile görmekteyiz.

Jandarmanın idare amirleri ile olan ilişkilerinde de tam bir amir-memur ilişkisinin bulunduğu görülmektedir.

Jandarmanın görev yapacağı bölgeler; görev ve yetkileri belirleyen tüm yasa ve yönetmeliklerde "il ve ilçe belediye sınırları içindeki bölgeler polisin, dışında kalan bölgeler ise, jandarmanın vazife sahasını teşkil eder." şeklinde yuvarlak bir ifade kullanılmıştır. Ancak, bölgelerin özelliğine göre, polisin teşkilat kurabildiği yerlerin haricindeki tüm alanlar da halen jandarmanın sorumluluk sahasını teşkil etmektedir. Böyle olunca da ülke

yüzölçümünün % 95-96'sı gibi büyük bir kısmın, emniyet ve asayiş Jandarma Teşkilatınca sağlanmaktadır.

Bütün bunların neticesinde, jandarma, sadece adli vazifelerin yerine getirilmesi ile idari makamlarca verilen tebligatları güçlkle ifa edebilmekte ve asıl önemli vazifesi olan emniyet ve asayiş sağlama görevi ihmal edilmekte ve bilhassa "ÖNLEYİCİ KOLLUK" tedbirlerini almaya hiç zaman bulunmamaktadır.

Ancak, yeni çıkarılan 2803 sayılı Jandarma Kanunu; Teşkilatın esas amacı olan emniyet ve asayiş hizmetlerinin kesintisiz olarak yürütülmesi için var olduğunu vurgulamış ve jandarma personeline, bu hizmetlerin yürütülmesi esnasında büyük bir serbestlik tanımıştır. İdari ve adli makamlarca jandarmadan istenilen görevlerin hangisine öncelik tanınacağı ve hizmet sınırının ne olacağı hususunda Yeni Jandarma Yönetmeliğinde de yer vermekte, jandarma personelinin emniyet ve asayiş sağlama görevlerini öncelikle yerine getirme ve re'sen hareket etme imkanı tanınmıştır.

C. JANDARMA PERSONELİ BAKIMINDAN

1. Fransa ve Diğer Ülkelerdeki Durum

Hemen hemen tüm ülkelerin jandarma personeli üç kategoriye ayrılmaktadır.

- Subaylar
- Astsubaylar
- Erler

Bu ülkeler jandarma personelinin büyük çoğunluğunun bu işi meslek edinmiş ve bundan istikbal bekleyen profesyonel şahıslardan meydana geldiğini görmekteyiz. Jan-

darmanın görevlerini başarmasında en büyük sebebi, bu esas teşkil etmektedir. Profesyonel personel istihdamının faydalarını, Fransa ve diğer ülkelerdeki personel yapısının özelliklerini şöylece sıralayabiliriz:

- Personel istihdamında branşlaşmaya gidilmesi nedeniyle her personel konusunda, bilgili ve üstün yeteneklidir.
- Her personel bir üst rütbeye yükselbilmek için çok çalışmak, başarı kazanmak mecburiyetini hissetmekte, bu da görevin icraasını kolaylaştırmakta ve hizmetin kalitesini yükseltmektedir.
- Organize suçlar ve şiddet hareketlerine karşı ancak bilgili, uyanık ve bu işin detaylarını çok iyi bilen tecrübeli personel daha kolay başarı sağlayabilmektedir.
- Görevin başarılmasındaki en etkin güçlerden birisi de eğitimidir. Eğitimde ihtisaslaşma ve personelin hizmet içi eğitimlerden geçirilmesi ve bunun personelin meslek hayatı boyunca devam ettirilmesi, başarının devamında etkili olmaktadır.
- Erler astsubay, astsubaylar da subay olabilme imkanına sahip olduklarından, bu hak personel arasında devamlı bir rekabete ve daha fazla hizmet edebilme yarışına neden olmaktadır. Bu açıdan personel, bir üst kademeye yükselmek için çalışmak ve başarılı olmak mecburiyetini duymakta, her fırsatta kendisini yetiştirme imkanlarını araştırmaktadır. Böylece, personelin daima liyakatlı, çalışkan ve başarılı olma yolları açık tutulmaktadır.
- Jandarma subay ve astsubaylarının terfiileri

meslek içi eğitim ve başarıları ile orantılı olarak yürütülmektedir.

- Personel miktar itibariyle yeterli olduğundan zorunlu haller (terfii, uyumsuzluk, ailevi nedenler) dışında görev yeri değiştirilmemektedir. Bunun sonucu olarak; emniyet ve asayişin sağlanmasıyla görevli jandarma personeli, bölgesini çok iyi tanımakta, hatta şahısları, şahısların ailevi geçmişleri hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Bu da görevlerin başarılmasında etkili olmaktadır.
- Tüm ülke jandarma teşkilatlarının personel mevcutları, görevleri ile orantılı olarak yeterli hale getirilmiştir.

2. Türkiye'deki Uygulama

Jandarma Genel Komutanlığı, personel kaynaklarını subay, astsubay, erbaş ve erler teşkil etmektedir. Ayrıca, bazı ülkelerde mevcut olduğu gibi, bizde de sivil personel (memur-işçi) istihdamı söz konusudur. İTALYA sisteminde olduğu gibi, bizde de uzman çavuş kaynağı, kadrolarda yer almasına rağmen, 1962 yılından bu yana alımı yapılmadığından, kaynak söndürülmüş bulunmaktadır. Ancak, 1988 yılında çıkarılan yeni Uzman Çavuş Kanunu ile⁽¹⁾ bu kaynağın canlandırılarak, yeni personel alımı için çalışmalara devam edilmektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı personel mevcudunun büyük çoğunluğunu erbaş ve erler teşkil etmektedir. Halen yaklaşık olarak 2.000 subay, 7.000 astsubay, 120.000 erbaş ve er mevcudu bulunmaktadır.

---

(1) Bkz., Uzman Jandarma Çavuş Kanunu, 28 Mayıs 1988 tarih ve 3466 sayılı, 4 Haziran 1988 tarih ve 19832 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır.

Ülkemiz yüzölçümünün % 96'sına yakın bir bölümünde görev yapan, 67 il ve 741 ilçede hizmet gören jandarma teşkilatının rütbeli personel mevcudu görüldüğü gibi çok yetersiz bulunmaktadır. Personel miktarının azlığı, diğer ülkelerde olduğu gibi, branşlaşmaya ve profesyonel personel istihdamına imkan vermemiştir.

Erbaş ve erler, adli ve idari hizmetlerin yerine getirilmesinde görev almakta, lüzumu halinde ifade alma, tutanak tutma gibi adli sorumluluğu gerektiren görevleri bile üstlenmek zorunda kalmaktadırlar. Zabıta hizmetlerini öğrendikleri bir anda terhis olan erbaş ve erler, yerine gelenleri yeniden yetiştirmek zorunluğu ortaya çıkmakta ve dolayısıyla zaman kaybına neden olmaktadır.

Sivil personel, teknik ve büro hizmetlerinde istihdam edilmekte ve 657 sayılı Devlet Personel Kanunu hükümlerine tabi tutulmaktadır.

Erbaşların astsubay, astsubayların subay olabilme imkanı mevcut ise de miktarı itibariyle çok az bir yekün teşkil etmektedir. Personelin terfi işlemleri, sicil esasına göre olmaktadır.

II. GENEL DEĞERLENDİRME VE ÖNERİLER

TÜRK İDARİ YAPISI İÇİNDE JANDARMANIN YERİ, BAĞLILIĞI, GÖREVLERİ VE PERSONEL YAPISI NASIL OLMALIDIR?

A. GÖREV, YETKİ VE İMKANLAR AÇISINDAN

Ülkemiz yüzölçümünün % 96'sında emniyet ve asayişin sağlanmasından sorumlu olan Jandarma Teşkilatının yetki ve imkanları, sorumluluğu ile aynı oranda bulunmamaktadır. Türk idari yapısı içinde jandarma teşkilatı, son derece önemli bir kuruluş olup, her geçen günde bu önem giderek artmaktadır.

1. Görev ve Yetkileri Açısından

12 Eylül öncesi ve sonrası, ülkemizde sahnelenen olayların büyük çoğunluğunun örgütler tarafından organize edildiği bilinen bir gerçektir. Ayrıca, ülkemizin stratejik bir konumunun olması, dış güçlerin, örgütleri kullanmak suretiyle amaçlarını gerçekleştirmek istedikleri de yakinen bilinmektedir. Bunun sonucu olarak, iç güvenlik hizmetleri ön plana çıkmaktadır. Ne var ki; 12 Eylül 1980 öncesi çeşitli hükümetler döneminde jandarma teşkilatının haberi dahi olmadan çıkarılan yasa ve yönetmelikler, jandarmaya o kadar çok görevler yüklemiştir ki, burada sıralamaya imkân bulunmamaktadır. Bu ilâve görevler, jandarmanın asli görevi olan ve birinci derecede hizmet önceliği bulunan "ÖNLEYİCİ ZABITA" hizmetlerini yapmasına imkân vermemektedir. Önleyici zabıta hizmeti, suçun işlenmesine mani olmak demektir. Bu anlamda kişilerin, toplumun ve

devletin tüm özgürlükleri ve hakları, devletin korunması ve teminatı altındadır. Bu korumayı, güvenlik kuvvetleri yerine getirir. Bu sebeple, güvenlik güçleri, günün her saatinde ve her yerde görevinin başında bulunmak zorundadır. Suç işleme hazırlığında olan veya buna niyeti bulunan kişiler, güvenlik kuvvetlerini görünce bundan vazgeçerler. İşte, bu önemli görevin yerine getirilebilmesi için, bazı görevlerin jandarma teşkilatının sorumluluğundan alınmasında yarar görmekteyiz. Şöyle ki;

- Jandarmanın suçun işlendiği andan itibaren başlayıp, suçlunun cezasını çekmesine ve serbest bırakılmasına kadar devam eden faaliyetleri, aslında apayrı uzmanlık dalını gerektiren bir başka kolluğun görev sahasına girmektedir. "ADLİ KOLLUK" denilen bu kolluğun, ülkemizde teşkilatı henüz gerçekleştirilememiştir.

Son yıllarda, örgütlerce işlenen organize suçların artması, suç işleme şekillerinin değişikliği, adli zabitanın bin an evvel kurulmasını zorunlu hale getirmiştir. Konu "MEHTAP" Raporu ile "İDARİ REFORM DANIŞMA KURULU RAPORU"nda da ele alınmış ve şöyle denilmiştir:

"Önleyici kolluk görevi ile adli kolluk görevini birbirinden ayırmalı; adli kolluk görevi, ceza ve tutukevlerinin iç ve dış sorumluluğu ile birlikte Adalet Bakanlığına bağlı olarak kurulması önerilen adli zabıtaya verilmelidir."⁽²⁾

Bütün bunlara rağmen, böyle bir teşkilatın kurulması, büyük bir mali külfeti gerektirdiğinden, bugüne kadar mümkün olmamıştır. Ancak, adli

---

(2) İdarenin Yeniden Düzenlenmesi, İlkeler ve Öneriler: İdari Reform Danışma Kurulu Raporu, TODAİE Yayını, sh.78, Ankara, 1972.

zabitanın bir an evvel kurulması, ülkemizin geleceği açısından mutlaka düşünülmelidir. Bu teşkilatın kurulması halinde:

- Ceza ve tutukevlerinin haricen korunması,
- Tutuklu ve hükümlülerin nakli, duruşmalara çıkarılmaları ve duruşmaların emniyetinin sağlanması, bu teşkilata devredilebilecektir.
- Ayrıca, tebligatların jandarma yerine, P.T.T. vasıtası ile ilgililere ulaştırılması,
- Tesislerin korunması görevinin jandarmadan alınarak, kurulacak özel koruma teşkilatlarınca yerine getirilmesi,
- Polis ve jandarma teşkilatları görev sahalarının bir protokolla kesin olarak tesbit edilmesi, polisin ülke genelinde, tüm ilçelerde ve nüfusu 10.000'i geçen yerleşim bölgelerinde kuruluşunu tamamlaması,
- Yeni Trafik Kanunu ile jandarmaya kendi bölgesi içinde trafik kontrol görevi verilmişse de bu yetki ana yolları kapsamayıp, tali yolları içermektedir. Bu yetkinin genişletilmesi ve jandarmanın ana yollarda da trafik kontrolü yapabilmesi, önleyici kolluk görevi bakımından ve jandarmanın halk üzerinde bırakacağı etkisi açısından önem teşkil etmektedir.
- Jandarmanın uhdesine verilen koruma görevinin sınırları genişletilmeli; Kara Kuvvetleri Komutanlığı tarafından korunulan yerler ile Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayının tamamının Jandarma Genel Komutanlığı kuruluşuna geçirilmesi, Emniyet Genel Müdürlüğü personeline yerine getirilen

yurt dışı koruma görevlerinin (büyükelçilikler, konsolosluklar), tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi, jandarmanın uhdesine verilmesi,

çok yararlı olacak, Jandarma Genel Komutanlığı Teşkilatı ve personeli şahsiyet bulacak ve hizmetten çok daha fazla verim alınacaktır.

2803 sayılı Yeni Jandarma Kanunu; Jandarma Teşkilatının görev, yetki ve sorumluluklarını belirlemiştir. Ancak, eski alışkanlıkların devamı olarak, adli ve idari makamlar jandarmayı eski usüllere göre istihdama devam etmek istemektedirler. Ayrıca, ülkemizde çeşitli kurum ve kuruluşlara ait yeni çıkarılan yasa ve yönetmeliklerde (koordinasyonsuzluktan kaynaklanan) görev verilen teşkilatların kanunlarına aykırı maddeler bulunmaktadır. Bu tür karmaşıklıklar, hizmetlerin gerektiği gibi yürütülmesine mani olmaktadır. Bu sebeple, jandarmaya görev verecek olan yasa ve yönetmelikler, mutlaka Jandarma Genel Komutanlığının görüşü alındıktan sonra çıkarılmalı, ilgili makamların da yasal mevzuata tam olarak uymaları sağlanmalıdır.

2. İmkanlar Açısından.

Modern ülke jandarma teşkilatlarının başarısında en büyük etken, yetişmiş personel istihdamı yanında, teşkilatın her türlü modern araç ve gereçlerle donatılmış olmasıdır. Bir teşkilattan beklenen hizmetlerin en iyi şekilde yerine getirilmesinde donatımın, her türlü imkan ve vasıtaların kullanılması ve modern araçlardan istifade edilmesinin rolü çok büyüktür. Bu nedenle, Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatının:

- Tüm karakollara kadar telsiz, telefon irtibatlarının yapılması, motorlu araç verilmesi,

- En az İlçe Jandarma Bölük Komutanlığı seviyesine kadar bilgisayar ağının kurulması için, şimdiden bu amaçlı çalışmalara başlanması,
- Bölgelerin özelliğine göre, her ilçe, Jandarma Bölük Komutanlığı seviyesinde motorize bir takım kuruluşunun gerçekleştirilmesi,
- Her Jandarma Bölge Komutanlığı ile büyük ve hassas il Jandarma Alay Komutanlıkları emrinde en az bir helikopter timi görevlendirilebilecek şekilde tedbirlerin alınması,
- Personeli her türlü sosyal imkanlara kavuşturucu tedbirlerin alınması,

halinde 2000'li yıllarda Jandarma Genel Komutanlığı teşkilatı daha da güçlü olacak ve uhdesine verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirebilecektir.

B. TÜRKİYE CUMHURİYETİ İDARİ YAPISI İÇİNDE JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ YERİ VE BAĞLILIĞI YÖNÜNDEN

Ülkemizde jandarmanın ikinci bir kolluk kuvveti olduğu, polisin tüm ülke çapında teşkilatlanmasını müteakip, jandarmanın kaldırılması gerektiği, bazı görüşlere göre de genel zabıta olan polis ve jandarmanın birleştirilmesi gerektiği, kır-kent polisi biçiminde yeni bir teşkilatlanmaya gidilmesinin uygun olacağı gibi konularda, görüşler ileri sürülmüştür. Hatta son olarak belirttiğimiz kır-kent polisi şeklindeki kuruluşun gerçekleştirilerek, jandarmanın polis teşkilatı içerisinde eritilmesi konusunda halen çalışmalar yapıldığı, araştırma sırasında müşahade edilmiştir. Bu konuda ileri sürülen görüşlerde şöyle denilmektedir:

1. MEHTAP Raporuna Göre

Konu, ilk olarak MEHTAP Raporunda yer almış ve Raporda şu hususlar ileri sürülmüştür:

"Polis ve jandarmanın gördükleri görevler, dayanıklıkları mevzuat ve icra şekli bakımından tamamiyle aynıdır.

Ayrı bütçeleri olan Emniyet Genel Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığının, merkezde geniş karargahları ve bu karargahlarda aynı mahiyette iş gören birimleri, amir ve memur yetiştiren çeşitli okulları, telli ve telsiz cihaz ve tesisleri, deniz ve kara taşıt araçları gibi tekrarlı teşkilat ve tesisleri mevcuttur. Bu iki teşkilatın en yüksek amirleri, İçişleri Bakanına bağlı oldukları gibi, taşrada da mahalli polis ve jandarma kuvvetleri idari görevleri bakımından mahalli mülki amirin, adli görevleri dolayısıyla da yine Cumhuriyet Savcısının emrindedir.

Bu durum, aynı amaç ile kurulmuş olan ve aynı görevleri yerine getiren, ortak bir çok birim, araç, bina, tesis v.s. ye sahip bulunan polis ve jandarma teşkilatının birleştirilmesi gerektiği tezini ortaya çıkarmıştır.

Yukarıda belirtilen durumlara, jandarma erinin kültür, eğitim ve tecrübe bakımından zabıta hizmetlerini yerine getirebilecek seviyede olmadığı bir gerçektir. Bu hizmetin iyi ifa edilememesi, halkın tepkilerine sebep olmaktadır. Öte yandan şehir içi ve şehir dışı zabıtasının mevcudiyeti, halkta ikilik prensibini yaratmaktadır. Bütün bu durumlar gözönünde tutularak, zabıta teşkilatı halka hukuk çerçevesi içinde hizmet verebilen, hukuk kültürü ve zabıta tekniği ile mücehhez, kaliteli bir kuruluş haline getirilmelidir.

Bu düşünceye göre, zabıta teşkilatı askeri statüden çıkıp, sivil bir idare olmalıdır. Bu maksatla, bir plan dahilinde polis teşkilatı memlekete teşmil edilmeli; ancak asayişin toplu kuvvet kullanmayı icap ettirdiği belli yerlerde seyyar jandarma birlikleri bulundurulmalıdır." (3)

2. İçişleri Bakanlığınca Hazırlanan Raporlara Göre

İçişleri Bakanlığının ilgili birimlerince hazırlanan raporlarda da konu üzerinde durulmuş ve şu görüşlere yer verilmiştir.

"Polis ve jandarmanın birleştirilmesi görüşünde olanlar, en önce tek hizmet için tek örgüt olması gerektiği varsayımından hareketle, bunun yanında görev alanlarının ayrılmasının yarattığı anlaşmazlıkları, bir olayda değişik örgüt personelinin birlikte kullanılmasının güçlüğü, personelin yetişme şekillerindeki farklılıkları, en çok da jandarmanın asker olmasını, bu konuda gerekçe olarak ileri sürmektedirler.

Ancak, Kanunun mali portresi, jandarmanın bir yönü ile asker, diğer yönüyle kolluk görevlisi olmak gibi iki ayrı niteliği bünyesinde bulunduran özel bir kuruluş olması, yeni bir örgüt kurulduğunda ortaya çıkacak personel sorunu, bu düşüncenin bugüne kadar gerçekleşmesine meydan vermemiştir.

Gerçekten de henüz tüm ilçelere polis örgütünün götürülemediği, otuz bine yakın polise ihtiyaç olduğu, polisin araç, gereç ve yapı yönünden en ilkel koşullar içinde

(3) Merkezi Hükümet Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri, (Kısaca MEHTAP Raporu diye anılır) TODAİE Yayını, sh.156-158, Ankara, 1966.

hizmet yapmaya çalıştığı gözönünde tutulacak olursa, bir de jandarmayı polis içinde eriterek, tek örgüt kurmak için zamanın henüz erken olduğu ortaya çıkacaktır. (4)

3. İdari Reform Danışma Kurulu Raporuna Göre

İdari Reform Danışma Kurulu Raporunda ise, bu konuya şöyle yer verilmiştir:

"İç güvenlik ve asayişten sorumlu olan Emniyet Genel Müdürlüğünün ve Jandarma Genel Komutanlığının dayandıkları mevzuat ve uygulama biçimleri birbirinin aynıdır. Görevlerinin sınırları hakkında mevzuatta açık ve kesin bir hüküm yoktur. Ayrı bütçeleri olan her iki örgüt ortak bir çok birime, araç, bina ve tesis gibi başka kaynaklara sahip bulunmaktadır.

Bu durumun ortaya çıkardığı gereksiz ikileme ve harcamaları önlemek ve hizmette etkinlik kazandırmak için jandarma örgütünün silahlı kuvvetlerle ilişkisi kesilmek suretiyle, bu iki güvenlik kuvvetinin birleştirilmesi olanakları ciddi bir araştırma konusu yapılmaktadır." (5)

4. Konu İle İlgili Diğer Görüş ve Öneriler

Metin KIRATLI'ya göre "MEHTAP Raporundaki raporun doğru yanları olmakla beraber, gerçekliği azdır. Jandarmanın asker yapısının ve jandarma erlerinin, gençliğinin sağladığı avantajlar ve daha önemlisi, TÜRKİYE'nin iktisadi koşulları nedeniyle, jandarmanın kaldırılması, şim-

(4) İçişleri Bakanlığı İç Düzen Yayınları, No: 4, sh.97, Kolluk Hizmetleri, Ankara, 1972.

(5) İdari Reform Danışma Kurulu Raporu; İdarenin Yeniden Düzenlenmesi, İlkeler ve Öneriler, TODAİE Yayını, sh. 77,78, Ankara, 1972.

diye kadar mümkün olmamıştır ve daha uzunca bir süre de mümkün gözükmemektedir. Jandarma Örgütü, henüz FRANSA'da bile kaldırılmamıştır. Bununla beraber, polis ve jandarmanın merkezdeki ve taşradaki aynı nitelikte iş gören tesis ve bürolarının birleştirilerek, tasarruf sağlanması mümkündür." (6)

Nurullah KUNTER'e göre ise; "Dirlik ve düzenin korunmasında polis örgütü asıl örgüttür. Polis örgütü, her yerde kurulduğu an, jandarmaya gereksinim kalmıyacaktır" (7)

5. Araştırma Sonuçlarına Göre

Gelişen teknoloji, çağımızın getirdiği hızlı değişme ve gelişmelere paralel olarak; ülkemiz insanlarına yeterince ve eşit manada, sosyal adalet ölçüleri içerisinde hizmet imkanının verilememesi, demokrasi anlayışının gelişmesi, fakat bir anlayışın da farklı şekillerde yorumlanmış olması, bilhassa Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerindeki halkımız üzerinde menfi manada bir malzeme olarak kullanılmakta, bunlar kökü dışarıda olan yıkıcı ve bölücü terörist unsurlar tarafından istismar edilmekte ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan olaylar hepimizin gözü önünde cereyan etmektedir.

Ülkemizin büyük bir bölümünde arazi yapısı sarp, iklim şartları farklı ve gayri müsaittir. Kırsal arazi kesiminde görev yapmak, bir çok askeri teçhizatı, farklı eğitim ve öğretim metotlarını gerektirmektedir. Ayrıca, bu bölgelerde görev yapacak personelin yaşının genç ve her türlü iklim ve arazi şartları ile günün 24 saatinde

---

(6) KIRATLI, Metin: a.g.e., sh.49.

(7) KUNTER, Nurullah: a.g.e., sh.558.

de görev yapabilecek şekilde özel eğitimlerle yetiştirilmesi icap etmekte, böyle bir eğitim de askeri bir disiplin anlayışı içerisinde mümkün olabilmektedir.

Jandarma Teşkilatının polis içinde eritilmesi fikrini ileri sürenler; o gün için siyasi hükümetlerin güçlü, ülkenin emniyet ve asayiş problemlerinin az veya hiç olmadığı dönemlerde, bu görüşün savunucusu olmuşlardır. Konuya milli menfaatlerimiz açısından ve gerçekçi-akılcı bir yaklaşımla bakmak istersek; ülkemizin bugünün için, içinde bulunduğu durum ve coğrafi yapıdan kaynaklanan stratejik konumu itibarıyla, askeri bir yapıdaki güvenlik kuvveti olan jandarmanın mevcudiyetinin devamı zorunlu bulunmaktadır. Atalarımız, tarih tekerrürden ibarettir, demişlerdir. Jandarmanın tarihini incelediğimizde de gördüğümüz gibi; bu gücün sivil otoritelerin emrinde ve sivil bir teşkilat olarak bulundurulması durumunda, gücü elinde tutan sivil otorite veya otoriteler, veya siyasi görüş, daima galip gelmiş, güçlü olmuştur. Böyle bir uygulamanın yapılması halinde aynı hadiseler cereyan edebilecek ve demokrasimiz yara alabilecektir.

Jandarma Genel Komutanlığının, Emniyet Genel Müdürlüğü ile birleştirilmesi teklifi, gerek maddi, gerekse tatbikattaki hizmetlerin yürütülmesi açısından da pek mümkün görülmemektedir. Aslında, böyle bir teklifi düşünmek bile sakıncalıdır. Zira, yapısal farklılık itibarıyla iki ayrı statü söz konusudur. Ayrıca, Fransa, Belçika ve İtalya gibi bir çok sosyal problemlerini halletmiş ülkeler bile, jandarma teşkilatlarını kaldırmayı düşünmedikleri gibi, her geçen gün modernleştirme ve geliştirme gayreti içine girmiş bulunmaktadır. Bu nedenle, her iki teşkilatın da günün ve geleceğin şartlarına göre organizasyonlarını tamamlayıp, gerekirse aynı amaçlı birimlerini birleştirmek ve koordinasyonda bulunmak sure-

tiyle hizmetlerine devam etmeleri faydalı olacaktır. Zira, demokratik dünya ülkelerinin çoğunda her iki kurumun da mevcut olduğunu görmekteyiz. Ancak, tatbikatta Jandarma Genel Komutanlığı ile Emniyet Genel Müdürlüğü arasında çok sıkı bir ilişkinin mevcut olmadığı müşahade edilmektedir. Bu iki kardeş kuruluş arasındaki ilişkilerde canlılık sağlanmalı, il seviyesine kadar ortak birimler kurulmalı, uzmanlık sahalarına giren bazı görevlerde, karşılıklı koordinasyonda bulunulmalı, müşterek personel yetiştirme imkanları aranmalı ve karşılıklı olarak öğretim personelinden istifade edilmelidir.

Sonuç olarak; özellikle günümüz şartlarında devletimizin amaçlarını gerçekleştirmesi açısından, Jandarma Teşkilatının varlığı, vazgeçilmez bir zarurettir.

Bununla beraber, Jandarma Genel Komutanlığının Türk idari sistemi içerisinde Türk Silahlı Kuvvetlerinin mümtaz bir sınıfı olarak Genelkurmay Başkanlığına bağlılığı devam etmelidir. Zira, jandarmanın asker olması önleyici kolluk hizmeti yönünden çok önemli olup, halk üzerindeki asker olarak etkisi polisten daha fazladır. Jandarmanın İçişleri Bakanlığı ile olan bağlılığına esneklik getirilmeli, yani jandarma personeli sadece kendi amirlerinin emri altında olmalıdır. Jandarma vazifesi sebebiyle temasta bulunduğu adli ve diğer makamların emrinde değil, Fransa'da olduğu gibi refakatinde olmalıdır. Jandarma kanunların uygulayıcısı olmak, temas ettiği çeşitli makamlara karşı, bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruyan kanuni imtiyazlara sahip olmalıdır.

Emniyet ve asayişin sağlanmasında verilecek bu özellik, jandarmaya kendi hizmetlerini planlama imkanı verecek, önleyici kolluk hizmetlerinin yapılmasına imkan

sağlayacak, kendi amirleri dışındaki makamlarla olan ilişkileri emir verme-yaptırım şeklinde cereyan etmeyecek, karşılıklı saygı ve güvene dayanacaktır.

Ayrıca Emniyet Teşkilatı Kanununun 2 nci maddesinde yer alan ve İçişleri Bakanının başkanlığı altında her ay toplanması gereken Emniyet Komisyonunun uygulamada pek faaliyetinin olmadığı ve fonksiyonunu yitirdiği görülmektedir. Ülkemiz emniyet ve asayiş hizmetlerindeki problemlerin bir bütün olarak ele alınıp incelenebilmesi için bu komisyona işlerlik kazandırılması yararlı olacaktır.

C. PERSONEL KAYNAKLARI YÖNÜNDEN

Modern ülke jandarmalarının en büyük özelliğinin profesyonel personelin mevcudiyeti olduğuna daha önce değinmiştik. Bu personelin çoğunluğunu astsubaylar teşkil etmektedir. Uzun yıllar jandarmada hizmet verecek olan astsubaylar, mesleklerinin 5 inci yılında branşlara ayrılmakta ve konularında eğitilerek uzmanlaşmaktadırlar. Olaylara müdahalede, uzman personel kullanıldığından, görevdeki başarı büyük ölçüde artmaktadır.

Ülkemiz yüzölçümünün % 96'sının emniyet ve asayişinin sağlanmasından sorumlu olan jandarmanın, halihazırda ki personel mevcudu, bu görev oranına göre çok yetersiz kalmaktadır. Bu sebeple, Jandarma Genel Komutanlığının halen en büyük problemini, personel temin ve yetiştirilmesi teşkil etmektedir.

Emniyet ve asayiş hizmetlerinin devamlılığı, önleyici kolluk görevlerinin yerine getirilmesi, yeterli sayıda ve branşlarda uzmanlaşmış, profesyonel personelin varlığı ile daha iyi sağlanacağından; konu ile ilgili yasal mevzuatta gerekli düzenleme yapılmak suretiyle, Jandarma

Genel Komutanlığı personel sisteminde değişikliği gidilerek, profesyonel personel yetiştirilmesinde yarar görmekteyiz. Personel kategorilerine göre yapılabilecek değişiklikleri şöylece sıralayabiliriz:

1. Subaylar

Jandarma Genel Komutanlığı subay mevcudu çok yetersizdir. Bilhassa 1930-1960 yılları arasında Jandarma Genel Komutanlığı adına Kara Harp Okulundan çok az sayıda subay yetişmesi, yine Kara Harp Okulunun 1963-1964 yıllarında mezun vermemesi, bu açığın büyük çaptaki sebepleri olmuştur.

Jandarma Genel Komutanlığı uhdesine verilen görevlerin başarılması, hiç şüphesiz emir-komuta makamında bulunan subay mevcudunun yeterliliği ile mümkündür. Bu sebeple, kadrolara göre subay açığının kapatılması için şu tedbirlerin alınması yararlı olacaktır:

- Kara Harp Okulu jandarma sınıfı mevcudu artırılmalıdır.
- Jandarma sınıfı haricindeki diğer yardımcı sınıf subayları-yedeksubay, astsubay ve sivil kaynaktan sağlanmalıdır.
- 926 sayılı Personel Kanununa göre başarılı astsubaylar arasından yapılacak sınavı kazananlardan, jandarma subay temel kursunu bitirerek subaylığa nasbedilme sistemine ağırlık verilmeli, 2000'li yıllara gelindiğinde, bu miktar Jandarma Genel Komutanlığı subay mevcudunun yarısına ulaşmalıdır.
- Fransız Jandarması personel sistemindeki gibi, hizmette 20 yılını doldurmuş, 38-47 yaş arasında bulunan astsubaylardan başarılı olanların, subay-

lığa nasbedilmesi suretiyle, belli bir kursu müteakip, ilçe jandarma bölük komutan vekilliği ve yardımcılığı görevlerinde istihdam edilmeleri yararlı olacak, dolayısıyla, belli bir süre daha bu personelden istifade etmek mümkün olabilecektir.

2. Astsubaylar

Jandarma Genel Komutanlığı astsubay mevcudunda son yıllarda büyük bir aşama kaydedilmiş olmasına rağmen, yine de yeterli bir mevcuda ulaşılamamıştır. Bu sebeple, branşlaşma ve profesyonelleşme, mümkün olamamıştır.

Teşkilatın en küçük birimi olan karakollarda en az 3 astsubay istihdam edilecek şekilde, astsubay mevcudunun artırılması ve bu personelin branşlara ayrılarak, konularında profesyonel birer eleman olarak yetiştirilmesi, jandarmanın ileride alacağı görevler ile her geçen gün sosyokültürel açıdan büyük bir değişim içinde olan ülkemiz açısından zaruri bulunmaktadır. Astsubay ihtiyacının karşılanması için:

- Astsubay yetiştiren sınıf okulunun mevcudu artırılmalıdır.
- Jandarma astsubayları mesleklerinin üçüncü yılından itibaren, belli bir plan dahilinde ve hizmet ihtiyacına göre branşlara ayrılmalı, konusunda uzmanlaşan personel, bir başka dalda istihdam edilmemelidir.
- Uzman jandarma çavuşlardan astsubaylığa geçiş işlemine işlerlik kazandırılmalıdır.

3. Uzman Jandarma Çavuşlar

Uzun yıllar Jandarma Teşkilatında büyük bir açığı kapatmış, özveri ile hizmet etmiş bulunan uzman jandarma çavuşlar, genelde karakol komutanlığı görevlerinde ve astsubaylara yardımcı olarak istihdam edilmişlerdir. Bu kaynağın, 1962 yılından itibaren kurutulmuş olması sebebiyle, mevcutları çok azalmış, sadece teknik sınıflara personel alınmıştır. Ancak, 1988'de kaynağın yeniden canlandırılması ele alınmış, yeni Uzman Jandarma Çavuş Kanunu çıkarılmış ve Yönetmeliğinin hazırlanması ile, personel alımı konusundaki faaliyetlere halen devam edilmektedir.

İTALYA Jandarma Teşkilatında gördüğümüz gibi; Jandarma Genel Komutanlığının profesyonel personel ihtiyacını en kısa yoldan karşılayabilecek olan bu kaynağa, gereken önemin verilmesinin uygun olacağını düşünmekteyiz. Orta okul-lise mezunlarından, zorunlu askerlik görevlerini bitirenlerden ve istekli olanlardan, yapılacak sınavı kazananlar, Jandarma Uzman Çavuş okulunda bir yıllık mesleki ve hukuki konularda eğitim-öğretime tabi tutulmak suretiyle, Jandarma Uzman Çavuşluğuna nasbedilmeli ve doğrudan sabit jandarma birliklerinde görevlendirilmelidir. Mesleğin üçüncü senesinden itibaren branşlaşmaya gidilmeli, 5-7 nci yıl arasında, astsubaylık sınavına katılma hakkı verilmeli, kazananlar Astsubay Sınıf Okuluna alınmak suretiyle, astsubay yetiştirilmelidir.

Jandarma Uzman Çavuşların sadece karakol komutanlığı görevlerinde değil, Teşkilatça ihtiyaç duyulabilecek diğer sahalarda (araç şoförlüğü, daktilo hizmetleri, telsiz v.s.) da istihdam edilebilmelidirler.

4. Erbaş ve Erler

Jandarma Genel Komutanlığı personel mevcudunun en büyük bölümünü erbaş ve erler teşkil etmektedir. Tahsil durumlarına göre, son iki yıllık erbaş ve er mevcudu şöyledir:

	<u>1985</u>	<u>1986</u>	<u>Yüzdesi</u>
Okur-yazar olmayan	4.777	3.883	% 4.7
Okur-yazar olan	2.449	3.259	% 3.1
İlkokul mezunu	67.461	62.309	% 63.6
Ortaokul mezunu	14.633	12.648	% 13.5
Lise ve dengi okul Mezunu	<u>14.626</u>	<u>12.802</u>	% 15
TOPLAM	103.946	94.901	

Halihazır erbaş ve er mevcudumuz 107.121'dir. Zorunlu askerlik görevlerini jandarma sınıfına ayrılarak yapan erbaş ve erler, bu yükümlülükleri sırasında jandarmaya ait hizmetleri öğrenmek ve büyük mesuliyetler yüklenmek suretiyle görevlerini ifa etmektedirler. Diğer ülke jandarma teşkilatlarında, erler yardımcı hizmetlerle görevlendirilmektedirler. Ülkemizde, jandarma personelinin yeterli olmayışı, erbaş ve erlerin de asayiş görevlerinde vazife almalarını zorunlu hale getirmiştir. Bu sebeple, erbaş ve er statüsünde bazı değişiklikler yapılması yararlı olacaktır. Şöyle ki;

- Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi, erbaş ve er mevcudunun büyük çoğunluğu, ilkokul mezunudur.
- Jandarma sınıfının görev özelliği nedeniyle, bu sınıfa ayrılacak erbaş ve erlerin seçim şartları ile ilgili yasal mevzuatta değişiklik yapılmalı, Fransa örneğinde olduğu gibi, en az ortaokul mezunu ve istekli olan mükellefler arasından, bizzat mahalli ilçe jandarma bölük komutanınca seçilmelidir.

- Gerekli yasal düzenleme yapılmak suretiyle, Jandarma Genel Komutanlığı birliklerinde 18 aylık zorunlu hizmetlerini tamamlayan ortaokul ve lise mezunu erbaş ve erlerden istekli olanlara 6 aylık periyotlarla 3 defa "gönüllü jandarma" olarak görev sürelerini uzatma imkanı verilmeli, bu süre içinde belli bir maaş bağlanmalıdır. 36 ay sonunda, istekli olup, iyi sicil alan adaylar, sınavdan geçirilmek suretiyle, tahsil durumlarına ve başarısına göre, Jandarma Uzman Çavuş veya Astsubay Sınıf Okuluna gönderilmelidir.

5. Sivil Memur ve İşçiler

Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde görevli sivil personelin büyük bir kısmı memur, bir kısmı da işçi statüsündedir. Bu personelin çoğunluğu, teknik ve daktilo hizmetlerinde istihdam edilmektedirler.

Emniyet ve asayiş hizmetlerinin devamlılığı ve kargahlardaki ve sabit jandarma hizmetlerindeki görevlerin gizliliği gerektirmesi, jandarma açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple, tüm sivil personelin de, gerekli yasal düzenleme yapılmak suretiyle, askeri statüye geçirilmesinde yarar görmekteyiz. Fransız Jandarma Teşkilatında yaptığımız incelemede; jandarmaca kullanılan atların nalını yapan nalbantın, yemek pişiren ahcının, bürolarda görevli memurların rütbe taşıdıklarını, hizmetlerin hiyerarşik yapı içerisinde daha iyi bir şekilde yürütüldüğü görülmüştür. Bu nedenle;

- Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde görevli tüm sivil personele, tahsil durumlarına göre Uzman Çavuş veya Astsubay rütbesi verilmeli, il-

gili personelin sendika v.s. kuruluşlardan ilişiği kesilmeli ve 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Askeri Personel Kanunu hükümlerine tabi tutulmalıdır. Bunun sonucu olarak, askeri statüye geçirilen personelin hizmette daha etkin bir şekilde kullanılması mümkün olabilecektir.

- Ayrıca, personel mevcudunun % 5'ini geçmemek üzere, Karargah ve Sabit Jandarma Birliklerinde komunları ile ilgili olan hizmetlerde istihdam edilmek üzere, bayan subay ve astsubaylar ile uzman çavuşlar alınmalıdır.

SONUÇ

Etkili bir güvenlik hizmetinin amacı sadece asayiş-i sağlamak ve güvenliği tesis etmek değildir. Devletin mevcudiyetini ve varlığını sürdürebilmesinin temel şartı, devlet otoritesinin tesis edilmesidir. Devletin; toplumun ve fertlerin güvenliğini sağlayabilmesi, esas amaçlarındandır. Bu amaç gerçekleştirildiği takdirde; her türlü ekonomik ve sosyal faaliyetler devam edecek, toplum dengeli ve huzurlu bir gelişme süreci içinde bulunacaktır. Bu süreç içinde, toplumun çeşitli kesimlerindeki ekonomik faaliyetler devam edecek, fertler sahip oldukları anayasal hak ve hürriyetleri serbestçe kullanabilecekler, demokratik düzen içerisinde her türlü faaliyetler pürüzsüz ve engelsiz bir şekilde sürdürülebilecektir. İşte, bir yandan bu ortamın sağlanabilmesi, diğer yandan da çıkabilecek engellerin önlenmesi için, gerekli tedbirlerin alınması, geniş anlamda iç güvenlik hizmetlerinin faaliyet alanını oluşturmakta, bu özellikler de bir bakıma güvenlik hizmetinin önemini ortaya koymaktadır.

Modern-gelişmiş toplumların temel özelliklerinden biri, topluma ve toplumu meydana getiren fertlere, biraz daha fazla refah sağlamak, daha fazla özgürlük getirmektir. Demokrasi anlayışının temel esası budur.

Dünyamız, 21 inci yüzyıla girmek üzeredir. Yüzyıl başındaki tarım toplumu, yüzyıl ortalarına doğru gerçekleştirilen Sanayi Devrimi ile sanayi toplumuna dönüşmüş, bugün ise, insanlık elektronik çağa girmiş, yeni yeni elektronik buluşlar, hayatın her safhasında ve sahasında kullanılmaya başlanmış ve toplum, sanayi ötesi bir toplum görünümüne bürünmüştür. Ancak, bu sonuçların menfi etkile-

ri kişilere de yansımış, fazla refah ve fazla hürriyet, insan unsurunda tatminsizliğe neden olmuş, bunun neticesinde dünyamız terör olaylarına sahne olmuştur.

1950'li yıllardan sonra, dünya ülkeleri, ekonomik güçlerine göre değerlendirilerek, gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkeler şeklinde ikiye ayrılmıştır. Gelişmiş ülkelerin, diğer ülkeler üzerinde uyguladıkları yeni stratejiler, tamamen çıkar amacına yönelmiş, silah dahi kullanılmadan, özel masalarda planlanan ve kaynağı şüpheli olan savaş şekilleri türetilmiştir. Ayrıca, ekonomik ve soğuk harp şeklinde ortaya çıkan mücadeleler de tamamen perde arkası bir görünümde cereyan edegelmiştir. Bunun yanı sıra, çeşitli ülkeler, dış müdahalelere davetiye çıkartacak biçimde iç savaflara sahne olmuş, ırk, dil, din kavramları, paravan olarak kullanılmak suretiyle, asırlardır yan yana yaşayan insanlar, adeta birbirlerine düşman edilmiştir. Bunun sonucu olarak, ülkeler tam bir iç savaşa sürüklenmiştir. Bir taraftandan da ülkelerin gelecekte sahipleri olacak genç nesiller üzerinde uyuşturucu madde alışkanlığı meydana getirilmek suretiyle, ulusların istikbali karartılmak istenilmiştir. Tamamen dış güçlerin kontrolünde ve onlardan sağladıkları maddi imkanlar ile, çağın kendilerine sağladığı teknik imkanları birleştiren karanlık güçler, ülkelerin içinde bulunduğu kargaşa ortamından da istifade etmek suretiyle, mücadeleye başlamışlar, organize suçlar konusunda gerekli tedbirleri almayan ve organizasyonunu buna göre kuramayan devletlere karşı, zaman zaman başarılı bile olmuşlardır.

Böyle bir ortamda ve bu ortam içerisinde işlenen organize suçlar ile, toplum olaylarının her geçen gün arttığı dünyamızda, güvenlik hizmetleri ön plana çıkmış, bu nedenle, güvenlik kuvvetlerine duyulan ihtiyaç, daha da fazla önem kazanmıştır.

Fransız Jandarma Subay Okulunda yapılan incelemede ve Fransız jandarma mensupları ile yapılan temaslar sırasında, son yıllarda jandarma personelinin her şeyden çok toplum olayları ve organize suçlar konusunda eğitildikleri ve bu tür olaylar karşısında alınması gereken önlemlerin öğretildiği müşahade edilmiştir.

Modern ülke jandarmalarının görevlerini başarmasındaki büyük etkenin, halkın desteği ve yardımı sayesinde olduğu bilinen bir gerçektir. Fransa, Belçika, İsviçre gibi sosyal problemlerini halletmiş, demokrasi anlayışı gelişmiş olan ülkelerde "JANDARMA"nın ismini duyan, bu üniformayı taşıyan personeli gören halk, tebessümle karşılamakta ve ona saygı göstermektedir. Bunun sebebi, jandarmanın her an o insanların yanında yer alması, emniyet ve asayiş hizmetinin kesintisiz sağlanmış bulunmasıdır. Bu ülkelerde jandarmaya, halkın yardımının yanı sıra, jandarma personelinin de görevin gerektirdiği dallarda uzmanlaştırılması ile jandarma teşkilatı emrine ihtiyaç duyulan her türlü modern araç ve gereçlerin tahsis edilmiş olması, başarısının artmasında önemli rolü teşkil etmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin milli hedefi; yurt içinde huzurun ve yurt dışında barışın gerçekleştirilmesi ve devam ettirilmesiyle, Türk ulusunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırılmasıdır.

Bu amaçlardan hareketle; yurttan anayasal düzenin işlemesi, huzuru ve sükunun sağlanması ile devam ettirilmesi ve iç tehdidin bertaraf edilmesi, jandarmanın-iç güvenlik kuvvetlerinin esas görevlerini teşkil etmektedir.

Son yıllarda, ülkemizde de organize suçların arttığı, toplum olaylarının çoğaldığı gözlenmektedir. Bu sebeple, güvenlik kuvvetlerinin buna göre teşkilatlanması, ge-

rekli tedbirlerin bu doğrultuda alınmasında zorunluluk bulunmaktadır.

Hızlı bir toplumsal değişim sürecine girmiş olan ülkemizde, kendi sorumluluk sahası içinde, kamu düzeni ve güvenliğini sağlamakla görevli jandarma teşkilatının, çağdaş, organik ve fonksiyonel bir yapıya sahip olması gerekmektedir.

Ülkemizde; nüfus, suçlu ve iş gücü artışı ile hizmet alanlarının gün geçtikçe genişlemesi karşısında, jandarmanın askeri vasfı değiştirilmeden, personel sayısının ve niteliklerinin (uzmanlaşma) artırılmasında mutlak bir zaruret bulunmaktadır.

Gelişen teknolojiye paralel olarak, suçlular tarafından kullanılan suç alet ve vasıtaları da değişmekte, suçlular gelişen teknolojinin verdiği imkanlardan istifade etmektedirler. Bu nedenle, jandarmanın etkinliğini artırmak için, çağdaş teknik imkanlardan yararlandırılması ve hizmetlerin bilimselliğe kavuşturulmasında yarar bulunmaktadır.

Diğer taraftan, ülkemiz ekonomisindeki son yıllardaki büyüme, güvenlik ihtiyaçlarının artmasını da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple, jandarma teşkilatına ayrılan bütçe, yeniden gözden geçirilmelidir. İç güvenlik hizmetlerinin kesintisiz devamı, jandarmanın gelişen teknolojiye, geçen zamana ve mevcut şartlara uyum sağlayabilmesi ve kendisini yenileyebilmesi için, her türlü maddi imkanlara kavuşturulmasında zorunluluk bulunmaktadır.

Jandarmanın en önemli görevi olan "önleyici zabıta" hizmetlerini başaracak ve olay meydana geldikten sonra da süratle müdahale ederek, huzur ve sükunu sağlayabilecek bir duruma getirilmesi, ülkemizin geleceği açısından önem arz etmektedir.

Ayrıca, ülkemizin izlediği politikanın bir gereği olarak, Avrupa ülkeleri ile yakın ilişkiler içine girilmiş olup, uzun vadede de olsa, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na kabul edilmemiz durumunda, iç güvenlik hizmeti ve bu hizmeti yapan kuruluşlar ön plana çıkacağından, iç güvenlik kuvveti olarak, jandarmanın şimdiden çağdaş, modern bir konuma getirilmesinde yarar bulunmaktadır.

Sonuç olarak; Jandarma Genel Komutanlığı uhdesine verilen tüm görevlerin en iyi şekilde yerine getirilebilmesi için, diğer ülke jandarma teşkilatlarında olduğu gibi, uzun vadede de olsa Devlet, Jandarma Genel Komutanlığı emrine:

- Her türlü mali imkanları,
- Süratli ve modern araç ve gereçleri,
- İhtiyaç duyulan elektronik imkan ve vasıtaları,
- Konusunda uzmanlaşmış nitelikli-uzman personeli,

tahsis etmek suretiyle, ülkemizin geleceğini güven altına alacak ve devletimizin amaçlarının gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır.

E K L E R

1. Fransız Jandarma Subay Okulundan, Fransız Jandarması ile ilgili Doküman İsteği
2. Fransız Jandarma Subay Okulu Komutanlığınca Verilen Cevap
3. Fransız Jandarma Genel Müdürlüğünden Doküman İsteği
4. Fransız Jandarma Subay Okulunda Yapılan Ankete ait Soruların Fransızcası ve Türkçesi
5. Ankete Verilen Cevaplardan 2 Adedinin Fotokopisi
6. FRANSA-PARİS Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsündeki Yapılan Stajın Talep Yazısı
7. Uluslararası Kamu Yönetimi Enstitüsünde "Personel Yönetim Araçları" Konulu Staja Katılma Yazısı

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI
A N K A R A

KONU : *Demande de document.*

Ankara, le 6 février 1987

*Monsieur le Commandant de
l'Ecole des officiers de la
gendarmarie nationale de
Melun
Quartier Augereau 77100
Melun Cedex*

Monsieur le Commandant,

Je prépare un thèse de doctorat sur le sujet de la Place et les Missions de la Gendarmerie dans la Structure Administrative Française et la Place et les Missions de la Gendarmerie Turque dans la Structure Administrative Turque.

Je serais très content, si vous pourriez m'envoyer un document ou une étude fait sur le sujet de la Place et les Missions de la Gendarmerie dans la Structure Administrative Française (si possible un thèse de doctorat).

Je vous remercie par avance, pour votre intérêt.

Veillez agréer Monsieur le Commandant, l'expression de mes sentiments dévoués.

*Nurettin AKMAN
J. Öğ. Yzb. (Capt.)*

A D R E S S E :

*Jandarma Genel Komutanlığı
Harekât Başkanlığı
Ankara-TURQUIE*

GENDARMERIE NATIONALE
ECOLE DES OFFICIERS
DE LA
GENDARMERIE NATIONALE
Quartier Augereau
77010 MELUN Cedex
Tél. 16 (1) 64.52.22.90

A MELUN, le 27 février 1987.

N° 237/2.

Monsieur,

J'ai pris connaissance de votre lettre qui a retenu toute mon attention.

Je suis au regret de ne pas pouvoir vous donner satisfaction, l'Ecole ne possédant pas d'étude sur le sujet dans ses documents d'instruction.

Je vous prie donc de bien vouloir prendre contact avec le Directeur Général de la Gendarmerie, service relations publiques -35, rue Saint-Didier- 75775 PARIS Cedex 16, qui éventuellement pourra répondre à votre demande.

Veillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

*Le Lieutenant-Colonel JEAN,
Chef d'Etat-Major.*

*P.O. Le Chef d'Escadron PEUGET,
Officier Adjoint.*

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞI

KONU : *Demande de document.*

Ankara, le 5 mars 1987

*Monsieur le Directeur Général
de la Gendarmerie, service
relations publiques-35, rue
Saint-Didier-75775 PARIS Cedex 16*

Monsieur le Commandant,

Je prépare un thèse de doctorat sur le sujet de la Place et les Missions de la Gendarmerie dans la Structure Administrative Française et la Place et les Missions de la Gendarmerie Turque dans la Structure Administrative Turque.

Je serais très content, si vous pourrez m'envoyer un document ou une étude fait sur le sujet de la Place et les Missions de la Gendarmerie dans la Structure Administrative Française (si possible un thèse de doctorat).

Je vous remercie par avance, pour votre intérêt.

Veillez agréer Monsieur le Commandant, l'expression de mes sentiments dévoués.

*Nurettin AKMAN
J. Öğ. Yzb. (Capt.)*

A D R E S S E :

*Jandarma Genel Komutanlığı
Harekât Başkanlığı
Ankara -TURQUIE*

EK-4

FRANSIZ JANDARMA SUBAY OKULUNDA YAPILAN
ANKETE AIT SORULARIN TÜRKÇESİ

ADI :
SOYADI :
MEMLEKETİ :
RÜTBESİ :

1. Ülkenizde

- a. Jandarmanın görevleri nelerdir?
- b. Jandarmanın personel kaynakları nelerdir?
- c. Jandarmanın hangi bakanlığa bağlıdır?
- d. Jandarmanın statüsü nedir? sivil mi-asker mi?
- e. Polis ve jandarmanın arasında bir bağlantı var mıdır?
- f. Adli makamlarla, jandarmanın arasındaki bağlantılar nelerdir?
- g. İdari makamlarla, jandarmanın arasındaki bağlantılar nelerdir?
- h. Askerlerle bağlantılar nelerdir?

2. Fransız Jandarması hakkında ne düşünüyorsunuz?

3. Size göre jandarmanın nasıl olmalıdır?

- Görevleri
- Personeli
- Bağlantısı
- Statüsü

: 15/04/22 4

- 277 -

NOM : Abdelkari

EK-5

: Maroc

: Capitaine de la Gendarmerie Royale

1. DANS VOTRE PAYS :

a)- Quels sont les missions de la gendarmerie ?

Police administrative 30%

Police Judiciaire 60%

Police militaire 10%

b)- Quels sont les sources des personnels de la Gendarmerie ?

De toute les couches intellectuelles.

c) - La gendarmerie dépend de quels ministères ?

Le ministère de la Défense

et collabore avec les ministères de l'Intérieur et de la Justice ainsi qu'avec les départements des autres ministères.

d) - Quel est le statut de la gendarmerie, civil et militaire ?

Statut militaire

e) - Existe-t-il une relation entre la gendarmerie et la Police ?

Très bonnes relations. Les deux forces sont complémentaires.

f) - Quels sont les relations entre la gendarmerie et le Judiciaire ?

Très bonnes relations.

g) - Quels sont les relations administratives ?

Très bonnes relations.

h) - Quels sont les relations militaires ?

Très bonnes relations.

Que pensez vous sur la gendarmerie en France ?

Force d'élite très structurée et politique.
A donner en exemple.

voire avis comment ont-elle du être la gendarmerie ? (Missions - Personnel -
lois et statut)

structures actuelles françaises, sont un modèle ?

om Laurent
Bureau
e. Cte

- 280 -

1 Dans votre pays,

a. Quels sont les missions de la G^{ie} ?

- La police judiciaire.
- La police administrative.
- Le maintien de l'ordre.

b. Quels sont les sources des personnels de la G^{ie} ?

Recrutement à l'armée.

la G^{ie} dépend aux quels ministères

Ministre de la Défense Nationale

Est-ce qu'il y a de relation entre la G^{ie} et police ?

Oui. Pas de problèmes particuliers. On s'entraide.

Quels sont les relations entre la G^{ie} et Judiciaire ?

Toutes relations.

La gendarmerie rend compte aux procureurs pour tout ce qui concerne le judiciaire

et le procureur fait des inspections dans la G^{ie}.

7. Quels sont les rôles administratifs? - 281 -

Le gendarme est considéré comme un "conseiller technique" du préfet et du maire.

8. Quels sont les relations militaires?

Nous sommes tous des militaires, nous avons le même corps.

2. Que pensez-vous sur la G1^{re} en France

C'est un corps très bien équipé et bien équipé, ce qui lui permet d'être rempli de missions.

3. A votre avis comment ^{devrait}-elle être de la Gendarmerie? (mission, personnels, relations, et statut).

- La mission principale de la gendarmerie est la prévention des infractions.
- Le personnel doit être bien formé, en police judiciaire surtout. Et doit gendarme devant être un modèle de bon citoyen.
- La gendarmerie doit s'efforcer d'avoir de bonnes relations avec tout le monde, ce qui lui permet d'avoir des renseignements et prévenir les infractions.
- Le statut de la Gendarmerie dépend des besoins et des objectifs que se fixe un pays, le gouvernement.

De puis un an vous-avez appris la fondamentale Française.
Que pensez vous sur la fondamentale Française ?

- Missions
- Relations
- Personnel
- Statut

AMBASSADE DE TURQUIE
ATTACHE M.N.A.
17, Rue d'Ankara, 75016 Paris
Tel: 42 88 48 29

Paris, le 3 Decembre 1987

INSTITUT INTERNATIONAL D'ADMINISTRATION
PUBLIQUE

Réf : 4013-37-87/Kd.Atş.(694)
Objet : Stage à l'IIAP

A l'attention de Mr.J.M.DUFFAU

Monsieur,

Je, soussigné, Lieutenant-Colonel Hayri GÜNER certifie par la présente que M. le Capitaine Nurettin AKMAN est venu en France pour suivre un stage jusqu'au 15 Juin 1988, tous les frais de stage, de soins et d'hospitalisation seront pris en charge par le Ministère de la Défense Nationale Turc.

M. le Capitaine AKMAN prépare actuellement un thèse de doctorat sur l'administration publique à l'Université de Gazi d'ANKARA, souhaiterait suivre en qualité "auditeur libre" les seminaires "Sessions de perfectionnement, La Gestion de ressources humaines (11 Janvier -11 Mars 1988)".

Je vous demande de bien vouloir trouver ci-joint le dossiers pour son inscription et faire le nécessaire.

Avec mes remerciement anticipés veuillez agréer, Monsieur, l'expression de mes sentiments distingués.

Hayri GÜNER
Lieutenant-Colonel
Attaché M.A.

p.j : un dossier

REPUBLIQUE FRANÇAISE
LIBERTE -EGALITE -FRATERNITE

PREMIER MINISTRE

=====
INSTITUT INTERNATIONAL
D'ADMINISTRATION
PUBLIQUE

PARIS, le
2, AVENUE DE L'OBSERVATOIRE
75272 - PARIS CEDEX 06
TEL: 43264900

A T T E S T A T I O N

Le Secrétaire général de l'Institut international d'Administration publique atteste que M.AKMAN Nurettin de nationalité turque a été admis à suivre le cycle de perfectionnement "GESTION DES RESSOURCES HUMAINES" du 11 janvier au 31 mars 1983.

Fait à Paris, le 25 février 1983

YARARLANILAN KAYNAKLAR

GAZETELER

TERCÜMAN Gazetesi: 2 Haziran 1988 Tarih ve Yurtdışı
Nüshası, 3 üncü Sahife.

Journal Of Police Science and Administration, Etats Unis,
NEWYORK, 1980.

YILLIKLAR

İçişleri Bakanlığı Yıllıkları: Muhtelif Tarihler.

Cumhuriyetin 50 nci Yılında İçişleri Bakanlığı: Jandarma
Genel Komutanlığı, III üncü KİTAP, Ankara,
1973.

Cumhuriyetin 60 ıncı Yılında Türk Polisi: Türk Polis Teş-
kilatını Güçlendirme Vakfı Yayını,
Ankara, 1983.

DERGİLER

Jandarma Dergisi: Sayı 70, Ankara, 1986, AKMAN, Nurettin,
Türk Kamu Yönetiminde Jandarmanın Yeri,
ve Halkla İlişkileri, sh.16-20.

Jandarma Dergileri: 1950-1988 Yılları Arası.

Revue de la Gendarmerie: 1970-1988 yılları No: 50-125
arası.

Revue de la Gendarmerie; Trimestriel, Paris,1985,No:102.

Revue d'etudes Et Informations: La Formation du Gendarme,
Paris, 1985, No: 145.

Gendarmerie Nationale: Maréchaussée et Gendarmerie,
Paris 1987.

Gendarmerie Nationale: Revue d'etudes et d'informations,
Paris 1985.

Gendarmerie Nationale: Direction Générale de la Gendarmerie
Nationale, Paris, 1987.

Il Carabinieri, Mensile Di Cultura E Di Informazione
Professionale Anna, 36-40, Roma, 1983-
1987.

Türk İdare Dergileri: İçişleri Bakanlığı Yayınları

ANSİKLOPEDİLER

Dalloz Encyclopedic Juridique: Paris, 1939.

Encyclopedic de la Police: Paris, 1955.

Encyclopedic Britannica: Paris, 1971.

Grand Larousse Encyclopedique: Paris, 1962.

Meydan Larousse: İstanbul, 1971.

ANKETLER-BÜLTENLER

Fransız Jandarma Subay Okulunda Yapılan Anket: Paris, 1988.

Jandarma Genel Komutanlığı İstatistikî Bilgiler Bülteni:
1977-1988.

KİTAPLAR VE MAKALELER

AKGÜNER, Tayfun : 1961 Anayasasına Göre Milli Güvenlik
Kavramı ve Milli Güvenlik Kurulu, İstan-
bul, 1983.

AKIN, F.İlhan : Kamu Hukuku, İstanbul, 1974.

- AKMAN, Nurettin : Türk Kamu Yönetiminde Jandarmanın Yeri ve Önemi, Master Tezi, Ankara, 1983.
- ALİKAŞIFOLU, Kemalettin: Türk Ceza Kanunu ve Polis-Jandarma Mevzuatı, Seçkin Kitabevi, Akara, 1984.
- ALYOT, Halim : Emniyet Teşkilatı Kanunu, Ankara, 1947.
- ALYOT, Halim : Türkiye'de Zabıta, Ankara, 1947.
- ARİSTO : Politika, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1983.
- ATEŞOĞLU, Erdoğan-TERZİOĞLU, Alaattin: Açıklamalı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, Yönetmeliği, Ankara, 1984, Cilt: I-II.
- ALEM, Jean Pierre: L'espionnage et de Contre Espionnage, Paris, 1980.
- BALTA, Tahsin Bekir: Kısa İdare Hukuku, Ankara, 1962.
- BALTA, Tahsin Bekir: İdare Hukukuna Giriş, Ankara, 1970.
- BENOİT, Paul Français: Le Droit Administratif Français, Paris, 1968.
- BIYIK, Mustafa : Fransız Jandarması Hakkında Brifing, Ankara, 1982.
- BİRAND, Mehmet Ali: Emret Komutanım, Ankara, 1986.
- BİRİNCİ, İhsan : Emniyet Teşkilatımızın Tarihsel Öyküsü, Denge, Ankara, 1978, No: 27.
- BRESSON, Générale-ROSIERE, Pierre: Gendarmerie National, Ed, Xavier, Ricar, Paris, 1982.
- BRIEN, Pierre : Fonctions et Organisation de la Police, Quebec, Paris, 1980.
- ÇALIŞKUR, Bedrettin: Suç Kovuşturması, İstanbul, 1969.
- CAN, Halil-TUNCER, Doğan: İşletme ve Yönetim, Ankara, 1984.
- CLERE, Marcel : La Police, Que Sais-Je? Paris, 1972.
- DERBİL, Süheyp : İdare Hukuku, Ankara, 1959.
- DE LAUBADERE, André: Traite Elementaire de Droit Administratif, Paris, 1967.

- DE LAUBADERE, André: Fransa'nın İdari Müesseseleri, İdare Teşkilatı, İdari Kaza, Memur, Paris, 1962. (Çev. GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref-KIRATLI, Metin)
- DİNÇER, Nabi-ERSOY, Turan: MEHTAP Tavsiyelerinin Uygulama Durumu Değerlendirme Araştırması, TODAİE Yayını, Ankara, 1974.
- DUBREUIL, Ricard : La journal du Gendarmerie, Etudes Vivantes, Paris, 1980.
- DUINO, Michel : Le Dessous du FBI, Paris, 1958.
- EFLATUN : Devlet, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1980.
- EĞDEMİR, Ayhan : Açıklamalı Jandarma Mevzuatı, Ankara, 1972.
- ERGİN, Muharrem : Orhun Abideleri, İstanbul, 1920.
- EROĞLU, Hamza : İdare Hukuku, Ankara, 1985.
- EROĞLU, Hamza : Kurtuluş Savaşında Egemenlik Kavramı, Milli Egemenlik Sempozyumu, Ankara, 1985.
- GELENDOST, Halil : Jandarma Meslek ve Tatbiki Hukuk Bilgileri, Ankara, 1969.
- GELENDOST, Halil : Jandarmada Hizmet ve Muamelat, Ankara, 1961.
- Gendarmerie Nationale: Marechaussée et Gendarmerie huit Siecles d'histories, Ed: J.F. LARIEN Bonnel, Toulouse, 1967.
- Gendarmerie : Personel, Formation, Direction Général de la Gendarmerie Nationale, Paris, 1982.
- Gendarmerie Reglement: Direction Général de la Gendarmerie Nationale, Paris, 1964.
- Gendarmerie rôle de France: Paris, 1962.
- Gendarmerie Nationale: Histoire, Missions, Organisation, Personnels, Materiels, Paris, 1988.
- Gendarmerie Nationale: en....bref, Paris, 1987.
- GİRİTLİOĞLU, İsmet: Kemalist Devrim ve İdeolojisi, İstanbul, 1980.
- GİRİTLİOĞLU, İsmet: İdare Hukuku, Harp Akademileri Yayını, İstanbul, 1985.

- GİRİTLİ, İsmet-AKGÜNER, Tayfun: İdare Hukuku Dersleri, İstanbul, 1987.
- GİRİTLİ, İsmet : Kamu Yönetimi Teşkilatı ve Personeli, İstanbul, 1979.
- Grand Livre d'or Historique de la Gendarmerie Nationale: Edition du Comise du monument à la gloire de la Gendarmerie, Paris, 1939.
- GÖNÜL, Mustafa : Yerel Yönetim Birlikleri, TODAİE Yayını, No: 59, Ankara, 1977.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: Türkiye'de Mahalli İdareler, Ankara, 1967.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: Türkiye'nin İdari Yapısı, Ankara, 1976.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: Yönetimsel Yargı, Ankara, 1983.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Şeref: Yönetim Hukuku, Ankara, 1983.
- GÜLEN, Kadri : Günümüzde Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu Tatbikatı, Ankara, 1977.
- GÜLEN, Kadri : Adli ve İdari Soruşturma Tekniği, Ankara, 1974.
- GÖZE, Ayferi : Siyasal Düşünceler ve Yönetimler, İstanbul, 1986.
- HAENEL, Hubert-PİCHON, Rene: La Gendarmerie, Que sais-je No: 2143, Paris, 1983.
- HASPIŞİREN, Çetin: İtalyan Karabinieri Teşkilatı, Ankara, 1984.
- İdarenin Yeniden Düzenlenmesi İlkeler ve Öneriler: İdari Reform Danışma Kurulu Raporu, TODAİE Yayını, Ankara, 1971.
- İŞİK, Hüseyin : Çeşitli Ülkelerde Jandarma Teşkilatları, Ankara, 1966.

- IŞIK, Hüseyin : Çanakkale ve İstiklal Savaşlarında Türk Jandarması, Ankara, 1974.
- JAMES, J.R. : The French Gendarmerie, Brodford, England, MC, 13, Publications Limited, London, 1982.
- KABALIOĞLU, A.Haluk: Türkiye'nin İdari Teşkilatı, İstanbul, 1986.
- KAPANİ, Munci : Kamu Hürriyetleri, Ankara, 1981.
- KAPANİ, Munci : Politika Bilimine Giriş, Ankara, 1978.
- KELEŞ, Ruşen-YAVUZ, Fehmi: Yerel Yönetimler, Ankara, 1983.
- KENNEDY, William : La guerre secrète Moderne, Paris, 1983.
- KIRATLI, Metin : Koruyucu İdari Hizmetler, TODAİE Yayını, Ankara, 1977.
- Kolluk Hizmetleri: T.C. İçişleri Bakanlığı İç Düzen Yayınları, No: 4, Kitap 1, Ankara, 1972.
- KUNTER, Nurullah : Ceza Muhakemesi Hukuku, İstanbul, 1974.
- La Gendarmerie Departementale: Service d'un Formation et de Documentation des Armes, Paris, 1973.
- Les Policiers : Leurs Metiers, leurs formations ministre de l'interieur et de la De centralisation-La Documentation Française, Paris, 1983.
- Lois et Décret Annotés: Sur L'organisation et le service de la Gendarmerie, Paris, 1959.
- Merkezi Hükümet Teşkilatı Kuruluş ve Görevleri: (MEHTAP Raporu) TODAİE Yayını, Ankara, 1966.
- MERİE, Robert : De Rôle du Secrètariat Communal dans L'organisation du travail Administratif, Paris, 1953.
- MUMCU, Ahmet : Osmanlı İmparatorluğunda Egemenlik Kavramı ve Gelişmesi, Milli Egemenlik Sempozyumu, Ankara, 1985.

- NADAROĞLU, Halil : Mahalli İdareler Felsefesi, Ekonomisi, Uygulaması, İstanbul, 1978.
- OKANDAN, Recai Galip: Umumi Hukuk Tarihi Dersleri, İstanbul, 1951.
- OKCABOL, Derviş : Meslek Tarihi, III.Kitap, Polis Enstitüsü Yayınları, Ankara, 1939.
- ONAR, S.Sami : İdare Hukukunun Umumi Esasları, İstanbul, 1966
- ÖKCÜN, A.Gündüz : Devletler Umumi Hukukunun Kaynakları ve Kamu Düzeni, Ankara, 1967.
- ONARAN, Alim Şerif: Fransa'da Toplum Zabıtası, Ankara,1967, (Çeviri)
- ORKUN, Hüseyin Namık: Eski Türklerde Zabıta Amiri, Polis Dergisi, İstanbul, 1938-1942.
- OZANALP, Osman Nuri: Türkiye, Fransa, İtalya Jandarmalarının Adli, Mülki Ödevleriyle Mukayese ve Sonuçları, Ankara, 1963.
- PAYASLIOĞLU, Arif: Merkezi İdarenin Taşra Teşkilatı Üzerindeki Yetkileri, İnceleme, Ankara, 1966.
- ROCHES, Andre : Encyclopaedie de la Police, Paris,1935.
- SARICA, Murat : 100 Soruda Siyasi Düşünce Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1987.
- SARICA, Ragıp : İdare Hukuku Ders Notları, İstanbul, 1971-1972.
- SEVGEN, Nazmi : Jandarma Teşkilat ve Umumi Vazifeleri, Ankara, 1962.
- SMITH, Bruce : The State Police, Newyork, 1925.
- ŞEKERCİOĞLU, Metin: Kolluğun Yargısal (Adli) Görevleri Hakkında Kılavuz, Ankara, 1980.
- ŞENEL, Turan : Modern Soruşturma Teknikleri, Ankara, 1972.

- TERZIOĞLU, Alaattin: İdari Kolluk Hizmetleri, Ankara, 1982.
- TEZİÇ, Erdoğan : Anayasa Hukuku, İstanbul, 1986.
- TORTOP, Nuri : Mahalli İdareler, TODAİE Yayını, Ankara, 1984.
- TORTOP, Nuri : Yönetim Bilimi, Ankara, 1979.
- TORTOP, Nuri : Halkla İlişkiler, İlk-San Matbaası, Ankara, 1986.
- TOSUN, Mustafa : Türkiye'de Valilik Sistemi, TODAİE Yayını, Ankara, 1976.
- TSİEN, Tche Heo : L'Administration en Chine Populaire, Paris, 1973.
- TONÜK, Vecihi : Türkiye'de İdare Teşkilatı.
- TUNAYA, Tarık Zafer: Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku, İstanbul, 1982.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Komisyon Raporları ve Madde Gerekçeleri, Millet Meclisi Vakfı Ofset Tesisi, Ankara, 1983.
- Türkiye Cumhuriyeti Teşkilatı Rehberi, TODAİE Yayını, Ankara, 1968.
- Türkçe Sözlük : T.D.Kurumu Yayınları, No: 505/2, Ankara, 1983.
- Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu: 21 Sayı ve 4.1.1961 Tarihli.
- Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu: 926 Sayı ve 27.7.1967 Tarihli.
- Türkiye'de Anarşi ve Terörün Sebepleri: YÖK Yayını, Ankara, 1985.
- Türkiye'deki Anarşi ve Terörün Gelişmesi, Sonuçları ve Güvenlik Kuvvetleri ile Önlenmesi, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1982.

- UĞURLU, Bekir : Jandarma Meslek, Jandarma Okul Komutanlığı Yayını, Kitap I, Ankara, 1977.
- VEDEL, Georges : Droit Administratif, Paris, 1968.
- VERSAN, Vakur : Amme İdaresi, İstanbul, 1956.
- VURAL, Mehmet Zeki: Polis Görev ve Yetkileri, İstanbul, 1970.
- YAVUZ, Fehmi : Türkiye'de Mahalli İdarelerin Yeniden Düzenlenmesi, Ankara, 1966.

